परोपकाराय सता विभूतय

ગ્રંથાંક ૯

શ્રી બ્રહ્મચર્યવ્રત.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા,

સદ્‌ગત શેઠ વેણીચંદ સુરચંદ સંસ્થાપિત

શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ—મહેસાણા

આવૃત્તિ ૬ઠ્ઠી. પ્રત ૨૦૦૦

ધી 'સૂર્યપ્રકાશ' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં નગીનચંદભાઇ ત્રિકમલાલે
છાપ્યું ઠેકાણું પાનકોર નાકું—અમદાવાદ

સંવત્ ૧૯૮૫ વીર સંવત્ ૨૪૫૫ સને ૧૯૨૯

કિંમત રૂ ૦-૪-૦

सूचना

પુસ્તકને જેમ તેમ રખડતુ મૂકી આશાતના કરવી નહિ, તેમજ અશુદ્ધ હાથે પુસ્તકને અડવુ નહિ અને ઉઘાડે મુખે પુસ્તક વાચવુ નહિ

પુસ્તક-જ્ઞાનની સઘળી આશાતના ટાળી વિનય બહુ માન-પૂર્વક જાતે તેનો લાભ લેતા રહી બીજા ખપી જનોને પણ તેનો લાભ જરૂર આપવો

ऐश्वर्यस्य विभूषणं सुजनता शौर्यस्य वाक्संयमो,
ज्ञानस्योपशमः श्रुतस्य विनयो वित्तस्य पात्रे व्ययः,
अक्रोधस्तपसः क्षमाप्रभवितु-र्धर्मस्य निर्व्याजता,
सर्वेषामपि सर्वकारणमिदं शीलं परं भूषणम् ॥१॥
(भर्तृहरिशतके)

तोयत्यग्निरपि स्रजत्यहिरपि व्याघ्रोऽपि सारङ्गति,
व्यालोप्यश्वति पर्वतोप्युपलति क्ष्वेडोऽपि पीयूषति,
विघ्नोप्युत्सवति प्रियत्यरिरपि क्रिडातडागत्यपा,
नाथोऽपि स्वगृहत्यटव्यपि नृणां शीलप्रभावाद् ध्रुवम्॥२॥
(सिन्दूरप्रकरे)

ઉપોદ્ઘાત

સર્વ વ્રતોમા શિરોમણિ અને જે એક વ્રતથીજ અન્ય વ્રતો દીપી નીકળે-સમ્યક્ પ્રકારે અલંકૃત થાય, જેના ઉપર આ લોક તથા પરલોકની શારીરિક, માનસિક તથા આધ્યાત્મિક દરેક ઉન્નતિનો આધાર છે એવુ વ્રત તે બ્રહ્મચર્ય વ્રત છે પૂર્વકાલિન મહાન્-પુરૂષો આપણા કરતા અનેક ગુણા સત્વવાન્, પ્રભાવશાલી અને ઉચ્ચતમ સ્થિતિમા પન હતા તેનુ મુખ્ય કારણ જો કાંઈ પણ હોય તો તે આ વ્રતજ હતુ ક્રમે ક્રમે એ વ્રતપાલનમા શિથિલતા થવા માંડી જેથી પ્રજા વીર્યહીન થતી ગઇ અને તેથી દરેક રીતે આપણા ભારત વર્ષની અવનતિ થઇ તે સ્થિતિ દૂર થઈ પૂર્વની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય અને પ્રજા દરેક રીતે પૂર્વની પેઠે ઉન્નત બને એ હેતુને સફળ કરવા માટે આ ગ્રંથની યોજના કરવામા આવી છે.

આ ગ્રંથની બે આવૃત્તિ શા હીરાચંદ કકલભાઇ તરફથી પ્રથમ પ્રગટ થયેલ હતી તેમા કેટલા- સુધારા વધારા સાથે અમારી ગ્રંથમાળાના નવમા મણકા તરિકે તેની ત્રીજી અને ચોથી આવૃત્તિની બે હજાર કોપી અમોએ છપાવી હતી તે થોડા વખતમા ખલાસ થવાથી અને આવા ગ્રંથોની વિશેષ આવશ્યકતા હોવાથી આ પાચમી આવૃત્તિ અમોએ છપાવી છે

પૂર્વની ચાર આવૃત્તિઓ કરતા આ પંચમ આવૃત્તિમા ઘણો સુધારો વધારો અને ફેરફાર કરવામા આવ્યો છે અનેક નવા લેખો અને નિબંધો કે જે બ્રહ્મચર્ય મહાવ્રતને પુષ્ટિકારક છે, જે એ વ્રતના પાલનથી શા શા વિશિષ્ટ લાભો હાસલ કરી શકાય છે અને એ વ્રતના પાલન પ્રત્યે ઉપેક્ષા કરવાથી કેવા કેવા મ્હોટા નુકશાનો તથા પાયમાલી થાય છે તે વિસ્તારથી બહુ સ્પષ્ટ રીતે

સમજાવે છે તેના (લેખો અને વિષયો) થી આ ગ્રંથ સુશોભિત કરવામાં આવ્યો છે

આ ગ્રંથના ત્રણ ખંડો કરવામાં આવ્યા છે તેમાં શા શા વિષયો છે તે અનુક્રમણિકામાં વિસ્તારથી આપેલા છે ત્યાંથી જોઈ શકાશે, છતા તેનું અત્ર ટૂંક દિગ્દર્શન કરાવવામાં આવે છે

પ્રથમ ખંડમાં બ્રહ્મચર્યનો પ્રભાવ, તેનું ખરું બળ અને તે પાળવાની અત્યાવશ્યકતા બતાવી છે તથા બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી આવતું સુંદર પરિણામ તથા તેથી ભાવી પ્રજા ઉપર થતો પ્રબળ અસર જણાવી છે સાથે બ્રહ્મચર્યને હાનિ પહોંચે તેની હકીકતોના વર્ણન પૂર્વક બ્રહ્મચર્ય પાળવાના કેટલાએક ખાસ નિયમોનું દર્શન કરાવવામાં આવ્યું છે જેથી તેવી હકીકતોથી સાવચેત રહેવાય અને તેના નિયમોનું પાલન થઈ શકે

બીજા ખંડમાં એ વ્રતના પાળક ઉત્તમ મહા પુરૂષો તથા મહા સતીઓના કેટલાએક ચરિત્રો આપવામાં આવ્યા છે, જેના વાચનથી બ્રહ્મચર્ય પાલન ઉપર સચોટ અસર થાય અને અનેક ભવ્ય જનો એથી બોધ પામી પોતે એવી કોટિના ઉત્તમ પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓ બને ગમે તેવું કષ્ટ આવે તો પણ બ્રહ્મચર્યને લેશ પણ હાનિ પહોંચવા ન દેવી, એ આ કથાઓનો ખાસ સાર છે એવી કસોટીમાંથી પસાર થનાર શુદ્ધ, નિર્ભય અને નિશ્ચય-થઈ આત્મપ્રયાણમાં બહુ આગળ વધી શકે છે

ત્રીજા ખંડમાં બ્રહ્મચર્યની નવ વાડોનો સંક્ષિપ્ત સાર આપવામાં આવ્યો છે અને પતિવ્રતા સ્ત્રીઓને સ્વશીલરક્ષણાર્થે પાળવાયોગ્ય નિયમો બતાવવામાં આવ્યા છે સાથે શિયળ પાળવા સર્વને સામાન્ય રીતે ઉપયોગી થઈ પડે તેવી સજ્ઝાયો અને વાડો આપવામાં આવી છે અને પ્રાંતે મુનિ શ્રી કર્પૂરવિજયજીએ લખી આપેલ ઇંદ્રિયપરાજયશતકનો સારાંશ દાખલ કરેલ છે, જે ખાસ મનન કરવા

થોય છે એ રીતે અનેક ગદ્યપદ્યાત્મક વિષયોથી આ ગ્રંથ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે

આ પુસ્તકની અંદર કેટલાએક લેખો શાંતમૂર્ત્તિ મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી તરફથી તથા એક લેખ પંડિત સુખલાલજી તરફથી તથા એક લેખ પંડિત લાલન તરફથી આધારાનથી લેખ લખાઈને આવેલ છે એ બાબત ઉક્ત લેખક મહાશયોનો આભાર માનવામાં આવે છે

આ ગ્રંથની આ છઠ્ઠી આવૃત્તિ છે

અંતે અનેક ભવ્યાત્માઓ આ ગ્રંથ સાદ્યંત વાંચી તદનુસાર વર્તન રાખવા પ્રયત્નશીલ અને કટિબદ્ધ થાઓ જેથી અમારો ગ્રંથપ્રસિદ્ધિનો હેતુ સફળ થાય, એવી હાર્દિક ભાવના સાથે અત્ર વિરમવામાં આવે છે

સંવત ૧૯૮૫ની અષાડ ચઉમાસી } શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ —મહેસાણા

વિષયાનુક્રમ

ખંડ પહેલો

ખંડ બીજો

ખંડ ત્રીજો

શ્રી બ્રહ્મચર્ય વ્રત.

ખંડ પહેલો

મંગળાચરણરૂપ બ્રહ્મપદપૂજા

જિન પ્રતિમા જિન મંદિરા, કંચનના કરે જેહ ॥
બ્રહ્મવ્રતથી બહુ ફળ લહે, નમો નમો શીઅલ સુદેહ ॥ ૧ ॥

ઢાળ

કયું જાણું કયું બની આવહી (એ દેશી)

બ્રહ્મચર્ય પદ પૂજીયે, નતમાં મુકુટ સમાન હો વિનીત । શીઅલ સુરતરૂ રાખવા, કહી નવ વાડ ભગવાન હો વિનીત । નમો નમો બંભચયધારિણં ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥ કૃત કારિત અનુમતિ તજે, દિવ્ય ઔદારિક કામ હો વિનીત । ત્રિકરણ યોગે એ પરિહરે, ભેદ અઢાર ગુણધામ હો વિનીત ॥ નમો૦ નમો ॥ ૨ ॥ દશ અવસ્થા કામની ત્રેવીશ વિષય હરંત હો વિનીત । અઢાર સહસ સીલાંગરથે, બેઠા મુનિ વિચરંત હો વિનીત ॥ નમો નમો૦ ॥ ૩ ॥ દ્રવ્યથી ચાર દારા[૧] તજે, ભાવે પર પરિણતિ ત્યાગ હો વિનીત । દશ સમાહિઠાણ સેવતા, ત્રીશ અબંભના* ત્યાગ હો વિનીત ॥ નમો નમો૦ ॥ ૪ ॥ દીએ દાન સોવન કોડીનું, કંચન ચૈત્ય કરાય હો વિનીત । તેહથી બ્રહ્મવ્રત ધારતા, અગણિત પુણ્ય સમુદાય હો વિનીત ॥ નમો નમો ॥ ૫ ॥ ચોરાશી સહસ મુનિ દાનનું, ગૃહસ્થ ભક્તિ ફળ જોય હો વિનીત । ક્રિયા ગુણઠાણે મુનિ વડા, ભાવ તુલ્ય નહિ કોય હો વિનીત ॥ નમો નમો૦ ॥ ૬ ॥ દશમે અંગે વખાણિયો, ચંદ્રવર્માં નરિંદ હો વિનીત ॥ તેમ આરાધી પ્રભુતા વર્યો, સૌભાગ્યલક્ષ્મી સૂરિંદ હો વિનીત ॥ નમો નમો૦ ॥૭॥

---

૧ સ્ત્રી * ત્રીશ અસમાધિસ્થાનનો ત્યાગ

બ્રહ્મચર્યનો પ્રભાવ

અને

તેની અગત્ય

"विकारहेतौ सति विक्रियन्ते, येषां न चेतांसि त एव धीराः "

વિકારના સાધન વિદ્યમાન છતે જેમના મન વિકાર ન પામે તેજ ખરેખરા વીર વીર છે અધ્યાત્મદ્રષ્ટિથી જોતા-વિચારતા શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ (સ્વભાવ) મા રમણતા કરવા રૂપ બ્રહ્મચર્યનુ સુખ અનહદ છે એથી પર ઉપાધિ સબંધી સકળ સકલ્પ-વિકલ્પ-જનિત દુ ખ-અશાતિ ઉપશાન્ત થઇ જાય છે અને સહજ સ્વાભાવિક આત્મરમણતાજનિત અખડ અનત સુખશાન્તિનોજ અનુભવ થવા પામે છે વળી જડનાની સ્થૂલ દ્રષ્ટિથી જોએ તોપણ જે જે પ્રગટ ફાયદાઓ મૈથુનક્રીડા યા વિષયાસક્તિના ત્યાગ રૂપ બ્રહ્મચર્યથી થવા પામે છે તેની ખાત્રી કરાવાય તો એ બ્રહ્મવ્રતનુ સારી રીતે પાલન કરવા સામાન્ય માણસો પણ લોભાયા વગર રહે નહિ

બ્રહ્મચર્યથી થતા ફાયદા

૧ શરીર આરોગ્ય—આખા શરીરના રાજા સમાન વીર્ય-ધાતુનુ સરક્ષણ કરવા, જે જે વિષયસુખની લાલસાઓ વડે મૂર્ખ અજ્ઞાન જનો નાહક સ્વવીર્યનો વિનાશ કરે છે તે તે વિષય લાલસાઓને તજી, નિજ ઇન્દ્રિયોનો જે ઉત્તમ સ્ત્રી પુરૂષો નિગ્રહ

કરે છે, તેઓ પોતાના પ્રયત્નના પ્રમાણમા શરીરઆરોગ્ય સાચવી-ટકાવી અથવા વધારી શકે છે, એટલુ જ નહિ પણ પોતાની ભવિષ્યની પ્રજાને પણ એવી જ નિરોગીલી નીપજાવવા શક્તિવાન થઈ શકે છે 'શરીરમાદ્ય ખલુ ધર્મસાધનમ્' એ ન્યાયે તે ધર્મઅર્થે શરીરને ટકાવી રાખવા બ્રહ્મચર્યની ભારે અગત્ય છે

૨ શરીરસૌન્દર્ય-નિયમિત રીતે શુદ્ધ-નિર્દોષ સાત્ત્વિક ખોરાક લેવાથી, મન વચન કાયાથી શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનુ પાલન કરવાથી અને અનેક પ્રકારની આધિ વ્યાધિવડે થતી વીર્યહાનિ મ્‌વિકલ્પો અટકાવવાથી પરિણામે અંતરમા જે સુખશાન્તિ, સ્વસ્થતા, સતોષ અને પ્રસન્નતા પ્રસરે છે તેથી શરીરમા પણ ગુલાબી ખુબસુરતિ પ્રસરે છે અને તે નિજ સતતિને પણ વારસામા મળે છે બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી સ્વવીર્યની રક્ષા અને પુષ્ટિવડે શરીર તેજસ્વી, સુઘટ અને ઓજસ્વી બનવા પામે છે

૩ દીર્ઘાયુષ્ય-સ્વવીર્યરક્ષા અને વૃદ્ધિના પ્રભાવે શરીર ઉપર એકાએક રોગનો હુમલો થતો નથી અને સુદ્રઢ-અનિષ્ટ થયેનુ શરીર દીર્ઘકાળ સુધી ટકી શકે છે

૪ મજબૂત બાંધો-સુરક્ષિત વીર્યવત જનોનો શરીરબાંધો બહુ મજબૂત થવા પામે છે અને તેને પરિણામે શરીર આરોગ્ય, દીર્ઘ આયુષ, દ્રઢ-મજબૂત મન અને મજબૂત બાંધાની સતતિ થવા પામે છે

૫ મહાવીર્ય-પરાક્રમ-બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી (વિષયાસક્તિ તજી, મંતોષવૃત્તિવડે સ્વવીર્યરક્ષા કરવાથી) પુરૂષો મહાવીર્યવત-પરાક્રમી થવા ઉપરાંત તેમની સતતિ પણ તેવીજ પરાક્રમી નીપજે છે નિયમિત રીતે બ્રહ્મચર્યપાલનથી આવા અનેક ઉત્તમ લાભ થવા પામે છે

વિષય–વાસનાથી થતા નુકશાન

એક અથવા બીજા ગમે તેના નિમિત્ત પ્રસંગે જેમને વિષય અભિલાષા જાગ્રત્ થાય છે અને વાણીમાં તથા કાયામાં વિષયવિકાર પેદા થાય છે, તેઓ નિયમિત રીતે નિજવીર્યરક્ષા કરતા નહિ હોવાથી અને સ્વવીર્યનો વિનાશ થતો હોવાથી શરીરનું આરોગ્ય સાચવી શકતા નથી, તેઓ અપાર નવાનવા ઓચિંતા વિવિધ રોગને ભોગ થઈ પડે છે, તેમની નિદ્રા ઊડી જાય છે અને બેચેની પથરાય છે તેથી તેમના શરીરનું તેજ ઘટી જઈ નિસ્તેજ બને છે અને અલ્પ આયુષ્ય ભોગવી અકાળે મૃત્યુ પામે છે જ્યાં સુધી જીવે છે ત્યાં સુધીમાં પણ તેમના શરીરનો બાંધો કમજોર (શિથિલ) થઈ જાય છે, જેના પરિણામે તે કંઈ પણ મહત્ત્વના કામ કરવા યોગ્ય રહેતા નથી અને તેમને જે સંતતિ થવા પામે છે તે પણ એવીજ રોગિલી, અશક્ત, અલ્પાયુષી, શિથિલ બાંધાની, દમનરોગની, નિસ્તેજ અને પુરુષાર્થહીન થાય છે

વિવેક

આ રીતે વિવેક વગર મૈથુનસેવાથી સ્વપરને (સમાજને) કેટલું બધું નુકશાન થાય છે, તેનો જો ખ્યાલ કરી શકાય તો પછી વિષયાસક્તિથી વિરમવા રૂપ અને સર્વ રીતે સ્વવીર્યની રક્ષા કરવા રૂપ બ્રહ્મચર્યને નિયમિત પાળવા તરફ નિજ લક્ષ અવશ્ય થાય

બ્રહ્મચર્યથી થતા સુંદર પરિણામ

નિયમિત રીતે બ્રહ્મચર્યના દૃઢ પાલનથી ઉપર જણાવેલા સઘળા લાભ સુલભ થઇ જાય છે, તે ઉપરાંત વચનબળ અને બુદ્ધિબળ ખીલવા પામે છે અને ચિત્તની પ્રસન્નતા જળવાયા કરે છે પરિણામે જે સંતતિ થાય છે તે સઘળી રીતે આનંદદાયક નીવડે છે તેની ભવિષ્યની સંતતિ પણ સુંદર અને મજ-

ભૂત બનાવાની, બળિષ્ટ, દીર્ઘાયુષી અને પુરૂષાર્થી બનવા પામે છે, તેથી તે પણ સ્વપરહિત કરવા યોગ્ય થાય છે બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી આત્મબળ પણ અત્યંત ખીલવા પામે છે અને તે બળનો ઉપયોગ બહુ સારી દિશામા કરી શકાય છે, જેથી પરિણામે સકળ કર્મઉપાધિને ટાળી, અક્ષય અનંત સુખના સ્થાનરૂપ મોક્ષ પ્રાપ્ત થઇ શકે છે બ્રહ્મચર્યનો આવો અચિન્ત્ય પ્રભાવ જાણી બહુ કોઇ સજ્જન ભાઇ બ્હેનોએ તેમા અત્યંત આદર કરવો ઘટે છે વિદ્યાભ્યાસ કરવામા વિદ્યાર્થીજીવન પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની અત્યંત જરૂર છે કહ્યુ છે કે, જ્યા સુધી પરિપક્વ અવસ્થા થાય ત્યા સુધી એટલે પુરૂષે ૨૫ વર્ષની અને સ્ત્રીએ ૧૬ વર્ષની વય થતા સુધી બ્રહ્મચર્ય જરૂર પાળવુ જોઇએ આ પવિત્ર નિયમને તોડી જે અકાળે મૈથુનવ્યવહાર કરે છે, વિષયાસક્તિથી સ્વવીર્યનો વિનાશ કરી નાખે છે તેમને પાછળથી વિપરીત પરિણામ આવતા ભારે ભોગવવુ પડે છે આપણી અત્યારની અધોગતિનુ મુખ્ય કારણ એજ છે આપણી દશા સુધારવા આપણે સહુએ ખંતથી સદ્-ઉદ્યમ સેવવો જોઇએ

ખંતથી સદ્-ઉદ્યમ કરનાર સહેજે સકળ સુખ-સંપદા પામી શકે છે.

'ઉદ્યોગિનં પુરૂષસિંહ મુપૈતિ લક્ષ્મી '-ઉદ્યમી પુરૂષરત્નને લક્ષ્મી વરે છે (પુરૂષાર્થવંત પુરૂષસિંહને લક્ષ્મી સહેજે આવી મળે છે) 'ગુણૈઃ હિ સર્વત્ર પદં નિધીયતે'-ગુણ-ગુણીનો સર્વત્ર આદર કરાય છે (ગુણી-ગુણીજનો સર્વત્ર પૂજા-સત્કારને પાત્ર થાય છે-પૂજાય છે અને મનાય છે)

" કાયર જનો કોઇ પણ સત્કાર્ય—પ્રતિજ્ઞાદિક, ભંગ થવાના ભય માત્રથી આદરતા જ નથી, મધ્યમ જનો તેનો પ્રભાવ જાણી —સાભળીને આદરે છે ખરા પણ વિઘ્ન આવ્યે તે તજી દે છે પણ દક્ષ—

ડાહ્યા—ચકોર જનો તો માર્ગમા ગમે એવા વિઘ્નો આવે તેને ગણકાર્યા વગર જ આદરેલા સત્કાર્યને અત સુધી નિર્વહે છે—પાર પમાડે છે ”

“ પ્રથમજ તપાસો કે તમે જે કાર્ય કરવા સકલ્પ કર્યો છે તે ડહાપણભર્યો છે કે નહિ ? અને જો તે સકલ્પ દક્ષતા—ડહાપણભર્યોજ હોય તો ગમે તેવા વિઘ્ન ઉપસ્થિત થાય તો પણ તેથી તમે ડગનો નહિ—ચળાયમાન થશો નહિ તેમા અડગ રહેજો ”

‘ ધૈર્યપૂર્વક ખત જાગી રાખનાથી ગમે તેવા દુષ્કર કાર્ય સાધી શકાય છે દુ ખના ડુગરા વગની શકાય છે ’

‘ ચાકરી વગર ભાખરી નથી ’ ‘ઉદ્યમ કર્યા વગર ફળ મળવાનુ નથી પાત્રતા મેળવ્યા વગર પ્રાપ્તિ થવાની નથી ’

‘ જેવુ વાવશો એવુ લણશો ’ ‘ જેવુ મન ધારશો એવુ કમાશો ડહાપણભર્યો ઉદ્યમ નકામો જવાનો નથી ’

‘ આપ સમાન બળ નહિ અને મેઘ સમાન જળ નહિ ’

‘ જાતમહેનત (Self Help) ઉપર સપૂર્ણ વિશ્વાસ રાખો સ્વાશ્રયી બનો, બીજાના વિશ્વાસ ઉપર બેસી રહીને આળસને પોષશો—વધારશો નહિ ’

‘ નિયમિત કાર્ય કરવાની ટેવથી કામમા બહુ સરળતા—અનુકુળતા થવા પામે છે ’

‘ તમારે દરેક કાર્યમા બને તેટલા નિયમિત (Regular) થાઓ—થવા પ્રયત્ન કરો સરળતાથી અને સારી રીતે કાર્ય કરવાની એના જેવી બીજી કોઈ સરસ પદ્ધતિ નથી નિયમિત કાર્ય કરનારાઓ ગમે તેટલા કામ મજાથી કરે છે અને અનિયમિત કામ કરનારા એકાદ કામ કરવામા પણ નાસીપાસ થાય છે ’

‘ લક્ષપૂર્વક નિયમિત કામ કર્યા પછી જે વિશ્રાન્તિ મળે છે તેમા ખરી મીઠાશ આવે છે, કેમકે તેથી આત્મસતોષ પ્રાપ્ત થાય છે (ચિત્ત પ્રસન્ન રહે છે)

'અનિયમિતપણે કામ કરનારને આત્મસંતોષને બદલે બહુધા બળાપો થયા કરે છે (ચિત્ત અપ્રસન્ન અને ઉદ્દામ રહ્યા કરે છે)'

'નિયમિત કામ કરનારને નિજ કાર્યશક્તિમાં શ્રદ્ધા બની રહે છે તેથી તે ધાર્યું કામ ઉત્સાહપૂર્વક સારી રીતે કરી શકે છે અનિયમિત કામ કરનારમાં તેથી ઉલટું બને છે, આ વાત અનુભવસિદ્ધ સમજી શકાય એવી છે'

પાત્રતા યોગે પ્રાપ્તિ થવામાં ઉદ્યમાદિની પણ જરૂર

"કોઈ પણ અગત્યના કામ કરવા ઇચ્છનારે પ્રથમજ તેની યોગ્યતા મેળવવા મથન કરવું જોઈએ (First Deserve and then Desire) યોગ્યતા પામી લેવાય તો કાર્યસિદ્ધિ સુલભ થવા પામે, એ નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે કારણ વગર કાર્યસિદ્ધિ થઈ શકેજ કેમ?"

'પુરૂષાર્થવડેજ સર્વ કંઈ સિદ્ધ થઈ શકે છે પુરૂષાર્થને કંઈ પણ અસાધ્ય નથીજ માટેજ કહેવામાં આવે છે કે (Try try and try) ઉદ્યમ કરો, ઉદ્યમ કરો, ઉદ્યમ કરો ઉદ્યમ કરવા વડેજ અંતરાય તૂટશે'

'ઉદ્યમ કર્યા છતાં તત્કાળ ફળપ્રાપ્તિ થવા ન પામે તો નિરૂત્સાહ થવું નહિ ધીરજ ધરીને ફળ પ્રાપ્તિ થતા સુધી અડગ ઉત્સાહથી ઉદ્યમ કરી આગળ વધતા જવું એટલે અંતે ફળ-પ્રાપ્તિ અવશ્ય થશેજ'

'ઉદ્યમ સાથે નસીબ યારી આપેછે, તો તાત્કાળ પણ ફળ-પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે સતત ઉદ્યમ કર્યા છતાં ફળ ન મળે તોજ દૈવને દોષ દેવો તે પહેલાં દૈવને કે કાળને દોષ દઈ નિરૂદ્યમી બની બેસવું નહિ'

યદ્યપિ કાળ, સ્વભાવ, ભાવીભાવ (નિયતિ), પૂર્વ કર્મ

અને ઉદ્યમ એ પાય સમનાથી કારણ યોજ કોઈ પણ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે તોપણ તે સર્વમા ઉદ્યમનેજ પ્રધાનપદ અપાય છે, કેમકે તેના વડેજ ઈતર કારણની ખામી થઈ કંઇ કાર્યની સિદ્ધિ થના પામે છે

'નિજ નિજ કર્તવ્યપરાયણ જના સુખી થાય છે અને તેમા બેદરકાર રહેનાર અવશ્ય સીદાય છે, દુઃખી થાય છે તેથી સહુએ સ્વસ્વકર્તવ્યનુ ભાન અવશ્ય રાખવુજ જોઇએ સહુમા સાધુઓના તેમજ ગૃહસ્થોના સમાવેશ થઇ જાય છે પોતપોતાના અધિકાર મુજબ સહુએ સ્વકર્તવ્ય-કર્મ કરવાના હોય છે તેની ઉપેક્ષા કરવાથી તેમને હાનિ સહેવી પડે છે અને નિજ નિજ કર્તવ્ય નિષ્ઠ રહેવાથી અતે સકળ સુખસપદા સ્વાધીન થઇ રહે છે'

'કોઇ પણ કાર્ય સહસા-અતિ ઉતાવળથી કરવુ નહિ, વિવેકથી વિચારી કાર્ય કરનારને સહેજે સકળ સુખ સપદા આવી મળે છે ગભીર અને મહત્વના કામ બહુ વિવેકથી અને ધૈર્યથી કરવા જોઈએ તેમા Haste is waste-જેટલી ઉતાવળ તેટલી હાનિ, એ સાચુ છે'

બ્રહ્મચર્યમા આવતા વિઘ્ન.

સર્વે તે પ્રકારના વિકાર (દોષ) વગરનુ અવિકારી નિર્દોષ જીવન વહેવુ તેનુ નામ બ્રહ્મચર્ય છે સ્પર્શેન્દ્રિય રસનેન્દ્રિય પ્રમુખ ઇન્દ્રિયોના વિષયોને વશ થઇ જઇ તેમા આસક્તિ કરવાથી, ક્રોધાદિક કષાયોને વશ થઇ અધ બની જવાથી, મન, વચન અને કાયાને યોગ્ય નિયમમા નહિ રાખતા મોકળા મૂકી દેવાથી અને મૈત્રી-પ્રમુખ ચાર ભાવનાથી દૂર રહી, તુચ્છ સ્વાર્થવશ થઇ પરપીડાદિક અનીતિ-અન્યાય આચરવાથી મૂઢ જનો પવિત્ર બ્રહ્મચર્યથી બેનસીબ રહે છે જેઓ તુચ્છ વિષય સુખમા લલચાઇ પવિત્ર બ્રહ્મચર્યનુ પાલન કરતા નથી તે ભાઇબ્હેનો સાચા (વાસ્તવિક)

સુખના ગંધને પણ પામી શકતા નથી અબ્રહ્મચર્ય-વ્યભિચારી જીવનથી તેઓ પોતેજ પોતાના ભવિષ્ય ઉપર સખત ફટકા મારે છે અને પોતાની સંતતિનું પણ સત્યાનાશ વાળે છે વિષયાસક્ત જનોની સંતતિ પણ નિર્માલ્યપ્રાય બને છે, જેથી તે તેમનું પોતાનુંજ ભલું કરી શકતી નથી, તો પછી પરનું ભલું કરવાનું તો કહેવુંજ શું ?"

બ્રહ્મચર્યનું ખરૂં બળ

પરંતુ જેઓ ઉક્ત સઘળા વિકારોને વશ નહિ થતા તેમને સંયમ વડે જીતી લે છે તેઓ પોતાનું જીવન નમુનેદાર બનાવી શકે છે વિદ્યાર્થીજીવનમાં તેઓ બહુ સારો વિદ્યાભ્યાસ કરી શકે છે અને તેને ઉત્તમ આચાર વિચાર વડે સાર્થક-સફળ કરી શકે છે ઉત્તમ પ્રકારના આચાર વિચાર વડે તેઓ ઉત્તમ આત્મબળ-ચારિત્રબળ સંપાદન કરી શકે છે અને એવા ઉત્તમ આત્મબળ-ચારિત્રબળવડે ખરેખર સ્વપર હિત-શ્રેય સાધી શકાય છે બાહ્ય લક્ષ્મી તો તેની દાસીજ થઇ રહે છે, જ્યારે જ્ઞાનાદીક ખરી લક્ષ્મીજ તેને પરમ પ્રિયા હોય છે યદ્યપિ આવા આત્મસંયમી સાધુ જનો યશકીર્તિની દરકાર ઓછીજ કરે છે તોપણ સહુ કોઇ તેમના ગુણોત્કીર્તનકરના લલચાય છે અને તેમની કીર્તી જગતમાં ગાજી રહે છે બ્રહ્મચર્યનું સેવન કરવાથી સંકલ્પશક્તિ એવી તો દૃઢ થવા પામે છે કે તેના નિશ્ચયબળને ડગાવવા કોઇ સમર્થ થઇ શકતું નથી અને એવા દૃઢ નિશ્ચય બળ ઉપર જ સઘળી કાર્યસિદ્ધિનો આધાર રહે છે, એવો જ્ઞાની પુરૂષોનો સ્વાનુભવ છે વાસ્તવિક રીતે જોતા અવ્યભિચારી-નિર્દોષ જીવન જીવવું એજ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય સમજવાનું છે એવું શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય જીવન જીવે તે પવિત્ર સ્ત્રી પુરૂષોની જ બલિહારી છે તેમને સહુ ધન્યવાદ ઘટે છે 'અબ્રહ્મ સેવન યા વિષયાસક્તિ અથવા વ્યભિચારી જીવન જ સકળ આપદાઓનું મૂળ છે

અરે! જ્યારે એક એક ઇન્દ્રિયના દોષથી પતંગિયા, ભમરા, માછલા, હાથીઓ અને હરણીયા દુર્દશાને પામે છે ત્યારે જે પાંચે ઇન્દ્રિયોને વશ થઇ મોકળી મૂકી દે છે તે મૂઢ જનોની દુર્દશાનું કહેવું જ શું? ઇન્દ્રિયોના વિષયો-શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ ભોગવતા મધુર લાગે છે પણ પરિણામે તે બરાબર કિંપાકના ફળની પેરે પ્રાણનાશક નીવડે છે, તેમજ ખરજ ખણવાની પેરે પ્રથમ મીઠા લાગે છે પણ અંતે દુઃખદાયક નીવડે છે વિષ તો ખાધું છતું જ મારે છે ત્યારે વિષયભોગનું તો સ્મરણ થતાંજ સંતાપ થાય છે પાંખ છેદાયેલા પંખીઓ જેમ નીચે પટકાઈ પડે છે તેમ સુશીલતા ગુણ વગરના જીવો ઘોર સંસારસાયરમાં પટકાઇ મરે છે જેમ મુગ્ધ શ્વાન હાડકાને ખાવા જતા દુઃખી થાય છે તેમ મુગ્ધ જનો વિષયસુખનો સ્વાદ લેવા જતા પરિણામે અનેક આપદાને જ ઉભી કરે છે

અબ્રહ્મ-સેવાના માઠા ફળ

માન (મર્યાદા) વગર મૈથુનક્રીડા યા વિષયાસક્તિ વડે વંધ્યત્વ (સંતાન રહિતપણું) પ્રાપ્ત થાય છે યા તો માલનગરની-નમાલી પ્રજા પેદા થાય છે અત્યંત વિષયાસક્તિ યા વિષયાંધતાથી વૈધવ્ય-વિધવાપણું અથવા રંડાપો આવે છે એ ઉપરાંત ધર્મ-કર્મમાં પણ એથી ભારે અંતરાય નડે છે એ આદિ અનેક આપદાથી બચવાનો ઉત્તમ માર્ગ એ છે કે આપણે આપણી વિષય-ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખી બ્રહ્મચર્યના પ્રાણભૂત નિજ વીર્ય-શક્તિનું સારી રીતે સંરક્ષણ કરવું એથીજ સર્વ ઇષ્ટ કાર્યની સિદ્ધિ થઇ શકે તેમ છે, એ કદાપિ વિસરી જવું જોઈએ નહિ

શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાલન યોગ્ય પ્રતિબંધક નિયમો

૧-મલિન-વિષયી વાતાવરણમાં વસવું નહિ ૨ કામોદ્દીપક કથા કહેવી કે સાંભળવી નહિ ૩ કામોદ્દીપક વિષયાસન સેવવાં

નહિ ૪ વિષય-ઇન્દ્રિય પ્રમુખને નિરખી નિરખીને જોવા નહિ ૫ નજીકમા સ્ત્રીપુરુષ કામકથાદિક કરતા હોય ત્યા ઉભા રહેવુ, બેસવુ, સૂવુ કે નિરખવુ નહિ ૬ પ્રથમાવસ્થામા કરેલી વિષય ક્રીડાને યાદ કરવી નહિ ૭ સચિત્ત-રસમસ ભરેલા માદક ખાન પાન કરવા નહિ ૮ સૂકો-નીરસ આહાર પણ વધારે પ્રમાણમા લેવો નહિ ૯ શરીરશોભા વધારવા ઉભટ વેષ-શૃગાર તેલ મર્દન અને ઉવટણા પ્રમુખ વિભૂષા કરવી નહિ

શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યની રક્ષા અને અભિવૃદ્ધિ માટે વિધાયક નિયમો

૧ શુદ્ધ-નિર્મળ-અવિકારી વાતાવરણમા જ વસવુ ૨ શાન્ત વૈરાગ્ય રસ ઉપજે એવીજ ધર્મકથા કહેવી કે સાભળવી ૩ જેથી અનેક પ્રકારના વિષયવિકારો ઉપશમી જાય એવાજ આસન-પદ્માસન, વીરાસન પ્રમુખ યોગાસન અને મુદ્રાને વાપરવા કરવા લક્ષ રાખવુ ૪ ૫ મ શાન્ત જિનમુદ્રાને યા સત સુસાધુમુદ્રાને નિરખી આત્મનિરીક્ષણ કરવુ-વિષય કષાયને શમાવી દેવા ૫ સતમ ગતિ કે સ ગુણી જ્ઞાની મહાત્મા જ ગોષ્ઠી કરવી ૬ કરેલી સુકૃત કરણીને અનુમોદવી અને અભિનવ સુકૃત કરણી કરવા ખત રાખવી ૭ સ્વાધ્યાય પ્રેમથી જ્ઞાનામૃતનુ પાન કરવુ ૮ નકામી કુથલીમા વખત ગુમાવી નહિ દેતા ઉત્તમ ચરિત્રો સભારવા અથવા ગમે તે પ્રસગમાથી સુબોધ મેળવી લેવા લક્ષ રાખવુ ૯ બુદ્ધિ બળ, વાણબળ અને હૃદયબળ (વિવેકશક્તિ) ખીલે એવા શુદ્ધ સાત્વિક ખોરાક (ખાનપાન) થી શરીરબળ વધારવા સ્વવીર્યનો સંચય કરી તેનો જેમ બને તેમ સદુપયોગ કરવો

નમુનેદાર પુત્રરત્ન કે પુત્રીરત્નને પેદા કરવા સ્ત્રી પુરૂષે અવશ્ય રાખવુ જોઇતુ લક્ષ

૧ પરિપક્વ વય થયા પછીજ, પુત્રાદિ રત્નની ઇચ્છાથી જ, પૂર્ણ તદુરસ્ત સ્થિતિમાજ યોગ થવો જોઇએ

૨ તુચ્છ પૌદ્ગલિક સુખની ઇચ્છાથી નહિ પણ વિશુદ્ધ ભાવનાથી નિર્દોષ પ્રજા ઉત્પન્ન થવી જોઇએ

૩ બાળક ગર્ભમાં આવ્યા પછી વિષયસેવન બંધ થવું જોઇએ અને ગર્ભની રક્ષા અને પુષ્ટિ યથાર્થ થાય તેવા અનુકૂળ ખાનપાનાદિ સેવવા જોઇએ

૪ બાળક સ્તનપાન કરતું રહે ત્યાં સુધી સ્ત્રી પુરૂષે અવશ્ય બ્રહ્મચર્ય પાળતા રહેવું જોઇએ

૫ બાલ્ય-શિશુવયમાં મલિન સંસ્કારોથી બાળકો બચવા પામે એવી ચીવટ વડીલોએ રાખવી જોઇએ

૬ કામોદ્દીપક યા ઉત્તેજક અથવા નિમ્નજનક પદાર્થોનું સેવન બંધ થવું જોઇએ

૭ બ્રહ્મચર્યના પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ લાભો યોગ્ય વખતે બરાબર સમજાવા જોઇએ

આવા પવિત્ર નિયમોયુક્ત જીવન વહતાં સ્ત્રી પુરૂષોથી ઉત્પન્ન થતી પ્રજા જ સ્વપર કલ્યાણ કરી શકશે

સ્વદેશ કે સમાજનો ઉદ્ધાર કરવા આવા પુત્રરત્નોજ સમર્થ થઇ શકે છે અને એવા પુત્રરત્નો પેદા કરવા માટે ઉપર જણાવ્યા મુજબ સ્ત્રી પુરૂષોએ પવિત્ર નિયમો અંગીકૃત કરીને ઉત્તમ ઉદ્દેશથી નિયમિત રીતે નિજ વીર્યના સંરક્ષણરૂપ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવુંજ જોઇએ ઉપર જણાવેલા પવિત્ર નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરી વિષયસુખની વાસનાથી મૈથુનક્રીડા અમર્યાદિત રીતે કરવાથી આપણી જે અધોદશા થવા પામી છે તેમાંથી જો આપણે મુક્ત થવું જ હોય તો સંત સુસાધુ જનોએ દેશના અને સમાજના ભલા માટે સર્વ કોઇ સ્વપર હિતચિન્તકોને બ્રહ્મચર્યના પાલનથી થતા સર્વ લાભો સારી રીતે સમજાવી, તેમના મનમાં એવા તો ઠસાવવા જોઇએ કે ગમે તેવી લાલચો કે સંયોગોને વશ થઇ નહિ જતાં તેઓ બ્રહ્મચર્યના શુદ્ધ નિયમોને દૃઢપણે અનુસરી, નિર્મળ નિજ વીર્યનું સંરક્ષણ કરી પરિણામે પવિત્ર પ્રજાને જ ઉત્પન્ન

કરી શકે અને છતાં પ્રભુભકિતપરાયણ થઇ સ્વસ્વહિત સુખે સાધી શકે ત્યારે તેમનાથી ઉત્પન્ન થયેલી પવિત્ર પ્રજા પોતાના અચળ વીર્ય પરાક્રમથી વિદ્યા-કળાના બળે નિજ કર્તવ્ય સમજી નિજ નિજ દેશ કે સમાજનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ થઇ શકે અને પરિણામે અનેક ભવ્યાત્માઓનુ પણ હિત કરી શકે

જંબુકુમાર, સુદર્શન શ્રેષ્ઠી, સ્થૂલભદ્રમુનિ અને વિજય ને વિજયા શેઠાણી જેવા જ્વલંત દૃષ્ટાંતો જાણી તેમને આદર્શ રૂપ લેખી અનુકરણ કરવુ જોઇએ એવા પુત્રરત્નોની આપણને બહુ જરૂર છે Charity begins at home ' Example is better than Precept એ ન્યાયે આપણે જાતેજ બને તેટલુ બ્રહ્મચર્ય પાળવા પ્રયત્નશીલ થવુ જોઇએ આગળ થઇ ગયેલા આદર્શ જીવનરૂપ અનેક ઉત્તમ સતા સતી ઓના પવિત્ર નામોનુ આપણે પ્રભાતે સ્મરણ કરીએ છીએ તે તેમના જેવા પવિત્ર શીલવંત થવાના હેતુથી જ અને જો એવી ઉત્તમ ભાવનાથી આપણે તેમને યાદ કરી તેમના જેવા થવા તેમના અંકિત માર્ગે ચાલીએ તો એક વખત તેમના જેવાજ થઇ શકીએ, એ નિશંક વાત છે માટે હવે આપણે પ્રમાદાચરણ તજી પુરૂષાર્થી બનવુ જોઇએ એજ આપણી આબાદીનો અકસીર ઉપાય છે તેને આદરવા સહુ સહૃદય બંધુઓ અને બ્હેનો આદરવંત થાઓ એજ મહાશિક્ષા

શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય જીવનથી આપણી ભાવી પ્રજા ઉપર થતી અદ્ભુત અસર

કોઇપણ પ્રકારના રોગ યા વિકાર વગરનુ સહજ સ્વાભાવિક અવિકારી-નિર્દોષ જીવન વહેવાને માટે બ્રહ્મચર્ય પાલન કરવાની ભારે જરૂર છે કોઇ પણ રીતે નિજ વીર્ય-શક્તિ સુરક્ષિત

અને બહુ સારી મોજમજા રાખી ઉછેરવા જોઇએ પછી જ્યારે તેમને વિદ્યાભ્યાસમા જોડવા જેવુ વય પ્રાપ્ત થાય ત્યારે સારા સુશીલ અને અનુભવી શિક્ષકની દેખરેખ નીચે બીજા નિર્દોષ અને માયાળુ બાળ વિદ્યાર્થીઓની જોડમા કોઈ એક એવા સારા વિદ્યાલયમા મુકવા જોઇએ, કે જ્યા તેમને ગમ્મત સાથે અસ્ખલિત જ્ઞાન મળતુ રહે એ રીતે ઉત્તરોત્તર તેમને જ્ઞાનવૃદ્ધિ થયા કરે એવો ઘટિત પ્રબંધ કરી દેવો જોઇએ તેમને વિદ્યાભ્યાસ કરતા કદાપિ કટાળો ન આવે પણ તેઓ સુખચેનથી વિદ્યાભ્યાસ કર્યા કરે એવા પ્રકારની તેમને તન મનની કસરત જોડે જોડે મળતી રહેવી જોઇએ તેમનુ વય પરિપક્વ થાય ત્યા સુધીમા તેમનો વિદ્યાભ્યાસ લગભગ પૂરો થવો જોઈએ, એટલુ જ નહિ પણ તેમા તેમને ખરેખર લહેજત પડે એવા યોગ્ય ક્રમથી તેમનો વિદ્યાભ્યાસ ગોઠવાવો જોઇએ સાથે સાથે નીતિના તેમજ ધર્મના મહત્ તત્ત્વો પણ તેમને સમજાવવા જોઇએ, જેથી તેમનુ જીવન તેમને પોતાને તેમજ અન્ય જનોને પણ એક આશીર્વાદ રૂપ થઈ શકે જ્યા સુધી તેમનો વિદ્યાભ્યાસ શરૂ રહે ત્યા સુધી તેમણે શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળવુજ જોઇએ આજ કાળે પણ કેટલાક સુપ્રસિદ્ધ ગુરૂકુળોમા એજ નિયમને અનુસરી પુત્રને ૨૫ વર્ષનુ વય થતા સુધી અને પુત્રીને ૧૬ વર્ષનુ વય થતા સુધી શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પળાવવામા આવે છે તેથી તેઓ બહુ બલિષ્ઠ, વીર્યવાન, તેજસ્વી, કાન્તિમાન પ્રતાપી, હિંમતવાન, ઉત્સાહી અને પરદુઃખભંજન બને છે એવા સુશિક્ષિત બ્રહ્મચારી યુવકો જ ખરેખર દેશને આશીર્વાદ રૂપ નીવડે છે

બ્રહ્મચર્ય

प्राणभूत चरित्रस्य, परब्रह्मैककारणम् ।
समाचरन् ब्रह्मचर्यं, पूजितैरपि पूज्यते ॥ १ ॥

चिरायुष सुसंस्थाना, दृढसंहनना नरा. ।
तेजस्विनो महावीर्या, भवेयुर्ब्रह्मचर्यत ॥ २ ॥

—योगशास्त्रे

ભાવાર્થ—ચારિત્રના પ્રાણભૂત-અગત્ય અને પરમાત્મપદ-પ્રાપ્તિના અમોઘ કારણરૂપ બ્રહ્મચર્યને પાળનાર, પૂજિતવડે પણ પૂજાય છે બ્રહ્મચર્યના પ્રભાવથી (પુન્યશાળી) પુરૂષો દીર્ઘાયુષી, સુંદર આકારના, [illegible] શરીરબાંધાવાળા, તેજસ્વી (ઓજસ્વી) અને મહા પુરૂષાર્થવંત નીવડે [illegible] વળી કહ્યુ છે કે—

મ ન [illegible] જન જશ [illegible], દ[illegible] [illegible] રે સાનિધ્ય,
બ્રહ્મચર્ય [illegible] જે ન[illegible], તે પા[illegible] ન[illegible] નિ[illegible] ૧

ગેહ સુદર્શનને ઠળી, શૂલી સિંહાસન હોય,
ગુણ ગાય ગગનેરે દેવતા, મહિમા શીલનો જોય ૨

મૂલ ચારિત્રનુ એ ભલુ, સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન,
શીલ સલીલ [illegible] જિકે તસ હોય સુજસ વખાણ—
પાપસ્થાનક ચોથુ વરજીએ ૩

—શ્રીમાન્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત સ્વાધ્યાયે—

" શરીરના પાયારૂપ સાત ધાતુઓ પૈકી ઉત્તમ અને અગ્ર પદ ભોગવતા શુક્ર (વીર્ય)નુ સંરક્ષણ કરવુ તે બ્રહ્મચર્ય કહેવાય છે '

આ લક્ષણ સ્થૂલ દ્રષ્ટિથી માનવામા આવ્યુ છે, પરતુ ઝીણી ઝીણી વિચાર કરતા બ્રહ્મચર્યનુ લક્ષણ "વિષયાભિલાષથી નિવૃત્ત થવુ" તે છે, તેને લીધેજ વીર્યનુ સરક્ષણ થઇ શકે છે, એટલે કે-જેટલે જેટલે અશે વિષયવાસના નાબુદ થાય છે તેટલે તેટલે અશે વીર્યસરક્ષણ થઇ શકે છે, તેથી વીર્યસરક્ષણને પણ બ્રહ્મચર્ય કહેવામા આવે તો તે યુક્ત જ છે

પ્રારભકાળ

લોકદ્રષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યની શરૂઆત, જ્યારે બાળક લગભગ સાત વર્ષે ભણવાને યોગ્ય થાય છે, ત્યારે થાય છે, પરતુ વિચાર કરતાં જણાય છે કે-ખરેખરી શરૂઆત તો બાળક જ્યારે માતાના ગર્ભમા હોય છે ત્યારથીજ થાય છે આ વાત નીચેના ઉલ્લેખથી સ્પષ્ટ સમજાશે —

આજ સવારે વાવેલો અનાજનો દાણો ત્રણ દિવસે ફણગાના રૂપમા દેખાય તે પહેલા-એટલે વચલા વખતમા ઊગવાની ક્રિયા બધ હતી એમ કોઇ વિચારશીલ નહિ માને પરતુ હરેક સમયે ઊગવાની ક્રિયા ચાલુ હતા જ્યા સુધી અકુરરૂપે અનુભવાતી નથી ત્યા સુધી તે ક્રિયાને અદ્રશ્ય કહેવામા આવે છે આગળી ઉપરના નખ કપાયા પછી પાચ સાત દિવસે અમુક પ્રમાણમા વધેલા જણાય છે, તે પહેલા પણ તેઓની વૃદ્ધિ અદ્રશ્ય રૂપે ચાલુ જ હતી જન્મેલ બાળકનુ નાનકડુ શરીર તરૂણાવસ્થા ને વિશાલ આકારમા પરિણત થયુ તે પહેલા પણ દરેક સમયે થોડુ થોડુ વધ્યુજ હતુ તાત્પર્ય એ છે કે-વસ્તુઓની બીજ રૂપે કે કારણરૂપે અદ્રશ્યપણે શરૂઆત કયારનીએ થએલી હોય છે, તોપણ તેનુ દ્રશ્ય રૂપ અમુક વખતે અમુક પ્ર-

આત્મામાં જ થાય છે તેરી રીતે સ્ત્રી કે પુરૂષ શુક્રનુ સંરક્ષણ કરતા હોય, દુરૂપયોગ ન કરતા હોય, તે વખતે બ્રહ્મચર્યવાન કહેવાય છે, પરંતુ તેઓમાં બ્રહ્મચર્યના મૂળભૂત સંસ્કારો ગર્ભાવસ્થામાંજ સ્થાપન થયેલા હોય છે નેપોલિયન ગર્ભમાં હતો તે વખતે તેની માતાએ યુદ્ધના વીરરંજનક ચિત્રો જોયા હતા, તેથી નેપોલિયન રણવીર થયાની વાત સુપ્રસિદ્ધ છે મેઘ, તોપ, બંદુકના કે બીજા કોઈપણ ભયાનક અવાજને સાંભળી ભયથી થરથર કંપનારી ગર્ભિણી સ્ત્રીઓના બચ્ચા સાહસિક, વીરમૂર્તિ કે નિડર થયાની વાત કોઇએ સાંભળી છે? અનિષ્ટ પ્રસંગ આવવાથી કે અજ્ઞાનતાને લીધે કોઈ સામાન્ય પ્રસંગોમાં પણ વારંવાર રૂદન કરતી-અશ્રુમુખી ગર્ભિણીનુ બાળક ઉદાસી ચહેરાનુ અને વીલા મોઢાનુ ન થયાનુ ઉદાહરણ મળી શકશે ખરૂં? નિર્મર્યાદ હાસી-હઠ્ઠા કરી અવગણિત દિનો ગાળનારી ગર્ભિણી સ્ત્રીઓની સંતતિ પણ મશ્કરીખોર અને ગપ્પબાજ થાય છે હેયોપાદેયનુ[1] જ્ઞાન કરી જાતી વિવેકશીલી શાંત ભાવનામાં મસગુલ રહેનારી ગર્ભિણી સ્ત્રીનુ બાળક માતા કરતા વિપરીત પ્રકૃતિનુ ભાગ્યેજ જોવામાં આવશે મુસલમાન, બંગાળી કે કોઇ પણ માંસભક્ષી પ્રજાના બાળકમાં તે દૂધ પીવાની અવસ્થામાં હોય છે ત્યારથી જ અભક્ષ્ય ખાવાના અને તેના ઉપર ઘૃણા ન કરવાના ઘણા સંસ્કારો ગર્ભસ્પર્શથી દાખલ થયેલા હોય છે, તેથીજ જ્યારે તે અનાજ કે બીજી વસ્તુઓ ખાવાની સ્થિતિમાં આવે છે ત્યારે તેને રૂચિપૂર્વક માંસ કે મદ્ય જેવામાં કરીને પણ સંકોચ થતો નથી માનવ જાતિમાંજ આવા ઉદાહરણો મળે છે એમ નથી, પરંતુ પશુ પક્ષી વગેરે તમામ પ્રાણીઓમાં આનુવંશિક (પરંપરાગત) સંસ્કારનો ક્રમ જન્મથીજની પેઠે ચાલુ જ છે જે સ્ત્રી ગર્ભવાન થઇ વિષયવાસનાની પ્રદીપ્ત જ્વાળામાં પોતાની

---

[1] ત્યાજ્યાત્યાજ્ય-કૃત્યાકૃત્ય-હિતાહિત-ગુણદોષનુ

આહુતિ નથી આપતી, શૃંગારની સજાવટમા પોતાના કર્તવ્યની પરિસમાપ્તિ નથી જોતી, પોતાના પતિ સાથના વ્યવહારમા પણ આસક્તિથી ન પ્રવર્તતા જરૂર જોગવાઈ વાતચિત વગેરે વ્યવહારોથી નિર્વાહ કરે છે, દુર્વિચારોના વાતાવરણમા ભમતી નથી, સખીઓ કે બીજી સ્ત્રીઓ સાથે ન છાજે તેવા વાર્તાલાપ કે હલકા પ્રકારના ગીતોમા ભાગ લેતી નથી ટૂંકામા પોતાનુ મન કાબુમા રાખી ધૈર્યથી ઇંદ્રિયોને કબજામા રાખે છે અને એક પણ કુસંસ્કાર ઉત્પન્ન ન થવા પામે તેની મનોમય કાળજી રાખે છે, તેની સંતતિ સુંદર-સુઘડ આકારની, ઓજસ્વી, પુરૂષાર્થવાળી, મન ઉપર અસાધારણ કાબુ મેળવનારી, આધ્યાત્મિક બળનો વિકાસ કરવામા કારણભૂત બલિષ્ઠ શરીર અને મનોબળ ધરાવતી તથા બ્રહ્મચર્યના સુસંસ્કારવાળી ઉત્પન્ન થાય છે. તેવીજ બ્રહ્મચર્યના સંસ્કારોનો પ્રારંભ શરીરની ઉત્પત્તિ સાથે થાય છે, એમ જે ઉપર આગળના-પહેલાના પ્રકરણમા આવેલું છે, તે વિચાર કરી જોતા સમજાશે

શરીરબળ અને વિચારબળની અતિ આવશ્યકતા

જગતમા રહેનારા અનંત પ્રાણીઓના સમુદાયોમા એક પ્રાણી બીજા પ્રાણી કરતા જે ઉપરાણુ સૌભાગ્ય ભોગવતું હોય છે તેનુ કારણ માત્ર શરીરબળની કે મનોબળની અધિકતા જ છે હજારો, લાખો કે કરોડો નિર્બળ શરીરના કે નિર્બળ મનના મનુષ્યો જ્યારે સર્વદા તાબેદારી ભોગવે છે ત્યારે થોડી સંખ્યાના પણ શરીર અને મનોબળમા શ્રેષ્ઠતા ભોગવનાર મનુષ્યો તેમના ઉપર હકુમત ચલાવે છે બળવાન અને બુદ્ધિમાન થવું એજ મનુષ્યતાનુ લક્ષ્ય છે શરીર અને મનોબળમા પાછળ પડી રહેવી

આજ શુ સત્ય ગણાશે ? આ વ્યવહારદ્રષ્ટિથી આગળ વધી જોઇએ તો જણાશે કે શરીર અને મનોબળની સર્વોત્તમ શ્રેષ્ઠતા વિના પરમ પુરૂષાર્થ (મોક્ષ) સભવતો જ નથી, એ શ્રી મહાવીર પ્રભુના ઉપદેશ અને યુક્તિથી સિદ્ધ થાય છે વજ્રઋષભનારાચ સઘયણવાળા જીવો મોક્ષને યોગ્ય છે અને જે વખતેમા વધારે શુદ્ધ વિચારવાન્ હોવાથી જ્ઞાનાવરણીયાદિ- કર્મોનો નાશ કરે છે તેજ મોક્ષ મેળવે છે આ સિદ્ધાતો પણ શરીર અને મનોબળ વધારવાની જ આવશ્યકતા સૂચવે છે

મનોબળ અને આત્મબળમા શરીરબળની આવશ્યકતા

શરીર નિર્બળ હોય, છાતી કમજોર હોય અને મસ્તકમા પીડા થયા કરતી હોય તો શુદ્ધ વિચારો કે મનશક્તિથી લેવાતા બીજા કામો નિયમિત અને સારી રીતે થઇ શકતા નથી હુશિયાર વિદ્યાર્થી, વકીલ, ડૉક્ટર કે બીજો કોઇ વિચારથી કામ કરનાર જો શરીરે નિર્બળ હોય તો તે પુષ્ટ શરીરના તેના બીજા હરીફો કરતા ઘણી વખતે પાછળ રહી જાય છે ઘણુ વાચવામા, મનન કરવામા, લખવામા, ચર્ચા કરવામા, રોગનુ નિદાન કરવામા, આસનના પ્રયોગ કરવામા, તકરારનુ ખરૂ કારણ શોધી કાઢવામા, યોગ્ય શિક્ષા કરવામા અને ન્યાયસર ફેસલો ઘડી કાઢવામા ફક્ત મનોબળથી કામ નહી ચાલે, પરતુ સાથે શરીરબળની પણ ભારે જરૂર પડશે કેટલાક વિદ્યાર્થીઓને પોતાનો વિષય સારી રીતે પાકો હોવા છતા ફક્ત મંદગીને લીધે પરીક્ષામા ન બેસતા શુ કોઇએ નથી જોયા ?

શરીરબળની જેટલી જરૂર વિચારબળમા છે તેટલી જ બલ્કે તે કરતા પણ વધારે જરૂર શુદ્ધ-આત્મ -
ઇન્દ્રિયાસ શ ˘ ઇન્દ્રિયનિગ્રહ (˘

કરવામાં છે નિર્બળ શરીરના મનુષ્યે કોઈ પણ જાતનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો હોય તો તે શું ટકી શકશે? અથવા તો તે શું સારી રીતે પાર પાડી શકશે? ચારિત્રબળ પ્રાપ્ત કરવામાં પણ શરીરબળની ભારે આવશ્યકતા જણાય છે

શીત પ્રદેશમાં ઉગ્ર પ્રકારની યાત્રા કરવાના કે બીજા કોઈ મહત્વના કામ કરવાના આવા નિશ્ચયને નિર્બળ મનુષ્ય ક્યાં સુધી વળગી રહી શકશે? તાકાત વિનાના માણસો આવા નિશ્ચયને વળગી રહી શકતા નથી અને મન ઉપર પણ અંકુશ રાખી શકતા નથી જ્યારે નિર્બળતાની મનની ચંચળતા (અસ્થિરતા) વધે છે ત્યારે બીજી ઇન્દ્રિયોની ચંચળતા વધે તે પણ સ્વાભાવિક છે ચંચળ મનવાળા આર્થિક અને અધઃપાતના કારણભૂત જુદી જુદી ઇન્દ્રિયોના વિષયોથી બચવાને ઇચ્છતો હોય તો પણ કદાપિ બચી નહી શકે તેઓ ઇન્દ્રિયોને અઘટિત વિષયોથી રોકી શકતા નથી તેઓમાં કોઈ પણ ચંચળ મનવાળો માણસ કે જોયો છે? મનની પૂરેપૂરી સ્થિરતાને લીધેજ માણસજાત નિયમિત રહી શકે છે તેમજ રોગો અને કુમાર્ગોના હુમલાઓથી બચી શકે છે જેઓ ઇન્દ્રિયસંયમના સિદ્ધાંતનો આશ્રય નથી લેતા એટલે જેઓ ખાસ ચીવટથી ઇન્દ્રિયનિગ્રહ નથી કરતા તેઓ ભલે એક વાર બળવાન કે બુદ્ધિમાન હોય તો પણ તેઓનો અધઃપાત સહેલાઈથી શરૂ થાય છે શરીર તરેહ તરેહના રોગોનું બેઠકસ્થાન બનતુ જાય છે, બુદ્ધિના બીજો સડતા જાય છે અને છેવટે સમજશક્તિ નષ્ટ થયે થોડી પણ યોગ્ય વાસ્તવિક વિચાર કરવાની શક્તિ રહેતી નથી આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે મનોબળ અને ચારિત્રબળ શરીરની દૃઢતા ઉપર અવલંબી રહ્યા છે વિવિધ વ્યવસ્થાના ઊંડા અભ્યાસી વિદ્વાનોની પણ એજ ભાન સૂચવનારી ઉક્તિઓ નજર તરી આવે છે—"शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्" 'ब्रह्मचर्यप्रतिष्ठायां

વીર્યલાભ '+ આ પ્રમાણે ઉન્નતિને શિખરે પહોંચાડનારી શક્તિ-ઓનુ મૂળ કારણ શરીરબળ સિદ્ધ થાય છે અને શરીરબળ વીર્યસંરક્ષણને આભારી છે, માટેજ બ્રહ્મચર્યની અત્યાવશ્યકતા છે

બ્રહ્મચર્યના નાશના કારણો.

કોઈ પણ વસ્તુના યથાવત્ સંરક્ષણનો ઉપાય એ છે કે— તેના નાશક માર્ગો કયા કયા છે તે તપાસી તેઓને રોકવાની પૂરેપૂરી તજવીજ કરવી ઉપર કહેવાઈ ગયુ છે કે શરીરના પાયા રૂપ સાત ધાતુઓમા અગ્રપદ ભોગવનાર શુક્ર (વીર્ય) ધાતુ છે જો તે નિર્વિકાર અને યોગ્ય પ્રમાણમા હોય તો બીજી ધાતુઓ ઉપર વતી સારી અસર કરે છે જો તે મુખ્ય ધાતુમા વિકાર કે ઓછાશ હોય તો બીજી ધાતુઓ પણ વિકૃત થઈ શરીરનો શીઘ્ર અંત આણે છે મુખ્ય ધાતુના સંરક્ષણ માટે તેના નાશક માર્ગો કયા કયા છે તેનો વિચાર કરીએ, કેમકે તેઓનુ યથાવત્ જ્ઞાન થવાથી આપણામા પ્રવેશ પામવા અને પ્રવેશ કરતા તે દુષ્ટ વૈરી સર્પોને આપણે દૂર કરી શકીએ અને ભવિષ્યમા તેઓ પેસવા ન પામે તેને માટે પણ પ્રયત્ન કરી શકીએ જેમ બ્રહ્મચર્યની શરૂઆત ગર્ભ-માંથી થાય છે તેમ તેના નાશ માટેના સંસ્કારો પણ ત્યાંથીજ શરૂ થાય છે માતાપિતા નઠારી વિષયવાસનાના ભોગ થઈ પડ્યા હોય, ઉચિત માર્ગને ઓળંગી *પાશવક્રીડાના દાસ થયા હોય, ઉદ્દીપક અને મનને ડામાડોળ કરનારા વિષયો જોવામા, ચાખવામા, સુંઘવામા કે સાંભળવામા અત્યંત રમ્યા હોય, તો તેઓની સંતતિ શુદ્ધ સંસ્કાર-વાળી કદાપિ નહીજ થવાની પ્રથમ તો સંતતિ નિર્બળજ થાય છે અને તેથી તે દીર્ઘાયુષ્ય ધના પામતી નથી કદાચિત્ ચિરકાળ જીવે તો પણ તેને વૈદ્યોનુ અને દવાઓનુ દર્શન હમેશાં કરવુજ પડે

+ A Sound body has a sound mind મજબુત—તંદુરસ્ત શરીરવાળાને મજબુત મન હોય છે, હોઈ શકે છે

* પ્રબળ વિષયવાસનાને વશ થઈ ગયા હોય

કરનાના કે હિતૈષિપણાના પડદામા સતાઈ પોતાના કે સ્નેહીઓના બાળકોને અયોગ્ય ઉમરે પરણવા જોના ઈચ્છે છે, અને તેથીજ તેઓ પુત્ર કે પુત્રીને નાની ઉમરમા ન પરણાવી શકે તો પોતાની અપકીર્તિ લેખે છે શિક્ષાના અભાવને લીધે મનુષ્યસમુદાયના મોટા વર્ગમા આ સસ્કારે હજુ સુધી એટલા તો જડમુળ ઘાલીને પડેલા છે કે તેની તપાસ કરવા તમારે દૂર જવુ નહિ પડે માત્ર બે સ્ત્રીઓ એકઠી થાય ત્યાજ ઉભા રહો અને પરીક્ષા કરી લો જ્યારે એક સ્ત્રી બીજીના પાચ સાત વર્ષના દીકરાની સગાઈની અને વિવાહની વાત પૂછશે ત્યારે બીજી પોતાના ગુપ્ત ખની કથા કહ્યા ઉપરાત નિશ્વાસ મારે પૂછનાર સ્ત્રીના માત્ર ચાર પાચ વર્ષના બાળકના સગપણ ન થવા માટે બે પ્રદર્શિત કરશે. એથી વધારે તપાસને માટે ટ્રેન વગેરેમા બેસો અને ત્યા બેઠેલી સ્ત્રીઓની વાતચિત સાભળવામા ધ્યાન આપો, તો જાણશો કે વખતે એમ સ્ત્રી પોતાની ૧૬ કે ૧૮ વર્ષની પુત્રીને સતતિ ન થવાથી નિશ્વાસ નાખતી હશે, અને બીજી કોઈ સ્ત્રી ૨૦ કે ૨૨ વર્ષના પોતાના પુત્રને ક્ષયાદિ ભયકર વ્યાધિમા સપડાવાની વાત કહેવાની સાથે અશ્રુઓવડે મુખ વાળતી માલુમ પડશે આવી બધી દુર્દશાઓના બીજો સામાન્ય માણસ ન જાણી શકે તેવી રીતે નિરતર રોપાતાજ જાય છે એટલે કે માતપિતાઓની પોતાનીજ કુટેવો, કુવાસનાઓ અને અત્યત આસક્તિઓના પ્રતિબિમ્બો કોમળ બાળકોના હૃદયદર્પણમા પડે છે તે પ્રતિબિમ્બો વખત જતા તથાવિધ નિમિત્ત પામી અનિષ્ટ પરિણામો ઉત્પન્ન કરે છે માતાની, પિતાની કે બન્નેની કુવાસનાઓ વારસારૂપે બાળકમા ઊતરી આવે છે, તે બ્રહ્મચર્યના નાશનો માર્ગ છે જો કે અહી બીજા પણ નાશક માર્ગોની કમી નથી પરતુ મુખ્યત્વે કરીને કુવાસનાઓ છે આ કુવાસનાના ભોગ ઘણાક સ્ત્રી પુરુષો થઇ પડયા છે ઓછામા ઓછુ પચીશ વર્ષની ઉમ્મર સુધી

પુત્રોએ અને ૧૬ વર્ષની ઉમ્મર સુધી પુત્રીઓએ બ્રહ્મચર્યનાશક એક પણ માર્ગ મન, વચન કે કાયાથી નજ સેવવો જોઇએ આ બાબત ઉપર એક વિદ્વાન તો એટલે સુધી જણાવે છે કે—શરીરનું પૂરેપૂરું બંધારણ ૨૯ વર્ષની ઉમરે થાય છે માટે ૨૯ વર્ષની ઉમ્મર સુધી અખંડ બ્રહ્મચર્ય પાળવુંજ જોઇએ અને તે પહેલા એટલે શરીર બંધારણકાળમાં વીર્યનો નાશ કરવો, એ મહા પાતક અને અધઃપતનનું મુખ્ય સાધન છે માટે દરેક માણસે પોતાના પુત્રપુત્રીઓને તે બાબત શરમનો ખોટો ડાળ છોડી દઇને હમ્મેશા શિખામણ આપવી અને જેમ બને તેમ તેઓના વખત સુધીમા કોઇ પણ પ્રકારે તેઓ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ ન કરે તેવી રીતે સાવચેત રહેવું પરંતુ તેને બદલે આપણા દેશમા કે આપણી કોમમા બાળલગ્નને લીધે નાની ઉમ્મરથી જ બ્રહ્મચર્યનો સર્વથા લોપ થએલો હોય છે સગીરવાની અવસ્થામા વ્યય નહિ પરંતુ મહાવ્યય કે અતિવ્યય કરવાથી વીર્યહીન બની તરેહ તરેહના રોગોમા સપડાયેલા સ્ત્રીપુરુષોની સંખ્યા કાંઇ નાનીસુની નથી કેટલાક ક્ષયના પંજામા, તો કેટલાક નિયમ જન્મના વ્યસનમા અને કેટલાક નાના મોટા બીજા પણ રોગોમા સપડાયેલા જોવામા આવે છે ડૉક્ટરો અને વૈદ્યોની સંખ્યા દિવસે દિવસે જેમ વધતીજ જાય છે તેમ તેઓની પાસે આવનાર રોગીઓનું પરિમાણ પણ કાંઇ નાનુંસુનું નથી હવે તો નાના ગામડાઓમા પણ દવાઓ વેચનારા અને વાઓના પાર્સલો વાર થયા છે પ્રાચીન કાળમા માણસો બિમાર પડતા નહોતા કે દવાઓની જરૂર પડતી ન હતી, તેમ કહેવાનું નથી, પરંતુ અકાળે વ્યાધિ મહારોગોના ભોગ થઇ પડનારા આટલા પ્રમાણમા ન હતા. શરીર એક યંત્ર છે અને તેનો મુખ્ય આધાર શુક્રચક્ર ઉપર છે તેની પરિપક્વતા ન થઇ હોય તે પહેલા જ બાળકોને પરણાવી તેમના નાશનો દરવાજો ખુલ્લો કરી દેવામા આવે તો પછી તેની

ભાવી પ્રજા નિર્બળ રહે, બિમાર રહે કે નાહિંમત રહે કે કેના આયુષ્ય કર્મના ક ક મારા બંધવીજ છવે તે સઘળુ સ્વાભાવિક જ છે

બ્રહ્મચર્યના નિયમો નહિ પાળવાથીજ થયેલુ અનિષ્ટ પરિણામ.

હૃદયને કંપાવનારૂ બાળ વિધવાઓનુ મોટુ પરિણામ આ રાસ્ય રીતે બ્રહ્મચર્યનો ભગ કરવામા આવે છે, તેનુજ ? બાલ્યાવસ્થામા લગ્ન કરવાથી પુરૂષ તીવ્રાગ્નિવાળો થઇને વહેલો મરણવશ થાય છે અને ચાલીસ વર્ષ ઉપરની ઉમ્મર થયા છતા વૃદ્ધ યતિએ વિષયલાલસાથી ફરી લગ્ન કરી શરીર ટકાવવા માટે બ્રહ્મચર્ય પાળવાને બદલે બ્રહ્મચર્યનો ભગ કરી વહેલા મરણપથારીએ પડે છે એટલે જેને પૂર બોલતા પણ નથી આવડતુ અને જે હમણાજ થોડા વખત પ હેલા પોતાની સમાન વયની બાલિકાઓ સાથે રમતી હતી તે તેની સ્ત્રી વિધવા થઇને બેસે છે કેટલાક યતિઓ તો વખતે સ તતિ છતા પણ ઉપરાઉપર વિવાહ કરવા મડે છે, એટલે તેની એકાદ સ્ત્રી તો વિધવા રહીજ જાય છે જો તે બાળ વિધવા પામે તન હોય અને બીજીના પુત્રાદિક હોય તો તેને માટે સ ભ્યાબધ લડતો કોર્ટમા ચાલતી આપણે જોઇએ છીએ તેમજ વ્યવસ્થા કરવાની શક્તિની ખામીને લીધે કેટલીક અજ્ઞાન વિધવાઓના હાથથી પૈસાનો દુરૂપયોગ થતો જોવામા આવે છે ઉદ્યોગ ઓછો, સ્ત્રી જાતિ, શિક્ષાનો અભાવ, કુસસ્કારવાળા સસર્ગમા રહેવુ અને મનની સ્વાભાવિક ચચળતા, આ બધા કારણોને લીધે કેટલીક કુલીન વિધવાઓ પણ અનર્થના માર્ગે ભાગી દોરવાઇ જાય છે જો સગાંનુ વન ન હોય તથા શ્વસુરપક્ષ સુખી ન હોય તો તે વિધવાઓને પેટ ભરવા માટે બહુજ વેઠવુ પડે છે અને જો પિતૃપક્ષ પણ સાધારણ સ્થિતિનો હોય તો વળી તે બિચારી વિધવાના દુઃખનો પારજ રહેતો નથી અને પછી પ-

રિવાજ નું આવે છે, તેનાથી કોઈ પણ વાચક ભાગ્યેજ અજ્ઞાત હશે સાધારણ સ્થિતિના લોકો તો લગ્ન કરી શકતા નથી, પરંતુ વિષય-લાલસાના કિંકર વૃદ્ધ વણિકો ફરી લગ્ન કરી, શેષ આયુ અને પણ વિષયવાસનાની પ્રજ્વલિત જ્વાળામાં હોમી દે છે આ પ્રમાણે વિધવાઓની મોટી સંખ્યાનું મુખ્ય કારણ નાની ઉમરની કન્યાનું (બાલિકાનું) બાળ પતિ સાથે કે વૃદ્ધ પતિ સાથે લગ્ન કરવું તેજ છે તેઓ બને તે અવસ્થામાં બિલકુલ વિવાહલાયક હોતા નથી જ્યાં વિવાહ કરાય તો બ્રહ્મચર્યના મહા નિયમનો ભંગ થાય છે અને બ્રહ્મચર્યના ભંગથી શરીર પણ કેવી રીતે ટકી શકે ? આવી રીતે કનીષ્ટ વય બાળલગ્નને લઈને રોગનો ભોગ થઈ પડવાથી મનુષ્યો મૃત્યુને શરણ થાય છે ત્યારે સાધારણ સ્થિતિના વિધુર (રંડેલા) પુરુષો ધંધોરોજગાર કરવો, ગૃહ વ્યવસ્થા જાતેજ કરવી, મરનાર સ્ત્રીના બચ્ચાઓ હોય તો તેઓની સંભાળ રાખવી આ વગેરેથી કંટાળી જાય છે વળી જો તેઓ સમજુ ન હોય તો સમાજમાં ઘોર વ્ય-ભિચાર વધવા પામે છે બાળલગ્ન અને વૃદ્ધ સાથેના લગ્નના રસ્તા વેગ ચકી પોતાને, કુટુંબને, રાજ્યને કે દેશને બહુ નો-સતુ પડે છે અને તેની બહુજ માઠી અસર થાય છે અરે સામાન્ય વર્ગમાં પણ એવી અસમજનું ભૂત ભરાઈ બેઠું છે કે ચાર કે પાંચ વર્ષના પોતાના છોકરાનું લગ્ન ન થાય તો પોતાની ઈજ્જત ઓછી થાય છે, તથા ચાલીશ પીસ્તાલીશ વર્ષની ઉમ્મરે એક સ્ત્રીના મરણ પછી જો બીજી સ્ત્રી તરત ન મળે તો હીનતા ગણાય છે આવી રીતે અસમજને લીધે કુટુંબીઓ તુર્ત વિવાહની તજવીજ કરે છે-પરણાવે છે તેવામાં પોતાની સામેના અયોગ્ય વર્તનથી કોપ પામેલ શરીરનો રાજા-વીર્ય, તેને શિક્ષા આપવા માટે જ જાણે ઉભો હોય તેમ, રોગરૂપ શાસન-ચક્ર સાથે યમરાજને હુમલો કરવાનું ફરમાવે છે

બાળલગ્નને લીધે બાળકો શિક્ષણ લઈ શકતા નથી, તેઓનું મન ચંચળ અને ચિંતાગ્રસ્ત રહેવાથી અભ્યાસમાં લાગી શકતું નથી, શરીરે નિર્બળ થવાથી પૂરેપૂરો શ્રમ પણ કરી શકતા નથી, છેવટે અભ્યાસ છોડવો પડે છે અને કદાચ કોઈ માણસ વળગી રહે તો પાર પડી શકતો નથી પરિણામે સમાજમાં શિક્ષિત વર્ગ બહુજ અલ્પ અને તે પણ શરીરે નિર્બળ અને હતો સાહ્ય થતો જાય છે તે વર્ગ જ્ઞાતિ ભાઈઓના દુઃખ ટાળવા કે દેશનું ભલું કરવા બહાર પડી શકતો નથી કદાચ બહાર પડે પણ છે તો તે છેવટ સુધી પોતાના કામને વળગી રહી શકતો નથી બસ ! આ બધી બાબતોનું મુખ્ય કારણ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ છે અને તે વારંવાર કહેવાઈ ગયું છે.

હૃદયના ઉપર માઠી અસર કરનારા નૉવેલો, નાટકો અને ખેલ-તમાસા પણ ચંચળ મનના માણસોને બ્રહ્મચર્યવિનાના કરતે હાની જાય છે તથી તેઓ ખરાબ સાહિત્યના રસિક બની સારા સાહિત્યના વિચારમાં ઊંચા લાભથી વંચિત રહે છે અને રસાનો વિવ્યય કરે છે બીડી અને તમાકુનું વ્યસન પણ આશ્ચર્યજનક રીતે બ્રહ્મચર્યના નાશ હેતુને ઉત્તેજન કરે છે તમાકુના વ્યસનીના મુખની દુર્ગંધ આંતરિક દોષની સૂચના આપે છે કે તેઓમાં હોયજ છે આવી રીતે ધાતુઓની વિષમતા થવાથી શુક્રનું નિર્દોષપણું અને સમતોલપણું જળવાઈ રહેતું નથી આ દુર્વ્યસનોને લીધે પોતાનેજ નુકશાન થાય છે એટલુંજ નથી, પરંતુ પોતાની સંતતિને પણ તે સાંક્રમિક વ્યસન અને તેવી નઠારા સાંક્રમિક રોગો હાનિ પહોંચાડે છે તેથી પોતાના સંસર્ગમાં આવતા બીજા પણ સબંધીઓને તે વ્યસનનો ચેપ લાગે છે બહુ બારિક કપડા પહેરવાનો વધતો જતો આધુનિક શોખ પણ વીર્યરક્ષાના મૂળો ઢીલા કરે છે સ્ત્રીઓને ઝીણામાં ઝીણી સાડી જોઈએ અને પુરુષોને ઝીણામાં ઝીણા ધોતીયા જોઈએ કપડાઓના બિનજરૂરીઉપયોગથી આર્થિક ન

જે હાનિ થાય છે, તેને ધ્યાનમા ન લઇએ તો પણ કપડાના આવિર્ભાવથી સ્પષ્ટ દેખાતા અંગપ્રત્યંગોને લઈ ચચળ મનના યોગમા નરતી જતી દુર્બુદ્ધિઓને (વિષયવાસનાઓને) જોર પોષણ મળે છે આપણું આ બધા કરિવાજોથી ભરાઈ ગયેલા હોવાથી માઠા પરિણામવાળી કુટેવોથી બચવા ઇચ્છતા છતા પણ બચી શકતા નથી પ્રાચીન કાળમા નાની ઉમરે લગ્ન ન થતા, પરંતુ આ દેશમા મુસલમાની રાજ્યો પછી એ રિવાજ દાખલ થયો જણાય છે જે ફરી અદ્યાપિ મૂળ ઘાલી રહેલી છે આપણી હાલની પ્રજા નબળી જોવામા આવે છે, તે નબળાઇના બીજો લગભગ તે વખતથી રોપાએલા છે આજથી લગભગ હજારેક વર્ષ પહેલા એક યોગ્ય ઉમ્મરના સપૂર્ણ શારીરિક સપત્તિ યુક્ત માણસે પોતાનુ લગ્ન યોગ્ય ઉમ્મરની કન્યા સાથે કર્યું એટલે તેની સતતિ તો સારી થઇ પણ તે સતતિનુ લગ્ન કઈક અયોગ્ય ઉમ્મરે એટલે કે અયોગ્ય-કાચી વયવાળા સાથે કરવામા આવ્યુ તેથી તેની પછીની પ્રજામા કઇક નિર્બળતા દાખલ થઈ એમ ઉત્તરોત્તર વંશપરપરામા ક્રમે ક્રમે બળહાનિ દાખલ થઈ ગઈ, જેના પરિણામે હાલ પ્રજા નિર્બળ દેખાય છે બધાઓમા થયેલી થોડી થોડી નિર્બળતાનો સગ્રહ આપણામા થયો છે, એ રીતે હાલની આપણી શારીરિક નિર્બળતાના મુખ્ય બીજો જુલમી અનેક કામાન્ધ રાજાઓના વખતથી રોપાઈ ગયા છે પરંતુ હાલની જાગૃતિથી તે અન્યાય દૂર થવા માડ્યો છે, એટલે આપણે તે કુરીતના બીજોને ઉખેડી ફેંકી દેવા જોઇએ વીર્યસરક્ષણ માટે જે જે નાશક કુમાર્ગોથી બચવાનુ છે તેમાના કેટલાકોનુ દિગ્દર્શન ઉપર કરાવ્યુ છે અને બીજા પણ કેટલાક છે પરંતુ વિસ્તારભયથી અત્રે આપેલા નથી ઉપર જણાવેલા નાશકમાર્ગોથી બચવાને પરિણામે વીર્યરક્ષા કરી શકાય છે, પરંતુ આવી સમજ આવ્યા પહેલા પુત્રપુત્રીઓને તેના માર્ગોથી બચાવી લેવાની જોખમદારી તેઓના માતપિતા અને વડિલોના શિર ઉપર છે.

બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો ઉપદેશ

જો શુદ્ધ અને વિસ્તૃત વિદ્યાર્થીએ મેળવવા ઇચ્છતા હો, મહર્તનની સીડીએ ચડવા ઇચ્છતા હો તો શરીરને દઢ કરો અને શરીરને દઢ કરવા માટે બ્રહ્મચર્યવ્રતનું તમારા પ્રાણની પેઠે રક્ષણ કરો. જો યોગ્ય ઉમ્મર થયા પછીજ લગ્ન કરવામાં આવતાં અને ત્યાં સુધી ઉત્તમ શિક્ષણ લેવાતાં તથા આગળ યતના નિયમો પળાતે તો આવે પડતા નિર્બળતાના ક્રૂર પ્રહારોથી બચી શકાતે.* દુષ્ટ જનોના આક્રમણથી નિવાસી વનિતાઓએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ કે તમારા ધનમાલનું રક્ષણ તમો પહેરેગીર રાખીને કે રાજ્યના સિપાઇઓથી કદાચ કરી ન શકો, પરંતુ પાશવકીડાથી ઉત્પન્ન થતી નિર્બળતાના ક્રૂર પ્રહારથી બચવા માટે તમારી પાસે કયું સાધન છે? માટે પાશવક્રીડા છોડી દઇ બ્રહ્મચર્યના ચોક્કસ નિયમોનું પાલન કરો, જેથી તમારી સુખની પરંપરામાં અનેક તરેહના વધારા થવા પામે. કેટલાક દૃઢ વિચારવાળાના હૃદયમાં કદાચ તર્ક ઉઠશે કે શું તમો તમામને બ્રહ્મચારી બના વવા ઇચ્છો છો? ઉત્તરમાં કહેવું જોઇએ કે તેવું બની શકે તો તે પરમ અભીષ્ટ રૂપ છે ખ. પરંતુ તેમ સર્વથા બનવું તો લગભગ અશક્ય છે તેમ છતાં સમાજમર્યાદા નિયમિત ચાલે તો બીજા ઉત્તમ દેશોની પ્રજાની પેઠે આપણે પણ સુખપૂર્વક સંસારવ્યવહાર અને ધર્મમાર્ગને અનુસરી શકીએ અને એમ થવાની અનિવાર્ય જરૂર પણ છે. જો કે સઘળા એક અધિકારના હોતા નથી, પરંતુ જેઓ પોતાના મનને સર્વથા નિયમિત રાખી સર્વથા બ્રહ્મચારી થવા તેનાઓની સમાજના અને દેશના હિત માટે જરૂર તો બહુજ છે. ગૃહસ્થાશ્રમની જાળમાં નહીં ફસાયેલ મનુષ્યો જો

---

* આખું વિદ્યાર્થીજીવન શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યમય જ નિર્ગમવું જોઇએ. તોજ વિદ્યાનો ઠીક વિકાસ થવા સાથે શરીરઆરોગ્ય પણ સારી રીતે સચવાઇ શકે

સમજનાર અને શિક્ષિત હોય તો તેઓના વિચાર બીજાના ભલામાંજ પોતાનું ભલું લેખવાની તરફેણમાં હોય છે તેથી તેઓ કોઇ ને કોઇ રસ્તે સમાજસેવાનું કામ હાથ ધરે છે માણસનું મન લક્ષ્ય વિના રહી શકે નહીં જો સર્વથા બ્રહ્મચારી ગાર્હસ્થ્યની દોરીમાં સપડાયો નથી તો તેના મનનું લક્ષ્ય કંઈ બીજુંજ હોવું જોઇએ અને તે એ કે સમાજસેવાદ્વારા પોતાનું હિત સાધવું જેઓ સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પાળવાને મનોબળ ન ધરાવતા હોય તેઓ ભલે ગૃહસ્થાશ્રમનો આશ્રય લે પરંતુ તે પહેલાં ગૃહસ્થાશ્રમનું યથોચિત ચલાવવાની અને ધર્મમાર્ગથી ભ્રષ્ટ ન થવાની ખાતર વીર્ય રાખી શારીરિક, માનસિક અને ચારિત્ર બળને સંચિત રાખવુંજ જોઇએ ચારિત્રબળમાં વિચારબળનો સમાય છે અને વિચારબળનું પોષક તથા સ્થિતિસ્થાપક શરીરબળ છે, તે વાત પ્રથમ પણ કહેવાઇ છે શરીરબળના અનષ્ટભક (પોષક) નિયમિત બ્રહ્મચર્યની પણ બીજા વર્ગ માટે પૂરેપૂરી જરૂર છે અને તેના સર્વે ગુણોની શૃંખલાના[1] પ્રથમ આંકડારૂપ સમ્યક્ત્વને અને બીજા આંકડારૂપ દેશવિરતિને અવગણી આગળ વધી શકાય છે શાસ્ત્ર વાચન, વિચાર, લેખન વ્યાખ્યાન કે બીજા મસ્તિષ્કના[2] કાર્યોમાંજ કંઇ વીર્યરક્ષા સહાય કરે છે તેમ નથી, પરંતુ વ્યવહારના એવા કયા કાર્યો છે કે જેમાં શરીરબળની જરૂર ન હોય? પાંચ શેરના બોજા માટે મજુર ગોતવો પડે, અર્ધો માઇલ ચાલ્યા પહેલાં શ્વાસ ચઢી આવે, પગ કળતર થાય, એક વખત પણ કાચું કે અર્ધ પાકું કે થોડું વધારે ખાતાં કે ભોંય ઉપર સૂતાં તાવના ભોગ થવું પડે, દુકાનનું કે બીજું કામ કરતાં કંટાળો આવે, સ્વભાવમાં ચીડિયાપણું થઇ જાય અને નૈસર્ગિક[3] કાંતિ પલાયન કરી ગયાથી શોભા સાચવવા માટે રસાયણાદિક પ્રયોગો કરવા પડે: આ બધા આઘાતો[4] નિયમિત બ્રહ્મચર્યને અભાવે સહન કરવા પડે છે

૧ સાંકળ ૨ મગજ—બુદ્ધિ ૩ સ્વાભાવિક ૪ મકટો—આફતો

ઉપસંહાર

પુષ્ટમા પુષ્ટ કે ધનિકમા ધનિક મનુષ્ય પણ વ્યભિચારરૂપ વિશેષ સળગતી અગ્નિની શોબતથી તુરતજ નાગરિક અને આર્થિક આપત્તિઓમા આવી પડે છે પૃથુરાજ જેવા બલવાન્ રાજાને પણ છેવટે હાર ખાવી પડી અને યવનોને દેશમા દાખલ થવા દેવાના અનિષ્ટ પ્રસંગના ભાગી થવુ પડ્યુ, તેનુ કારણ તપાસતા વિલાસપ્રિયતાજ જણાશે મુસલમાન બાદશાહોના સામ્રાજ્યના મૂળો સડ્યા તેનુ કારણ અજ્ઞાનતા અને તજ્જન્ય વિલાસપ્રિયતાજ છે સ્વામિ રામતીર્થ લખે છે કે—"નેપોલિયન જેવો મહાન્ રણવીર પોતાના સર્વોત્તમ સ્થાનેથી કન્નભુસ કરતો ગબડી પડ્યો તેનુ શુ કારણ? ઇતિહાસ સાખી પૂરે છે કે રણમા જતા અગાઉ તે પોતાને હાથે જ પોતાનુ ખૂન કરી ચૂક્યો હતો સંગ્રામમા જવાની આગલી રાતેજ તે બન્ને કર્મના કુવામા ગબડી પડ્યો હતો આશ્ચર્ય નથી કે તેવા કટોકટીના સામના વખતે, વીર્યરક્ષાજન્ય સદ્બુદ્ધિ અને સાત્વિક નિર્ણયની જરૂર વખતે, વીર્યના ક્ષયથી અકર્તવ્યને કર્તવ્ય સમજી ખેલવાનુ સાહસ એ ગ્યુ હોય અને તેથી નાક્રોશાદયમા આપત્તિજનક પરિણામ આવ્યુ હોય! શૂરવીર શિવાજીના નિસ્સીમ પરાક્રમ અને બુદ્ધિપ્રભાવથી સ્થપાયેલ હિંદુસામ્રાજ્યની ભિત્તિના પાયાને ઢીલો કરનાર તેના પુત્ર સંભાજીની વિલાસપ્રિયતાજ હતી દેશની પડતીના બીજા કારણોમા રાજા કે પ્રજાની વિલાસપ્રિયતા એ પણ એક અગત્યનુ કારણ છે. પશ્ચિમના દેશોમા જ્યારથી નિયમિત રહી યોગ્ય અવસ્થાએ ગૃહસ્થાશ્રમની શરૂઆત કરી શરીર દમાવી રાખવાના પ્રયત્નો શરૂ થયા છે ત્યારથીજ ઉન્નતિની શરૂઆત થઈ છે ઇંગ્લંડમા પહેલા વિલાસ અધિક હતો તે ક્રમ ઘટવા લાગ્યો કે આબાદીની શરૂઆત થઈ! ફ્રાન્સમા વિલ[illegible]

માના વરતાજ પૂર્ણ કરતા અરપતનનો પ્રારંભ થયો પોતાના ભરણપોષણની પૂર્તિ શક્તિ મેળવ્યા પહેલા એક યુવાન (સ્ત્રી પુરૂષ) ને સંતાન ઉત્પન્ન કરવાનો કશો હક નથી જેઓ પોતાના પોષણ જેટલી પણ શક્તિ ધરાવતા નથી તેઓ બીજાના ભરણ-પોષણ માટે જોખમ લઈ ઉઠાવી પોતાની મૂર્ખાઈ સાબીત કરે છે. સંતાનના અપરાધોની શિક્ષા જો માતાપિતાને મળતી હોય તો શું જલ્દી સુધારો ન થાય? બ્રહ્મચર્યના અતુલ પ્રભાવથી પોતાની તરફ લોકોને આકર્ષનાર સંખ્યાબદ્ધ પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ આર્યાવર્તમાં થઈ ગયા છે સર્વથા કે નિયમિત બ્રહ્મચર્યનું યથાવત્ પાલન કરવાથીજ બ્રાહ્મી, સુંદરી, સીતા દ્રૌપદી અને દમયંતીના નામો કાળનો વિશાળ પડદો પડ્યા છતા પણ હજુ તેઓને તેના પૃથ્વીના એક ખુણાથી બીજા ખુણા સુધી તાજા છે અને આધુનિક પ્રજાને માર્ગદર્શક થઈ પડે છે. ગણધર ગૌતમ જંબૂસ્વામી અને સ્થૂલભદ્રના તેમજ વિજયશેઠ તથા સુદર્શન શેઠ પ્રમુખના જીવનચરિત્રરૂપ નિષ્પ્રકંપ ઉજ્જવલ અને પ્રકાશક બ્રહ્મચર્યનો દીપકસ્તંભ, ખરાબાથી બચાવી જીવનનૌકાને અભીષ્ટ સ્થાન ભણી લઈ જવા માટે હંમેશને માટે વિદ્યમાનજ છે. ગમે તેટલો કાળ જ્યા પછી પણ એ દીપક ગોના કરતા વધારે વધારે ચમકનાર આ ઉજ્જવળ ચરિત્રસ્તંભ વિષયવિરત જીવોને વિશ્રામ અને આશ્વાસન આપવા માટે બસ છે. પ્રાચીન પુરૂષોના આવા પ્રશંસાપાત્ર નિયમોને લક્ષ્યમાં રાખી દ્રવ્ય અને ભાવ આરોગ્ય ચાહનાર અતિ અગત્યના ઉજ્જવળ બ્રહ્મચર્ય ભણી ધ્યાન આપે, આપતા શીખે એટલીજ આશા રાખી હાલ તો વિરમાય છે.

પ્રાત:કાલસ્મરણીય મહાસત્ત્વશાળી સતા અને સતીઓની પવિત્ર નામાવળી તથા તેમનુ સ્મરણ કરતાં રાખવા જોઈતા ઉચ્ચ ઉદ્દેશ

ભરતેશ્વર, બાહુબલી, અભયકુમાર, ઢંઢણકુમાર, સિરિયાજી, અર્ણિકાપુત્ર, અયમત્તાજી (અતિમુક્ત), નાગદત્ત, મેતાર્ય, સ્થૂલભદ્ર, વયરસ્વામી, નન્દિષેણ, સિંહગિરિ, કયવનાજી, સુકોશલ, પુંડરીક, કેશી, કરકંડુ, હલ્લ, વિહલ્લ, સુદર્શન, શાલ, મહાશાલ, શાલિભદ્ર, ભદ્રબાહુ, દશાર્ણભદ્ર, પ્રસન્નચંદ્ર, યશોભદ્ર, જમ્બૂસ્વામી, વંકચૂલ, ગજસુકુમાલ, અવંતિસુકુમાલ, ધન્નાજી, ઈલાચીપુત્ર, ચિલાતિપુત્ર, યુગબાહુમુનિ, આર્યમહાગિરી, આર્યરક્ષિત, આર્યસુહસ્તી, ઉદાયક, મનક (પુત્ર), કાલકાચાર્ય, શાંબ, પ્રદ્યુમ્ન, મૂળદેવ, પ્રભવ (સ્વામી), વિષ્ણુકુમાર, આર્દ્રકુમાર, દૃઢપ્રહારી, શ્રેયાંસ, કૂરગડુ, શય્યંભવ (સૂરિ) અને મેઘકુમાર વગેરે મહાસત્ત્વશાળી શીલ, સંતોષ, ધૈર્ય ગાંભિર્યાદિક અનેક ગુણગણ સંયુક્ત પવિત્ર પુરુષો જેમનુ નામ (માત્ર) ગ્રહણ કરવાથી પાપના ઓઘ નાશી જાય છે તે પુણ્યશ્લોકો અમને સમાધિ-સુખ આપો ! ! !

વળી સુલસા, ચંદનબાલા, મનોરમા, મદનરેખા, દમયન્તી, નર્મદા સુન્દરી, સીતા, નંદા, ભદ્રા સુભદ્રા, રાજિમતી, ઋષિદત્તા, પદ્માવતી, અંજના, શ્રીદેવી, જ્યેષ્ઠા સુજ્યેષ્ઠા, મૃગાવતી, પ્રભાવતી, ચેલણાદેવી, બ્રાહ્મી, સુન્દરી, રૂકિમણી, રેવતી, કુંતા, શિવા, જયંતી, દેવકી, દ્રૌપદી, ધારણી કલાવતી, પૂષ્પચલા "પદ્માવતી, ગૌરી, ગાંધારી લક્ષ્મણા, સુસીમા, જાંબુવતી, સત્યભામા, રૂકિમણી," એ કૃષ્ણ વાસુદેવની આઠ પટ્ટરાણીઓ સમજવી તથા 'યક્ષા, યક્ષદિન્ના, ભૂતા, ભૂતદિન્ના સેણા, વેણા અને રેણા" એ સ્થૂલભદ્રજીની સાત બ્હેનો સમજવી, ઈત્યાદિક મહાસતીઓ અકલંક શીલ સંયુક્ત રહેલી હોવાથી તેમનો જશપડહો (યશવાદ) અદ્યાપિ ત્રિભુવનમા સર્વત્ર વાગી રહ્યો છે. ઉપર-

કહેલા સતા અને સતીઓના પવિત્ર નામ, તીર્થંકર ગણધર પ્રમુખ સર્વજ્ઞ જ્ઞાની પુરૂષોએ સ્વમુખથી ઉચ્ચરેલા છે તે વારંવાર તેમાના પ્રત્યેકની પવિત્રતા પુકાર કરે છે ઉપર કહેલા પવિત્ર સતા અને સતીઓનુ પ્રાત:કાળે સ્મરણ કરવાનો દરેક ભાઇ બ્હેનનો સો ઉત્તમ ઉદ્દેશ હોવો જોઇએ, તે અત્ર પ્રસંગોપાત વિચારવુ-ભાવવુ બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે. સદ્ગુણી આત્માના સદ્ગુણોનુ આપણને સહજ ભાન થાય એવી રીતે લક્ષપૂર્વક તેમના પવિત્ર નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવનુ ચિંતન કરવુ, એ જેટલુ જરૂરનુ છે તેટલુજ બલ્કે તેથી અધિક જરૂરનુ એ છે કે એવાજ સદ્ગુણો આપણા આત્મામા પ્રગટ થાય એટલે અનાદિ અવિવેકયોગે અવરાઈ રહેલા સદ્ગુણો આપણા આત્મામા પૂર્ણ રીતે પ્રકાશી નીકળે એવી રીતે પ્રગટ ગુણયુક્ત મહાત્માઓના પવિત્ર ચરિત્રોનુ શ્રવણ, મનન અને નિદિધ્યાસન કરવુ અર્થાત્ મહાસત્ત્વવંત સદ્ગુણી મહાશયોના પવિત્ર ચરિત્રો લક્ષથી વાંચવા અને સાંભળવા તેવા ચરિત્રોની જુદી જુદી બાજુ એવી બારીકીથી તપાસવી કે તે તે પ્રસંગે આપણો આત્મા તદાકાર—વૃત્તિને ભજે તેમા આપણુ મન લીન થઇ જાય એટલે આપણો આત્મા પણ સમ વિષમ સંયોગોમા સમભાવ રાખી, ધૈર્ય ધારી અદીનપણે તેવા ઉત્તમ ગુણોનુ ગ્રહણ કરે અને યથાશક્તિ (શક્તિ ગોપવ્યા વિના) યથાઅવસર (તક ચૂક્યા વિના) તેનુ પરિશીલન કરે એટલે નિર્ભયપણે સ્થિરતા રાખી રુચિપૂર્વક એ લક્ષિત તેનો અભ્યાસ કરવા અને અભ્યાસ કરી તેનો સાક્ષાત્ અનુભવ કરવા અર્થાત્ એવા સચ્ચરિત્રદ્વારા ઉત્તમોત્તમ સદ્ગુણોને સાક્ષાત્ મેળવવા સર્વથા સાવધાન થઈ રહે! બ્રહ્મચર્ય જેવા અત્યંત જરૂરના ગુણોને સિદ્ધ કરવા ઉપર જણાવેલી વાત ખુબ લક્ષમા રાખી આત્મહિતાર્થ દીપક સમાન શાસ્ત્રવિહિત માર્ગનો સદ્ભાવથીજ આદર કરવો યુક્ત છે, બ્રહ્મચર્યની પુષ્ટિ માટે સમસ્ત જગતના

કલ્યાણાર્થે નવ વાડો નિર્મળ નાખનારડે સ્વમનને અનુક્રમે મક્કમપણે વશ કરના તીર્થંકર અને ગણધર ભગવંત જેવા સમર્થ જ્ઞાની પુરૂષોએ આપેલો અમૃત સમાન ઉપદેશ સાર્થક કરના હરેક આત્માર્થી સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાએ લક્ષ ગખવુ બહુજ જરૂરનુ છે. અન્યથા સ્વેચ્છાએ સિંહગુફાવાસી સાધુની પેઠે સ્થૂલભદ્રમુનિ જેના સમર્થ સિદ્ધ પુરૂષોની દેખાદેખી કરના કરેલી પ્રવૃત્તિ તો બહુધા આત્માને અત્યંત અનર્થકારી થાય છે, તે વાત લોકવિદિતજ છે જો સ્થૂલભદ્ર સમાન સામર્થ્ય પ્રગટ કરના પ્રબળ ઇચ્છા વર્તતી હોય તો જેવી રીતે સ્થૂલભદ્રજીએ બાર વર્ષ પર્યંત ભોગવેલા મનગમતા વિવિધ ભોગને પણ રોગવત્ તજી પરમ સુખકારી યોગમાર્ગને સુખમાર્ગ જાણી, વિચારી ને વિવેકથી આ રીતે, શ્રી સંભૂતિવિજય સૂરીશ્વર જેવા સમર્થ સંયમધારી સત્પુરૂષના ચરણકમળની ઉપાસના કરી સમ્યગ્ જ્ઞાન અને શ્રદ્ધાબળે સંયમમાર્ગને સારી રીતે સાધ્યો અને તન, મન, વચનથી આત્માર્પણ કરી શ્રી સદ્ગુરૂની સેવા ભક્તિ વડે સંયમ બળને દૃઢ કર્યું, તેમ અન્ય મુમુક્ષુ વર્ગે તથા શીલ સંતોષાદિક ઉત્તમોત્તમ ગુણોના અભ્યાસી વર્ગે પણ પ્રવર્તવુ ઉચિત છે વળી જંબુકુમાર, સુદર્શન શેઠ, વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી જેવા બ્રહ્મચર્ય (chastity) ના ખરા નમુના ' Ideal'ને આ ળ રાખીને તેના પુષ્ટિકારક સાધનોને વિરાધ્યા વિના અનુક્રમે સર્વ શાસ્ત્રીય નિયમોને અનુસરી આત્મામા પણ એવુજ અપૂર્વ સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરના પૂરતો પ્રયત્ન કરવો ઉપયુક્ત છે આવી રીતે અનુક્રમે અભ્યાસમા વધારો કર્યા વિના બ્રહ્મચર્ય જેવા ઉત્તમ ગુણોની કદાપિ સિદ્ધિ થઈ શકશે નહીં બ્રહ્મચર્ય એટલે તત્ત્વથી જોતા આત્મચર્યા અર્થાત્ આત્મરમણ યા સ્વભાવરમણ થાય છે અને એવુ સ્વભા તત્ત્વરમણ તો તત્ત્વજ્ઞાન અને

સારા નરસા જેના કારણ જીવ

એવુંજ કાર્ય નીપજે છે તેથીજ તત્ત્વજ્ઞાન, તત્ત્વશ્રદ્ધા અને તત્ત્વ-
રમણને સતેજ કરનાર પવિત્ર ચરિત્રો અવગાહનાની સહુ કોઇને
અતિઆવશ્યકતા છે તત્ત્વજ્ઞાન, તત્ત્વશ્રદ્ધા અને તત્ત્વરમણને શા
સ્ત્રકાર રત્નત્રયી કહીને બોલાવે છે. ૧૮૦૦૦ શીલાંગ રથના ધોરી
એવા બ્રહ્મચારી મુનિઓ જ ઉક્ત રત્નત્રયી મેળવે છે આવા
ઉચ્ચ અધિકારને પામવા નિરંતર મૈત્રી, મુદિતા, કરૂણા અને મ
ધ્યસ્થતા રૂપ ભાવનાચતુષ્ટયનો સમાશ્રય કરવો યુક્ત છે. સર્વ
પ્રકારે ક્ષુદ્રતા યાને સ્વાર્થીનતાને તજી પરમાર્થ પથે પ્રવર્તનાર પ-
વિત્ર આશયવંતને ઉક્ત ભાવનાના અપૂર્વ બળથી બ્રહ્મચર્યની યથા-
ર્થ પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે તેની દિશા દેખાડનારા પૂર્વોક્ત મહા સત્ત્વ
વંત સદ્ગુણીના ચરિત્રો છે તેમનું યથાવિધિ શ્રવણ, મનન અને
નિદિધ્યાસન (પરિશીલન) કરવાથીજ બ્રહ્મચર્ય જેવા ઉત્તમ ગુણો
દૃઢ સંસ્કારવાળા થાય છે

પહેલો ખંડ સમાપ્ત

ખંડ બીજો

બ્રહ્મચર્યનુ સ્વરૂપ અને તે વ્રતનુ પાલન કરનાર કઇક સતામતીઓના ચરિત્રો

બ્રહ્મચર્ય વ્રત એટલે મૈથુનનો ત્યાગ કરવો તે તેના બે ભેદ છે ૧ સર્વથી અને ૨ દેશથી. ૧ લો સર્વથી=મન વચન કાયાએ કરી સર્વ પ્રકારની (પોતાની કે પારકી) સ્ત્રી સાથે સર્વથા સભોગ કરવાનો ત્યાગ. ૨ જો દેશથી=સર્વથી શીળ પાળવાને અશક્ત હોય તેને પોતાની સ્ત્રી વિના બીજી કોઇ પ્રકારની પર સ્ત્રી સાથે સભોગ કરવાનો ત્યાગ વળી મૈથુનના બીજા બે પ્રકાર સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલથી પણ થાય છે તેમા ૧ લો કામના ઉદયથી ઇંદ્રિયનો કાઇક અલ્પ વિકાર કરવો તે ૨ જો મન વચન કાયાએ કરી ઔદારિક તથા વૈક્રિય શરીરવાળી સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગવવો તે વળી બીજા બે ભેદ દ્રવ્ય અને ભાવથી પણ થાય છે તેમા પર સ્ત્રી અને પર પુરૂષનો પરસ્પર સગમ તે દ્રવ્ય મૈથુન પુરૂષે પર સ્ત્રીનો અને સ્ત્રીએ પર પુરૂષનો ત્યાગ કરવો જો એ કામસેવન તથા રતિક્રીડા તે દ્રવ્ય મૈથુન કહીએ. તેને જે સ્ત્રી પુરૂષ છોડી દે તેને દ્રવ્ય બ્રહ્મચારી કહીએ ॥૧॥

ચેતનરૂપ પુરૂષને વિષયાભિલાષ પરપરિણતિરૂપ તથા તૃષ્ણા મમતારૂપ ઈત્યાદિ નિશ્ચય પર સ્ત્રી છે તેની સાથે મળવુ, તેને મોજમજા આપવી, તેની સાથે વાછિત વિલાસ કરવો, તે ભાવ મૈથુન પરમાત્માની વાણીના ઉપદેશથી તથા સદ્ગુરૂની હિતશિક્ષાના બોધથી પોતે પરપુદ્ગલને ઓળખી, વિજાતીય જાણી,

આગામિક કાળે મહા દુખનાં જાણી અને પૂર્વે-ગતકાળમાં ઘણા અનંતાનંત દુખની પરંપરા હું એના વડે પામ્યો છું તે કારણ માટે મારે એ વિજાતીય સ્ત્રીઓ છોડવી જો એ અને મારી પોતાની સ્વજાતિ, પરમ ભક્તા, શ્રેષ્ઠ અને સુકુલીન સમતા રૂપી સુંદરીની સોબત કરવી સારી છે, વિભાવદશારૂપ પરસ્ત્રીએ મારી સર્વ શોભા ખેચી લીધી છે, હવે સુગુરૂની સહાયતા વડે એ દુષ્ટ પરિણામી સ્ત્રીની સોબત ધીરે ધીરે છોડી દઉં, એને ટાળવાનો ભાવ આ રૂ કે જે વડે મારા શુદ્ધ સ્વભાવ ઘરરૂપી ઘરમાં સમતા સુંદરી આવીને રહે અને વરનો પ્રકાશ વધે, એવો ભાવ મેળવીને પરપરિણતિમાંથી મમતા ટાળે, કર્મ ઉદય આવે સંતાપ પામે નહિ, શુદ્ધ ચેતનાનો સંગી થઈને રહે તે ભાવ મૈથુન ત્યાગી કહીએ ॥૨॥ તેમાં દ્રવ્ય મૈથુનના ત્યાગી તો છએ દર્શનમાં મળી આવે પણ ભાવ મૈથુનના ત્યાગી તો જિનદર્શનમાં જિનવાણી સાંભળવાથી જેના હૃદયમાં ભેદજ્ઞાન જાગ્યું છે તે સહેજ ઉદાસીનતા—ઉપાયથી ભાવ મૈથુન છોડી દે, માટે તેના બીજા દર્શનમાં ન મળી આવે

અને પર સ્ત્રીનો ત્યાગ કર્યો એટલે પર પુરૂષની પરણેલી કે રાખેલી સ્ત્રી સાથે અનાચાર સેવન ન કરવું એવો નિયમ લેવો તે પરસ્ત્રીગમનવિરમણ વ્રત કહીએ અને પોતાની સ્ત્રીથી સંતોષ રાખવો એવો જે નિયમ તે સ્વદારાસંતોષ વ્રત કહીએ ત્યાં દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી સ્ત્રીસાથે અનાચાર સેવનનો નિષેધ એટલે દેવ સંબંધી બે કરણને ત્રણ જોગે તિર્યંચ સંબંધી એક કરણ અને ત્રણ જોગે અને મનુષ્ય સંબંધી એક કરણ અને એક જોગે મોડ દારાના આકારે મ ભોગ કરવાનો નિષેધ પણ મનથી, વચનથી અને સ્વપ્નમાં ભોગ થાય તેની જયણા હાલની સ્ત્રી છોડીને બીજી સ્ત્રી સાથે વિવાહ ન કરવો ત

નિયમે બ્રહ્મચર્ય પાળવું ન પળે તો પ્રમાણ રાખવું શિયળની નવ વાડો પાળવી. સ્ત્રીઓએ પણ એજ પ્રમાણે પર પુરૂષનો ત્યાગ સમજવો. એ વ્રતના પાંચ અતિચાર છે, તે નીચે લખીએ છીએ—

अपरिग्गहिआ इत्तर, अणंगवीवाह तिव्वअणुरागे ।
चउत्थवयस्स इआरे, पडिकमे देसिय मव्व ॥

૧ अपरिग्गहिया એટલે अपरिगृहीता જેને બીજા વરે ગ્રહણ કરી ન હોય અથવા પરણેલી ન હોય તે કુવારી સ્ત્રી, અથવા જેનો સ્વામિ મરણ પામ્યો હોય તે વિધવા તેને જો કોઇ મૂર્ખ માણસ વિષયાભિલાષી થઈ ભદ્રક ભાવે એમ જાણે કે મે તો પારકી સ્ત્રીનો ત્યાગ કર્યો છે અને આ તો કોઈની સ્ત્રી કહેવાતી નથી માટે તેની સાથે મેળાપ કરવાથી મને શું પાપ લાગે એમ ધારી કુવારી કે રાંડેલીની સાથે ભોગવિલાસ કરે તો પહેલો અતિચાર લાગે તેમજ શીલ વ્રતવાળી સ્ત્રીને પણ અન્ય પુરૂષનો ત્યાગ છે તે પણ અપરિગ્રહિત પુરૂષ કુવારો કે રાંડેલો હોય તેની સાથે પૂર્વોક્ત વિચાર મનમા લાવીને અનાચાર સેવે તો તે સ્ત્રીને પણ પ્રથમ અતિચાર-દૂષણ લાગે

૨ इत्वरपरिगृहिता એટલે થોડા વખત લગી ભાડું આપીને કોઇ વેશ્યાદિકને રાખે અને અજ્ઞાનપણે એમ વિચારે કે મારે તો પારકી સ્ત્રીનો ત્યાગ છે અને આને તો મે પોતાની સ્ત્રી કરીને રાખી છે તો એમા મને શો દોષ છે, એમ ધારીને તેની સાથે ભોગવિલાસ કરે તો બીજો અતિચાર લાગે એજ પ્રમાણે વ્રત વાળી સ્ત્રીને પણ, જે દિવસે ધણી પાસે જવાનો શોક્યનો વારો હોય તે દહાડે ધણીને પોતે ભોગવે, એમ ધારીને કે પોતાના ભરતારને સેવતા શો દોષ છે? મારે તો અન્ય પુરૂષનો ત્યાગ છે! પણ એવો વિચાર

ન કરે કે આજ તો એ મારી ગોરનો ધણી છે, મારો તો આજ
ધણી કને જવાનો વારો નથી એમ વાગે નહિ છતા પણ અપર
ફરીને પતિને સેવે તો તે સ્ત્રીને બીજો અતિચાર લાગે

૩ અનંગક્રીડા કામ-કંદર્પ જાગ્રત કરવા માટે અધરચુંબન
આલિંગન કુચમર્દન, નેત્રના હાવભાવ કટાક્ષાદિ હાસી પ્રમુખ
ઠઠ્ઠા મશ્કરી પરસ્ત્રી સાથે કરે મનમા એમ ધારે કે મે તો એક
દોરાના આગારે ભોગનો ત્યાગ કર્યો છે, બીજું કાંઈ વ્રત લીધું નથી
પણ તે અજ્ઞાની કામરાગ વધારી એનો વિચાર ન કરે કે ચતુ
તો બ નેમા બગડે છે એનાથી પણ વ્રત વહેતુજ ભાગે છે
મન ચળે છે તથા પોતાની ભાર્યા સાથે ચોરાશી આસન કરી
કામ જાગ્રત્ કરે, ભોગ ભોગવે એ આદિ કામ જાગ્રત્ કરવાની
ક્રીડા કરે તેને અતિચાર લાગે તેમજ સ્ત્રી પણ કામાંધ થવાથી
અ ગુહ્ય વડે મુખ વાસ્યા કરે અથવા બેનબેન મળી ગુપ્ત સ્થાને
અવિકરણ વડે સચારણ કરે તેમજ પુરૂષે પુરૂષ પરસ્પર વિષય-
ક્રીડા કરે અને પોતાની ઇચ્છા તૃપ્ત કરે ત્યારે પણ તેને અતિચાર
લાગે કેમકે શ્રાવકે તો હરકોઈ ઉપાયવડે કામસંજ્ઞા ઘટાડવાનો
પ્રયત્ન કરવો જો એ જેવી રીતે કોઈ લોભી વેપારી આખો
દિવસ વ્યાપારમા રોકાયો હોય, તેને વચ્ચે ભૂખ લાગે તો પણ
ગણકારે નહિ, પણ જ્યારે ભૂખ સહન ન થાય ત્યારે ઉતાવળો ઉતા-
વળો રસોડામા જઈ ખાઈ લે, પણ સારા માઠા સ્વાદની તજવીજ
કરે નહિ અને ફરી પોતાના તે કામે વળગે તે પ્રમાણે વ્રત-
ધારી શ્રાવક પરનોમના ધંધામા મગ્ન રહો છતો કામનો ઉદય
આવે ત્યારે તેને ગણકારે નહિ. તેમ કરતા પણ અતિ વેદોદય થાય
ત્યારે ઉતાવળો ઉતાવળો સ્વધીરો । નિવારણ કરે અને ફરી
પોતાના કામમા પ્રવર્તે શ્રદ્ધાવાન પુરૂષો તો મૈથુનસેવવાની જગ્યાને
નરક તુલ્ય માને છે તો તેઓ કામ વધારવાની ઇચ્છા કેમ રાખે?

વળી સ્ત્રીના ઢાંકેલા અંગ રાગદૃષ્ટિએ જુએ નહી, પણ તેને સૂગ ઉપજવાના સ્થાન જાણી તજી દે જો ગોમૂત્ર લાવવુ પડે તો યોનિમર્ગન કરીને ન લેવુ. વળી સ્વપ્નમા સ્ત્રીસેવન થાય તો તેની જયણા રાખે. કદાચિત એવુ કુસ્વપ્ન આવે તો શ્રાવક એવી ભાવના ભાવે કે કામ તે મોહ શલ્ય છે, કામ તે મહા વિષ છે કામ તે નાગ સરીખો છે અને કામની પ્રાર્થના કરનારી વિષય નહિ ભોગવ્યા છતા પણ જીવો દુર્ગતિએ જાય છે ક્ષણમાત્ર સુખ છે, ઘણો કાળ દુઃખ છે તો પણ સસારી જીવો તેને નિષ્કારણ સુખકારી જાણે છે કામ તે સસારમાહી મોક્ષ પામવાના શત્રુભુત છે. વળી કામભોગ તે અનર્થની ખાણ છે. ત્યાદિ વૈરાગ્ય ભાવના ભાવીને મહોટેથી નવકાર મત્ર ગણી પડી સુ રહેવુ જેથી ખરાબ સ્વપ્ન હોય તે સારૂ સ્વપ્ન થાય અને ખરાબ સ્વપ્ન આવે નહિ એમ કરતા છતા પણ જો કોઈ મોહના ઉદયથી સ્ત્રીસેવનાદિ કુસ્વપ્ન આવે તો તરત ઊઠી ઇરિયાવહિ પડિક્કમીને એકસો આઠ શ્વાસો-શ્વાસ પ્રમાણનો કાઉસ્સગ્ગ કરે. તેમજ પરસ્ત્રી આશ્રયી દ્રઢપણે શીળની નવ વાડો પાળવી જો એ તેના નામ—૧ સ્ત્રીની વસતી માહે ન રહેવુ ૨ સ્ત્રીની સાથે કથા ન કરવી ૩ સ્ત્રીને આસને ન બેસવુ ૪ સ્ત્રીની ઇંદ્રિયો ન જોવી. ૫ ભીંતને અતરે ન રહેવુ ૬ પૂર્વે કરેલી કામક્રીડા ન સભારવી ૭ ઘણો માદક આહાર કરવો નહિ ૮ ઘાડ વાપીને પેટ ભરી જમવુ નહિ ૯ શરીરની શોભા ન કરવી એ પ્રમાણે ત્રીજો અનગક્રીડા અતિચાર જાણવો.

૪ વિવાહકરણ એટલે કન્યાદાન ફળની લાલચથી અથવા સ્નેહરાગે પારકા છોકરાનો વિવાહ જોડવો આગળ થઈને નાત જાતમા મનાવવાલાગ્યા, ભાઈબધ—દોસ્તદારમા પ્રેમના કરી વિવાહ કરે, કરાવે અને જ્યારે તે નાતની લોકો પ્રશસા કરે ત્યારે ખૂબ ખુશી થાય અને તેમ જો ને બીજા પણ તેના કામનાઅર્થી જન

હોય તે તેમની પાસે આવી ખુશામત કરે, સ્તુતિ કરે, ત્યારે પોતે કહે કે અમારે તમારે એક રસ્તો છે, કામકાજ કરવા આવજો, એમ જગ્યાએ જ થાએ વિવાહાદિકનો સબંધ કરવવો એ અન ર્થનુ મૂળ ગોપના જેવુ છે તેમ કરવાથી વ્રત શુદ્ધ ન રહે અને કામ–અધિકાર નવા વામા મનાય નથી શ્રાવક તો પોતાના ઘરનુ એનુ કામ હોય તો પણ પારકાને ભળાવી વેળો રહે, માટે નિ તિ થઈ પારકા વિવાહ જોડાવે તો અતિચાર લાગે અહિઆ પોતાના ઘર સબધી તથા સગા સબધી જેનાથી છૂટાય તેમ નથી તેવાનો વિવાહ કરવાની જયણા, તેનુ પણ પરિમાણ કરી ન એમ સ્રી પણ પારકા વિવાહમાં મોડ પ્રમુખ બાંધે અને આગળ થ ને લગ્નક્રિયા કરે ત્યારે અતિચાર લાગે

૫ તીવ્રાનુરાગ એટલે કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો–અત્યંત અભિલાષા કરવી કામભોગ કયારે પણ ન મળ્યા હોય એમ માની સ્રીનુ મુખ જુએ, કાખ ગુહ્ય ભાગ સ્તનાદિકનુ લાંબા વખત સુધી સેવન કરે, તથા કામની વૃદ્ધિ કરવા માટે અ ફીણ, માજમ, ભાંગ, દવા, રતિ, ઘી ધાતુની ખાખ આપધિ પાક વગેરે કામ દીપાવનારી વસ્તુ ખાય, તેથી પાંચમો અતિચાર લાગે કેમકે વ્રતધારી શ્રાવક તો પાપથી બીતો રહેતો હોય પણ વેદનો ઉદય તેનાથી સહન ન થાય તેથી સ્વદારાસંતોષાદિ વ્રત ગ્રહણ કરે અને તેટલા મૈથુનમાત્રે કરી વેદની ઉપશાંતિ કરે અહીંઆ પરસ્રીના ત્યાગીને એ પાંચ અતિચાર હોય અને સ્વદાર સંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર અને પહેલા બે અનાચાર છે કેમકે તેથી કરીને વ્રતભંગ થાય છે

એમ પરપુરૂષ ત્યાગી સ્રીને પણ પાંચે અતિચાર છે અને સ્વપુરૂષ સંતોષી સ્રીને પ્રથમના બે અનાચાર છે અને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર છે, પણ અનાભોગે ગમન થઇ જાય તો સ્વદારા સંતે

પીને પ્રથમના બે પણ અતિચાર રૂપે લાગે, એમ તેને પાંચ અ-
તિચાર જાણવા આ અતિચાર જાણવા પણ આચરવા નહિ

જે શક્તિવાન્ હોય તેમણે બાળપણાથી ગાંગેયની પેઠે શુદ્ધ
શીળ પાળવા ઉદ્યમ કરવો કેમકે તેના મોટા ફળ શાસ્ત્રમા કહેલા
છે. દેવ, દાનવ ગાંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, કિંનર એ સર્વે બ્રહ્મચારી
પુરૂષને નમસ્કાર કરે છે, કેમકે શીળ પાળવું એ દુષ્કર કામ છે
એ વ્રત પાળવાથી અખંડ આજ્ઞા ઐશ્વર્યપણું ઘણી ઋદ્ધિ
રાજ્ય કામભોગ કીર્તિ, બળ, મરણ એટલા વાના તો અહીંજ
મળે અને મોક્ષ પણ અનુક્રમે નાસ થાય ક્લેશનો કરનાર લોકને
હુલાવનાર છતા માત્ર યોગથી નિર્મળ એવો જે નારદ તે પણ
મોક્ષે ગયો, તે રૂડો પ્રતાપ શીળનો જાણવો

વળી અન્ય દર્શનીઓમા કહ્યું છે કે હે યુધિષ્ઠિર ! એક રાત્રિ
શીળ પાળનારને જે ગતિ મળે છે, તે ગતિ હજારો યજ્ઞ કરવાથી
પણ મળતી નથી પરદાર ગમન કરનારાઓ આ લોકમા વધ, બંધન
પામે, ઉંચા બંધાય, નાક છેદાય, દરિદ્રી થાય પરલોકમા તીવ્ર
દુઃખ ભોગવે નરકમા દુઃસહ વેદના સહે ગયા ભવોમા કુશીલ
સેવ્યા હોય તો છદ્રિયછેદ, નપુંસકપણું કુરૂપપણું, દુર્ભાગી-
પણ ભગંદર રોગપણું વાંઝિયાપણું અને વિષકન્યાપણું વગેરે
પ્રાપ્ત થાય, તેમજ જે પુરૂષ દેવદ્રવ્ય ભક્ષણ કરે પરસ્ત્રી ગમન
કરે, તે જીવ સાત વાર સાતમી નરકે જાય વળી પરસ્ત્રી સેવન
કરવાથી એકવીશ વાર નરકમા પડે, માટે ધર્મી પુરૂષે તેથી
દૂર રહેવું પરસ્ત્રીની અભિલાષા માત્ર કરવાથીજ રાવણ તથા
ગર્દભિલ્લરાજા આદિક તથા પરલોકમા મોટા અનર્થને પામ્યા
તો સાક્ષાત્ ભોગવનારા તો અનેક સંકટ પામે તેમા તો
કહેવા જ શી? માટે ઉત્તમ પુરૂષે પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરવો. વળી
અવસરે પોતાની સ્ત્રીનો પણ શીલ અંગીકાર કરવું જો હમેશા
શિયળ પાળી ન શકાય તો પર્વ દિને તથા શ્રી તીર્થંકર દેવના

કલ્યાણકના દિવસે અને છ અઠ્ઠાઈના દિવસે તો તે પાળવુજ. બાર તિથિ, દશ તિથિ અથવા પાચ તિથિ તો અવશ્ય કુશીલ વર્જવુ. બાકીના દિવસોમા પણ જ્યારે તો વ્રત પાળવુ સેહેલાઈથી બને તેમ છે, માટે તેમ કરવામા પ્રમાદ ન કરવો અને રાત્રિએ પણ એક કે બે વાર્તાની ગાંઠી નાખવી, કેમકે પુરૂષ લો ગને નથી ધારતો પણ બો (તે પુરૂષને ધારે છેજ અને કુશીળ બોગવતા નવ લાખ જીવોની હિંસા થાય છે એવુ જાણી ભોગનો ત્યાગ કરવો. વળી હમણા પણ વ્યિવહિને વિષે તથા ધીજ કરવાને વિષે વિશુદ્ધ શીળનો મહિમા જો એ છીએ, માટે બારવ્રતસ્વામા જો સર્વ થી બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળવા અશક્ત હોય તો સુદર્શન શેઠની પેરે પાતાની સ્ત્રીને વિષે સતોષ કરે, એવો પણ શીળવત પ્રાણી બ્રહ્મચારી બરાબર સમજવો તે સુદર્શન શેઠ કોણ હતા અને તેમણે કેવી રીતે શીળ પાળ્યુ, તેની કથા નીચે મુજબ છે—

સુદર્શન શેઠ

મોક્ષ સુખને આપનાર શુદ્ધ શીળ અને સમકિતને પાળનાર ભવ્ય પ્રાણીઓ સુદર્શન શેઠની પેઠે અલ્પકાળમા મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે

જબુદ્વીપના દક્ષિણ ભાગના આભૂષણ રૂપ એવા ભરત ખડમા ચપાપુરી નામે નગરી છે ત્યા દધિવાહન રાજાનો પુત્ર દધિવાહન ન્યાયમાર્ગે પ્રજાનુ પાલન કરતો હતો. તેણે નાથાધિશ સાનાને અભયાદેવી નામે રાણીને પત્ની હતી તથા અર્હદાસ નામનો અતુલ ધન, સમૃદ્ધિએ યુક્ત એવો એક વ્યવહારી વસતો હતો તેને અર્હદાસી નામે પત્ની હતી બને જણા શ્રી જિનેશ્વરનો પ્રરૂપેલ ધર્મ પાળતા હતા

એકદા અર્હદાસીની કુક્ષિએ કોઇ પુણ્યવાન્ જીવ અવતર્યો, સદા જિનપૂજામા રક્ત અને શુદ્ધ સમકિત પાળવામા તત્પર

એવી તે શ્રીએ અનુક્રમે શુભ દિવસે પુત્રરત્નને પ્રસવ્યો સ્વજન વર્ગનો ઠીક સન્માન કરીને યાચકોને નાનાવિધ દાન આપ્યા અને પુત્રનુ સુદર્શન એવુ નામ પાડયુ. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તે સુદર્શને ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો. કહ્યુ છે કે રૂપયૌવનથી સુશોભિત અને ઉત્તમ કુળમા જન્મેલો હોય છતા પણ વિદ્યાવિનાનો માણસ રૂપાળા પણ સુગંધ રહિત કેસુડાના ફુલની પેઠે શોભતો નથી વળી પંડિત પુરૂષમા સર્વ ગુણો હોય છે ને મૂર્ખ માણસમા સર્વ દોષ જ હોય છે, તો હજારો મૂર્ખ એકઠા કરીએ તોય પણ તેમનામાથી બુદ્ધિશાળી પુરૂષ નહિ બની શકે

ત્યાર પછી સુદર્શનના પિતાએ તેને મનોરમા નામની એક શ્રેષ્ઠીની પુત્રી મહોત્સવ પૂર્વક પરણાવી. તેની સાથે સસારસુખ ભોગવતો તે સુખે દિવસ નિર્ગમન કરતો હતો વળી તે સમકિત વ્રત પાળવામા દૃઢ હતો, કારણ કે એ સમકિત બોધિવૃક્ષનુ મૂળ છે, પુણ્યરૂપી નગરનુ દ્વાર છે, મોક્ષરૂપી મહેલની પીઠ છે અને વળી સર્વ સંપત્તિનુ નિધાન છે જેમ સમુદ્ર રત્નોનો ભડાર છે તેમ સમકિત સર્વ સદ્ગુણોનો ભડાર છે અને ચારિત્ર રૂપી ધનનુ પાત્ર છે તો તેવા સમકિતની કોણ પ્રશંસા ન કરે? એવામા પુત્રને ઘરનો ભાર ચલાવવાને યોગ્ય જાણીને પિતાએ દીક્ષા લીધી. સુદર્શન પોતાના પિતા કરતા પણ અધિક ગુણવાળો હોવાથી રાજાનો વિશેષ કરીને માનીતો થયો જેમ જળના કુભથી ઉત્પન્ન થએલા અગસ્ત્ય, કુભ સંખ્યા માપનાળા સમુદ્રને પી ગયા તેની રીતે કોઇ વખતે પુત્ર પણ પોતાના ચરિત્રથી પિતા કરતા ચઢી જાય છે

હવે તેજ ગામમા કપિલ નામનો રાજાનો પુરોહિત હતો કે જેની સાથે સુદર્શનને મૈત્રી થઇ. કપિલ બહુ વખત સુદર્શનને ત્યા રહેતો તેથી તેની ...કપિલાએ પૂછયુ- હે સ્વામિ! આપ હમણા ઘણો વ... ...રહો છો?" પતિએ કહ્યુ-" હુ

મારા મિત્ર સુદર્શનને ત્યા રહેતો થકો ગોષ્ઠી કરવું શી તેની વાત કરૂ ? તે રૂપમા કામદેવ સમાન છે, વાણીમા બૃહસ્પતિજેવો છે, બુદ્ધિમા બુધ જેવો, તેજમા સૂર્ય જેવો, શીતળતામા ચંદ્ર જેવો કર્મછેદનમા મગળ જેવો, જ્ઞાનમા શુક્ર જેવો અને કુકર્મના મંદપણાને લીધે શનિ જેવો છે. વધારે શુ કહું ? એક શીળગુણે કરિને જ તે સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે તેને વિધાતાએ સર્વ ગુણમય કર્યો છે " ભર્તારના મુખથી સુદર્શનની આવી સ્તુતિ સાભળીને કપિલા તેની અનુરાગિણી થઇ અને બોલી કે–હાસ્યથી, દાનભાવથી, મન્ત્રથી લજ્જાથી, નાસુ જોડને અર્ધ કટાક્ષ કેકવાથી, વચનથી, યાથી, કવહથા અને લીલાથી સ્ત્રીઓ જેનુ એકે પાશબન્ધન નથી સુદર્શનના રૂપલાવણ્યથી મોહિત થઈ કપિલા તેની સાથે વિષયસુખ ભોગવવાના તક શોધતી હતી તેવામા એકદા તેનો ભર્તાર કપિલ કઈ કાર્યને અર્થે બહાર ગામ ગયો તે વખતના લાગ સાધી, જુઠુ બ્હાનુ કાઢી સુદર્શન શેઠને ઘર તે ગઇ અને કહેના લાગી–' આપના મિત્રને તાવ આવ્યો છે તેથી આપને બોલાવે છે અને તે માટેજ હું આપને બોલાવવાને આવી છુ, માટે આપ વિલબ કર્યા વિના ચાલો " સુદર્શને કહ્યુ– મને ખબર નહોતી તેથી ઢીલ થયુ કે તમે બોલાવવા આવ્યા " પછી તે સર્વ કાર્ય ત્યજીને મિત્રને ઘેર ગયો જેવો તે ઘરમા પેઠો કે તરતજ કપિલાએ બારણા બધ કર્યાં ઘરની અદર ગયા પછી કપિલા બોલી–" હે સ્વામિ ! હું બહુ કાળથી આપનો સગમ ઇચ્છતી હતી તો હવે આ શરીર અને આ શય્યા આપને સ્વાધીન છે, સ્વેચ્છાએ ભોગ ભોગવો " પણ તેણીએ જ્યારે એમ જાણ્યુ કે તે માનતો નથી ત્યારે તે પોતાના શરીરથી તેનો સ્પર્શ કરવા લાગી પરતુ સુદર્શનને તો જરા પણ મનોવિકાર થયો નહી તેણે તેણીને કહ્યુ–" અરે ! તને કોણે ભૂલાવી ? હું તો નપુસક છું, ત્હારે તે વાત કોઇને કહેવી નહી " તેણીએ પણ

પછી કહ્યુ " તમારે પણ આ મ્હારૂ ચરિત્ર કોઇને જણાવવુ નહીં ' એમ કહીને તેણીએ તેને છોડી દીધો

ઘેર આવીને સુદર્શન શેઠે અભિગ્રહ કર્યો કે " હવેથી કદિ પણ મ્હાર જેમ તેમ કોઇને ત્યા જવુ નહી "

એકદા રાજા વસતસમય આવ્યો જાણીને મહા ઐશ્વર્ય સહિત ઉદ્યાનમા ક્રીડા કરવા નીકળ્યો મહારાણી અભયાદેવી પણ વાહનમા બેસીને કપિલા સહિત ત્યા આવી મનોરમા પણ પોતાના છએ પુત્રોને લઇને વસતશોભા જોવા માટે ચાલી અને સુદર્શન પણ તેજ ઉદ્યાનમા એ પ્રમાણે આવ્યો ત્યા મનોરમાને અને તેના છ પુત્રોને જોઇને કપિલાએ મહારાણી અભયાદેવીને પૂછ્યુ " આ કોની સ્ત્રી છે ? અને આ પુત્રો કોના છે ? " અભયાદેવીએ કહ્યુ ' એ સ્ત્રી તથા પુત્રો સુદર્શન શેઠના છે ' ત્યારે કપિલાએ કહ્યુ " જ્યારે મે તેની પરીક્ષા કરી ત્યારે તે કહે કે હું તો નપુસક છુ " તે સાભળીને અભયાએ કપિલાને કહ્યુ ' એ તો તેણે તને છેતરી " કપિલાએ કહ્યુ ' એ ખરૂ, પરતુ ત્હારી ચતુરાઇની પણ ત્યારે ખબર પડે કે જ્યારે તુ એની સાથે ક્રીડા કરે ' રાણીએ કહ્યુ " ત્યારે જ હુ અભયા ખરી કે, જ્યારે એને વશ કરૂ '

એકદા રાણીની સખી પડિતાએ તેણીને પૂછ્યુ " હે સખિ ! ત્હારે શુ ચિંતા છે ? " તે ઉપરથી રાણીએ પોતાનુ વૃત્તાત યથાસ્થિત કહી બતાવ્યુ એટલે પડિતાએ કહ્યુ " કદાપિ મેરૂગિરિ ચળશે પણ એ સુદર્શન શેઠ કદિ ડગશે નહી એને પરસ્ત્રી બ્હેન તુલ્ય છે ' ત્યારે છેવટે રાણીએ તેના દર્શન કરાવવાનુ પડિતાને કહ્યુ ને તે વાતની પડિતાએ હા કહી અને કહ્યુ કે " પર્વને દિવસે એને હુ કપટ કરીને અહિં લાવીશ "

એવામા કૌમુદ્રીમહોત્સવ આવ્યો તે સમયે રાજાએ ... વજડાવ્યો ... ...મત પુર તથા બીજા સર્વ લોક ...

કરના નગરની બહાર આવ્યા, પણ અભયારાણી માથુ દુખવાનુ મ્હાનુ બતાવીને મહેલમાજ રહી પાછળ સુદર્શન શેઠ પણ રાજાની આજ્ઞા થવાથી દેવમદિરમા જઇ કાઉસ્સગ્ગધ્યાને રહ્યા. પછી પંડિતા દાસી હવે યુક્તિ કરીને એક યક્ષની પ્રતિમાને વાહનમા બેસારીને દેવમદિરે લઇ ગઇ અને પાછી વળતી વખતે કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને રહેલા શેઠને તે રથમા બેસારીને મહેલમા લાવી એટલે અભયારાણીએ કહ્યુ "હે સુદર્શન ! મારી સાથે ભોગ ભોગવ" એમ વારવાર કહેવા લાગી પણ સુદર્શન કઇ બોલ્યો નહી ત્યારે છેવટે તેણીએ કહ્યુ "જો તુ મ્હારૂ વચન નહિ માન્ય કરે તો હુ ત્હારા પ્રાણ લઇશ" છતા પણ શેઠે તેણીનુ વચન અંગીકાર કર્યું નહિ, તેથી રાણીએ મ્હોટે સ્વરે બૂમ પાડી કે 'અરે કોઇ આવો ! આ દુષ્ટ અહિ મ્હારૂ શીળ ભંગ કરવા આવ્યો છે !' એટલે રાજપુરૂષો દોડી આવ્યા અને શ્રેષ્ઠીને રાજા પાસે લઇ ગયા રાજાએ તેને પૂછવા માડ્યુ પણ પોષધનો ભંગ થશે એવા ભયથી તેણે કઇ ઉત્તર આપ્યો નહી તે ઉપરથી ક્રોધે ભરાઇ રાજાએ તેને શૂળી ઉપર લઇ જવાની આજ્ઞા કરી એટલે રાજપુરૂષો તેને ગામમા ફેરવીને સ્મશાન ભૂમિ પ્રત્યે લઈ ગયા અહિ મનોરમા પોતાના સ્વામીનાથની આવી દશા જાણીને વિચારવા લાગી "મ્હારો ભર્તાર એમ કદાપિ કરે નહી." એમ " નિશ્ચય કરીને તે કાયોત્સર્ગે રહી અને એમ અભિગ્રહ કર્યો કે "જ્યારે મ્હારા ભર્તારનુ વિઘ્ન નાશ થશે ત્યારે જ હુ કાયોત્સર્ગ પારીશ'

સ્મશાનભૂમિમા સુદર્શન શેઠને શૂળિ ઉપર આરોપ્યા કે તુરતજ શાસન દેવતાએ શૂળીનુ સુવર્ણનુ સિંહાસન કરી નાખ્યુ ! તે સાભળીને રાજા ત્યા આવ્યો. અને શ્રેષ્ઠીને સિંહાસન ઉપર બેઠેલો જોઈ તે ચમત્કાર પામ્યો એટલે શાસન દેવીએ કહ્યુ, 'જે કોઇ આ સુદર્શન શ્રેષ્ઠીનુ અશુભ ચિંતવશે, તેના હુ પ્રાણ લઇશ, કારણ કે એ તો મહા શીળવાન છે" પછી સુદર્શન શેઠને મહા

ઉત્સવ પૂર્વક ઘેર લઈ ગયા તેમને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયો તેથી તેમણે સયમ ગ્રહણ કરી સર્વ કર્મ ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું આવી રીતે પોતાના શીળના માહાત્મ્યથી તેઓ અતે મોક્ષગામી થયા. મનોરમા પણ અનુક્રમે સયમ ગ્રહણ કરી, કર્મને હણી મોક્ષસુખ પામી

સ્થૂલભદ્ર મુનિ.

જેવી રીતે સ્થૂલભદ્રે મત્રીની પદવી ત્યજી દઈને સયમ અગીકાર કર્યો અને કોશ્યાએ તેને ચળાવવા અનેક ઉપસર્ગ કર્યાં છતા પણ તેઓ તલમાત્ર ડગ્યા નહી, તેમ સતોષરૂપી ઐશ્વર્યના યાચક પુરૂષો રાજ્યને પસદ કરતા નથી અને શીળવ્રતમા દ્રઢ રહી સ્ત્રીઓના હાવભાવથી ચળતા નથી

પાટલીપુત્ર(પટના) નગરને વિષે નવમો નદ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને કલ્પ વશનો શકડાળ નામે મત્રી હતો તેને લક્ષ્મીવતી નામની સ્ત્રી, સ્થૂળભદ્ર તથા શ્રીયક નામના બે પુત્રો અને સાત પુત્રીઓ હતી (આ સબધ શ્રીયકની કથાથી જાણી લેવો) શકડાળ મત્રી દેવગત થયા પછી નદ રાજાએ રિવાજ પ્રમાણે તેના પુત્ર શ્રીયકને પ્રધાન પદવી લેવાનુ કહ્યુ તેણે કહ્યુ ' મ્હારો મ્હોટો ભાઈ સ્થૂળભદ્ર કોશ્યા ગણિકાને ઘેર બાર વર્ષ થયા રહે છે, તેને બોલાવીને એ પદવી આપો ' " તે ઉપરથી રાજાએ સેવકોને મોકલીને તેને બોલાવ્યો તે આવીને નમન કરીને ઉભો રહ્યો રાજાએ તેને સન્માન પૂર્વક કહ્યુ—" ત્હારો પિતા મૃત્યુ પામ્યો છે, માટે એ પદ ક્રમપ્રમાણે તુ ગ્રહણ કર " સ્થૂલભદ્રે રાજાને કહ્યુ ' આપનુ કહેવુ પ્રમાણ છે પણ વિચાર કરીને ગ્રહણ કરીશ " એમ કહીને તે અશોકવનમા ગયો ત્યા જઈને વિચારવા લાગ્યો—" જો એ પદ હુ ગ્રહણ કરીશ તો હુ પરવશ થઈશ અને એમ પણ થશે કે, તેમના વિચાર

પ્રમાણે નહિ અનુસરૂ તો તે રૂષ્ટ થઇ પ્રાણ પણ લેગે માટેજ કહ્યુ છે કે-દરિદ્ર, રોગી, મૂર્ખ, દાસ, અને નિત્ય સેવક એ પાંચે જણ જીવતા છતા મૃત્યુ પામેલા જેવા સમજવા ખરેખરા સુખી તો તેજ છે કે જેઓ ભોગવિલાસને ત્યજીને મુક્તિસુખને દેનાર એવા સયમને અંગીકાર કરે છે ”

આવો વિચાર કરી લોચ કરીને મુખવાસકા અને રજો હરણ સહિત તેણે રાજા પાસે જઈ ધર્મલાભ કહ્યો રાજાએ કહ્યુ “ કિં આલોચિતમ્ શુ વિચાર કર્યો ? ' સ્થૂળભદ્રે એવો અર્થ કર્યો કે, “કેમ, લોચ કર્યો ?” અને એવુ સમજીને તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, “હા જી, મે લોચિતમ્ લોચ કર્યો, એ વ્યાપારે મારે સર્યુ મ્હારે એ મુદ્રાવ્યાપાર નહિ જોઇએ, કારણકે, વ્યાપાર પાચ મુદ્રાવાળો છે જેમકે હાથને વિષે મુદ્રા, મુખે મુદ્રા, બન્ને પગે બે મુદ્રા અને ઘરને વિષે પણ મુદ્રા, એ પ્રમાણે વ્યાપાર પાચ મુદ્રા વાળો છે ' એમ કહીને ધર્મલાભ દઇ તેમણે શ્રી સભૂતિવિજય આચાર્ય પાસે જઇને સર્વ સાવદ્ય વ્યાપારના ત્યાગરૂપી દીક્ષા ગ્રહણ કરી પછી રાજાએ શ્રીયકને મત્રીપદ આપ્યુ તેણે પણ સ્થૂલભદ્રના વિયોગથી પીડાતી કોશ્યા-વેશ્યાને બોધ પમાડીને શોક ઉતરાવ્યો હવે સ્થૂળભદ્ર મુનિ ગુરૂના ચરણની સેવા કરતા તપશ્ચર્યાદિ કરતા-શ્રુતનો અભ્યાસ કરતા હતા એક વખત વર્ષાઋતુ શરૂ થયા પહેલા ત્રણ શિષ્યોએ સભૂતિવિજય ગુરૂ પાસે આવીને આવા અભિગ્રહ લીધા-એકે કહ્યુ કે, “ હુ ચારે મહિના સિંહની ગુફા પાસે કાયોત્સર્ગે રહીશ ” બીજાએ કહ્યુ કે, “ હુ સર્પના બીલ પાસે ચાર મહિના સુધી કાયોત્સર્ગે રહીશ ” ત્રીજાએ કહ્યુ કે, “ હુ કુવાના ભારવટિયા ઉપર કાયોત્સર્ગે રહી ચોમાસુ નિર્ગમન કરીશ ' તે વખતે સ્થૂળભદ્રે આવીને કહ્યુ “હે ભગવન્ ! હુ કોશ્યા ગણિકાની ચિત્રશાળાને વિષે ષડ્રસ ભોજન લેતો છતો ચોમાસુ પૂર્ણ કરીશ ” ગુરૂએ સર્વને કહ્યુ “સૌ પોતપોતાના

વાંછિત સ્થાનકે સુખે જાઓ પણ ત્યાં તમારે ધર્મને વિષે તત્પર રહેવું ”

પછી પેલા ત્રણે શિષ્યો પોતપોતાને ઇચ્છિત સ્થાનકે જઇને રહ્યા સ્થૂલભદ્ર પણ ગુરૂને નમીને કોશ્યા વેશ્યાને ઘેર ગયા ત્યાં તો તેમને જોઇને તે તુરતજ અંજળિ જોડીને ઉભી થઇ અને તેમને સન્માનપૂર્વક કહેવા લાગી—“ પધારો, સ્વામિ પધારો, આદેશ હોય તે ફરમાવો, આપને જે રૂચે તે કરવાને દાસી તૈયાર છે ” સ્થૂળભદ્રે કહ્યું, “તને ધર્મનો લાભ થાઓ તહારી ચિત્રશાળાની મારે ચોમાસું રહેવાને માટે જરૂર છે ” એટલે તેણીએ તેમને ચિત્રશાળા સોંપી કોશ્યાની રજા લઇ તેમાં તેઓ રહ્યા વેશ્યાએ વિચાર્યું કે ‘સુકુમાર દેહવાળા એ કુમાર વ્રતભાર નહિ સહન કરી શકવાથી અહિં પાછા આવ્યા છે લજ્જાને લીધે તે હમણા જો કે કંઈ નહિ બોલે, તોપણ અનુક્રમે બોલશે અને મને લાભ આપશે એને હું ક્ષણવારમાં ચાતુર્ય અને શૃંગારરસ રૂપી સમુદ્રમાં ડુબાવીશ ”

એમ ધારીને તે વેશ્યા બાકળ, સબાખ્ણ અને સબાનેય એ ત્રણ પ્રકારના ધાન્યથી તથા દૂધ, દહિં, ઘી, કાજી, ઢાળ અને મદ્ય એ છ રસોથી, તથા મૂળ, કંદ, ઇક્ષુરસ, લતા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ એ છ પ્રકારના શાકથી મુનિને હમેશા જમાડવા લાગી તેમના જમી રહ્યા પછી પડી રહેલું ભોજન તે જમતી પછી તે વેશ્યા અનેક મનોરથાદિક કરતી દુસહ ભ્રકુટિ રૂપ બાણને ચલાવતી મુનિની પાસે આવતી, તો પણ તેણીની બહારની સ્થિતિ કે બહારનું રૂપ જોઇને તેઓ રક્ત થયા નહિ, તેમ તેણીની અંતરંગની મલીન સ્થિતિ જોઇને વિરક્ત પણ થયા નહીં ! વેશ્યા તેમને મોહ પમાડવાને જે જે ઉપાયો આચરવા લાગી, તે તે સર્વ નિષ્ફળ થવા લાગ્યા, કારણ કે આકાશમાં ચિત્રની રચના અને જળમાં દીપક એ કદી બને નહીં

પ્રમાણે નહિ અનુસરૂ તો તે રૂષ્ટ થઇ પ્રાણ પણ લેગે માટેજ કહ્યુ છે કે-દરિદ્ર, રોગી, મૂર્ખ, કાસદ અને નિત્ય સેવક એ પાંચે જણ જીવતા છતા મૃત્યુ પામેલા જેવા સમજવા ખરેખરા સુખી તો તેજ છે કે જેઓ ભોગવિલાસને ત્યજીને મુક્તિસુખને દેનાર એવા સયમને અગીકાર કરે છે '

આવો વિચાર કરી લોચ કરીને મુખવાસ્રકા અને રજો હરણ સહિત તેણે રાજા પાસે જઈ ધર્મલાભ કહ્યો રાજાએ કહ્યુ " किं आलोचितम् - શુ વિચાર કર્યો ? " સ્થૂળભદ્રે એવો અર્થ કર્યો કે, "કેમ, લોચ કર્યો ?" અને એવુ સમજીને તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, "હા જી, મે લોચિતમ લોચ કર્યો, એ વ્યાપારે મારે સર્યું મ્હારે એ મુદ્રાવ્યાપાર નહિ જોઈએ, કારણકે, વ્યાપાર પાચ મુદ્રાવાળો છે જેમકે હાથને વિષે મુદ્રા, મુખે મુદ્રા, બન્ને પગે એ મુદ્રા અને ઘરને વિષે પણ મુદ્રા, એ પ્રમાણે વ્યાપાર પાચ મુદ્રા વાળો છે ' એમ કહીને ધર્મલાભ દઇ તેમણે શ્રી સભૂતિવિજય આચાર્ય પાસે જઈને સર્વ સાવદ્ય વ્યાપારના ત્યાગરૂપી દીક્ષા ગ્રહણ કરી પછી રાજાએ શ્રીયકને મત્રીપદ આપ્યુ તેણે પણ સ્થૂળભદ્રના વિયોગથી પીડાતી કોશ્યા-વેશ્યાને બોધ પમાડીને શોક ઊતરાવ્યો હવે સ્થૂળભદ્ર મુનિ ગુરૂના ચરણની સેવા કરતા તપશ્ચર્યાદિ કરતા કરતા અભ્યાસ કરવા લાગ્યા એક વખત વર્ષાઋતુ શરૂ થવા પહેલા ત્રણ શિષ્યોએ સભૂતિવિજય ગુરૂ પાસે આવીને આવા અભિગ્રહ લીધા -એકે કહ્યુ કે, " હું ચાર મહિના સિંહની ગુફા પાસે કાયોત્સર્ગે રહીશ " બીજાએ કહ્યુ કે, " હું સર્પના બીલ પાસે ચાર મહિના સુધી કાયોત્સર્ગે રહીશ " ત્રીજાએ કહ્યુ કે, " હુ કુવાના ભારવટિયા ઉપર કાયોત્સર્ગે રહી ચોમાસુ નિર્ગમન કરીશ ' તે વખતે સ્થૂળભદ્રે આવીને કહ્યુ "હે ભગવન્ ! હુ કોશ્યા ગણિકાની ચિત્રશાળાને વિષે ષડ્રસ ભોજન લેતો છતો ચોમાસુ પૂર્ણ કરીશ " ગુરૂએ સર્વને કહ્યુ "સૌ પોતપોતાના

વાછિત સ્થાનકે સુખે જાઓ પણ ત્યા તમારે ધર્મને વિષે તત્પર રહેવું ”

પછી પૈસા નમે શિષ્યો પોતપોતાને ઇચ્છિત સ્થાનકે જઇને રહ્યા સ્થુલભદ્ર પણ ગુરુને નમીને કોસ્યા વેશ્યાને ઘેર ગયા ત્યા તો તેમને જોઇને તે તુરતજ અંજળિ જોડીને ઉભી થઈ અને તેમને સન્માનપૂર્વક કહેવા લાગી–“ પધારો, સ્વામિ પધારો, આદેશ હોય તે ફરમાવો, આપને જે રૂચે તે કરવાને દાસી તૈયાર છે ” સ્થુળભદ્રે કહ્યુ, “તને ધર્મનો લાભ થાઓ ત્હારી ચિત્રશાળા ની માગે ચોમાસુ રહેવાને માટે જરૂર છે” એટલે તેણીએ તેમને ચિત્રશાળા સોપી કોસ્યાની રજા લઇ તેમા તેઓ રહ્યા વેશ્યાએ વિચાર્યું કે ‘સુકુમાર દેહવાળા એ કુમાર વ્રતભાર નહિ સહન કરી શકવાથી અહિં પાછા આવ્યા છે લજ્જાને લીધે તે હુમણા બોલે કે કઈ નહિં બોલે તોપણ અનુક્રમે બોલશે અને મને લાભ આપશે એને હુ ક્ષણવારમા ચાતુર્ય અને શૃંગારરૂપી સમુદ્રમ ડુબાવીશ ”

એમ ધારીને તે વેશ્યા બાહ્ય, મધ્ય અને સબાહ્ય એ ત્રણ પ્રકારના ધાન્યથી તથા દૂધ, દહિ, ઘી, દારુ, છાશ અને મધ એ ૭ ઓથી, તથા મૂળ, કંદ, ઇક્ષુરસ, લતા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ એ ૭ પ્રકારના ગાત્રથી મુનિને હમેશા જમાડવા લાગી નમના જમી ગયા પછી પછી રહેલુ ભોજન તે જમતી પછી તે વેશ્યા અનેક મનોરથાદિક કરતી દુસહ ભ્રકુટિ રૂપ બાણ ભુને ચલાવતી મુનિની પાસે આવતી, તો પણ તેણીની અદ્ભુતની સ્થિતિ કે અનુરાગ રૂપ જોઇને તેઓ રક્ત થયા નહિ, તેમ તેણીની અંતરંગની મલીન સ્થિતિ જોઇને વિરક્ત પણ થયા નહીં! વેશ્યા તેમને મોહ પમાડવાને જે જે ઉપાયો આદરવા લાગી, તે તે સર્વ નિષ્ફળ થવા લાગ્યા, કારણ કે આરીસામા ચિત્રની રચના અને જળને વિષે દીપ- એ ટકી શકે નહીં

આમ તે કોશ્યા નિત્ય નિત્ય તેને લોભ પમાડવાને નવીન નવીન ઉપાય કરે, પણ સ્થૂળભદ્ર મુનિ ધ્યાન રૂપી રસથી ડગે નહી ઉલટુ તેણીના ઉપસર્ગથી તેમનુ ધ્યાન વધારે વધારે દીપવા લાગ્યુ, કે જેવી રીતે પુષ્કળ પ્રહાર વાગવાથી વીર પુરૂષનુ શૌર્ય વધારે ને વધારે પ્રકાશે પછી પ્રથમ હાવભાવ બતાવીને તેમના ચરણમા પડીને તેણીએ ભોગસુખાદિકને વિષે પૂર્વની પેઠે તેમને મનાવવા માંડયા, ત્યારે સ્થૂળભદ્ર મુનિ બોલ્યા "હે કોશ્યા ! આ જીવે બહુ ભોગ ભોગવ્યા છે, પરંતુ તૃપ્તિ પામ્યો નથી કહ્યુ છે કે—"કામભોગ શલ્ય છે, કામભોગ વિષ છે અને કામભોગ આશીવિષ (સર્પની દાઢમા રહેલા ઝેર) જેવા છે તે કામભોગ ભોગવ્યા ન હોય છતા તેની પ્રાર્થના કરવાથી એટલે તેની ઇચ્છા કરવાથી પણ જીવો દુર્ગતિમા જાય છે વળી ચેતના રહિત વસ્તુને વિષે પણ રાગ છે તે દ્વેષને પોષવાને અર્થેજ છે કારણ કે, મજીઠમા રાગ-રંગ છે તો તેને બહુ ખડાવુ પડે છે અને અત્યત તાપ સહન કરવા પડે છે વળી મૃત્તિકા જેવા એકેદ્રિય જીવને પણ રાગના દોષને લીધે નિષ્ઠા ઉપર નખાવાનુ તથા પત્થરથી પીલાવાનુ સહન કરવુ પડે છે જેમ તંતુ મચ્છરને બાંધી શકે છે, પણ હસ્તિને બાંધી શકતો નથી, તેમ વિષય તો ફક્ત કાયર પુરૂષનેજ નિર્બળ કરે છે પણ ઉત્તમ પુરૂષને નહી વળી મૈથુનસજ્ઞામા આરૂઢ થએલો જીવ નવ લાખ જીવોને હણે છે, એમ આગમમા કહ્યુ છે, માટે મૈથુનથી જીવોની હિંસા થાય છે" સ્થૂળભદ્રે કહેલા આવા ઉપદેશવચનથી કોશ્યા વેશ્યાએ પોતાના કુળાચારધર્મને છોડીને શ્રાવકધર્મ અંગીકાર કર્યો પૂર્ણ ભાગ્ય વિના કુમાર્ગ ત્યજી શકાતો નથી જે સ્ત્રી પુરૂષો સન્માર્ગગામી હોય છે તેઓજ મોક્ષ લક્ષ્મીના ભોક્તા થાય છે સ્થૂળભદ્ર મુનિએ આ પ્રમાણે ઇંદ્રિયો ઉપર જીત મેળવી તે જોઇને કોશ્યાએ પણ એમ અભિગ્રહ કર્યો

કે, " રાજા પ્રસન્ન થઈને જે પુરૂષને મ્હારી પાસે મોકલે, તે પુરૂષ સિવાય બીજા બધા મ્હારે ભાઈ સમાન છે "

ચોમાસુ પૂર્ણ થએ સ્થૂળભદ્ર ગુરૂ સમીપે આવ્યા બીજા ત્રણ શિષ્યો પણ પોતપોતાના અભિગ્રહ પૂર્ણ થએ ત્યા આવ્યા તે ત્રણને જો ગુરૂએ કહ્યુ " અહો ! તમે દુષ્કર કર્યું છે ! " પણ સ્થૂળભદ્રને તેમણે ઊઠીને એમ કહ્યુ કે, " અહો ! તમે અતિ દુષ્કર કર્યું છે ! ! " તે ઉપરથી તે ત્રણે મુનિઓ વિચારવા લાગ્યા— "આપણે સામાન્ય કુળમા જન્મેલા છીએ અને આ સ્થૂળભદ્ર તો શકટાળ મંત્રીના પુત્ર ખરો ને ! તેથી ગુરૂએ એને એ પ્રમાણે 'અતિ દુષ્કરમારક' એમ કહ્યુ છ રસના આહારના ભોગવનારાની તેમણે પ્રશસા કરી " બત્રીશ લક્ષણવાળા વયથી કોશ્યા વેશ્યાને વિષે આસક્તિ પામેલા સ્થૂળભદ્રે વ્રતનુ આચરણ કરીને વિશ્વને જીતનાર એવા કામને, ઔષરૂપી શસ્ત્રથી મારીને ગુરૂના પ્રસા થી આ 'અતિ દુષ્કરકારક કર્યું" એવુ પદ મેળવ્યુ પેલા ત્રણ દુષ્કરકારક મુનિઓ વળી વિચારવા લાગ્યા કે, "ગુરૂને પણ કોઇક આદર છે, ને કોઈ ઓછા છે ! માટે હવે આપણે આવતા ચોમાસામા દુષ્કર દુષ્કરકારક થઇશુ " એવો નિશ્ચય કરીને તે ત્રણેએ મહા કષ્ટે આઠ મહિના કાઢયા

હવે ચોમાસુ આવ્યુ ત્યારે સિહગુફામા રહેલા મુનિએ આચાર્યને કહ્યુ " સ્થૂલભદ્રે કર્યું તેમ કરીશ " ગુરૂએ કહ્યુ "હે મહાનુભાવ ! સ્થૂલભદ્રે જે કર્યું છે, તે કોઇ નહી કરી શકે !" ત્યારે વળી સ્થૂળભદ્રનો વાદ શો ? સૂર્ય વિના બીજો કોઇ દિવસ ન કરી શકે ચંદ્ર વિના બીજો કોણ અમૃત ઝરે ? પાણી વિના બીજો કોણ ધાન્ય નીપજાવે ? અને ચક્રવર્તી સિવાય બીજો કોણ છ ખડ સ [illegible] ? માટે તે આવો અભિગ્રહ કર્યો છે, તે તારૂ પૂર્વનુ પુણ્ય

સંભૂતિવિજય આચાર્યે, આ પ્રમાણે બહુ તને ત કર્યો, છતા તે નહિ માનતા તે મુનિ કોશ્યાના આવાસે આવ્યા ત્યા તેણે, તેણીની ચિત્રશાળા માગી, જે તેણીએ આપી કોશ્યાએ જાણ્યુ કે, સ્થૂળભદ્ર ઉપર ઈર્ષ્યાને લીધે તે અહિ આવ્યા છે તે ઉપરથી તેણીએ તેમને છ રસ યુક્ત આહાર જમાડયો પછી ઉત્તમોત્તમની એવી તે વેશ્યા શૃગાર, હાવભાવ વગેરે વિચારા કરતી મુનિ પાસે આવીને ઉભી રહી તેને જોઇને મુનિ ક્ષોભ પામ્યા કહ્યુ છે કે, સારા અવયવે યુક્ત એવી ને દેખીને કોના ન પડે? અગ્નિએ કોણ ન બળે? લક્ષ્મીથી કોણ મોહ ન પામે? અને વિધિને વશ કોણ ન થાય?

હવે કામાતુર અને ભોગવાછાવાળા મુનિને જોઇને વેશ્યા એ કહ્યુ "અમારે દ્રવ્ય જોઈએ, દ્રવ્ય વિના કોઈ આના ભોગ ભોગવી શકે નહી" તે ઉપરથી કામાતુર સાધુ બોલ્યા "મ્હારી પાસે હાલ કાઈ નથી, પછી હુ આપીશ" ત્યારે વેશ્યા તેમને પ્રતિબોધ પમાડવાને બોલી "જો ભોગની વાછા હોય તો નેપાળ દેશને વિષે જાઓ ત્યાનો રાજા સાધુઓને લક્ષમૂલ્યવાળી રત્નકબળ આપે છે, તે લઈ આવો અને પછી તમારૂ ઇચ્છિત કરો"

કામાતુર મુનિ તો ચોમાસુ છતા પણ નેપાળ દેશમા ગયા અને ત્યાથી રત્નકબળ લઇને પાછા વળ્યા રસ્તામા પલ્લિપતિનો પોપટ બોલ્યો 'લક્ષ જાય છે" એ સાભળીને પલ્લિપતિએ જાણ્યુ કે સાધુ પાસે લક્ષ મૂલ્યની વસ્તુ છે તે ઉપરથી કબળ લઈ લીધી તેથી સાધુને ફરી નેપાળ જવુ પડયુ અને રૂપ બદલવુ પડયુ એમ કરીને ફરી રત્નકબળ લાવ્યા તેને વાસની પોલી નળીમા સતાડી લાવ્યા પોપટ બે ત્રણ વાર બોલ્યો "લક્ષ જાય છે, લક્ષ જાય છે" પણ પલ્લિપતિને કાબળ જડી નહી તેથી મહા કષ્ટે સાધુજી રત્નકબળ લઇને વેશ્યા પાસે આવ્યા તે તેણીને આપી એટલે વેશ્યાએ સ્નાન કરીને તેના વડે શરીર લુહિને તેને ઘરની ખાળને વિષે

ફેંકી દીધી ! સાધુએ કહ્યુ "અરે કોશ્યા ! આ મહામૂલ્યવાળી રત્નકબળ અત્યત કષ્ટે પ્રાપ્ત કરી છે, તેને તુ કેમ ખાળમા ફેંકી દે છે?" વેશ્યાએ કહ્યુ 'અરે મૂર્ખ સાધુ ! એના શો શોચ કરે છે? આ મહા કષ્ટે ઉપાર્જન કરેલો મનુષ્યઅવતાર, વળી તે પણ શુદ્ધ ચારિત્ર યુક્ત તેને મ્હારા મળ મૂત્ર અશુચિ એવા શરીરમા ફેંકી દેતા તને કેમ શોચ થતો નથી ? ' આ સાભળીને મુનિને કામરાગ વિરસમાન થઈ પડયો એટલે વેશ્યાએ વૈરાગ્ય પમાડયો છે જેને એવા મુનિ બોલ્યા–'હે સુખની દેનારી ! હુ મહામોહરૂપ જળમા પડયો, તેને ત્હાર જેવી વેશ્યાએ ચતુરાઈ વાપરી ઉદ્ધર્યો છે જે અતિ અત્યંત અને લાગ્યા છે તે આલોવીને હું પાપ રહિત થઇશ હવે હુ ગુરૂ પાસે જાઉં છુ તને હમેશા ધર્મલાભ થાઓ " કોશ્યાએ કહ્યુ " હે પ્રભો ! બ્રહ્મચારી એવા આપને પણ પ્રતિબોધવાને અર્થે મે જે આશાતના કરી હોય, તે આપ ક્ષમા કરજો "

હવે તે સાધુ સ્થૂળભદ્ર મુનિની આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરે છે પર્વત ની ગુફામા કે માણસો વિનાના વનમા વાસ કરીને તો હજારો જણ ઇદ્રિયો વશ્ય રાખી શકે, પરંતુ અતિ મનોહર એવી હવેલીઓમા સ્ત્રી જનની સમીપે રહીને ઇદ્રિયો ઉપર નિગ્રહ રાખનાર તો શકટાળ પુત્ર સ્થૂળભદ્ર એકજ છે ! જે અગ્નિમા પ્રવેશ કર્યા છતા દાઝયાનહી, ખડ્ગના અગ્ર ભાગને પામ્યા છતા છેદાયા નહિ, કાળાસર્પના ઘરમા રહ્યા છતા દશ પામ્યા નહી અને કાજળના ઘરમા રહ્યા છતા પણ જેને ડાઘ માત્ર લાગ્યો નહી ! સદા રાગવતી અને પોતાને અનુસરનારી એવી વેશ્યાનો સગ છતા, છ રસ યુક્ત ભોજન મળતા છતા, ઉત્તમ સ્થળ, મનોહર શરીર તથા નવ યૌવનનો સમાગમ છતા અને ચોમાસાનો કામોત્પાદક કાળ છતા પણ જે મહાપુરૂષે કામદેવ ઉપર જીત મેળવી, તે સ્ત્રીને પ્રબોધ પમાડવામા કુશળ એવા શ્રી સ્થૂળભદ્રને નમસ્કાર થાઓ "

પછી વેશ્યાને કહીને સિંહગુફાવાસી મુનિ

પાસે આવ્યા ત્યા ગુરૂએ કહ્યુ, “મહાનુભાવ ! મ્હારો નિષેધ છતા પણ તુ ત્યા ગયો, મે કહ્યુ હતુ કે, સ્થૂળભદ્રે કર્યું તે કોઇથી કરી શકાશે નહી સ્થૂલભદ્ર સમાન કોઇ નથી ” હે કામદેવ ! આ સ્ત્રીઓ ત્હારા મુખ્ય શસ્ત્ર છે વળી વસત, કોયલ, પચમ રાગ અને ચદ્ર પ્રમુખ ત્હારા મુખ્ય વીરો છે હરિ, શિવ, બ્રહ્મા વગરે ત્હારા સેવકો છે, છતા એ ખેદ યુક્ત છે કે તુ આવા એક મુનિથી પણ આશાભગ થઇને હણાયો ! વળી હે રતિપતિ મ ન ! આ સ્થૂલભદ્ર મુનિને નદિષેણ, રથનેમિ મુનીશ્વર અને આર્દ્રકુમાર તુલ્ય ગણ્યા, પણ તે ન જાણ્યુ કે, એ તો નેમિનાથ, જબુસ્વામિ અને સુદર્શન શેઠની પેઠે ચોથા થઇને તને રણક્ષેત્ર ને વિષેજ હણશે વળી સ્થૂળભદ્ર અને નેમિનાથ એ બન્નેને સરખાવીએ તો પણ અમે તો સ્થૂળભદ્રને જ ઉત્તમ વીર માનીશુ. કારણકે નેમિનાથે તો ગિરનાર પર્વત ઉપર ચઢીને મોહને જીત્યો પણ સ્થૂળભદ્રે તો મોહના જ ઘરમા પ્રવેશ કરીને તે મોહને જીત્યો વળી અસ્થિર મનવાળા પુરૂષો જ સ્ત્રીના વિભ્રમથી મોહ પામે છે, પણ સ્થૂલભદ્ર જેવા ધીર પુરૂષો મોહ પામતા નથી. પાષાણ ચૂર્ણ થઇ શકે, લોહ આગ્નને વિષે બળી શકે, પરતુ વૈડુર્યમણિ અગ્નિથી તપતા છતા પણ વિકૃતિ પામતો નથી

હવે નદ રાજાએ કોશ્યા વેશ્યાના ચરિત્ર-સ્વરૂપને જાણીને એક કુશળ સુથારને તે વેશ્યા સોપી અર્થાત્ તે સૂથારને ત વેશ્યાને ઘેર મોકલ્યો ત્યા વિનય રહિત એવી વેશ્યા તે સૂથારને પ્રતિબોધ પમાડવાને કહેવા લાગી “ સ્થૂળભદ્ર વિના બીજો કોઇ પુરૂષ ધર્મવાન્ કે કુશળ દેખાતો નથી ” તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રની પ્રશસાને નહિ સહન કરી શકવાથી, તે સુથારે પોતાની કળા દેખાડવા માટે શય્યામા બેઠા બેઠા જ એક તીર વડે આબાની એક લુબને વીધી પછી અર્દ્ધ ચદ્રાકાર બાણથી તે લુ

ખનેજ છેદીને મૂળ સહિત તે લુબને લઈને વેશ્યાના હાથમા આપી ! એમ કરીને તેણે વેશ્યાને કહ્યુ કે, જોયુ મ્હારૂ વિજ્ઞાન ? ”

એ ઉપરથી કોશ્યાએ તેનો મદ ઉતારવાને સર્ષવના ઢગલા ઉપર સોય મૂકી, તે ઉપર પુષ્પ મૂકીને તેના ઉપર નૃત્ય કરવા માંડ્યુ, પરંતુ સર્ષવ, સોય કે પુષ્પ કિંચિત્ પણ હાલ્યા નહી વેશ્યાની કળાથી સંતુષ્ટ થઈ સુથારે આદર સહિત કહ્યુ, “ તને હું શુ કહું ? એ કઈ અપૂર્વ કળા નથી, એ તો પ્રાણીઓને પૂર્વના અભ્યાસથી જાતિસિદ્ધ જ છે કહ્યુ છે કે—માછલા પાણીમા તરે છે, પક્ષીઓ આમાશમા ઊડે છે અને દેવતાઓ ત્રણે જગતમા ફરે છે, તે તેમને પ્રકૃતિથી જ સિદ્ધ છે, કઇ આશ્ચર્ય યુક્ત નથી માટે તે જે લુબ આણી તે અભ્યાસને લીધેજ અને મે જે નૃત્ય કર્યું તે પણ અભ્યાસથીજ માટે મ અને તે જે કર્યું એ કઇ દુષ્કર નથી, પરંતુ ભોગથીજ ઉજ્વળ છે શરીર જેનુ એવા અને ભોગમા જ ઉછરેલા એવા સ્થૂળભદ્રે, જે નહિ જાતિસિદ્ધ કે નહિ અભ્યાસિત એવુ કર્યું તેજ દુષ્કર કહેવાય તેજ આશ્ચર્ય કર્તા કહેવાય કે જે સ્થૂળભદ્રે કર્યું ! મ્હારી સાથે બાર વર્ષ સુધી ભોગ ભોગવ્યા હતા, તેણે આવીને મ્હારી ચિત્રશાળામા રહીને છ રસનો આહાર લેતા છતા પણ અખંડ વ્રત પાળ્યુ ! ” વળી વેશ્યા સુથારને કહેવા લાગી—“ એ પ્રમદારૂપી વનમા નાહ શુચવાતા બહાર નીકળી આવ્યો, માટે એણેજ દુષ્કર કાર્ય કર્યું ”

આવુ આવુ વેશ્યાએ કહ્યુ, ત્યારે સુથારે “સ્થૂળભદ્ર કોણ ? ” એમ પૂછવાથી તેણીએ ઉત્તર આપ્યો, “શકટાળ મંત્રીનો પુત્ર” ત્યારે સુથારે કહ્યુ એવા પુરૂષનો તો હુ દાસાનુદાસ છુ એમ કહીને વૈરાગ્ય પામવાથી ભૂપતિની રજા લઇને તેણે ગુરૂની પાસે દીક્ષા ગ્રહ

હવે એકદા [illegible] વર્ષ સુધી દુકાળ પડ્યો, તે

ક્ષુઓનો સઘ સમુદ્રનારે શ્રી ગુરૂની પાસે આવ્યો આવો વિષમ સમય થવાથી સાધુઓ ક્ષુધાથી પીડાતા હોવાથી ભણતા ગણતા બધ થયા તેથી સૌ સિદ્ધાંતો વિસરી ગયા

તે ઉપરથી પાટલીપુત્ર નગરમા સઘ મળ્યો ત્યા જેને જે જે સૂત્ર આવડતા હતા તે તે એકઠા કરીને અગીઆર અગ પૂર્ણ કર્યા ત્યાર પછી શ્રી સઘે બારમા દૃષ્ટિવાદ અગ માટે બે સાધુઓને શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી પાસે મોકલ્યા તેમને પ્રણામ કરીને સાધુઓએ કહ્યુ–" આપને ગુરૂ મહારાજ પાટલીપુત્ર નગરમા બોલાવે છે " ભદ્રબાહુ સ્વામી બોલ્યા, " હુમણા મે મહાપ્રાણ નામનુ ધ્યાન આરભ્યુ છે, માટે મ્હારાથી ત્યા હમણા આવી શકાશે નહી " સાધુઓએ પાછા આવીને તે પ્રમાણે કહ્યુ તે ઉપરથી ગુરૂએ અને શ્રીસઘે ફરીથી બે શિષ્યને ત્યા મોકલાવ્યા તેમણે ભદ્રબાહુસ્વામીને પૂછ્યુ "જે સઘની આજ્ઞા પ્રમાણે ન વર્તે તેને શો દડ કરવો ?" શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીએ ઉત્તર આપ્યો–' તેને શ્રીસઘની બહાર મૂકવો " ત્યારે શિષ્યોએ તેમને કહ્યુ "આ વચનથી તો તમેજ સઘની બહાર થયા " ત્યારે ભદ્રબાહુ મુનિ બોલ્યા, " મ્હારે સઘનો આદેશ પ્રમાણ છે, પણ હુમણા હુ મહાપ્રાણ ધ્યાનમા છુ, તેથી મ્હારે નવરાશ નથી તોપણ હુ તે સાધુઓને સાત વાચના દઈશ એક વાચના ગોચરી એથી આવીને આપીશ, બીજી મધ્યાહ્નને આપીશ, ત્રીજી બહારની ભૂમિથી પાછા આવીને, ચોથી સધ્યા સમયે અને ત્રણ વાચના પ્રતિક્રમણ વખતે આપીશ એમ કરવાથી શ્રી સઘનુ તેમજ મ્હારૂ કાર્ય પણ થશે "

આ સાભળી તેમણે નમીને બ ને સાધુ પાછા વળ્યા આવીને સઘને સર્વ વાત કહી તેથી હર્ષ પામીને શ્રીસઘે સ્થૂળભદ્ર પ્રમુખ પાચસો સાધુને દૃષ્ટિવાદ શીખવાને મોકલ્યા આતરે આતરે થોડો થોડો વખત વાચના મળવાથી તેઓમાના ઘણાખરા

સામાન્ય બુદ્ધિને લીધે ભણતા ભણતા ઉદ્વેગ પામી થોડુ થોડુ શીખી પોતપોતાને સ્થાનકે જતા રહ્યા છેવટ ફક્ત સ્થૂળભદ્ર એકલા રહ્યા ત્યારે સ્થૂળભદ્રને પણ મનભંગ થયેલા જોઇને ગુરૂએ પૂછ્યુ — કેમ ખેદ પામે છે ?" ઉત્તર મળ્યો કે, ' આપ અલ્પ વાચના આપો છો તેથી મને તૃપ્તિ થતી નથી " ગુરૂએ કહ્યુ "ફિકર ન કર, મ્હારૂ ધ્યાન લગભગ પૂર્ણ થવા આવ્યુ છે, માટે એ સમાપ્ત થવે કે તુરત તને સંતોષ થશે ત્યા સુધી પાઠ આપીશ ' ધ્યાનપૂર્ણ થએ ગુરૂએ સ્થૂળભદ્રને વાચના આપવા માડી એટલે સ્થૂળભદ્ર બુદ્ધિવત હોવાથી બે વસ્તુ સિવાય દશ પૂર્વ શીખી ગયા

હવે શ્રીયક પણ સભૂતિવિજયનો ધર્મોપદેશ સાભળી વૈરાગ્ય પામી દીક્ષા લેવાને આતુર થયો એટલે તેની સાથે તેની બ્હેનો પણ દીક્ષા લેવાને તત્પર થઇ તે એમ સમજીને કે, "સયમ લક્ષ્મી ગ્રહણ કર્યા વિના સસારનો પાર પામવાના નથી " એ ઉપરથી શ્રીયકે પોતાના પુત્ર શ્રીદત્તને મત્રીપદે સ્થાપી, રાજાની આજ્ઞા લઇ સાતે બહેનોની સાથે દીક્ષા અગીકાર કરી શ્રીસભૂતિ વિજયની પાસે તે સર્વે ભણતા ગણતા તપશ્ચર્યા કરતા વિહાર કરવા લાગ્યા

એકદા શ્રી પર્યુષણ પર્વ આવ્યા, ત્યારે શ્રીયકની બહેનો તેને કહેવા લાગી "હે ભાઇ ! આજે વાર્ષિકપર્વદિવસ છે, માટે આજ તો પચ્ચક્ખાણ કર, કારણકે, આવા પર્વને દિવસ દાન, પુણ્ય, તપ કરવાથી અનત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે કહ્યુ છે કે, જે પ્રાણી એકાગ્ર ચિત્તે જિનશાસનની પૂજા પ્રભાવનામા બુદ્ધિ કરવા તત્પર રહે અને એકવીશ વખત કલ્પસૂત્ર સાભળે, તે શીઘ્રપણે ભવસાગર તરી જાય બ્હેનોનુ આવુ કહેવુ સાભળીને શ્રીયકે પોરસી કરી ત્યાર પછી તેણે સાઢપોરસીનુ પચ્ચક્ખાણ કર્યું પછી પુરિમઢ્ઢનુ, પછી અવઢ્ઢનુ, એમ અનુક્રમે ઉપવાસ કર્યો આખો દિવસ મહોત્સવમા નિર્ગમન

પણ રાત્રિ તો મહા દુઃખદાઈ થઈ પડી ! એટલે પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારનુ સ્મરણ કરાયુ છે જેને એવો તે અંતે મૃત્યુ પામી પરલોક ગયો

ભાઈએ કાળ કર્યો તેથી યક્ષા સાધ્વી દુઃખથી ખેદ પામી શ્રી સંઘની આગળ કહેવા લાગી "મે બહુ અવિચારી કાર્ય કર્યું, તેથી મ્હારા ભાઈએ કાળ કર્યો એ પાપથી હુ કેમ છૂટીશ ? મે સાધુનો ઘાત કર્યો, તેથી મ્હારે નરકગતિમા જવુ પડશે માટે હવે હુ આત્મઘાત કરીશ " શ્રી સંઘે કહ્યુ-"એમા તમારો દોષ નથી એ તો તમે હિતબુદ્ધિએ એને ઉપવાસ કરાવ્યો, તમને પુણ્ય થશે અને તમારા ભાઈને પણ સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થયુ છે " યક્ષાએ કહ્યુ "પણ તે વાત શ્રી જિનેશ્વર કહે તોજ હુ સત્ય માનુ " એટલે શ્રી સંઘે કાયોત્સર્ગ કર્યો, તેથી શાસનદેવીએ યક્ષા સાધ્વીને ધીમેથી ઉપાડીને શ્રીસીમંધરસ્વામી પાસે જઈ મૂકી તેણીએ નમસ્કાર કરી પોતાના સંદેહ પૂછ્યા ત્યારે અર્હત્ ભગવાને કહ્યુ-" એમા ત્હારો દોષ નથી શ્રેયક બહુ કર્મોનો ક્ષય કરીને પહેલે દેવલોક ગયો છે, ત્યાથી તે મુક્તિ પામશે." ત્યા શ્રી સીમંધરસ્વામીએ ધર્મોપદેશ રૂપ ચાર ચૂલિકા આપી, તે ચારે તેણીએ ધારી લીધી

હવે પોતાનો સંશય નિવારણ થયો એટલે તેણીએ શ્રીજિનેશ્વરને વંદન કરી, શાસનદેવીની સહાય્યથી પોતાના સ્થાનકે આવીને ચારે ચૂલિકા શ્રીસંઘને આપી પછી યક્ષા સંઘ સહિત ધર્મકાર્ય કરવા લાગી

હવે એકદા તે સાતે બ્હેનો પોતાના ભાઈ સ્થૂળભદ્રને વંદન કરવા ગઈ વનને વિષે પૂજ્યપાદ ગુરુ શ્રીસંભૂતિવિજય આચાર્યને નમીને પૂછ્યુ " હે સ્વામિન્ ! અમારો ભાઈ ક્યા છે ? ગુરૂએ કહ્યું "આગળ જાઓ, અશોક વૃક્ષ આવશે, તેની પાસે તે એકાંતે સજ્ઝાય કરતો હશે " બ્હેનો ત્યા ગઇ, તો પોતાના

ભાઇની જગ્યાએ તેમણે સિંહને દીઠો તે જોઇ ભય પામીને તેઓ પાછી આવતી રહી આવીને ગુરૂને કહ્યુ ' અમારા ભાઇને સિંહ ભક્ષણ કરી ગયો છે, કારણ કે ત્યા તે નથી, ફક્ત એક સિંહ છે " આચાર્યે કહ્યુ " ખેદ ન કરો તમારો ભાઇ કુશળ વિદ્યમાન છે, ફરી જાઓ અને વંદન કરો " યક્ષાદિ સર્વ બહેનો-સાધ્વીઓએ ત્યા ફરીને સ્થૂલભદ્રને વાદ્યા તેઓએ ત્યા ચમત્કાર પામીને પૂછ્યુ એટલે સ્થૂલભદ્રે ' એ સિંહનું રૂપ મે નિકુર્વ્યુ હતુ " એમ કહ્યુ એ વાત સાધ્વીઓએ જઇને સંભૂતિવિજય આચાર્યને કહી

હવે સ્થૂળભદ્ર સજ્ઝાય કરીને ગુરૂની પાસે વાચના લેવા આવ્યા ત્યારે ગુરૂએ કહ્યુ, " હું તને હવે વાચના નહિ આપુ, તુ અયોગ્ય છે તે સિંહનુ સ્વરૂપ કર્યું, તો બીજાની શી વાત ? કાળના માહાત્મ્યથી હવે આગળ વિદ્યા પચશે નહીં, માટે સુપાત્રને વિદ્યા આપવી, કુપાત્રને ન આપવી જેવી રીતે કાચા ઘડાને વિષે નાખેલુ પાણી તે ઘડાનોજ વિનાશ કરે છે, તેવી રીતે સિદ્ધાતનુ રહસ્ય પણ આધારનો વિનાશ કરે છે " તે ઉપરથી સ્થૂળભદ્રે શ્રી ગુરૂપાદને પ્રણમીને પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગી, ' હું હવે પછી એવો અપરાધ નહિ કરૂ " પણ ગુરૂએ તો વાચના આપવાની ના પાડી ત્યારે શ્રી સંઘે મળીને કહ્યુ 'હે સ્વામિન ! ત્યારે તમે બીજા દશ પૂર્વધારી સાધુઓને વાચના આપો " ગુરૂએ ઉત્તર આપ્યો કે, " સ્થૂળભદ્ર જેવાને પણ જ્ઞાનનું અજીર્ણ થયુ, ત્યારે બીજાઓને તો તે ક્યાથીજ પચશે ? કારણ કે આ કાળજ દુષમ છે " શ્રીસંઘે કહ્યુ " એમ કરવાથી તો સર્વ પૂર્વનો વિચ્છેદ થશે અને તેનુ પાપ આપને લાગશે' ત્યારે ગુરૂએ કહ્યુ " જો સ્થૂળભદ્ર હવે પછી બીજા સાધુઓને છેલ્લા ચાર પૂર્વ ન શીખવે, તો હું એને તેનો પાઠ આપુ " શ્રી સંઘે કહ્યુ " આપે

કહ્યુ તેમજ થશે" પછી ગુરૂએ સ્થૂળભદ્રને છેલ્લા ચાર પૂર્વ મૂળથી શીખવ્યા પણ તેના અર્થ શીખવ્યા નહીં

હવે સ્થૂળભદ્ર મુનિ એકલા ચૌદ પૂર્વના ધારણહાર પૃથ્વીમા વિચરતા, તપશ્ચર્યા કરતા, અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરતા, કાળધર્મ પામી પહેલે દેવલોકે ગયા એવી રીતે જે કોઇ ભવ્ય પ્રાણીઓ શિયળવ્રતને ઉત્તમ રીતે પાળશે તે સ્વર્ગાદિના સુખ ભોગવી અતે મોક્ષલક્ષ્મીને પામશે

સીતા સતી

જે સ્રી પુરૂષો નિરતર શીલવ્રત પાળે છે તેઓ ત્રણે ભુવનને વિષે સીતાની પેઠે પ્રશસા પામે છે

મિથિલા નગરીને વિષે હરિવશના વાસુકિ નામના રાજાની વિપુલા નામે રાણીની કૂખથી જ મેનો જનક નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને વિદેહા નામની સ્રી હતી એકદા વિદેહાએ પુત્ર પુત્રીના સુદર યુગલને જન્મ આપ્યો તે વખતે સૌધર્મ દેવલોક થકી પિગળ નામે દેવ ત્યા આવીને પૂર્વ ભવના વૈરને લીધે તે ર [illegible]થી પુત્રને લઇને જતો રહ્યો જતા જતા તેને માર્ગમા દયા આવી, તેથી તેને કુડલાદિ ભૂષણો પહેરાવી, વૈતાઢ્ય પર્વતના વનને વિષે મૂકી પોતાને સ્થાનકે ગયો તે વખતે તે પર્વત ઉપર આવેલા રથનુપુર નગરનો સ્વામી ચંદ્રગતિ વિદ્યાધર ત્યા આવ્યો તેણે પેલા બાળકને જોઇ, તેને લઇ જઇ પોતાની પ્રિયા પુષ્પાવતીને આપ્યો પછી નગરને વિષે તેણે "રાણી ગુપ્તગર્ભા હતી, તેણીને પુત્ર પ્રસવ્યો છે," એમ વાત પ્રગટ કરીને પુત્રનો જ મોત્સવ કર્યો, અને ભામડળનુ ચિહ્ન દેખવા ઉપરથી તેનું ભામડળ કુમાર એવું નામ પાડયુ અનુક્રમે ચદ્રગતિના અત્યત લાડમા ઉછરતો એ બાળ યૌવન વય પામ્યો

અહિં પાછળ મિથિલા નગરીને વિષે જનક રાજપુત્રને નહિ જોવાથી બહુજ દુખી થયો પણ છેવટે શોક ત્યજી દઇ ને પુત્રીનું નામ સીતા પાડયું આ પુત્રી સીતાએ અનુક્રમે યૌવનાવસ્થા પ્રાપ્ત કરી સ્ત્રીની સર્વ કળાનો અભ્યાસ કર્યો એ જોઇ પિતા જનક તેને અર્થે વર ગોતવાની ચિંતામાં પડયો દીકરીનો બાપ સર્વથા દુખીજ હોય છે કહ્યું છે કે-એના જન્મ સમયે શોક, વૃદ્ધિ પામે તેમ (વર શોધવાની) ચિંતા અને તેણીને પરણાવતા પણ દંડ આપવો પડે એવામાં મ્લેચ્છ લોકો દૈત્યની પેઠે જનક રાજાને હણવા આવ્યા તે ઉપરથી તેણે પોતાના મિત્ર દશરથ ભૂપતિને એ વાત જણાવી એટલે યુવરાજ રામે પિતાની આજ્ઞા લઇને ત્યાં જઇ યુદ્ધમાં સર્વ મ્લેચ્છ ઉપર વિજય મેળવ્યો તે ઉપરથી જનક રાજાએ હર્ષ પામી રામને મહોત્સવ સહિત પોતાના નગરમાં આણ્યો અને તેને પોતાની પુત્રી સીતા આપવાને તત્પર થયો આ અવસરે પીળા કેશવાળા અને હસ્તને વિષે છત્ર ધારણ કરનાર એવા નારદ મુનિ ત્યાં આવ્યા તેમનું ભયાનક રૂપ જોઇ સીતા ભય પામી નાસવા લાગી તેણીની દાસીઓએ પણ કોલાહલ કરી મૂક્યો તે સાભળી રાજસેવકોએ આવી નારદ ઋષિને કંઠે ઝાલીને ઘરથી બહાર કાઢી મૂક્યા આમ થવાથી ઋષિ કોપાયમાન થયા અને સીતાની એક સરસ છબી આળેખીને તેણે તે ચંદ્રગતિ વિદ્યાધરના પુત્ર ભામંડળને બતાવી એ છબી પોતાની બ્હેનની છે" એમ ન જાણનારો કુમાર તો એ જોઇને કામવિહ્વળ થયો અને અલ્પ જળમાં રહેલા માછલાની સ્થિતિને પામ્યો ચંદ્રગતિએ પોતાના સુતના ઉદ્વેગનું કારણ જાણી લઇ, ચપળગતિ નામનો દૂત મોકલીને જનક રાજા પાસે સીતાનું માગું કર્યું

જનકે પ્રીતિ સહિત કહ્યું 'મે પૂર્વે આ મ્હારી પુત્રીને દશરથ રાજાના કુમાર રામને આપવાનું ધારી મૂક્યું છે, તો પૂર્

હવે એમ કહું છુ કે જે ધનુષ્ય દેવતાથી અધિષ્ઠિત એવા વજ્રાવર્ત નામના બે ધનુષ્યને ઉપાડીને એના ઉપર પણછ ચઢાવશે તેને સીતા વરશે એમ કહીને તેણે સ્વયવર મડપ રચાવ્યો અને એ બે ધનુષ્યોને સ્વયવર મડપમા મૂકીને અનેક રાજાઓને તેડાવ્યા

હવે પેલા ચપળગતિ દૂતે પોતાના રાજાને જનકે કહેવરાવ્યુ હતુ, તે પ્રમાણે કહ્યુ એટલે તે પોતાના પુત્રને લઈને ત્યા આવ્યો દશરથ પણ પોતાના પુત્રો સહિત સ્વયવર મડપ ઉપર આવી પહોંચ્યો બીજા પણ અનેક રાજાઓ અને વિદ્યાધરો ત્યા આવ્યા, એટલે સીતા પણ ઉત્તમ વસ્ત્રાલકાર પહેરી આવીને મડપની ગોખમા વૃદ્ધિ કરવા લાગી અગ, વગ પ્રમુખ દેશોના રાજપુત્રોએ ધનુષ્યને પણછ ચઢાવવાને વૃથા પ્રયાસ કર્યો તેઓ તો તેને તેના સ્થાનથી ચલાવી પણ શક્યા નહિ પછી દશરથ પુત્ર રામે ઉભા થઈ લીલા માત્રમા એક ધનુષ્ય ઉપાડ્યુ અને તેના ઉપર પણછ ચઢાવી કે તુરતજ જાનકી (સીતા) એ તેના કઠમા વરમાળા આરોપણ કરી એજ પ્રમાણે લક્ષ્મણે બીજા ધનુષ્યને ઉપાડીને તેના ઉપર પણછ ચઢાવી એટલે વિદ્યાધરોએ પ્રસન્ન થઈને પોતાની અઢાર કન્યાઓ તેને આપી ભરતને પણ તે વખતે કનક ભૂપતિએ પોતાની ભદ્રા નામની પુત્રી આપી

પછી દશરથ રાજા પોતાના પુત્રોને પરણાવીને પોતાના નગરે પાછો આવ્યો પણ ભામડળ પોતાની ઇચ્છા પૂર્ણ નહિ થવાથી દુખ ધરતો પિતા સાથે આવતો હતો, તેવામા આકાશવાણી થઈ કે, ' હે ભામડળ ! ખેદ ન કર, આ સીતા ત્હારી બ્હેન છે અને જનક રાજા ત્હારા પિતા છે ત્હારૂ તો કોઈ દેવે હરણ કર્યું હતુ તેથી તુ ચદ્રગતિના હાથમા આવી પડ્યો છે " એ સાભળી ભામડળ સીતાને બ્હેન જાણી તથા જનકને તાત જાણી હર્ષ પામી તેમને મળ્યો, બ્હેન સીતાની ક્ષમા માગી

અને પિતા જનક રાજાની રજા લઇ ચક્રગતિ સહિત પોતાને નગરે ગયો.

રામ હવે સીતા સાથે ઉત્તમ ભોગવિલાસ ભોગવે છે એવામાં દશરથને, પોતે પૂર્વે કેકેયીને આપેલા વચનને અનુસારે ભરતને રાજ્ય આપવું પડયું, અને પોતે સત્યભૂતિ આચાર્યની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને રામચંદ્રને વનવાસ ગ્રહણ કરવાને આદેશ કર્યો એટલે શ્રીરામ લક્ષ્મણ અને સીતા સહિત વનમા ગયા. અનુક્રમે દંડકારણ્યને વિષે રાવણે સીતાનું હરણ કર્યું, તેથી રામે યુદ્ધ કરી રાવણને હણીને સીતાને પાછી આણી, અને પોતે પોતાનું રાજ્ય મેળવ્યું (આ વૃત્તાંત પ્રસિદ્ધ હોવાથી વિસ્તાર સહિત કહ્યો નથી) પછી રાજ્ય ઉપર બેસી રામે ભાઇઓને દેશ વહેંચી આપ્યા.

એવે સમયે સીતાએ ગર્ભ ધારણ કર્યો તેથી તેણીએ ઉત્તમ પ્રકારના દોહદ ઉત્પન્ન થયા, તે સર્વે રામે પૂર્યા એકદા સીતાનુ દક્ષિણ નેત્ર ફરકયુ, તે જોઇ તેણીએ તે હકીકત રામને કહી રામે કહ્યુ, "એ દુર્નિમિત્ત છે, કારણ કે પૂર્વે ઋષિઓ કહી ગયા છે કે, પુરૂષનું દક્ષિણ (જમણુ) અંગ ફરકે અને સ્ત્રીનુ વામ (ડાબુ) અંગ ફરકે તો તે શ્રેષ્ઠ છે બાકી અનિષ્ટ છે, માટે હે ભદ્રે! તુ જિનાલયને વિષે દીપમાળા રચાવ તથા દીન લોકોને દાન આપ" સીતાએ પતિએ કહેલુ સર્વ કર્યું અન્યદા લોકો આવીને રામને કહેવા લાગ્યા "હે દેવ! માણસો એમ કહે છે કે, રાવણના એવા રાવણે જોણીને છ ૭ મહિના સુધી પોતાના આવાસમાં વિષે રાખી, એવી સીતાને સતી કેમ કહેવાય? હે દેવ! પાણીમા જેમ તેલનુ બિંદુ પ્રસરી જાય છે, તેવી રીતે આ દુર્નિવારણો લોકાપવાદ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો છે, માટે એ અસત્ય દોષ નહિ આપો લોકાપવાદ ... ?" એ સાભળી રામ અલ્પ

બોલ્યા વિના રહ્યા પછી કહેવા લાગ્યા "તમે કહ્યુ તે ખરે કહ્યુ છે, હુ કોઇ પણ સ્રીનુ આવું અકાર્ય સહન કરી શકતો નથી" એમ કહી તેણે તેમને વિસર્જન કર્યા

એકદા કાકુત્સ્થ રામ રાત્રિસમયે નગરચર્યાએ ફરતા એક મોચીના ઘર પાસે ઉભો રહ્યો તે વખતે મોચીએ બહારથી બહુ વારે પાછી આવેલી પોતાની સ્રીને પાટુ મારીને કહ્યુ-'તુ અત્યાર સુધી કયા ગઈ હતી?' પેલીએ ઉત્તર આપ્યો "તમે બહુ ભલા જણાઓ છો! રામ જેનાથી પણ અધિક! રામે તો રાક્ષસને ઘેરથી પાછી આવેલી સીતાને શુદ્ધ માની અને તમે તો હું એક ક્ષણ બીજે અન્યત્ર રહું છુ તે ખમી શકતા નથી, તેનુ શુ કારણ!" મોચીએ તે ઉપરથી કહ્યુ "તે રામ તો સ્રીને આધીન છે, હું તેનો નથી, તો કેમ સહન કરૂ?"

એ સાભળી રામે વિચાર્યું "સ્રીને આધીન એવા મને ધિક્કાર છે!" પછી ત્યાથી જઇ તેણે લક્ષ્મણ સાથે ગુપ્ત વાતચીત મા કહ્યુ "લોકો સીતાને અસતી ગણે છે" ત્યારે લક્ષ્મણે કહ્યુ "આપ લોકોના કહેવા માત્રથી સીતાનો ત્યાગ કરશો નહીં, કારણ કે તેઓ પારકા દોષ કહેવામા રસિક હોય છે. વળી જે લોકો સ્વભાવથીજ તે પ્રમાણે પારકા દોષ ગાવામા બહુ રસિક હોય તેમને તો મહાત્મા એવા રાજાઓએ શિક્ષા દેવી જોઇએ અથવા તો ઉવેખી મૂકવા જોઇએ" રામે કહ્યુ "ભાઇ લક્ષ્મણ! તુ કહે છે તે સત્ય છે તોપણ લોકવિરૂદ્ધ કાર્ય નિરતર ત્યજવું" લક્ષ્મણે નિષેધ્યા છતા પણ અતે રામે પોતાના સેનાનીને બોલાવીને કહ્યુ "તુ સીતાને વનમા મૂકી આવ એણીને સમ્મેતશિખર તીર્થે જવાનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે માટે ગગાને સામે તીરે મૂકીને આવજે" એ ઉપરથી "જેવી આજ્ઞા" એમ કહીને સેનાની સીતા પાસે ગયો અને કહેવા લાગ્યો

"હે સ્વામિની ! હું આપને મહારાજા રામના આદેશથી સમ્મતશિખર તીર્થે લઈ જવા આવ્યો છુ માટે આપ આ રથ-મા બિરાજમાન થાઓ. એમ કહિને સીતાને રથને વિષે બે-સારી તે એક ભયાનક અરણ્યને વિષે લઇ ગયો ત્યા તેણીને કહ્યુ–હે સ્વામિની ! તમારા પતિએ તમને અહિં ત્યજી જવા-નુ મને કહ્યુ છે, મને ધિક્કાર છે, પણ હું કિંકરજન શુ કરૂ ? સ્વામીનો આદેશ એવો દુષ્કર છતા પણ કરવો પડે છે એ સાભળીને સીતાને મૂર્છા આવી, રથમા પડી ગઇ, કેટલીક વારે મૂર્છા પાછી વળી એટલે તે વિલાપ કરતી કરતી રામને ઉદ્દેશીને કહેના લાગી " હે સ્વામી ! જો આપને લોકાપવાદનો ભય હતો, તો આપે ત્યા લોકોની સમક્ષજ મ્હારી પરીક્ષા કેમ ન કરાવી ? એમ કર્યુ હોત તો તે કુળને ઉચિતજ હતુ, પણ આ તો તમે નિર્ધ્ય જનોને વિષે અગ્રણી ગણાયા કારણ કે તમે તમારી ગર્ભવતી પ્રિયાને વનને વિષે એકલી મૂકી, તોપણ હું તો પતિને લેશ પણ વિઘ્નકારી નહી થાઉ રામ અને લક્ષ્મણ ચિરકાળ પર્યંત જયશાળી વર્તો"

આ પ્રમાણે સીતાએ સેનાની સાથે સદેશો મોકલ્યો અને તેને વિસર્જન કર્યો તેની ચક્ષુઓ આસુથી ભરાઇ ગઇ અને રડી પડયો, એ રીતે સીતાને મૂકીને પાછો વળ્યો

હવે જાનકી પાછળ પોતાના કર્મનો દોષ કાઢતી અહિં તહિં ભમવા લાગી એવામા ત્યા વજ્રજઘ નામનો પુડરિકપુર-નો રાજા આવી ચઢ્યો. તે તેણીને બ્હેન સમાન ગણી પોતાના નગરને વિષે લઇ ગયો. એવામા સેનાની પાછો જઇ રામને મળી સીતાએ કહેવરાવેલા વચનો રામને કહેવા લાગ્યો તે સાભળી દીન બની જઈ સીતાનો વિયોગ ન સહન કરી શકવાથી તેણીને પાછી લઇ આવવાને રામ પોતે જાતે સેનાનીની સાથે વનમા આવ્યા ત્યા બહુ શોધ કરી પણ જાનકી તેમને જડી નહી [illegible] કોઇ વ્યાઘ્ર કે [illegible] ક્રૂર પ્રાણીએ તેણીનું ભક્ષણ

હુવો" એમ નારી ઘેર જઈ તેની અંતક્રિયા કરી, પછી સીતાનાજ ધ્યાનમા કાળવહન કરવા લાગ્યા

અહિ વજ્રજંઘ રાજાને ત્યા રહેલી સીતાને પ્રસવ થયો. તેણે બે પુત્રને જન્મ આપ્યો જ મોત્સવ કરીને વજ્રજંઘે તેમના લવ અને કુશ એવા નામ પાડયા અનુક્રમે એ બન્ને ભાઇઓ ઉત્તમ કળાઓનો અભ્યાસ કરીને બળવાન્ થયા. લવને વજ્રજંઘ રાજાએ પોતાની પુત્રી શશિકળા અને અન્ય પણ બત્રીસ રાજકુમારી હર્ષ સહિત પરણાવી પછી કુશને અર્થે તેણે પૃથુરાજની પુત્રી માગી, પણ તે રાજાએ તેના વંશ-કુળ જાણ્યા વિના આપવાની ના કહી એટલે તો તેણે લવ અને કુશને સાથે લઇ જઇ તે પૃથુરાજના સૈન્યને રણક્ષેત્રને વિષે હરાવ્યુ અને હતપ્રહત કરી નાખ્યુ, એટલે તે દિશોદિશ નાશી ગયુ પૃથુરાજને પણ નાસી જતો જોઇને બન્ને ભાઇઓ કહેવા લાગ્યા "હે મહીપતિ ! અમારા જેવા અજ્ઞાતકુળને જોઇને તમારા જેવા વરાળે કેમ નાશી જાય છે ? જરા અમારૂ શૌર્ય તો જુઓ !" એ પછી તેમનુ એવું અસાધારણ વીર્ય દેખીને પૃથુરાજાએ વજ્રજંઘની સાથે મેળાપ કર્યો અને કહ્યુ કે, "એમના બળ પરાક્રમ જોઇનેજ ને એમનું કુળ જાણ્યુ છે." એવામા સંગ્રામને વિષેજ નારદ ઋષિ અંતરીક્ષથી આવી ઊતર્યા તેમને પ્રણામ કરીને વજ્રજંઘ રાજાએ પૂછ્યુ "આ બે કોના બાળકો છે ?" નારદે કહ્યુ-"રામે લોકના અપવાદના ભયથી ભીરુ એવા રામે સગર્ભા ત્યજી દીધેલી સતી સીતાના આ બે પુત્રો છે" પછી કુશે કહ્યુ "હે ઋષિ ! રામે તે સારૂ કર્યું નથી" પછી લવે પૂછ્યુ "ત્યારે એ નગરી અહિંથી કેટલી દૂર છે ?" તેના ઉત્તરમા નારદ ઋષિએ કહ્યુ "અહિંથી એકસો યોજન દૂર છે" ત્યાર પછી પૃથુરાજાએ પોતાની કનકમાળા કન્યાને કુશ વેરે પરણાવી એટલે ત્યાંથી વજ્રજંઘ તે બન્ને ભાઇઓને લઇને પોતાને નગરે આવ્યો

ત્યા સામા વજ્જઘ તથા માતાની આજ્ઞા લઇ લવ અને કુશ પોતાની સાથે સારમાર સૈન્ય લઇ, પોતાની માતા સીતા સહિત અયોધ્યા નગરી આવ્યા એટલે રામ અને લક્ષ્મણ કોપાયમાન થઇ સામા ક્ષેત્રમા ઊતરી પડયા યુદ્ધ થયુ, તેમા લવ અને કુશે સામા સૈન્યને દીન દશાએ પહોચાડી દીધુ. એટલે લક્ષ્મણે ક્રોધાતુર થઇ કુશ ઉપર ચક્ર મુક્યુ, પણ ચક્ર તો તે (કુશ) ની પ્રદક્ષિણા દઇને પાછુ લક્ષ્મણ પાસે આવ્યુ. એટલે તો રામ અને લક્ષ્મણે ખેદ પામી વિચાર્યું "શુ આ તે નવા બળરામ અને નારાયણ ઉત્પન્ન થયા ?"

એટલામા તો આકાશથકી નારદ ઋષિ ઊતરી આવ્યા, અને રામ તેમજ લક્ષ્મણ પ્રત્યે હસીને બોલ્યા–"અહો ! તમને બન્નેને હર્ષને બદલે આ વિષાદ શેનો થાય છે ? પોતાના પુત્રથી પરાજય પામવો એ હર્ષકારક નથી થતુ એ વિચિત્ર છે આ બન્ને સીતાની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલા આપનાજ પુત્ર છે અને તમને યુદ્ધનો મિષ કરીને મળવા આવ્યા છે. તમારૂ ચક્ર તેમને કંઇ કરી શક્યુ નહીં, એજ એની નિશાની, કારણ કે, એ ચક્ર એના ગોત્રી પુરૂષો ઉપર ચાલી શક્તુ નથી" એ સાભળી રામ લક્ષ્મણે યુદ્ધ પડતુ મેલ્યુ એટલે વિનયરત એવા બન્ને કુમારોએ આવીને પિતાને પ્રણામ કર્યાં પિતાએ પણ તેમને સ્નેહ સહિત આલિંગન આપ્યુ એટલે બન્ને સૈન્યને વિષે હર્ષનાદ થઇ રહ્યો પછી રામે નગરને વિષે પ્રવેશ કર્યો

હવે સુગ્રીવ અને બિભીષણે મળીને વજ્જઘને કહ્યુ "સીતાને નગરમા લાવો" આ વખતે લક્ષ્મણે પણ સીતાને પ્રણામ કરીને કહ્યુ 'તમે આવીને નગરને પવિત્ર કરો" પણ સીતાએ કહ્યુ "હુ શુદ્ધિ વિના નહિ પ્રવેશ કરૂ મે પાચ દિવ્ય કરવા અગીકાર કર્યા છે તે આ પ્રમાણે છે–જ્વાળાયુક્ત અગ્નિમા પ્રવેશ કરવો, અગ્નિ પીવો, તપાવેના ને

લઇ લેની, તોળાનુ અને જીંહ્વાવડે ફળ ગ્રહણ કરવું” રામે કહ્યુ “હે સીતા! તુ સતી છે, માટે હવે નગર મધ્યે પ્રવેશ કર” પણ સીતાએ તો એ પાચ દિવ્ય કરિ બતાવ્યા પછીજ પ્રવેશ કરવાની હા પાડી તે ઉપરથી રામે એક યોજન પ્રમાણ ખાઈ ખોદાવીને તેમા ખેરના અગારા પૂરાવ્યા પછી સીતા ત્યા આવીને લોકો સમક્ષ કહેવા લાગી “જો મે મારૂ શીળ લેશ પણ ખડિત કર્યું હોય તો આ ખાઇ મને સળગાવી દેજો, અન્યથા તે મને જળ સમાન થઇ પડજો.” એમ કહી નમસ્કાર-મત્રનુ ધ્યાન ધરતી સીતા સર્વ સમક્ષ એ ખાઇ પોતાના પવિત્રશીલથી તેને પેલે તીરે ગઇ તે જોઇ રામે વિચાર્યું-“અહો! મે વૃથાજ આવી મ્હારી પત્નીને સકટમા નાખી” પોતાના કથને આમ ખેદ કરતા જોઇ સીતાએ કહ્યુ “હે ત્રણે જગતમા વીર-શિરોમણિ! તમે મ આને નિષ્કારણ દુખ દીધુ, એમ વિચારીને દુખી થશો નહિ કોઈ દેવેજ મને આ અગ્નિમા નાખી તેમાથી મ્હારા હૃદયમા રહેલા એવા આપેજ મને ઉગારી છે” તે પછી લોકો કહેવા લાગ્યા “અસત્ય આરોપના ભયથી સીતાએ અગ્નિને પોતાની આહુતિ આપી તો અગ્નિ પણ શીતળ થયો, એજ સીતાનુ સતીપણુ બતાવી આપે છે”

આવા બનાવ બની રહ્યા છે, એટલામા ત્યા ચાર જ્ઞાનધારી શ્રી શીળચદ્ર સૂરિ આવ્યા તેમને વદન કરવા અને ધર્મ સાભળવા રામ આદિ સર્વે ગયા ધર્મોપદેશ અપાયા પછી સીતાએ પૂછ્યુ “હે ગુરૂ! મે એવુ શુ કર્મ કર્યું હશે કે, જેથી મ્હારે માથે આવુ કલક આવ્યુ” એ ઉપરથી ગુરૂએ સીતાના તેમજ લોકોના પ્રબોધને અર્થે કહ્યુ કે-“હિતાર્થી પુરૂષે દુખકારક, અસત્ય, પરને આળ, ચાડી અને મર્મભેદક એવા વચનો ન બોલવા જો કે, પારકા છતા દોષ હોય તો પણ મહાપુરૂષે નહિ બોલવા જોઇએ, તો પછી અછતા દોષ પ્રગટ અથવા છાની

રીતે લોકોને શી રીતે કહેવાય ? જે દુર્બુદ્ધિ પુરૂષ બીજાને ખોટું આળ દે, તે પુરૂષ લોકમા નિંદાય અને આકરા દુ ખ પામે. મન્ત્રદોષથી ભરેલો જે પુરૂષ પાચ સમિતિના ધારક, શુદ્ધ ધ્યાનવાળા અને બ્રહ્મચારી એવા સાધુને ખોટું આળ દે, તે પુરૂષ, મુનિને પૂર્વ ભવે ખોટું આળ દેવાથી જેમ સીતા અનંત દુ ખ પામી, તેમ અનંત દુ ખ પામે તે આ પ્રમાણે —

આજ ભરતક્ષેત્રમા મિથિલિની નામની નગરીમા શ્રીભૂતિ નામે પુરોહિત પોતાની સરસ્વતી નામે સ્ત્રી સહિત વસતો હતો તેને વેગવતી નામની પુત્રી હતી તે નગરીના ઉદ્યાનમા એકદા એક તપસ્વી સાધુ આવ્યા તે ત્યા કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને રહ્યા લોકો તેમને વંદન કરવાને આવવા લાગ્યા. સર્વ લોકોથી સેવાતા આ સાધુને જોઈને દ્વેષાણુ થઈ વેગવતી કહેવા લાગી "હે લોકો ! આ દુષ્ટકપટી પાખંડીઆ મુંડીઆને તમે સેવો છો, ત્યારે બ્રાહ્મણને કેમ નથી પૂજતા ? એ સાધુને તો મે એકાતે સ્ત્રી સગાથે ક્રીડા કરતો જોયો છે, અને તુમારા આવો દંભ આચર્યો છે ' લોકો તો આવું સાભળીને તે સાધુને વિષે વિરક્ત થયા, પણ સાધુ તો એ સાભળીને વિચારવા લાગ્યા—"મે જરા પણ કુમાર્ગે આચરણ કર્યું નથી છતા સર્વ જનના દેખતા અસત્ય આળ દે છે, એવી જિનશાસનની મ્હોટી હેલના થઈ છે, માટે જ્યારે મ્હારે માથેથી એ કલંક ઉતરશે, ત્યારેજ હું અન્ન જળ ગ્રહણ કરીશ ' એમ પ્રતિજ્ઞા કરી તેઓ કાયોત્સર્ગે રહ્યા, એવે શાસનદેવીએ વેગવતીના શરીરમા, તેણીને શિક્ષા કરવાને અર્થ તીવ્ર વેદના મૂકી તેથી તેણીને એવી તો પીડા થવા લાગી કે તે મુખથી પણ બોલી શકે નહીં પછી તે દેવીએ એમ ગાથા કહી કે, "આ વેગવતીએ અતી તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરનારા એવા યતિને પણ વૃથા કલંક દીધુ છે એ સાધુ બિલકુલ દોષ રહિત છે, ને આ વેગવતી દુષ્ટ સ્ત્રી છે તેણીને હું

લીગ" શાસન દેવીની વાણીથી ભય પામી વેગવતી સર્વ લોક સમક્ષ કહેવા લાગી "હે મુનિ ! હું તમને વંદન કરું છું. મે પાપિણીએ એ અસત્ય આરોપ મૂક્યો હતો. હું અધમ છું" તે પછી દેવીએ તેણીને સ્વસ્થ કરી પછી સાધુની ફરી ફરી ક્ષમા માગી તેણીએ શોભા મહત્વ કરી દીક્ષામાં પણ તે તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરવા લાગી, અને પોતે કરેલ કર્મ સાધુ પ્રકાશનરૂ ગુરુની સન્મુખ નિવેદી તે સ્વર્ગે ગઇ ત્યાંથી ચ્યવીને તે વેગવતીનો જીવ જનક રાજાની પુત્રી પણે ઉત્પન્ન થયો. તે સીતા તે તું છું. ત્હારા પાપ સમ્યક્ રીતે આલોચ્યા વિના મૃત્યુ પામી તેથી તને આવું કલંક પ્રાપ્ત થયું"

સૂરિના આવા વચન શ્રવણ કરીને રામ સીતા આદિ ત્રિગ પણે ધર્મકાર્યમાં પ્રવર્તવા લાગ્યા. અનુક્રમે સીતા સંયમ લઈને તેને રૂડી રીતે પાળીને બારમા અચ્યુત દેવલોકે ઇંદ્ર થઇ. એકદા એ સીતાનો જીવ જે અચ્યુત દેવલોકમાં ઇંદ્ર છે તેણે રામને પ્રતિબોધ્યો. એ સીતાનો જીવ અનુક્રમે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરશે.

રાજિમતિ

જેમ રાજિમતીએ રથનેમિ સાધુને કુમાર્ગે દોરાતા અટકાવ્યા તે પ્રમાણે સર્વ લોકોએ જીવને કુમાર્ગે જતા પ્રયત્નથી તેનું રક્ષણ કરવું.

મથુરા નગરીને વિષે ઉગ્રસેન રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને ધારિણી નામે પ્રિયા હતી. એ ધારિણીની કુક્ષિએ અપરાજિત વિમાન થકી ચ્યવીને એક દેવ સ્ત્રીપણે અવતર્યો. શુભ દિવસે ધારિણીએ એક પુત્રીને જન્મ આપ્યો. તેણીનો જન્મમહોત્સવ કરીને માતા પિતાએ તેનું રાજિમતી એવું નામ પાડ્યું. એકદા આ ઉગ્રસેન નૃપતિ યાદવોની સાથે દ્વારિકા નગરીએ ગયો. આ

વખતે રાજિમતી કન્યા વયે વૃદ્ધિ પામતી બહુ રૂપવતી કન્યા-રત્ન સમાન થઇ પડી હતી, અને સ્વભાવે પણ સુંદર તેમજ તરૂણાવસ્થાથી બધા લોકને વિષે શોભાયમાન તેણીના સમાન બીજી કન્યા કોઇ ઠેકાણે નહોતી

તે વખતે નેમિનાથની માતા દેવી શિવાનાણીએ પોતાના પુત્રને કહ્યુ "હે પુત્ર ! હવે તુ વિવાહ કર" ત્યારે નેમિકુમાર બોલ્યા—"જ્યારે મને યોગ્ય કન્યા મળશે, ત્યારે હુ વિવાહ કરી-શ" એમ કહી તે પોતાની માતાને અત્યત હર્ષ પમાડતો હતો

એકદા શ્રીનેમિકુમાર પોતાના સમાન વયના મિત્રો સાથે ક્રીડા કરતા કરતા શ્રી કૃષ્ણની આયુધશાળાને વિષે જઈ ચઢયા ત્યા રક્ષકે વાર્યા છતા પણ ચક્રને હાથમા લઇને કુભારના ચાકની પેઠે ફેરવવા લાગ્યા ધનુષ્યને પણ કમળ પુષ્પના નાળવાની પેઠે અર્ધું નમાવ્યુ, ગદાને ઢાળવા માડી અને શખ પણ પૂર્યો તે સમયે પોતાનો શખ અન્ય જને પૂર્યો જાણીને શ્રી કૃષ્ણ બહુ ચિતાતુર થયા અને રોષ કરી સભાને વિષે બોલ્યા—"જેણે આ મ્હારો શખ પૂર્યો છે, તેનુ નિશ્ચે મૃત્યુ આવ્યુ સમજજો" એમ કહી પોતે સન્નદ્ધ તૈયાર થઇ પોતાની સબળ સેનાને યુદ્ધને અર્થે ગર્જના કરી. એવામા તો તેને કોઇ પુરૂષે આવીને ખબર આપી કે, "એ સર્વ નેમિકુમારે કર્યું છે" એ સાભળી કૃષ્ણે વિચાર્યુ "ત્યારે તો જરૂર એજ વાસુદેવ થશે, હુ નહિ" એમ વિચાર કરે છે એવામા તો નેમિકુમાર ત્યા આવ્યા તેને કૃષ્ણે તેના બળની પરીક્ષા કરવાનુ કહ્યુ કે, 'હે નેમિકુમાર ! મને ત્હારૂ બળ બતાવ ચાલ, પ્રથમ તુ મ્હારી ઊંચી કરેલી ભુજલતાને નમાવ" એના ઉત્તરમા નેમિકુમારે તેની ભુજલતાને કમળ-પુષ્પના નાળવાની પેઠે નમાવી દીધી ! પછી નેમિકુમારે પોતાની ભુજલતા ઊંચી કરી શ્રીકૃષ્ણને તે નમાવવાનુ કહ્યુ કૃષ્ણે પોતાનુ સર્વ બળ તેને નમાવવાને એકઠુ કર્યું એક વાનરની

પેઠે તે ભુજલતા પકડીને હિચકા ખાધા, છતા તે પ્રભુની ભુજાને લેશ પણ નમાવી શક્યા નહીં એટલે તો તેનુ મુખ નિસ્તેજ થયુ તેણે વાર્યું કે, "હુવે મ્હારૂ રાજ્ય જના એડુ," પણ બળભદ્રે તે વખતે કહ્યુ, "ચિતા ન કરો, નેમિકુમાર રાજ્યનો અર્થી નથી' વળી આકાશને વિષે કોઇ દેવતાએ પણ કહ્યુ—"હે કૃષ્ણ ! તુ નેમિકુમારનો ભય ન રાખીશ, એ રાજ્યનો અર્થી નથી' એ સાભળીને કૃષ્ણ સ્વસ્થ થયા અને નેમિકુમાર ઉપર ઘણી પ્રીતિ દર્શાવના લાગ્યા

વળી કોઇ અવસરે શિવા રાણીએ શ્રીકૃષ્ણને કહ્યુ—"નેમિકુમાર વિવાહ કરવાની હાજ પાડતો નથી, માટે એવુ કરો કે જેથી તે એ વાતની હા કહે એ ઉપરથી (શ્રીકૃષ્ણની સૂચના ઉપરથી) એકદા ગ્રીષ્મઋતુને વિષે શ્રીકૃષ્ણની જા મૂવતી આદિ સ્ત્રીઓ જળક્રીડા કરવાને ગઇ હતી ત્યા તેઓ નેમિકુમાર પોતાનો દિયર હોવાથી, તેને હાસ્યવચનો કહેવા લાગો "અહો નેમિકુમાર ! તમે વિવાહ કેમ કરતા નથી ? તમારા ભાઇ બત્રીસ હજાર કન્યા પરણ્યા છે, તો તમે એક પણ કેમ પરણી શકતા નથી ? પૂર્વે સર્વ તીર્થંકરો પણ પરણ્યા હતા. આપણાજ વશમા મુનિસુવ્રત જિનેશ્વર પણ પરણ્યા હતા" આવી આવી યુક્તિઓ કરીને તે સ્ત્રીઓએ પોતાના વ્હાલા દિયરને પરણવાની હા પડાવી પછી એ વાત શ્રીકૃષ્ણે શિવાદેવીને જણાવી "નેમિકુમારે વિવાહ કરવાની હા કહી છે" ત્યારે "કોઇ યોગ્ય કન્યા શોધી લાવો' એમ શિવાદેવીએ કહ્યુ તેજ વખતે સત્યભામાએ કહ્યુ "મ્હારી બ્હેન દેવાગના જેવી રૂપવતી છે, સૌદર્યમા અપ્સરાઓ તેનાથી ઉતરતો છે' રાજીમતીના રૂપનુ એ વર્ણન સાભળી શ્રીકૃષ્ણે પોતે ઉગ્રસેનની પાસે જઈ તેની પુત્રી નેમિકુમારને અર્થે માગી ઉગ્રસેને કહ્યુ—"જેમ આપને રૂચે તેમ કરો' (અર્થાત તેણે પોતાની પુત્રી નેમિકુમારને વરાવ

પછી શ્રીકૃષ્ણે તથા સમુદ્રવિજય આદિ રાજાઓએ લગ્નશાસ્ત્રી ઓને બોલાવીને લગ્નનો શુભ દિવસ પૂછયો તેઓએ પણ પોતા ના શાસ્ત્ર વિલોકીને કહ્યુ "શ્રાવણના શુક્લ પક્ષનો છઠનો દિવ સ બને વરકન્યાના વિવાહને યોગ્ય છે " એ ઉપરથી તેઓએ તે લગ્ન લીધા અને પોતપોતાને ઘેર વિવાહસામગ્રી તૈયાર કરવા મંડયા તે ઉપર ગાથા કહી છે તેનો અર્થ આમ છે કે "શ્રીકૃષ્ણે ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી રાજિમતીને (નેમિકુમારને અર્થે) માગી, વિવાહની સામગ્રી તૈયાર થઈ અને નેમિકુમાર વસ્ત્રાભૂષણ પહેરી સજ્જ થયા " પછી શ્રાવણ શુદી છઠને દિવસે લગ્નની વેળા પહેલા શ્રી નેમિકુમાર સમુદ્રવિજય આદિ રાજ-ઓની શ્રેણિથી શોભતા અને શિવાદેવી, સત્યભામા, રુક્મિણી આદિ બહુ સ્ત્રીજનોથી ગવાતા ગીતો સહિત, ઉગ્રસેન રાજાના ગૃહસમીપે આવી પહોંચ્યા તે વખતે પ્રભુએ સારથિને પૂછ્યુ "આ વનગૃહ દેખાય છે તે કોનુ ? સારથિએ આગળી નડે બતાવીને કહ્યુ " એ તમારા સસરા ઉગ્રસેન ભૂપતિનુ મંદ્દ છે. " તે વખતે ગવાક્ષમા રહેલી રાજિમતિ નેમિકુમારને જોવા લાગી તે વખતે તેણીની સખીઓ ચંદ્રાનના અને સુલોચના પરસ્પર કહેવા લાગી સુલોચના બોલી કે " એક રાજિમતીજ નિશ્ચે સ્ત્રીવર્ગમા વર્ણવવાયોગ્ય ગુણવાળી છે એવી લાવણ્યવતી નીવિને નેમિકુમાર પરણશે. " ત્યારે બીજી સખી ચંદ્રાનના બોલી " વિધિએ રાજિમતીનુ રૂપ રંભાના રૂપથી પણ અધિક કર્યું છે જો આમાથી હવે એ વિધિ વિરુદ્ધ કરાવે તો નિશ્ચે બહુ અનિષ્ટ થાય. " એટલામા તો પાછુ વળીને જોતા તેણીએ રાજિ-મતીને જોઈ એટલે તે ઉત્સુક થઈ કહેવા લાગી " જો રાજિમતી, તુ મને કાંઇ ઈનામ આપે તો હુ તને નેમિકુમારને બતાવુ જો નેમિકુમાર કેવા છે ? જાણે પાતાળકુમાર હોયની ! અથવા કામદેવ હોયની ! અથવા સુરપતિ કે મૂર્તિમાન પુણ્યરાશિ હોયની!

છુ તે એનુ કેટલુ વર્ણન કરૂ ? એ જે તને પરણવાને આવે છે તે જાણે આત્માએ કરીને નિતાનાનુ લુંટાક હોયની ? એવો અને નિરૂપમ સૌભાગ્યનો નિવાન છે ' વળી હસીને તે બોલી "બીજા જિનેશ્વર તો મે દીઠા નથી, આને જોઇનેજ મને સ્વાભાવિક પ્રેમ થઈ આવે છે, માટે તુ એની સાથેજ પાણિગ્રહણ કર '

એવામા પશુઓનો આર્ત્ત સ્વર સાભળીને નેમિકુમારે ઉત્કંઠા સહિત સારથિને પ્રશ્ન કર્યો કે, " અરે સારથિ ! આ દારૂણ સ્વર શેનો છે ? " તેણે ઉત્તર આપ્યો–" આપના વિવાહ પ્રસંગે સ્વજનોને ગૌરવ કરવાને (જમાડવાને) માસને માટે આણેલા આ એકઠા કરેલા પશુઓનો એ કરૂણામય સ્વર છે ! ' નેમિનાથે તે જોઇને કહ્યુ ' અહો ! વિચિત્ર ચિત્તવૃત્તિવાળાઓના ચરિત્ર શ્રવણ કરવા પણ અશક્ય છે, કે જેઓ પોતાના ઉત્સવને અર્થે જતુઓ સાથે નિષ્કારણ વેર બાધે છે ! "

આ વખતે રાજિમતી બોલી " અહો સખીઓ ! મ્હારું દક્ષિણ નેત્ર ફરકે છે, એ શુ હશે ? સખીઓએ ઉત્તર આપ્યો ' એ અનિષ્ટ દૂર થાઓ " નેમિકુમારે તે સમયે પોતાના સારથિને રથ પાછો ફરવવાનુ કહ્યુ એટલામા એક હરિણ નેમિકુમારને જોઇને, પોતાની ડોકથી હરિણીની ડોક ઢાંકી દઇ ને ભયમા બોલ્યો " મને મારો, મને મારો " મ્હારી સ્ત્રી મ્હારી આપત્તિ દૂર કરનારી છે, તેથી જો તેણીનુ મૃત્યુ થશે તો મને દુસ્સહ એવો પ્રિયતમાનો વિયોગ થશે ' પણ હરિણી તે વખતે હરિણ પ્રત્યે કહેવા લાગી " હે સ્વામિ ! તમે ચિંતા ન કરો આ પ્રસન્ન વદનવાળો નેમિકુમાર ત્રિભુવનનો સ્વામિ છે અને નિષ્કારણ બધુ છે માટે એજ સર્વ જીવનુ રક્ષણ કરશે. "

એના એવા નિરપરાધિ પશુઓના દયાજનક પોકાર સાભળીને નેમિકુમારે તે પશુઓના સાચવનારાઓને કહ્યુ– " જો તમારો સ્વામિ મ્હારા વિવાહને સમયે એ જીવોને હણ-

ગે તો હું પરણીશ નહિ, માટે એ પશુઓને છોડી મૂકો. પશુના રૂધિરથી છવાયેલો માણસ દુર્ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે, માટે એવા વિવાહરૂપી વિપત્તિની હમણા મારે જરૂર નથી " આ સાભળીને શિવાદેવી ગદ્‌ગદ્ સ્વરે બોલ્યા—" હે જનનીવત્સલ પુત્ર! તારે એ પશુઓનુ આમ જમવા ન જમવાનુ પ્રથમ શુ કામ છે? ફક્ત પાણીગ્રહણનુ કારણ છે, માટે તેજ તુ કર અને મને દેખાડ." આવુ શિવાદેવીનુ બોલેલુ કાનને અમૃત સમાન વાક્ય સાભળીને ચદ્રાનના બોલી " એ માતાએ કહેલા શબ્દોનો પ્રતિઉત્તર તો આપો વિના કેમ અનહેલના કરવી રહેના છો." ત્યારે નેમિકુમાર બોલ્યા, " હે માતા! આગ્રહ ન કરો, માનુષી સ્ત્રી ઉપર મ્હારૂ મન જ નથી મ્હારી ઇચ્છા મુક્તિ રૂપી વધૂને વિષે ઉત્કંઠિત છે " તે સાભળી રાજિમતી કહેના લાગી—"હે ધૂર્ત નેમિકુમાર! જો સકળ પ્રસિદ્ધ પુરૂષોને ધૂતનારી એવી મુક્તિરૂપ ગણિકાને વિષેજ તમારૂ મન હતુ તો આવો પરણવા આવનાનો આરભ કરીને મ્હારી વિડબના શા માટ કરી?" પછી તેણીની સખીઓ રહીને કહેવા લાગી " હે પ્રિય સખી! એ પ્રીતિ રહિત છે, તો એના ઉપરના પ્રીતિભાવ દર્શાવે છે? આપણે હારે માટે કોઈ અન્ય પ્રીતિકર વર જોઇશુ ' પણ રાજિમતીએ સાભળતા કાન બધ કરીને કહેના લાગી, "જો આ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશાએ ઉદય પામે તો પણ આ નેમિનાથને મૂકીને હું અન્ય સ્વામી કરનાર નથી જો વિવાહસમયે અને મ્હારા હસ્ત ઉપર મ્હારા પ્રિયનો હસ્ત ન મળ્યો તો, હુ દીક્ષાસમયે એનો હસ્ત મ્હારા મસ્તક ઉપર મુકાવીશ '

આ વખતે વળી સમુદ્રવિજય બોલ્યા—" હે અત્યત નિર્મળ અતઃકરણવાળા પુત્ર! તુ અમારા મનોરથ પૂર્ણ કર. ઋષભદેવ આદિ જિનેશ્વરો પણ પરણીને મુક્તિએ ગયા છે (નથી

ગયા એમ નથી) હે કુમાર ! બ્રહ્મચારીને એથી (મોક્ષથી) એકે ઉચ્ચ સ્થાન મળતુ નથી, કારણ કે એથી એકે બીજુ ઉચ્ચ પદ છેજ નહીં " ત્યારે નેમિકુમારે કહ્યુ-" હે પિતા ! એક વખતના સ્ત્રીસગમથી અસખ્ય જતુઓનો ઘાત થાય છે, તો એવા અમર્ય જેના વિવાહકાર્યમા તમે શા માટે આગ્રહ કરો છો ? " ત્યાર શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા હે સર્વોત્તમ ભાઇ ! એક વાર પ્રસન્ન થઈને માતાપિતાનો મનોરથ પૂર્ણ કર અને વિવહા કરવા દે " નેમિકુમારે એ સાભળીને કહ્યુ-" એક વાર તમારા અને માતાપિતાના આગ્રહથી તો મે વિવાહ કરવાનુ અગીકાર કર્યું હતુ, પણ અહિ તે વિવાહ કરવામા અનેક જીવોનો સહાર થાય છે, માટે એમા તમારે ન બોલવુ " એ ઉપરથી સમુદ્રવિજય પ્રમુખ સૌ મૌન રહ્યા અને નેમિકુમાર ઘેર પાછા ગયા

તે સમયે સારસ્વતાદિ લોકાન્તિક દેવોએ આવીને કહ્યુ—"હે કન્દર્પ ઉપર વિજય મેળવનાર અને અનેક જતુઓને અભય આપનાર સ્વામિ ! આપ નિત્ય ઉત્સવને અર્થે ધર્મતીર્થને પ્રવર્તાવો " એ પ્રમાણે સ્વામિ નેમિનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરીને લોકાન્તિક દેવતાઓએ વિનતિ કરી ત્યાર પછી શોક કરતા સમુદ્રવિજય રાજા અને શિવાદેવીને જોઇને કૃષ્ણે કહ્યુ-" અહો માતપિતા ! હર્ષને સ્થાને આ વિષાદ શાનો ? પછી પ્રભુએ સૂર્યના ઉદયથી પોરસી પર્યંત એક ક્રોડને આઠ લાખ સોનૈયાનુ દાન એક વર્ષ પર્યંત આપ્યુ એ પ્રમાણે દાન દઇ તેમણે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. પછી સર્વ કર્મના ક્ષય થયે તેમને રૈવતાચલ ઉપર કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયુ એટલે તે વખતે ઇન્દ્રોએ મળીને સમવસરણ રચ્યુ ત્યા ઇન્દ્રાદિ અનેક દેવો, કૃષ્ણ આદિ અનેક રાજાઓ, મનુષ્ય અને તીર્યંચો ધર્મ સાભળવા આવ્યા ત્યા પ્રભુએ દેશના દીધી-" હે જીવો ! આ સસાર છે તે ભયાનક અટવી તુલ્ય છે, શરીર છે તે બહુ છિદ્રોએ યુક્ત એવુ એક દૃઢ

છે આ અજ્ઞાન કાળ એક ચોર છે, માટે મોહરૂપી અંધકારમય રાત્રીને વિષે, તમે ધ્યાનરૂપી ખડ્ગ ત્રિરત્નિ રૂપી ઢાલ અને શીલરૂપી કવચ લઈ, સાવધાન રહી ચક્ષુઓ સ્થિર રાખી જાગતા રહો, આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પ્રાણીઓ કર્મરૂપી કલ્લોલમાં ભમતા ભેગા થાય છે અને જૂદા પડે થાય છે, તો તેમાં કોને કોનો આશ્રય કહેવો!''

પ્રભુના આવો ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરીને વરદત્ત પ્રમુખ અનેક મહિપતિઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી, જેમને પ્રભુએ ગણધર પદવી આપી તે સમયે રાજિમતીએ ઉભા થઈ પ્રભુને નમસ્કાર કરી તેમની પાસે દીક્ષા માગી એટલે તેણીને દીક્ષા આપી, તે ગ્રહણ કરી તેણીએ નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યા કરતા સંયમ પાળ્યુ એવામાં નેમિનાથ પ્રભુના ન્હાના ભાઈ રથનેમિ પણ પિતાની આજ્ઞા લઈને ભગવાનની પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરીને તપ કરવા લાગ્યા

એક વાર એમ બન્યુ કે, રાજિમતી સાધ્વી નેમિનાથ ભગવાનને વાંદવાને જતા હતા, એવામાં રસ્તે મેઘવૃષ્ટિ થવા લાગી મેઘ અત્યંત વર્ષવાથી વસ્ત્ર બધુ ભીંજાયું, તેથી સુકવવાને એક ગુફામાં ગયા ત્યાં જઈ પોતાના સર્વ વસ્ત્રો તેમણે છુટા કરી સુકવ્યા એ વખતે શ્રીનેમીશ્વરનો લઘુ ભાઈ રથનેમિ સાધુ પણ અકસ્માત તેજ ગુફામાં આવ્યો તે રાજિમતીને વસ્ત્ર રહિત જોઈને કામાતુર થયો અને ભોગની ઇચ્છાએ તેની પ્રાર્થના કરવા તેણીની પાસે ગયો તેને પાસે આવતો જો રાજિમતીએ વસ્ત્ર પહેરી લીધા પછી એકાંત જાણી રથનેમિએ તેણીને કહ્યુ-"હે રાજિમતી? મારી સાથે ભોગ ભોગવ અને મારી ભોગની ઇચ્છાને પૂર્ણ કર એકવાર ભોગ ભોગવ્યા પછી ફરી આપણે વ્રત પાળીશુ" એ સાંભળી

ગાંધીએ વિચાર્યું 'અહો ! એ મૂઢ જણાય છે' કામી પુરૂષ કામાવેશથી કૃત્ય અકૃત્ય જાણતો નથી કહ્યુ છે કે—આ જગતને વિષે અંધ પુરૂષ હોય છે તે પોતાની આગળ રહેલી એવી દૃશ્ય વસ્તુને જોઇ શક્તો નથી પણ જે રાગે કરીને અંધ છે તે તો પોતાની પાસે હોય તેને પરિહરે છે અને ન હોય તેને દેખે છે કારણ કે જે અશુચિના સમૂહવાળા સ્ત્રીના અવયવોમા કાનને કુંદના ફુલની માફક, ચક્ષુને નીલ કમળ સમાન, મુખને પૂર્ણ ચંદ્રસમાન, સ્તનને સુવર્ણના કળશ સમાન, બાહુને લતા સમાન અને હોઠને પત્ર સમાન માનીને હર્ષ પામે છે વળી મનુષ્ય પંડિત, કુલીન અને વિવેકી ત્યાં સુધીજ ગણાય છે કે જ્યા સુધી દુષ્ટ કામાગ્નિ તેનામા પ્રજ્વલિત થયો નથી એ કામાગ્નિ કળામા નિપુણ એવાઓને ક્ષણમા વિકળ કરે છે, પવિત્ર પુરુષોનો ઉપહાસ કરે છે અને ધૈર્યવાનની ધૈર્ય સુખાવી દે છે' આ પ્રમાણે વિચારીને રાજિમતિએ કહ્યુ 'અરે મહાભાગ્ય ! તમે એમ કેમ કહો છો ? તમારે રાગ કરવો ન ઘટે કહ્યુ છે કે—ચેતના રહિત વસ્તુઓમા પણ રાગ છે તે દોષનુજ પોષણ કરે છે, કારણ કે મજીઠ રાગ (રંગ) યુક્ત છે તો તેને બહુ માર મર્દન કરવો પડે છે અને તાપની વેદના ભોગવવી પડે છે વળી મંજિષ્ટ જે (લાલ) માટી તેના જેવી એક પ્રિય વસ્તુમા રાગ (રંગ)નો દોષ છે, તો તેને વિષે દાભ નાખે છે અને તેને પાષાણ વડે વાટે છે વળી તમે જે મને કહ્યુ, એમ કહેવાથી તો પ્રાણીને નરકગતિ મળે છે, કહ્યુ છે કે—જેણે પરસ્ત્રીના સામી ખોટી દૃષ્ટિ કરી છે, તેણે પોતાના આત્માને મળ યો છે, સ્વજનને ખાર દીધો છે અને પગને પગને માથા હાકયુ મૂક્યું છે વળી પરાક્રમથી જગતનો પરાભવ કરનાર રાવણ પણ પરસ્ત્રીની સાથે રમવાની ઇચ્છાથી કુળનો ક્ષય કરીને નરકને પામ્યો છે વળી હે અપયશના અભિલાષી ! તને ધિક્કાર થાઓ કે જે તુ અસંયમ જીવિતને માટે નેમિનાથ ભગવાને

ત્યાગ કરેલા ભોગાદિકને ભોગવવાની ઇચ્છા કરે છે ! તેથી મર્યાદાને ઉલ્લંઘન કરનારા તને મરણ તેજ ભલુ છે અર્થાત્ ત્હારે મરણ સારૂ છે, પણ આવુ વિપરીત કાર્ય કરવુ સારૂ નથી વળી હે રથનેમિ ! હુ ભોજકવૃષ્ણિ કુળના રાજા ઉગ્રસેનની પુત્રી છુ અને તુ અંધકવૃષ્ણિ કુળના રાજા સમુદ્રવિજયનો પુત્ર છે, તેથી ઉત્તમ કુળમા જન્મેલા આપણે બને ગંધન કુળમા ઉત્પન્ન થએલા સર્પો જેના જેવા ન થઈએ. (ગંધન સર્પો) વમેલુ વિષ પાછુ ન ચુસી લે તેના અર્થાત્ ત્યાગ કરેલા ભોગને પાછા ફરી ન ગ્રહણ કરનારા હોઈએ, તેજ કારણ માટે તુ નિશ્ચળ થઈને સર્વ પ્રકારના દુ:ખને નિવારણ કરનારા સંયમનુ આચરણ કર હે રથનેમિ ? જો તુ જે જે સ્ત્રીઓને દેખીશ, તે તે સ્ત્રીઓમા ' આ સારી આ વધારે સારી અને આને હુ સેવુ ” એવો ભાવ કરીશ, તો વાયુથી પ્રેરાયેલા અને મૂળ બંધાયા વિનાના વૃક્ષની પેઠે અસ્થિર આત્માવાળો થઈશ અર્થાત્ સર્વ દુ:ખને ક્ષય કરનારા સંયમ ગુણમા ત્હારૂ મૂળ બંધાયેલુ રહેશે નહી તેથી આ સંસાર સમુદ્રમા પ્રમાદરૂપ પવનથી પ્રેરાએલો તુ આમ તેમ ભટક્યા કરીશ ' ઇત્યાદિ રાજિમતીના વચનો સાંભળીને રથનેમિ તેણીને ચરણે પડીને બોલ્યો ' હુ ખરેખર અભાગ્યવાન છુ તો પણ તમે આમ મ્હારૂ મન ઠેકાણે આણ્યુ તેથી તમે મ્હારા ગુરૂને ઠેકાણે છો, માટે હવેથી તમે મ્હારા ગુરૂ છો, ” રાજિમતીએ કહ્યુ “ તમને ધન્ય છે ” આ પ્રમાણે રથનેમિને પ્રબોધ આપીને તે પોતાને ઉપાશ્રયે ગઇ, અનુક્રમે તે સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને નેમિનાથના નિર્વાણ પહેલાજ મુક્તિએ પહોચી

અંજનાસુંદરી

પોતાને પ્રાપ્ત થએલી અતિશય આપત્તિ પણ મહાસતી અંજનાસુંદરીની પેઠે શુદ્ધ શીળના પ્રભાવથી એક ક્ષણમાત્રમાં ઉપશમી જાય છે—

આદિત્યપુર નામના નગરને વિષે પ્રહ્લાદ નામે વિદ્યાધર રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને કેતુમતી નામની પત્નિની કુક્ષિએ પવનંજય નામે પુત્ર થયો તે બહુ વિદ્યા જાણતો હતો

વળી એક બીજા માહેંદ્રપુર નગરમાં તે વખતે મહેંદ્ર રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને હૃદયસુંદરી રાણીની કુક્ષિથી અંજના સુંદરી નામે પુત્રી થઇ અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતી તે યૌવનાવસ્થાને પામી, ત્યારે તેણીને મહોત્સવપૂર્વક પવનંજય કુમાર વેરે પરણાવી, પણ પવનંજયે કંઇ ગર્વના કારણથી તે મહાસતીની મનથી પણ સાર સંભાળ ન કરી તો વચન કે કાયાના વિષયની તો વાતજ શી કરવી? આમ થવાથી અંજનાસુંદરી તો દુઃખે કાળ નિર્ગમન કરવા લાગી

એવામાં એક રાવણના દૂત આવીને પ્રહ્લાદ રાજાને કહેવા લાગ્યો "વરૂણની સામે યુદ્ધ કરવા જવું છે, માટે મ્હારા સ્વામી તમને બોલાવે છે" તે ઉપરથી પવનંજય ત્યાં જવાને ઉત્સુક થયો અને માતાને નમન કરવા ગયો માતાને ભક્તિ સહિત વંદન કર્યું, પણ પોતાને પાયે પડેલી અર્ધાંગનાની તો તેણે અવગણના કરી પછી પવનંજય તો સૈન્ય સહિત આકાશ માર્ગે ચાલ્યા તે એક સરોવરે પહોંચ્યો ત્યાં રાત્રિને વિષે ચક્રવાકથી વિયોગ પામેલી ચક્રવાકી રૂદન કરતી હતી, તે જોઇને તેને પોતાની પત્ની સ્મરણમાં આવી તે વખતે તેના એક મિત્રે તેનો ઉપહાસ કર્યો તેજ વખતે પોતાની પ્રિયા પાસે આવીને કામ વિહ્વળ એવી તેણીનો સમાગમ કરીને તેણીને સુખી કરી

પ્રભાતે પતિ ફરી ચાલ્યો, ત્યારે પ્રિયાએ કહ્યુ, ' આપ અહિ આવી ગયા છો તેથી જો મ્હારા ગર્ભ વૃદ્ધિ પામશે, તો હુ શો ઉત્તર આપીશ ? તે ઉપરથી તેણે તેણીને નીશાનીને અર્થે પોતાની મુદ્રિકા આપીને કહ્યુ ' તુ ભય રાખીશ નહી, હું વેરીને જીતીને પાછો આવુ, ત્યા સુધી સુખમા રહેજે, એમ કહીને તે પાછો પોતાની સેના પડી હતી ત્યા ગયો અને ત્યાથી આગળ પ્રયાણ કર્યુ

હવે અહિ પાછળ અજનાસુદરીનો ગર્ભ વૃદ્ધિ પામ્યો, તે જોઈ તેણીની સાસુએ તેણીને તિરસ્કાર કરીને કહ્યુ ' હે દુષ્ટા ! આ કુળને વિષે કલક લાવનારા દુર્બુદ્ધિ સ્વરૂપ વિષે શુ કરે છે ? કારણ કે ત્હારો પતિ તો દેશાતર ગયો છે ' તે સાભળીને સતી અજનાએ પતિની આપેલી મુદ્રિકા બતાવી તેનાથીજ ગર્ભ રહ્યો છે, એ વાત કહી બતાવી ત્યારે તો સાસુ વધારે કોપ કરીને કહેવા લાગી " આવુ અકાર્ય કરીને પોતાનો મનમાન્યો ઉત્તર કેમ આપે છે ! ત્હારા એ કહેવા ઉપર મને વિશ્વાસ નથી " એવા કર્કશ વચનો કહી પોતાના પતિને એ વાત નિવેદન કરી, તેથી તેમણે તેણીને એક રથમા બેસાડી માહેદ્રપુર મોકલાવી દીધી, તે તો પિતાને ત્યા ગઈ, પણ તેણે એની ગરબાન ગળેલ પુત્રીને રાખી નહી, પરતુ એ વસતતિલકા દાસી સહિત એને બહાર કાઢી મૂકી, એટલે તે અરણ્યને વિષે દુખમા દિવસ કાઢવા લાગી

ત્યા રહેતા તેણીએ એકદા એક તપસ્વીને જોયા તેમને વદન કરી ધર્મોપદેશ શ્રવણ કર્યો પછી તેણીએ ગ્રહેલી દાસીએ પૂછ્યુ " હે મુનિ ! આ અજનાસુદરીએ એવુ શુ કર્મ કર્યુ હતુ કે જેથી તેણીને આવુ કષ્ટ લાગ્યુ ? " મુનિએ કહ્યુ "દેવલોકથી એક દેવ ચ્યવીને તેણીની કુક્ષિને વિષે અવતર્યો છે, તે જન્મ પામીને પ્રાતે મુક્તિગામી થશે વળી આગળ

પૂર્વે કોઇક નગરને વિષે કનકરથ નામના રાજાને લક્ષ્મીવતી અને કનકોદારી નામે બે સ્ત્રીઓ હતી, લક્ષ્મીવતી પરમ અર્હત્ ની ભક્તિ હતી એકદા તેણીએ ભગવતની પૂજા કરીને મૂકેલી અરિહતની પ્રતિમાને કનકોદરીએ હરી લઇને ગુપ્તસ્થાને મુકી. પ્રતિમા ગુમ થઇ જાણીને લક્ષ્મીવતી તો બાહુ ખિન્ન થઇ પણ એટલામા કનકોદરીએ સાધ્વી પાસે પ્રતિમાહરણનુ પાપ સાભળીને પાછી તેને પૂર્વને સ્થાને મુકી દીધી, પ્રાતે વમનો બોધ થવાથી તે મૃત્યુ પામીને સ્વર્ગમા દેવી થઇ, ત્યાથી ચ્યવીને એ કનકોદરી આ તમારી સખી અજનાસુદરી થઇ છે પૂર્વભવમા પ્રતિમા હરણ કરવાના પાપને લીધે તેણીને આવું દુખ ભોગવવુ પડયુ છે, પણ હવે તેનુ કર્મ ઘણુ ખરૂ ભોગવાઇ રહ્યુ છે અને વળી હવે વધારે પુણ્યકાર્ય કરે ” તે સાભળીને અજનાસુદરી વિશેષ ધર્મકાર્ય કરવા લાગી

આમ રહેતા રહેતા અનુક્રમે તેણીને ગુફાને વિષે પ્રસવ થયો, તેણીએ એક પુત્રને જન્મ આપ્યો આવે વખતે તે રૂદન કરવા લાગી તે સાભળીને પ્રતિસૂર્ય નામનો વિદ્યાધર ત્યા આવ્યો તે તેણીને પોતાની ભગિની સમાન ગણીને તેણીને તથા નવા પ્રસવેલા બાળકને વિમાનમા બેસારી પોતાની સાથે લઇ ગયો વિમાન આકાશ માર્ગે વેગ સહિત ચાલવા લાગ્યુ, એવામા માતાના ખોળામાથી પુત્ર પડી ગયો તે જે પર્વતના શિખર ઉપર પડયો તેજ શિખરને તેણે ચુર્ણ કરી નાખ્યુ પછી પ્રતિસૂર્ય વેગથી બાળકને લઇ આવી, સાજુ ને તાજુ તેની માતાને સોપી ને કહ્યુ કે, ‘ તેણે તો પર્વતને ચુર્ણ કરી નાખ્યો છે ” પછી તે તેમને પોતાને હનુરૂહ નગરે લઇ ગયો અને તેના જન્મ પછી તુરતજ તેને ત્યા લઇ જવામા આવ્યો તેથી હનુરૂહ નામ ઉપરથી તેનુ હનુમાન એવુ નામ પાડયુ, એમ તે અનુક્રમે માતાને ઘેર વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો

એનામા અહિ રાવણને સાત્વિય કરીને પવનજય નગર પાછો આવ્યો ત્યા તેને પોતાની સ્રીને કાઢી મુકયાન ખર પડી, તેથી તે શ્વસુરને નગરે ગયો, ત્યા પણ તે ન હોનાથી તે વને વન ભમવા લાગ્યો, પણ તે ન મળવાથી તે બહુ રો। કુળ થયો તે વખતે તેના મિત્રે ઉપહાસ કર્યો, તે ઉપરથી તેણે તેને પ્રણામ પૂર્વક કહ્યુ "હે મિત્ર! જો એ સ્રી મને નહી મળે તો મ્હારૂ મૃત્યુ થશે" આ વાત તે મિત્રે પ્રહ્લાદ રાજાને જણાવી તે સાભળી દુખી થએલો પ્રહ્લાદ રાજા વિદ્યાધરોની સાથે અ-જનાસુદરીની શોધમા ગયો ભમતા ભમતા તેણે પોતાના આગ્નમા પ્રવેશ કરવા તૈયાર થયેલા પુત્રને જોઇને કહ્યુ "હે પુત્ર! આમ બાળક જેવો થઇ તુ મરણ શરણ થા નહી, એવુ મરણ દુર્ગતિએ લઇ જાય છે, કહ્યુ છે કે—ગળાને વિષે પાશ નાખીને, વિષ ખાઇને, જળ કે આગ્નમા પ્રવેશ કરીને, તથા કે શુધા વેઠીને અથવા પર્વત ઉપરથી ઝપાપાત કરીને મૃત્યુ પામનારા જનો નરકગતિ પામે છે અને શુભભાવ યુક્ત હોય છે તો વ્યતર થાય છે" એનામા પવનજય પ્રિયાના વિયોગથી દુખી થઇ અગ્નિપ્રવેશ કરે છે એવુ સાભળવાથી પ્રતિસૂર્ય વિદ્યાધર અજનાસુદરી સહિત ત્યા અકસ્માત્ આવી પહો-ચ્યો તેમને જોઇ સર્વ હર્ષ પામ્યા પ્રતિસૂર્યના આગ્રહથી પ્રહ્લાદ અને પવનજય આદિ રાજાઓ હનુરુહ નગર ગયા ત્યાર પછી સર્વ રાજાઓ પોતપોતાને નગર ગયા પવનજય તો પોતાના પુત્ર સહિત ત્યાજ રહ્યા હનુમાન પણ ત્યાજ ઉછરવા લાગ્યો અને આ કોઇને હણવુ કાર્ય થઇ પડયો નહી કરીને તેણે બહુ વિદ્યાઓ સપાદન કરી એક વખતના સગ્રામને વિષે હનુમા-નનુ બળ જોઇને રાવણે પણ સતુષ્ટ થઇ તેને પ્રસાદ કર્યો પછી પવનજય પોતાની સ્રી તથા પુત્રને લઇને પોતાને નગરે આવ્યો અને માત પિતાના ચરણને વિષે નમ્યો, આ વખતે સીતાનુ હરણ

થયુ હતુ, તેથી હનુમાન જઈને રામને મળ્યો અને તેને સીતાને
લઈ આવવામાં પોતાના સર્વ બળની શાનિંય કરી, એ વાત
સર્વની જાણીતી છે તે રામને કહેવા લાગ્યો હે દેવ' હું શુ
કરુ ? કહો તો લંકાનેજ ઉપાડીને અહિં લઇ આવુ, કહો તો
જંબુદ્વીપને લઈ આવુ, કહો તો જળસાગરને પી જઉ, કહો તો
વિંધ્યાચળને અને કહો તો સુવર્ણ પર્વતના શિખરને ઉપાડી
સમુદ્રને વિષે ફેંકી દઉ ? અને (એમ કરીને) એ મહાસાગરને
બાંધી લઉ વળી કહો તો પાતાળ ધણી સુધારસ લઇ આવુ, કહો
તો ચંદ્રને પીડા કરીને અમૃત લઈ આવુ કહો તો ઉદય પામતા
સૂર્યના કિરણોને નિવારુ અને કહો તો વિનાશ જે યમ તેને ચૂરો
ચૂરા (ચૂર્ણ) કરી નાખુ ' આ પ્રમાણે હનુમાને રામને બહુ
મહુ કર્યુ છે એમ જાણવુ

પછી પવનજય પોતાના પુત્ર હનુમાનને રાજ્ય સોંપી દીક્ષા
ગ્રહણ કરી પ્રાંતે મુક્તિપદ વર્યા અંજનાસુંદરી પણ ચંદ્રસૂરિ મુનિ
પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી કર્મ ક્ષય થતા મોક્ષે ગયા અને
અનુક્રમે હનુમાન પણ ચિરકાળે પૃથ્વીનુ પાલન કરી પોતાના
પુત્રનો રાજ્ય અભિષેક કરીને શ્રીદેવસૂરિ પાસે વ્રત લઇ,
મહા તપશ્ચર્યા કરતા શત્રુંજય તીર્થ ગયા અને ત્યાં કેવળ
જ્ઞાન સંપાદન કરીને મોક્ષ પામ્યા ઇતિ

શ્રીદેવી

શ્રીપુર નગરને વિષે શ્રીધર નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો,
તેને શ્રીદેવી નામની રાણી હતી એકદા શ્રીધર રાજા પોતાની
પ્રિયા સહિત ઉદ્યાનને વિષે ક્રીડા કરવા ગયો ત્યાં કમળકેતુ
નામનો વિદ્યાધર અકસ્માત્ શ્રીદેવીનુ હરણ કરીને તેણીને પોતાને
સ્થાને લઇ ગયો અને ભોગને માટે તેણીની પ્રાર્થના કરવા

નાગ્યો કહ્યુ છે કે-પોતાને આધીન સ્ત્રી છતા જે પુરૂષ પરદારા સેવન કરે છે, તે જળથી ભરેલા પૂર્ણ તળાવને મૂકીને ઘડામાથી જળ પીનાર નર-પશુ જેવો સમજવો વળી જે પુરૂષે પરસ્ત્રી સામુ જોયુ, તેણે પોતાના આત્માને ધૂળ મેળવ્યો સનાને નારકી દીધો અને પગને પગને માથા નમાડ્યુ સમજવુ

શ્રીદેવી પણ પોતાના જ્ઞાન બંધ કરીને કહેવા લાગી કે- 'હે વિદ્યાધર' એમ ન બોલ, કારણ કે પરસ્ત્રીના ગમનથી તો નરકમા પડવુ પડે છે વળી શીળ છે તે સ્વર્ગના સુખને અર્થે થાય છે કહ્યુ છે કે જે પુરૂષ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળે છે તે પુરૂષને વિમાનવાસી દેવતાઓ, જ્યોતિષી દેવતાઓ, ભવનપતિ દેવતાઓ, દેવતાના ગવૈયા-ગાંધર્વ દેવતાઓ વૃક્ષમા રહેનારા યક્ષો, માસ ખાવામા તત્પર એવા રાક્ષસો અને વ્યતર જાતિના કિન્નર દેવતાઓ, એ સર્વે નમસ્કાર કરે છે ' ત્યારે વચનથી પ્રતિબોધ પમાડેલા વિદ્યાધરે ફરી તેણીને શ્રીપુર નગરને વિષે મુકી

એકદા કોઇ દેવતાએ આવીને શ્રીદેવીને કહ્યુ હું ત્હારો નાથ છુ માટે ત્યાં ન રહેવાની સાથે, કે જેથી કરીને તારૂ કુશળ થાય " શ્રીદેવીએ કહ્યુ ' તું દેવ છે અને હું માણસ છુ, તે આપણો યોગ શી રીતે થાય ? વળી હું પ્રાણનો નાશ થાય તો પણ પોતાના પતિ વિના અન્ય પુરૂષની ઇચ્છા કરતી નથી શ્રીદેવીના એવા વચન સાભળી પ્રસન્ન થએલો દેવ ' તુ સ હાસતી છે ' એમ કહી પોતાને સ્થાને ગયો શ્રીદેવી પણ મૃત્યુ પામીને પાચમે દેવલોકે ગઇ ત્યાથી ચ્યવીને તેણીના જીવ વીરપુર નગરને વિષે ભદ્રશ્રેષ્ઠીના મદન નામના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો અનુક્રમે તેણે ગુરૂપાસે ધર્મ સાભળી દીક્ષા અગીકાર કરી યોગ્ય રીતે પાળી અને પ્રાતે કર્મ ક્ષય કરીને તે મુક્તિને પામ્યો છે,

કલાવતી

આ પૃથ્વીને વિષે ગતિ જનારાએ જનવિત, મેરૂરૂપી વાટ અને સમુદ્રજળરૂપી તેનથી ભૂત મગળદિપવત્ જમ્બુદ્વિપ તેને વિષે વૈતાઢ્ય પર્વતથી બે વિભાગવાળુ અને ગગા સિંધુના પ્રવાહવી પટ ખડે મડિત ભારતક્ષેત્ર છે એમા દક્ષિણાર્ધ ભરતના મધ્ય ખડને વિષે મડનરૂપ, રમ્ય ગ્રામ-પુર અને દેશે સયુક્ત શ્રીમગધ નામે દેશ હતો તેને વિષે દક્ષિણાવર્ત શખ સદૃશ મનોવાછિત દેનાર, લક્ષ્મીએ પરિપૂરિત અને વિશ્વ નર્પૂર્ણ ભૂત શખપુર નામે નગર હતુ જે નગર પ્રમાદ ધ્વજના મિષથી નિરતર અગુલી ઊચી કરી ઘટા ઘોષે આ પ્રમાણે ના કરતુ જે 'મારી સમાન અન્ય નગર નથી' તે નગરને વિષે શખ સરખા ઉજ્જ્વળ યશવાળો શખ નામે રાજા હતો જે શુર છતા પણ સતાપી ન હતો એમ છતા કલકિત નહતો સુપાત્ર દાનને વિષે ઉદાર, દ્યુતાદિ વ્યસનને વિષે કૃપણ, પરસ્ત્રીથી પરાડ મુખ અને સર્વ શત્રુઓને વિષે સન્મુખ હતો તેને અતપુર અને પ્રધાનાદિ વર્ગ સયુક્ત રાજ્ય પાળતા કેટલોક કાળ નિર્ગમન થયો

અન્યદા મહેલને વિષે બેઠેલા ભૂપતિ પ્રત્યે પ્રતિહારીએ નિવેદન કર્યું કે—ગજશ્રેષ્ઠિનો પુત્ર દત્ત આવે છે રાજાની આજ્ઞાથી પ્રવેશ કરી અદ્ભુત ભેટણુ મુકી તે રાજાની સમીપ બેઠો રાજાએ પૂછ્યુ, 'ભો કુમાર ! તુ કુશળ છે ? ઘણે દિવસે ક્યાથી આવ્યો '

દત્ત કહે 'દેવના ચરણકમળ વિલોકનથી મને કુશળ વર્તે છે પરન્તુ ચિરાગમન કારણ સાભળો-અમારી વ્યાપારીઓની એવી રીતિ છે કે પરદેશ ફરી તરૂણ અવસ્થામા દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવુ કારણ કે કહ્યુ છે કે ક્ષુધિત થયેલા મનુષ્યથી વ્યાકરણ ખવાતુ નથી, તૃષાતુર માણસથી કાવ્યરસનુ પાન થતુ નથી અને

છદગાશ્રનડે કોઇના કુળનો ઉદ્ધાર થતો નથી માટે દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવુ, એ વિના સર્વે કળા નિષ્ફળ છે તે કારણ માટે હે દેવ ! અહીંથી હુ દેવશાળપુરે ગયો હતો, ત્યા પુષ્કળ દ્રવ્ય પાસે કરી ઘણે કાળે હમણા અત્રે આવ્યો છુ '

રાજા કહે 'અતિ દૂર દેવશાળ પુરે જઇ તે તારૂ કથન સત્ય કરી બતાવ્યુ છે, કહ્યુ છે કે-

कोऽतिभार समर्थाना, किं दूर व्यवसायिना ।
को विदेश सुविद्याना क पर' प्रियवादिना ॥

સમર્થ પુરૂષને અતિ ભાર શુ ? વ્યવસાયી પુરૂષને અતિ દૂર શુ ? સુવિદ્યાવતને વિદેશ કયો ? અને પ્રિયવાદિને શત્રુ કોણ? અર્થાત્ સમર્થ પુરૂષને અત્યત ભારજ નથી વ્યવસાયી પુરૂષોને કાઇ દૂરજ નથી, સુવિદ્યાવતને કોઇ પરદેશજ નથી અને પ્રિય વાદિને કોઇ શત્રુજ નથી પરંતુ હે ઉત્તમ ! ત્યા તે જે જે આશ્ચર્ય જોયા હોય તે કહે '

દત્ત કહે ' રાજન્ ! સાભળો એ નગરને વિષે અપ્રતિમ દેવમદિર છે, સપરિવાર મુનીદ્રો ત્યા વસે છે અને શ્રાવકો બુદ્ધિમાન છે. સર્વ આશ્ચર્યમય એ નગરને વિષે વિનોદ મે જે જોયુ તે આપ પ્રકૃત નયનથી જુઓ ' એમ કહી યત્નવડે ગોપવી રાખેલી વિચિત્ર વર્ણે યુક્ત ચિત્રપટિકા કાઢીને નૃપતિ સમીપે મુકી તને વિષે અગાધ લાવણ્યવડે જેણે દેવાગનાઓને હસી કાઢી છે એવી કન્યા જોઇ તેના નેત્ર, તેનુ મુખ, હસ્ત, ચરણ, સ્તન વિગેરે સર્વ અવયવો શોભિતા જોઇ-આ કોઇ સ્ત્રીની મૂર્તિ છે, એમ માની રાજાએ પુછ્યુ 'આ કઇ દેવીની મૂર્તિ છે ? કયા ચિતારાએ ચિતરી છે ? '

દત્ત કહે 'હે દેવ ! આ માનુષી છે, પરંતુ તમાન સગમની દેવી ધનો એમા કાઇ ચિતારાની કૃતિ નથી, દક્ત જોયા પ્રમાણે આલેખ્યુ છે

રાજા કહે 'આના રૂપને વિષે કાંઈ પણ ન્યૂનતા નથી. ચંદ્રમંડળ સમાન પૂર્ણ વદન છે, કેશપાશ શોભિતા છે, ચંચળ કીકીવાળા નેત્ર છે, જાણે હસતા હોય એવા દાંત છે, ચલાયમાન અંગુલીવાળા હસ્તકમળ છે અને પગ તો જાણે ચાલતા હોય એમ જણાય છે એ સર્વ પ્રકારે સુશોભિત છે, ચિત્રસ્થિત એ સર્વથા મારા મનનું હરણ કરે છે.'

દત્ત કહે 'હે દેવ! તેની અંગશોભા કેવળ પ્રમાણની છે અને તેની ચીના પણ જુદાજ પ્રમાણની છે, આ તો સ્મૃતિમાં આવ્યું તેવું આલેખ્યું છે.'

રાજા કહે 'હે સૌમ્ય! એ કોણ છે? તે કહે.'

દત્ત કહે 'એ મ્હારી બ્હેન છે.'

રાજા કહે 'ત્યારે તે દેવશાળપુરે કેમ જો?'

દત્ત કહે 'તેને સાંભળો, દ્રવ્યની ઇચ્છાથી વિવિધ દેશો જોતો હું મ્હોટા સાર્થ સંઘાતે પર્યટન કરતો હતો. એક વખત ઘણા દેશોનું ઉલ્લંઘન કરી વિવિધ પ્રકારના કૌતુક જોતો હું દક્ષિણ દિશાને વિષે આવેલા દેવશાળપુરથી કાંઈક દૂર એક ભયંકર અરણ્યમાં પહોંચ્યો ત્યાં પ્રૌઢ તુરંગ ઉપર આરૂઢ થઈ સમગ્ર બહુ સુભટોએ પરિવૃત, ચોર ભિલ્લની શંકાથી આગળ સાર્થ ચલાવતો હું ચાલતો હતો, તેવામાં માર્ગને વિષે સુંદર અંગવાળો જેની સમીપે મૃત ઘોડો પડ્યો છે એવા કોઈ પુરુષને મેં જોયો. મેં તેની સમીપે જઈ, કાંઈ જીવિત છે એમ માની તત્કાળ શીતળ જળ છાંટ્યું કાંઈ સંજ્ઞાવાળો જણાયો એટલે થોડા શીતળ જળનું પાન કરાવ્યું ત્યારે બરાબર શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે સુવાર્તા મનુષ્યના ચિત્તને પ્રમોદ કરે એવા મોદક ખવરાવ્યા પછી મેં પૂછ્યું 'તમે કોણ છો? અહીં આવા વિકટ કષ્ટમાં શી રીતે પડ્યા?' તેણે કહ્યું 'અવશ્ય ભાવિને વિષે અહો પાપ અનનુગ્રહ (પ્રતિકૂળ) થાય છે ત્યારે જેમ પવનની ગતિને અનુસરવું પડે છે તેમ

મનુષ્યની કલ્પનાને વિધિની ઇચ્છાને અનુસરવું પડે છે હું તો દેવશાળપુરથી અશ્વ અપહરણ કરેલો અને આ સ્થિતિમાં આવ્યો છું, પરંતુ હે પરોપકારી ! તમે ક્યાં જાઓ છો ?'' મેં કહ્યું 'હું દેવશાળપુર તરફજ જવાનો છું માટે ચાલો, આપણો બંનેનો એકજ માર્ગ છે તમે અશ્વરહિત છો માટે મારી સાથે સુખાસનમાં બેસો

પછી અમે બંને સુખાસનમાં બેસી નાના પ્રકારની વાર્તા કરતા તે નિર્જન અરણ્યમાં ચાલ્યા એમ તે દિવસ તો અમે આનંદથી નિર્ગમન કર્યો બીજે દિવસે માર્ગે ચાલતા સૂર્યના ઉદય સાથે વાજિંત્રના ગર્જનાને અને સ્વના ચિત્કાર શબ્દ સંયુક્ત મોટી સેનાના સુભટોનો કોલાહલ સંભળાયો તેથી શંકિત થઇ અમારા સુભટો સાવધ થતા હતા, તેવામાં બ્હીનો નહિ, બ્હીનો નહિ, એમ કહેતો એક સ્વાર અમારી સમીપે આવ્યો અને બોલ્યો કે અશ્વે અપહરણ કરેલા પુરુષને તમે જોયો ?'' એમ બોલતા મારી સાથેના પુરુષને ઓળખી અત્યંત આનંદ પામ્યા, તત્કાળ સર્વ સૈન્ય સહિત વિજયભૂપતિ ત્યાં આવ્યા અને તે પુરુષ કે જે તેનો પુત્ર થતો હતો તેને જોઇ હર્ષિત થયા બંદિજનો ઉચ્ચ સ્વરે બોલવા લાગ્યા કે વિજયભૂપતિનો પુત્ર જયસેન કુમાર જય પામો' તરતજ કુમાર સુખાસનથી ઉતરી પાદચારી પિતાને નમસ્કાર કર્યો અને પિતાના પૂછવાથી પોતાનો વૃત્તાંત જણાવવા લાગ્યો–'હે તાત ! કુશિક્ષિત હયે મને આ નિર્જન અરણ્યમાં પ્રવેશ કરાવ્યો પછી મેં ઉદ્વેગ પામી લગામ છોડી દીધી એટલે તરત તે અટક્યો અનાર્યકારીપણાથી જાણે લજ્જા પામતો હોય તેમ તત્કાળ તે પ્રાણ નિર્મુક્ત થયો તે સમયે મને પણ મૂર્છા પ્રાપ્ત થઇ ક્ષુધા અને તૃષાએ પીડિત ત્યાંજ પડ્યો હતો, ત્યાં આ ધર્મબંધુએ આવી મને જીવાડ્યો' એમ કહી મને દેખાડ્યો તે સમયે રાજાએ મને આલિંગન કરી પોતાના

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।
विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः,
प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥

નીચ પુરુષો વિઘ્નના ભયથી કોઈ પણ કાર્યનો પ્રારંભ કરતા નથી, મધ્યમ પુરુષો પ્રારંભ કરેલા કાર્યને વિઘ્ન આવ્યાથી છોડી દે છે, પરંતુ ઉત્તમ પુરુષો વારંવાર વિઘ્નથી હણાયા છતા પણ પ્રારંભ કરેલા કાર્યનો ત્યાગ કરતા નથી

એ પ્રમાણે તે મનીષિઓનો વાર્તાલાપ સાંભળી દત્ત હસીને બોલ્યો—

'ચાના પગલાં દેખાડે તે પ્રાહુરિક' એ કહેવત તમે સત્ય કરી છો એ પ્રમાણે મધ્ય પુરુષોને અમૃત સમાન મિષ્ટ ગોષ્ટિ કરતા મધ્યાહ્ન થયો તે સમયે કળાનિધિ પુરુષ બોલ્યો—

आक्रामत्युल्लसत्तेजा सूरोऽय जनमस्तके,
निस्तेजस्विना लोके निमसा य भवन्त्यहो ॥१॥
सुवर्णाभ्या च शृङ्गारो–ल्लासिनी कमलेक्षणा,
सानन्दा दयिता लक्ष्मी–र्लभ्यते देवपूजया ॥२॥

ઉલ્લાસાયમાન તેજવાળો આ સૂર્ય મનુષ્યના મસ્તક ઉપર આક્રમણ કરે છે તો નિસ્તેજસ્વીને લોકને વિષે અસાર્થ હોય? અર્થાત્ તેનાને કાંઈ અમાર્ય નથી સુવર્ણે સંયુક્ત, શૃંગારથી ઉલ્લાસાયમાન થતી, કમલેક્ષણા-કમલના જેવા નેત્રવાળી અને આનંદ પ્રાપ્ત કરાવનારી દયિતા-લક્ષ્મી દેવ પૂજાથી પમાય છે

તે સાંભળી ભૂપતિ સભા વિસર્જન કરી, સ્નાન કરી, જિનપૂજાને વિષે તત્પર થયો, પછી ભોજન કરી શય્યાને વિષે આવેલો છતો પ્રિયાની પ્રાપ્તિનો વિચાર કરવા લાગ્યો તે બોલ્યો 'હે વિધિ'

તને વન્ય છે કે જેણે દેવાંગનાને પણ રૂપ ઋદ્ધિએ પરાભવ કરનારી એ સુલોચના બનાવી, પરંતુ હવે આકાશગતિને વિષે તત્પર થાઉં એવી પાંખો આપ, જેથી હમણાંજ તે ચંદ્રવદનાનું મુખાવલોકન કરૂં એવી કઇ રાત્રી અથવા કયો દિનસ અમૃત સમાન થશે કે જેને વિષે દુર્લભ એવી તે સુલોચનાને પુણ્યાનુયોગવી હું પ્રાપ્ત કરીશ' એમ ચિંતાના સંકલ્પરૂપ કલ્લોલથી વ્યાકુલ થએલા હૃદયે કેટલોએક કાળ અતિક્રમણ કરી સભા મંડપને વિષે આવ્યો ત્યાં મેનાર્થે આવેલા અમાત્યોની વાતથી સંતોષ પામી તે દિવસ તથા રજની નિર્ગમન કરી, બીજે દિવસે પ્રભાતે અમાત્ય અને સામંતોએ પરિવૃત રાજા બેઠો છે તેનામાં કોઇ પુરૂષે દોડતા આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી 'સ્વામિન્, સીમસામંતોએ નમ્રતાપૂર્વક કહ્યાં છે કે, નવ અશ્વ, હસ્તિ અને સુભટોથી આકુળ કોઈ મહત્ સૈન્ય આપણા નગર તરફ આવે છે, જેના કોલાહલથી વનવાસી પશુઓ ત્રાસ પામી ગયા છે'

તે સાંભળી ક્રોધથી જેના હોઠ પ્રકંપિત છે, ભ્રકુટી જેની ભીષણ છે અને ન્હોકેલી (યુદ્ધ) જેને પ્રિય છે એવો તે રાજા બોલ્યો ભો ભો સેનકો! ડંકા નજાવો, સામંતો સજ્જ થાઓ અને રણને વિષે ખેનના ચાલો રાજાની આજ્ઞા શ્રવણ કરી સર્વે સુભટો વિવિધ પ્રકારના આયુધે સંયુક્ત થઈ ગજ, અશ્વ કે રથ તૈયાર કરવા લાગ્યા, લોકો પણ શંકિત થઇ આહો આહો પૂછવા લાગ્યા અને આખા નગરને વિષે કોલાહલ થઇ રહ્યો તે સમયે દૂતે રાજા સમીપે આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી સ્વામિન્! અકાળે આ શું સમારંભ કર્યો છે? હે નૃપરત્ન? જે કન્યારત્ન, ચિત્તને વિષે જેનાથી આપણા હૃદયમાં નિશ્ચળ છે, તે સ્વયંવર વરવાને આવે છે જે સકલ કલાનો પાર પામ્યો છે, પ્રકૃતિએ જે ઉદાર છે અને જેનું સ્વરૂપ ...એવો જયસેનકુમાર સૈન્ય સાથે તેને લઇ

અરે આવ્યો છે' એ સમાચારથી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને સુવર્ણની રસના (જીભ) તથા દેહાભરણ ભેટ આપી બોલ્યો 'ભો દત્ત! આ દુર્ઘટ કાર્ય તે જ કર્યું'"

દત્ત કહે 'સ્વામિન્' હેવે'

તે સમયે મતિસાગર મંત્રિએ કહ્યુ,-રાજન્ દત્ત ગ્રૌઢ અનુભ-વવાન છે, કાર્યનિર્માણને વિષે ઉદાર અને વાકચાડમ્બરે ટુંપણ છે કહ્યુ છે કે જે મેઘ અત્યંત વરસે છે તે મૃદુ અને મધુર ગાજે છે, પરંતુ રિક્ત (ખાલી) હોય તે ઘણાજ ગર્જારવ કરે છે અસાર પદાર્થને વિષે પ્રાય મહાન્ આડમ્બર હોય છે કારણ કે જેવો ધ્વનિ કાંસાથી થાય છે, તેવો સુવર્ણથી થતો નથી પોતાના સ્વામી પાસે પ્રિય આલાપ કરનાર સેવક અધમ અને પરોક્ષે રહી સ્વામિના ગુણનો ગ્રાહી હોય છે, તે ઉત્તમ સેવક ગણાય છે દત્ત ગંભીરપણાથી કંઇ બોલતો નથી પણ મને એમ સમજન થાય છે કે એણે આપના ગુણની સ્તુતિ કરી એ કન્યાને આપના ઉપર પ્રીતિવાળી કરી અને પછી તેના પિતાએ કુમાર સાથે મોકલી તેને લઇને અત્રે આવ્યો સ્વામીને વિજ્ઞાપના કરવા માટે તે ત્વરિત ગતિથી પૂર્વે આવ્યો હશે.

દત્ત કહે 'મંત્રી મતિસાગર તમે યથાર્થ સાગરજ છો, કારણ કે જે પરોક્ષે પ્રવૃત્ત છે તે પ્રત્યક્ષ જોયા બરાબર કહો છો'

રાજા કહે 'દત્ત ગંભીર મનવાળો છે અને મતિસાગર તમે બુદ્ધિમાન્ છો, હવે સમયને ઉચિત હોય તે પ્રમાણે કરો, સૈન્ય સામગ્રીનું નિવારણ કરો, હાટની શ્રેણીઓ રંગાવો, તોરણો બંધાવો અને પ્રધાનને જયકુમાર પાસે મોકલી તેનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરાવો, ગજ અને અશ્વોને માટે ઘાસ તૈયાર રખાવો અને ઉતારાની ગોઠવણ કરો' રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે મંત્રીશ્વરોએ પોતાનું સર્વ કાર્ય બજાવી જયસેન કુમાર અને પરિવારનું એવું સન્માન કર્યું કે તેથી તેઓ અત્યંત ખુશી થયા અને

અદ્વિજનોએ તો ઉચ્ચ સ્વરે શંખ નૃપતિની પ્રશંસા કરવા માંડી અર્વ સજ્જ કરેલી સામગ્રીથી ચિત્તને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે એવા પ્રાસાદને વિષે જયસેન કુમારને ઉતારો આપ્યો ત્યા મજ્જન, સ્નાન અને ભોજન કરી, ગીત નાટ્યાદિવડે સુખ સમાધીમા તે દિવસ અને રાત્રી નિર્ગમન કર્યા, બીજે દિવસે પોતાના મંત્રી અને સામંતોએ પરિવૃત્ત કુમાર રાજ્ય સભામા ગયો ત્યા અમુલ્ય ભેટ મૂકીને શંખ નૃપતિના ચરણકમળને વિષે મસ્તક નમાવ્યુ રાજાએ પણ સ્નેહ પૂર્વક આલિંગન કરી ઉચ્ચ આસને બેસાર્યો

પછી કુમારનો મહામતિ મંત્રી રાજાની સન્મુખ થઇ બોલ્યો સ્વામિન્ ! તમારા સૌજન્ય ગુણોવડે અમારા ભૂપતિનું મનરંજન થયુ છે દત્ત ચિત્રકારાએ છબીરૂપી કુચાથી બહુ વર્ણ વડે અમારા પ્રભુના ચિત્ત પટને વિષે તમારૂ સ્વરૂપ આલેખ્યુ છે, તેથી તેમનો આપની ઉપર દૂર રહ્યા છતા પણ અસ્થિમજ્જા સદૃશ રાગ વર્તે છે વધારે શુ કહીએ ? પણ એ રાગને અનુસરી પોતાના પ્રાણ થકી પણ પ્રિય એવી આ કન્યાને આપના પ્રત્યે આપના મોકલી છે ઘણા રાજપુત્રોએ માગણી કર્યા છતા તે પણ આપની ઉપર સ્નેહવતી છે, માટે મારો દીનમ જીવરાની એનુ પાણિગ્રહણ કરવું એ આપને ઉચિત છે. દાન માનાદિએ એનું એવી રીતે સન્માન કરવું આપને ઘટિત છે કે જેથી તે પોતાના માતા પિતાને ભૂલી જાય

તે સાભળી શંખ સરખા મધુર સ્વરવાળો શંખ ભૂપતિ બોલ્યો—દૂર રહેલો ગુણહિન અને વયે બાળ સરખો જે હું તેને વિષે વિજય ભૂપતિ આવા પ્રકારનો સ્નેહ ધરાવે છે કે તે એમની અપૂર્વ સૌજન્યતા બતાવે છે કહ્યુ છે કે—

मनसि वचसि काये पुण्यपीयुषपूर्णा—

स्त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः,

परगुणपरमाणून् पर्वतीकृत्य नित्यं
निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः ॥ १ ॥

મન, વચન અને કાયાને વિષે પુણ્યામૃતથી પૂર્ણ ત્રણ ભુવનના પ્રાણીને ઉપકારની શ્રેણિથી ખુશી કરનારા અને લેશ માત્ર પરગુણને પર્વત સમાન ગણીને પોતાનુ હૃદય વિકસ્વર કરનારા એવા સત પુરૂષો કો કજ હોય છે

હું પણ નિષ્કપટ સ્નેહ ધારણ કરનાર તે મહીપતિનું ન ગન પોતાના પિતાની પેઠે અન્યથા નહિ કરૂ કુલીન સ્વરૂપવાન અને કલ્પવલ્લી સદૃશ કલાવતિ કન્યાનો સ્વીકાર કરવાને કોણ ગહ્યો પુરૂષ વિનય કરે'

તે સમયે જયકુમાર સભાને વિષે આવેલ દત્ત તરફ હસીને બોલ્યો. 'હે બધુ ! આજ મને તમારા વચનની વિશેષ પ્રતીતિ થઈ અમૃત તુલ્ય વાગ્વિલાસવાળા આ નૃપતિને વિષે દાક્ષિણ્ય અને વિનયને ઉચિત સર્વ અપૂર્વ ગુણો છે, પરંતુ તે પોતાના ગુણે કરીને સંતુષ્ટ નથી, જેથી અપર મનુષ્યના ગુણ સમૂહને ગ્રહણ કરે છે અથવા મહાનુભાવ પુરૂષો સ્વભાવે એવાજ હોય છે એમનુ અવલોકન કરવાથી આજ મારા લોચન સફળ થયા અને એમની વાણી શ્રવણ કરવાથી હું કૃતાર્થ થયો

એ પ્રમાણે ગોષ્ટી કરી, લગ્ન નિશ્ચ નિરધારી સર્વે પોતાને ઉતારે ગયા, એમ નિરતર અમૃત સમાન ગોષ્ટી કરનાર તેઓએ કેટલાક દિવસ ત્યાજ નિર્ગમન કર્યા એટલે લગ્ન દિવસ પણ આવ્યો, તે દિવસે ગુરૂતર સમૃદ્ધિ પૂર્વક શંખ ભૂપતિ અને કલાવતીનો પાણિગ્રહણ મહોત્સવ થયો કરમોચન અવસરે જય કુમારે પિતાના કહ્યા કરતા પણ અધિક હસ્તિ અશ્વ, રથ, શૃગાર અને વસ્ત્ર આપ્યા શંખ રાજા પણ કલાવતીનુ પાણિગ્રહણ કરી અત્યત આનદ પામ્યો થોડા દિવસ પછી જયસેન કુમારે

શંખ રાજાની આજ્ઞા લઇ, કલાવતીને આશ્વાસન આપી સૈન્ય સહીત દેવશાલપુર તરફ પ્રયાણ કર્યું

શંખ રાજા પણ કલાવતી સાથે નિરંતર ભોગ ભોગવતો તેના પ્રેમરસમા એવો નિમગ્ન થઈ ગયો કે ક્ષણમાત્ર પણ તેનો વિયોગ સહન કરી શકે નહિ તેના વિના આસ્થાન મંડપ ચારકસ્થાન સમાન લાગે, સારા આહાર નીરસ લાગે અને અશ્વક્રીડા મનને પીડારૂપ લાગે બીજાં સર્વ કાર્ય દેહવડે કરતો પરંતુ મન તો તેને વિષે સ્થાપિત રહેતુ રાજાની એવી પ્રીતિથી અંતઃપુર પણ કલાવતીમય થઇ ગયુ નગરની સર્વ સ્ત્રીઓ તેણીનુ સૌભાગ્ય અને સુખ જોઇ પરલોકે તેના સરખુ સુખ પ્રાપ્ત કરવાને ધર્મકાર્યમા તત્પર થઇ

બાળપણથી સદાચારને વિષે લીન થયેલી કલાવતી પણ કોઇ દિવસ મૃષા વચન બોલતી નથી, પૈશુન્ય આદરતી નથી, કલહ મત્સર કરતી નથી અને રાજાની એવી પ્રીતિનુ પાત્ર હોઇને લેશમાત્ર પણ ગર્વ ધારણ કરતી નથી નિરંતર મનની સાથે મધુર મિત અને વિનયી વચનથી બોલે, પરોપકાર કરવામા તત્પર રહે અને દિવસે દિવસે વધારે સદાચારવંત દેખાવા યત્ન કરે. બીજી અજ્ઞાન સ્ત્રીઓની પેઠે પોતાની શોક્યો સાથે પણ કલહ કંકાસ ન કરતા તેઓને સર્વ રીતે આનંદ પમાડતી

અન્યદા સુખ શય્યાને વિષે સુતેલી કલાવતી રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરે કુસુમમાળાએ અર્ચિત વિસ્વર થયેલા કમળે ઢાંકેલ અને ક્ષીરોદધિ જળે ભરિત સુવર્ણ કલશ જોઇને પ્રાતઃકાળના વાજિંત્રનાદે જાગી તરતજ અત્યંત આનંદ પૂર્વક પતિ પાસે જઇ સ્વપ્ન વૃત્તાંત નિવેદન કર્યો રાજાએ કહ્યુ 'પ્રિયે ! તારે અપૂર્વ રાજ્યશ્રીને ભોગવનાર પુત્ર થશે,' પતિનુ એવુ વચન સાંભળી આનંદ પામનારી રાણી સુખમા દિવસ નિર્ગમન કરતી ગર્ભનુ પાલન કરવા લાગી અત્યંત શીત ઉષ્ણ ન જમવુ, અતિ તીખાં

જ મ પામી ન જ મ્યા બરાબર છે અરભુકે દુર્ભર ઉદર ભર વાને અર્થે પિતાની સાથે યુદ્ધ કરે છે, બાધવને હુણે છે અને દુર્ઘટ કાર્યને વિષે પ્રવર્ત્તે છે પટુ ચાટુતા કરનાર સેવક શ્વાન તુલ્ય ગણાય છે. દેવિ ! મારે પણ પરત્નાધીનપણે આવુ અકાર્ય કરવાનો વખત આવ્યો છે તમે રથથી નીચે ઉતરો અને આ શાલ વૃક્ષની છાયા નીચે બેસો વધારે કહેવાને હું શક્તિમાન નથી, રાજાની આજ્ઞા એવીજ વર્ત્તે છે ’

તેના તેના વચન સાભળવાથી તત્તને જાણનારી કલાવતી રથથી નીચે ઉતરી મુર્છા પામી અને તે સુભગ પણ રૂદન કરતો રથ હાકી નગર તરફ ગયો થોડી વારે જેવી કલાવતી સચેતન થઇ રૂદન કરે છે તેનામા રાજાએ મોકલેલી ક્રોધે ભયકર દેખાતી, રાક્ષસીની પેઠે હાથમા કૃતિ ! ધારણ કરેલી, ચાડાલીએ આવી કહ્યુ—રે પાપિષ્ટે ! દુષ્ટચેષ્ટિત અપદા ભોગવવાને તત્પર થઇ ? તુ જાણતી નથી કે તેથી રાજા પણ પ્રતિકુળ થયો માટે તે કર્મનુ ફળ તુ ભોગવ’ એમ કહી આભૂષણે સહિત તેના બે હસ્ત છેદી નાખ્યા

હા તાત ! હા માત ! એમ બોલતી કલાવતી તરતજ મુર્છા પામી ભૂમિ ઉપર પડી કેટલીએક વારે શીત પવનના યોગથી સચેતન થઇ ત્યારે અત્યત વિલાપ કરતી બોલવા લાગી –‘ હે દૈવ ! તુ શા માટે મારા ઉપર કોપાયમાન થયો અરેરે મે એવા શા પાપ કર્યા હશે જેથી મારે આના ફળ ભોગવવા પડે છે હે આર્યપુત્ર ! હે વિજ્ઞ ! તમે આવુ સાહસ કર્યું તે યુક્ત કર્યું હશે, કારણ કે તમારા અતકરણમા ઉત્પન્ન થયેલી શકા શલ્યવત્ અનુતાપ કરતી હશે અગર જો કે મે તો કાઇપણ અપરાધ કર્યો નથી, પરતુ કોઇ ખલ પુરૂષે તમને શુ કહ્યુ હશે, તે હું જાણતી નથી, હે સ્વામીનાથ ! હું મારા શીલને કલંકિત કરૂ એવી

ગમે પણ શ્રદ્ધા ન રાખો. મારી સર્વ ઋદ્ધિનો નાશ થાઓ, મારા દેહનો અંત આવો, મારૂં સર્વસ્વ લુંટાઇ જાઓ પણ હું શીયલવ્રત ખંડિત ન કરૂં ક્ષત્રિયાણી સ્ત્રીઓ વિગ્મન થાય પણ સત્પુરૂષે અંગીકાર કરેલી, નિશ્ચળ હોય' એ લોકોક્તિથી તમે વિપરીત કરી, હે પ્રિય ! તે પ્રેમપ્રતિપત્તિ-તે મધુરાલાપની પદ્ધતિ તમે એકદમ કેમ વિસ્મૃત થયા ? હે તાત ! હે માત ! હે ભ્રાત ! તમારા પ્રાણથી પણ વલ્લભ હું અત્રે મૃતપ્રાય પડી છું, તેનું કેમ રક્ષણ કરતા નથી ! હું અશરણ અનન્યધામા પરદેશી વ્યથાતુર શું કરૂં ? એમ દુઃખથી વિલાપ કરતા ઉદરને વિષે વ્યથા ઉત્પન્ન થઇ નદી પ્રસૂતિ સમય જાણી લજ્જા પામી, નજીક આવેલી નદીના તીર ઉપર રહેલ ઝાડની ઘટાના મધ્ય ભાગમાં ગઇ ત્યાં મહાકષ્ટે દેવકુમાર સદૃશ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

અહો ! કર્મની કેવી ગતિ છે ? જેનું વચન નીકળે ત્યાં હજારો માણસો ખમા ખમા કરનાર તૈયાર હોય, જેના પ્રસવ સમયે પ્રસૂતિ ક્રિયા કરનારી સેંકડો દાઇઓ હાજર હોય અને જે રાજ્ય મહેલને વિષે સુખશય્યાને વિષે શયન કરનારી તેણીને આવે સમયે વનમાં-ઝાડની ઘટામાં જમીન ઉપર એકલા નિરાધાર અવસ્થામાં આ ક્રિયા બને એ કેવી વિચિત્રતા ! કર્મ શું તે કોઈ ન કરે ! કર્મ મનુષ્યને ન હોય ત્યાં લઇ જાય છે અને ન બને તેવા કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત કરે છે.

પોતાને હસ્ત નથી જેથી બાળકને લઇ લે, તેથી પગ પાસે પડેલા બાળકને જોઇ, તે હર્ષ અને શોક વાસ્ય કરતી બોલી હે બાળ ! તું ભલે જન્મ્યો ! તું દીર્ઘાયુ-સુખી થજે ! અભાગ્યના ઉદયથી અત્રે હું બીજી તો શું વધામણી કરૂં ? એમ બોલતી રોઇ પડી આંખમાં આંસુ ભરાઇ ગયા-તમસ આવી મૂર્છાતુર થઇ ગઇ અહો ! જે બાળકના જન્મ સમયે અને- પ્ર-

કારના વાજિંત્રો વાગે, હજારો વધામણીઓ થાય અને મેકરો માણસના હૃદયમા આનંદ વર્તે, તે બાળકને વગડામા-જંગલમા કોઈ ભોય ઉપરથી લઇ લેનાર પણ મળે નહીં! આવો દેખાવ જોઇ કઇ માતાનું હૃદય ફાટી ન જાય? કોણ મનુષ્ય આવા બનાવથી દિલગીર ન થાય?

થોડી વારે મૂર્છા પામેલી કલાવતી શુદ્ધિમા આવી ત્યારે તરફડતો બાળ અળોટતો નદીના તીર પાસે ગયેલો જાણી અત્યંત કષ્ટે ત્યાંથી ખસી પગવડે તેને પકડી રાખી બોલી, હે નદી-માતા! દીન થયેલી હું તારે આશ્રયે આવીને બેઠી છુ. શરણાગત ઉપર કૃપાવતિ તુ મારા પુત્રનું હરણ ન કર હે દેવિ! હે જ્ઞાનલોચને! જો લેશમાત્ર પણ મારા શીયલ વ્રતને મે કલંકિત કર્યું ન હોય તો આ મારા બાળકનુ પાલન થાય એવો ઉપાય કર એમ દીન સ્વરે રુદન કરતી કલાવતી ઉપર શીયળના પ્રભાવથી નદીની અધિષ્ટાતા દેવી પ્રસન્ન થઇ અને તતકાળ પ્રગટ થઇ તેની બાહુલતા ભવ્યતર કરી અદ્રશ થઇ

આ બનાવથી કલાવતી જાણે અમૃતથી સીંચાઈ હોય તેમ અપૂર્વ સુખ અનુભવવા લાગી. હસ્તવડે બાળકને ગ્રહણ કરી પોતાના ઉત્સંગમા સ્થાપ્યો અને દેવીની સ્તુતિ કરવા લાગી

जय देवि! चिर भद्र, तुभ्य निश्छद्मवत्सले
दु खदीनाह्वनाथाहं, त्वया स्वामिनी जीविता. ॥१॥

इन्गापन्निमग्नाया, जीवितव्येन किं मम,
किं तु बाल लसद्भाल नेशे मोक्तु निराश्रयम् ॥२॥

હે દેવિ! તુ જયવંત થા! હે નિષ્કપટવત્સલે! તારૂ ચિર કાળ પર્યંત કલ્યાણ થાઓ! હે સ્વામિનિ દુ ખથી દીન થયેલી અને અનાથ એવી મને તમે જીવાડી આવી આપત્તિને વિષે પડેલી હું તેને જીવિતવ્યે કરીને શુ? પરંતુ તેજસ્વી ભાલવાળા નિરાશ્રય આ બાળકને મુકવા હું સમર્થ નથી

વળી બાળકની સામુ જોઇ રૂદન કરતી બોલી પુત્રની ઉ-ત્પત્તિ રાજાના નગરને વિષે મહાનઉત્સવ કર્તા થાત, પરંતુ વિધિની વિચિત્રતાને વિક્કાર છે જો આમ હતુ તો મને શા માટે આ સ્થિતિ સુધી પહોચાડી? પરતુ એમા વિધિનો શુ દોષ ગણુવો? એ તો મારા કર્મનોજ દોષ છે જો પૂર્વે હુ શીયલનત ધારણ કરી સાધ્વી થઇ હોત, તો ભવ સબધી આવો પરાભવ સહન કરવો ન પડત' એમ જુદા જુદા પ્રકારની કલ્પના કરી રૂદન કરતી તે વનપશુઓને પણ રૂદન કરાવવા લાગી એવામા કોઇ તાપસ એ રસ્તેથી નીકળ્યો તે તેણીને જોઇ વિચારવા લાગ્યો કે શુ આ સ્વર્ગસુરી છે? શુ વિદ્યાધરી છે? શુ વનદેવી છે? શુ કિન્નરી છે? શુ નાગાંગના છે? અથવા નૃપાંગના છે? એમ વિચારી તેણીને મનુષ્ય જાણી,–દયા આણી પોતાના તપોવનમાં કુલપતિ સમીપે લઇ ગયો કલાવતીએ કુલપતિ સમીપે જઇ નમસ્કાર કર્યો એટલે તેમણે કુશલ વર્તમાન પુછ્યા, તેથી દુ ખનુ સ્મરણ કરીને રૂદન કરવા લાગી તેણીને એ પ્રમાણે રૂદન ક-રતી જોઈ, આ કોઇ દુ ખાર્ત્ત છે એમ વિચારી, કુલપતિએ અમૃત સદૃશ મધુર વાણીએ તેને આશ્વાસિત કરી, અને બોલ્યો—' હે વત્સે! સુખ દુ ખ એ પુણ્ય પાપ રૂપી વૃક્ષના ફળ છે અને તે પોતેજ ઉત્પન્ન કરેલા છે સત્ મનુષ્યે તેને વિષે ખેદ હર્ષ ન કરવો લક્ષણે યુક્ત તારૂ શરીર, ગભીર વાણિ, સુદર નેત્રો એ વિગેરેથી તારે વિષે કુલીનતાની સભાવના થાય છે હે પુત્રી! તારૂ કલ્યાણ થશે? માટે અહીં તાપસીઓની સાથે રહી ધૈર્ય અવલબન કરી આ બાળકનુ પાલન કર કહ્યુ છે કે 'जीवन भद्र पश्यते' જીવતો મનુષ્ય કલ્યાણને પામે છે ' એ પ્રમાણે કુલપતિના વચનથી જીવિતાશા પ્રાપ્ત થયેલી કલાવતીએ તેનુ વચન માન્ય કર્યુ એટલે ગુરૂએ તેણીને તાપસીઓને સોંપી.

અહીં ચડાલણીએ અગદ યુગલે સહીત હસ્ત રાજાને દેખા-

ડયા, તેની ઉપર જયસેન કુમારનું નામ જોઈ ખેદ સાથે શકિત થયો નિશ્ચય કરવાને ચટપટી થઈ તરતજ દત્ત શ્રેષ્ઠિને બોલાવીને પુછ્યુ કે 'દેવશાલપુરથી હમણા કોઇ આવ્યુ છે ?' તેણે કહ્યુ હાજી. દેવીને તેડવા માટે રાજપુરૂષો આવેલા છે અને તેઓ મારે ઘેર ઉતર્યા છે, પ્રસ્તાવના અભાવની તેઓ આપનુ દર્શન નથી કરી શકયા'

એથી વળી વધારે ચિંતા વડે તત્કાળ તેઓને બોલાવ્યા અને પુછ્યુ કે 'સુંદર આકારવાળા અને અમૂલ્ય મણિવડે નિર્મિત અંગદ યુગલ તમે લાવ્યા છો ?' તેઓએ કહ્યુ 'જયસેન કુમારે પ્રેમ પૂર્વક દેવને અર્પણ કરવાને માટે અમને આપ્યા હતા પરંતુ દેવની પાસે અમે આવી શક્યા નહિ, તેથી તે દેવીને અમે આપ્યા છે' તેઓના એમ બોલવા સાથેજ રાજા મૂર્છા પામી આસન ઉપરથી નીચે પડયો

રાજાને અકાળ મૂર્છા પ્રાપ્ત થવાથી મંત્રી વિગેરે હાહાકાર પામ્યા અને શીત વસ્તુના ઉપચારથી સચેતન કરવા લાગ્યા જ્યારે મૂર્છાથી વિમુક્ત થયો, ત્યારે રાજા ચિત્તને વિષે વિચારવા લાગ્યો 'અહો જુઓ મારૂ અવિવિક્તત્વ ! જુઓ મારૂ અજ્ઞાન જાણિત્વ ! જુઓ ઉત્સુકકારિતા ! જુઓ નિર્ભાગ્યશૌભિતા ! જુઓ નિર્દયચિત્તત્વ ! જુઓ કુટબુદ્ધિ ! જુઓ કૃતઘ્નકારિત્વ ! જુઓ કર્મચંડાળતા ! સ્થિર પ્રીતિવાળા મિત્ર અને ભાર્યાદિ સંપત્તિને હુ અયોગ્ય છુ, એમ વિચારી પુનઃ મૂર્છા પામ્યો, તેથી તેનીજ રીતે મંત્રીશ્વરો તેને સજ્જ કરી પુછવા લાગ્યા 'હે સ્વામિન્ ! અકાળે આપને આવી વ્યાકુળતા થવાનુ શુ કારણ છે ?' રાજાએ કહ્યુ 'હે અમાત્યો ! પૂર્વે હુ નામે શંખ હતો હવે અર્થથી પણ શંખ થયો બ્હાર વિશદ અને મૃદુ વાણીવાળો પણ અંતઃકરણમા કુટિલ ઠર્યો વિજય ભૂપતિના હિતને, જયસેન કુમારની વયસ્યતાને, કલાવતીના પ્રેમસ્થૈર્યને અને કુળની નિર્મ-

લતાને મે મલીન કરી કાદવમા નાખી ! પોતાનીજ મતતિનો મે છેદ કર્યો ! હાહા નષ્ટક પ્રમનમાળવાળી રાણીને મૃત્યુ પમાડી હે પ્રવાને ! પાપના મતાપથી શુસે થયેલો હુ આત્મા નારવા કરવાને શક્તિમાન નથી માટે તત્કાળ ઇધનવડે અગ્નિ તૈયાર કરાવો જેથી હુ તેનુ શરણ કરૂ

રાજાની એવી વિષમ વાચા શ્રવણ કરી, સર્વે પરિવાર વર્ગ એક બીજાના મુખ સામુ જોવા લાગ્યા અને વ્યાકુળ થઇ વિલાપ કરવા લાગ્યા અતપુરની સ્ત્રીઓએ વૃત્તાત જાણી અમારા શૃગારરૂપ દેવી કયા ગઇ ! હે આર્યપુત્ર તમે નિર્દય થયા ! શા માટે આવુ અસમજસ કાર્ય કર્યુ ? એમ બોલતી રૂદન કરવા લાગી નગરમા ચોતરફ એ સમાચાર પ્રસરી ગયા હે વિધિ ! આ શુ વિષમ નાર્ય કર્યુ ? એમ બોલતા નરનારીના સમૂહ સ્થળે સ્થળે રૂ ન કરવા લાગ્યા, શોકાકુલ થયેલા નગરજનોએ થોડુ ઘણુ ભોજન કરેલુ વમન કર્યુ, ખાવુ પીવુ ત્યાગ કર્યુ, તે દિવસે બાળકોએ પણ સ્તનપાન કર્યુ નહિ એમ સર્વ નગર શાકમય થઇ ગયુ

અખિલ નગરને શોકાકુળ જાણી દ્વિગુણ દુ ખને પામતો રાજા બોલ્યો-"બો પ્રધાનો ! અત્યત વેદનાથી વ્યાકુળ થયેલ મને શા માટે હવે વિલબ કરાવો છો ?" તે સમયે મત્રી, સામત અને નગરના શિષ્ટજનો રાજા સમીપે આવી વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા "હે ક્ષિતીશ્વર ? ક્ષત ઉપર ક્ષારનુ લેપન ન કરો ! હે રાજન્ ! તમારો એક મોટો દોષ થયો હવે બીજો જે દોષ કરવા આપ તત્પર થયા છો તે દાઝયા ઉપર ડામ જેવુ છે બીકણ જનો ભયભીત થઇ ધીર પુરૂષોને શરણે જાય છે પરતુ ધીર પુરૂષોજ જ્યારે ધીરજનો ત્યાગ કરે ત્યારે તેવા જનોને કોનુ શરણ ? હે સ્વામિન્ ! રાજ્યનો ત્યાગ કરી, કુળનો છેદ કરી, મરણનાધા કોણ કરે ? એવો કોણ મુર્ખ હોય કે ઘર બાળીને ઉદ્યોત કરે" એમ અનેક પ્રકારે

સમજાવ્યા છતા તેઓની શીખામણની અવગણના કરી રાજા હયારૂઢ થયો અને મન્ત્રીઓએ વાર્યા છતા આગળ ચાલ્યો. સેવક જનોને દુઃખ પ્રાપ્ત કરાવતો વર્મી પુરૂષોને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરાવતો, શોકાશ્રુવડે ધોવાએના નેત્રવાળી નારીઓથી જોવાતો અને છત્ર ચામર તથા વાજિંત્રોએ વર્જિત રાજા નગરની બહાર નન્દનવનમા ગયો

એ સમયે બીજા ઉપાયનો અભાવ થવાથી વિલબ કરાવવા માટે ગજશ્રેષ્ઠિએ આગળ આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી 'હે સ્વામિન્' જગત્સેવ્ય દેવાધિદેવનો અત્રે પ્રાસાદ છે, તેમની પ્રથમ પુષ્પ ચદનાદિ વડે પૂજા કરો અને પછી તેજ સ્થળે અમિતતેજ નામે ગુરૂ છે તેમને વન્દન કરો જેથી આ લોક અને પરલોકને વિષે મગલ થાય

શ્રેષ્ઠિનુ અવધ્ય વચન અને એ સર્વ ક્રિયાઓ પરભવને વિષે સમ્બલરૂપ થશે એમ ધારી, રાજા જિનપ્રાસાદમા ગયો. ત્યા ભક્તિપૂર્વક વદન—નમસ્કાર પૂજા કરી બહાર નીકળી ગુરૂ મહારાજને વન્દન કર્યું તે સમયે ગુરૂ મહારાજે દેશના આપવી શરૂ કરી—હે રાજન્ ! જન્મ જરા મૃત્યુરૂપ નીરે પૂર્ણ આધિ વ્યાધિરૂપ વડવાનળે યુક્ત અને રાગદ્વેષ ધતા અજ્ઞાનરૂપ મહા મત્સ્યોએ વ્યાપ્ત આ ભવસમુદ્ર દુસ્તર છે તેને વિષે મનુષ્ય, તિર્યંચ, નરક અને સ્વર્ગરૂપ ચાર ગતિ છે, જેને વિષે પડીને સન જીવોએ અનતનાર દુઃખો ભોગવ્યા છે વળી તેમા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ ચાર સર્પ છે, જે સર્વ પ્રાણિને ડસીને નાશ પમાડે છે કહ્યુ છે કે—

> कोहो पिय पणासेइ, माणो विणयनासणो,
> माया मित्ताणि नासेइ, लोहो सव्वविणासणो ॥ १ ॥

ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે અને લોભ સર્વ વિનાશક છે

હે રાજન્ ! ક્રોધાતુર માણસ કાર્ય અકાર્ય, હિત અહિત યુક્ત અયુક્ત સારાસાર, ગુણ અવગુણ-કાંઈ પણ જાણતો નથી ક્રોધને વશ થઈ મનુષ્ય એવા કાર્ય કરે છે કે જે આ ભવ અને પરભવને વિષે દુ ખ કર્તા થાય ક્રોધાતુર અવસ્થામા કરેલા સાહસ કાર્યો પૂર્વે થએલા પદ્મ રાજાની પેઠે અત્યન્ત અનર્થ કરનાર થાય છે ”

તે સાભળી રાજાએ કહ્યુ ‘ભગવાન ! જગતને વિષે હું મહા પાપવાન છુ, તે માટે એ પદ્મ રાજા કોણ અને એનો વૃત્તાત કેવી રીતે છે તે કહો ’

ગુરૂએ કહ્યુ “ આ અપાર સસારને વિષે ભારેકર્મી પ્રાણિઓને એવા વૃત્તાત અનતવાર બને છે તથાપિ પ્રસ્તુત કથા સાભળ ! પૂર્વે પદ્મપુરને વિષે પદ્મનામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે એક દિવસ રથવાડી જતો હતો, તેવામા તેણે માર્ગને વિષે ભુવન ઉપર બેઠેલી, મદ્રૂપ સપત્તિએ ગોઆભત આશ્ચાત્ કમળા સદૃશ વરૂણ શ્રેષ્ઠિની કમલા નામની કન્યાને સખીઓ સાથે ક્રીડા કરતી જો, પોતાના અતપુરમા ઘણી સ્ત્રીઓ છતા તેની ઉપર લુબ્ધ થયો કહ્યુ છે કે—

लुब्ध. स्वै. कामुक स्त्रीभि पृथिव्या पार्थिवोऽपि च,
विद्वान् सुभाषितै कोऽपि, तृप्ति मासी जगत्यपि ॥ १ ॥

જગતમા કોઈ લોભી પુરૂષ દ્રવ્યથી, કામી પુરૂષ સ્ત્રીથી, રાજા પૃથ્વિથી અને વિદ્વાન સુભાષિતથી સતોષ પામ્યા છે ? અર્થાત્ તે તે પુરુષો તેતે વસ્તુથી સતોષ પામતા નથી

તરતજ તે કન્યાની તેના પિતા પાસે માગણી કરી, શુભ મુહુર્ત જોવરાવી આડબરથી લગ્ન કર્યુ પણ બહુ વ્યસ્તતાને લીધે તેણી હૃદયથી પણ વિસ્મૃત થઈ અને પિતાને ઘેર રહી. કેટલેક

વળે રસ્તે જતા પ્રૌઢ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલી તેણીને જોઈ સાથેના મિત્રને પૂછ્યુ 'આ કોણ છે ?' તેણે કહ્યુ 'હે પ્રભો! પૂર્વે તમે જે શ્રેષ્ઠિની કન્યા સાથે લગ્ન કર્યું હતુ તે તમારી ભાર્યા છે' એ સાભળી તે સબધી સ્મૃતિ થઈ અને વિચારવા લાગ્યો કે અહો મે એની સાથે લગ્ન કરી એને કદર્થના પમાડી, પુન મિત્રને પુછ્યુ 'એ પ્રોષિત ભર્તાની જેમ કુત્સિત વસ્ત્રવાળી અતિ દુર્બલ અને મગલસૂચક વલયનેજ ધારણ કરનારી કેમ દેખાય છે ?' તેણે કહ્યુ 'રાજન્ ! શીલાભરણે ભૂષિત કુલસ્ત્રીઓનો એ ધર્મ છે કે પતિના વિરહે શૃગારાદિ ધારણ ન કરે,' કહ્યુ છે કે—

पादवा इव शुप्यन्ति, स्मराग्निज्वालिता अपि,
शील मान न मुञ्चन्ति सदाचारा कुलाङ्गना.

સ્મરાગ્નિએ દહન કર્યા છતા વૃક્ષની જેમ સુકાય છે પરતુ સદાચારવાળી કુલાગનાઓ શીલનો ત્યાગ કરતી નથી

પછી રાજાએ તેણીને તેડવા માટે માણસ મોકલ્યા તેમની સાથે તેના પિતાએ પ્રીતિપૂર્વક પોતાની પુત્રીને મોકલી તે પણ રાજ્ય ભુવનમા આવી શૃગાર સજી સખીઓ સાથે વાસભુવનમા બેઠી તેના સગમને વિષે ઉત્સુક્તાને ધારણ કરનાર રાજા પણ સભા વિસર્જિ હર્ષ સહીત ત્યા ગયો સમીપ આવતા ભર્તારને જોઇ ઉભા થઇ રાણીએ વિનય પૂર્વક આ રસત્કાર આપ્યો રાજાએ કહ્યુ 'હે ભદ્રે ! આગ્રહપૂર્વક મે લગ્ન કરી તને વિસરી મૂકી એ મારો ભુલ માટે તારે ક્ષમા કરવી,' એમ કહી રાજાએ તેને અત્યત ખુશી કરી

તેણીએ કહ્યુ 'પ્રાણેશ ! સર્વ વિષયમા સાવધાનતા ધારણ કરનાર તમને તો પ્રિયાથી વિસ્મૃતિ ન થાય, પરતુ નિ પુણ્ય સ્રીઓને પોતાના સ્વામીનુ દર્શન દુર્લભ હોય છે તેમ મારા અભાગ્યને લીધે આપને વિસ્મૃત થઈ સ્વામીનાથ સ્નેહ પૂર્

આપને ચિત્તને વિષે ધારણ કર્યા છે, દ્રષ્ટિએ અનેકવાર જોયા છે તોપણ વિરહાગ્નિવડે આ શરીર દગ્ધ થઇ ગયું ' એમ કહી રતિવિલાસમા ચતુર તે સ્ત્રીએ લજ્જાનો ત્યાગ કરી તે રાત્રિને વિષે રાજાને અત્યંત રંજન કર્યો, પરંતુ નૃપતિ તેની કામકલાને વિષે ચાતુરી જોઇને શંકિત થયો ગુણો કોઇલીએક વખત દોષને અર્થે થાય છે તેવી રીતે આને વિષે રહેલો ચતુરાઇએ રાજાને સંશય પમાડયો રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરમા રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, આ સ્ત્રી મુગ્ધાના નથી પરંતુ પ્રૌઢ રમણિક છે, એનું ચરિત્ર અને વિજ્ઞાન વિચિત્ર છે કુલવતી નારીઓને પતિના પ્રથમ સંગમે આવી ચતુરાઇ અને ધૈર્ય ક્યાંથી હોય ? માટે નિશ્ચયે એ દુ શિના છે હું એનો વધ કરૂં કે શું કરૂં ' એમ કોપાક્રાંત થઈ ગયો. વળી વિચાર્યું કે સત્પુરુષોને સ્ત્રી અવધ્ય છે, માટે બીજો ઉપાય કરૂં એમ ધારી ક્રોધાતુર થયેલો ત્યાંથી નીકળ્યો. તરતજ મંત્રીને બોલાવી હુકમ કર્યો કે ' આ દુષ્ટાત્મા સ્ત્રીનો નાશ કરો. '

મંત્રીએ તેણીને સાથે લઇ એકાંત સ્થાનમાં રાખી વિચારવા લાગ્યો કે ' આ સંસારમા મનુષ્યોના વિચિત્ર ચરિત્રો હોય છે, તેઓને રાગદ્વેષ નચાવે તેમ નાચે છે રાગાંધ મનુષ્ય છતા દોષને દેખતો નથી અને અછતા ગુણને દેખે છે દ્વેષાંધ તેથી વિપરીત રીતે પ્રવર્તે છે કોપ પરિતાપના ઘાતથી જર્જરિત અંગવાળા ભૂપતિને મારે અતિમંદ ચિત્તની દશાને સજ્જ કરવો, એ મારી ફરજ છે ' એમ ધારી રૂદન કરતી તેણીને આશ્વાસન આપી, બુદ્ધિ વડે નૃપતિને બોધ કરવા રાજસભામા ગયો

સભામંડપને વિષે આવેલા કુસ્થાનગત ગુણસમુહવત્ પ્રભાત સમયના દિપવત્ દ્યોતે અદીપ્યમાન, વિસ્મય અને ક્રોધે મિશ્ર, આ શું ? આ શું ' એમ વિચારમા બેઠેલા રા-

જાને જોડી નમસ્કાર કરી બેસનારા સભાજનો વિવિધ પ્રકારની
વાર્તા કરવા લાગ્યા તે સમયે વિશ્વવંઠ નામનો વાચાળ બ્રા-
હ્મણ પ્રથમ બોલ્યો ' ભો ભો ! સભાજનો અધુના એક
વિચિત્ર વૃત્તાંત થયો છે ' તે સાભળી સભાજનોએ તે જાણવા
આગ્રહ બતાવી એટલે તે બોલ્યો " આ નગરને વિષે ગુણે
શ્રેષ્ઠ ધન્ય નામે શેઠ હતો, સર્વ વ્યવહારીને વિષે એ મુખ્ય
હતો, તેને શ્રી નામા ભાર્યા હતી તેઓના ધન, ધનદ, ધર્મ અને
સોમ નામે ચાર વિચક્ષણ પુત્રો છે યૌવનવયે તે ચારેને પર-
ણાવ્યા છે એક દિવસ ધન્ય શેઠને ઘણોજ મંદવાડ થઈ ગયો.
વૈદ્યોએ અસાધ્ય વ્યાધિ જણાવવાથી સર્વે સ્વજન વર્ગ ત્યા
એકઠા થયા, તેઓએ શેઠની ભક્તિપૂર્વક પૂજા કરી અને પ્ર-
ત્યેકે ક્ષમાવ્યા પછી તેઓ બોલ્યા ' શ્રેષ્ઠિન્ ! તમે નામ અને
અર્થથી ધન્ય છો, તમે જાતે અગણિત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યું,
સ્વજન વર્ગનું પોષણ કર્યું, અને સાત ક્ષેત્રને વિષે પ્રચુર દ્રવ્ય
વાપરી કીર્તિ ઝલ્લરી વગાડી, પરંતુ પિતાના મૃત્યુ પછી સ
પત્તિ વહેચવાનો વિધિ પિતાએ ન બતાવ્યો હોય તો પુત્રો
પરસ્પર વાદ વિવાદ [illegible] માટે અમારી સાક્ષિપૂર્વક તમે પુ
ત્રોને સમ ભાગે દ્રવ્ય અર્પણ કરો, જેથી એઓને અંદર અંદર
ક્લેશ ન થાય ને તમારો યશ પ્રવર્તે ' તે સાભળી શેઠે પુત્રો
ને પોતાની પાસે બોલાવી બોલ્યા, પુત્રો ! તમારે એક બીજા
ની સાથે સપીને રહેવું ચક્ષુ વડે વદન શોભે છે અને વદન
વડે ચક્ષુ શોભે છે, પત્રથી વૃક્ષ શોભે છે અને વૃક્ષ વડે પત્ર
વ શોભે છે, તેમ તમે પણ એક બીજાથી અધિક શોભા પા
મશો કોઈ વખત તમારે અંદર અંદર કલહ ન કરવો અને
પ્રીતિથી રહેવું, કદાપિ પ્રીતિનો નિર્વાહ ન થાય તો ઓરડાની
ચાર દિશામા ચાર કળશ દાટેલા છે, તે અનુક્રમે તમારે ગ્રહણ કરવા,
એમ કહી પંચત્વ પામ્યા અને પુત્રોએ લૌકિક ક્રિયા કરી

પછી તે પુત્રોએ કેટલોએક વખત તો સુખ અને સપમા નિર્ગમન કર્યો, પણ પાછળથી સ્ત્રીઓને લીધે તેઓ પૃથક્ દ્રવ્ય વાળા થયા, એ ને ચારેએ એકત્ર થઈ પિતાએ કહેલા કળશ માગ્યા તેમા પહેલાને વિષે ધૂળ, બીજાને વિષે અસ્થિ, ત્રીજા ને વિષે ચોપડા, અને ચોથમા સોના મ્હોર, એમ નીકળ્યુ, તે જોઈ ત્રણુ તો દીનમુખવાળા થયા, અને ચોથો ખુશી થયો.

પેલા ધનના લોભથી નિરાશ થયેલા ત્રણે ભાઈઓ જાણે તરવારથી હણાયા હોય તેમ પૃથ્વી ઉપર પડયા, અને નાખુ કુટતા બોલ્યા 'શત્રુરૂપ પિતાએ અમને વિશ્વાસ પમાડીને ઠગ્યા. સર્વ સાર વસ્તુ સોમને આપી અમને કઈ પણ ન આપ્યુ' ત્યારે સજ્જન પુરૂષોએ કહ્યુ 'સઘળુ ચાર ભાગે વહેચી લ્યો'

સોમ કહે 'મને મારીને લ્યો અન્યથા તેમાથી કિંચિત્ માત્ર દ્રવ્ય હુ નહિ આપુ કર્મદોષથી તમારૂ દ્રવ્ય ધૂળરૂપ થઈ ગયુ તેમા મારો શુ દોષ? મેરી માગમાથી ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા રાખો છો

પેલા ત્રણ ભાઈઓ બોલ્યા 'હે મુગ્ધ! તુ સઘળા ધનને વિષે લુબ્ધ થયો છે પણ તેમ નહિ બને વ્યવહારે સમજ અથવા સ્વજન કુટુબીઓ કહે તે પ્રમાણે કર, તેઓ તને આપે તેટલુ દ્રવ્ય તુ ખુશીથી ભોગવ એ શિવાય બીજો માર્ગ નથી'

એમ ઘણો વિવાદ થયો પણ કોઈ સમજ્યુ નહિ તે સમયે હિતસ્વી લોકોએ કહ્યુ તમે કલહ ન કરો, વ્યાપાર કરો અને તમારો ન્યાય કરવાને પ્રધાનાદિ રાજ્ય વર્ગ પાસે જાઓ' તેઓએ તે પ્રમાણે અગીકાર કરી છ માસ પર્યંત ધર્માધિકારી પાસે આંટા ખાધા પણ કોઈએ તેનો નિવેડો ન કરી આપ્યો આ વાત રાજાજીએ ધ્યાનમા લેવા જેવી છે"

રાજા કહે 'પછી તેનો ન્યાય કોઈએ પતાવ્યો કે નહિ?'

તેણે કહ્યુ "સ્વામિન્ તેઓનો ક્લેશ કોઈએ પતાવ્યો નહિ

તેથી મુઝાઈને પરદેશ તરફ ચાલ્યા કોઈ ગામના પાદરમા સભા કરીને બેઠેલ વૃદ્ધ પશુપાળને જોઈ નમસ્કાર કરી ત્યા ઉભા રહ્યા તે જોઈ તેણે પૂછ્યુ કે તમે કોણ છો અને કયા જાઓ છો? ઉત્તરમા ચારે ભાઈઓએ પોતાનો વૃત્તાત કહી બતાવ્યો તે સાભળી ને પશુપાળ બોલ્યો 'તમારો પિતા પંડિત અને હિત-કર્તા હતો એમ જણાય છે' તેઓ બોલ્યા 'તાત' અમારા વાદનુ તમે નિવારણ કરો'

પશુપાળ કહે 'તમારો પિતા વિચક્ષણ હતો તેણે જેને જે યોગ્ય હતુ તે પ્રમાણે આપ્યુ છે પ્રથમ કળશમા ધૂળ નીકળી તે ઉપરથી મોટા મોટા પુત્રને સમસ્ત કૃષિ કર્મ આપેલુ છે, બીજામા અસ્થિ નીકળ્યા તે ઉપરથી બીજાને સર્વે ચતુષ્પદાનુ અધિપતિપણુ સોપ્યુ છે, ત્રીજામા ચોપડા નીકળ્યા તે ઉપરથી ત્રીજાને વ્યાપાર ઉઘરાણી વગેરે સોપ્યુ છે અને ચોથાને સર્વ રોકડ દ્રવ્ય આપેલુ છે તમે વિચાર કરીને તપાસ કરશો તો આ સર્વ વસ્તુઓ સરખી થશે તેણે પોતાના નિરતરના અભ્યાસથી વિચારીને વહેચણ કરેલી છે ભાઈઓ! દ્રવ્ય છે તે વીજળીના ચમકારા અને અર્કતુલની જેમ અસાર છે કોઈને દ્રવ્ય આપેલુ રહેતુજ નથી, પિતાના દ્રવ્યને માટે જેઓ ક્લેશ કરે છે, તેને મૂર્ખ સમજવા તેમજ પિતાના દ્રવ્યમાથી જેઓ પોતાના ભાઈઓને ઓછુ આપવા યત્ન કરે છે તેને અધિક મૂર્ખ સમજવા માટે દ્રવ્ય ઉપર મૂર્છાવત થઈ, તેને અર્થે ક્લેશ ન કરતા, પિતાની વાણી સ્નેહવડે અવધારણ કરો તમારી અજ્ઞાનતાને લીધે તમે પિતાને દોષ ન દો જેણે અતિ સ્નેહથી તમારૂ લાલન પાલન કરી આ સ્થિતિએ તમને પહોચાડયા, તે તમારી બાબતમા અન્યાય કરે એ તમારો વિચાર કેટલી મૂર્ખતાભરેલો છે તો વિચારીને પુન આ પ્રમાણે ભૂલ ન કરતા પોતાની ભૂલ વિચારવા ઉત્સુક થાઓ

એ પ્રમાણે વૃદ્ધ પશુપાળના વચન સાંભળી—હર્ષ પામી લઘુ બંધવને આલિંગન દઇ—અશ્રુ વરસાવતા ત્રણે ભાઇઓ બોલ્યા 'વત્સ ? લોભાકુળ થઇ અમે તને જે ખેદ પમાડ્યો તેને માટે ક્ષમા કર ' તે સમયે લઘુ બંધવ પણ ત્રણે ભાઇઓને ચરણકમળમાં પડી બોલ્યો ' હે બંધુઓ ! તમે મારે તાત તુલ્ય છો, મૂઢ બુદ્ધિથી મેં તમને જે કર્કશ વચન કહ્યા તેને માટે મને ક્ષમા કરો એમ અરસ્પરસ ક્ષમા યાચના કરી ચારે ભાઇઓ પશુપાળ પ્રત્યે બોલ્યા—' અમારા પિતા મરી ગયા છે તથાપિ તમે કૃપાળુએ અમને અજ્ઞાતોને તત્ત્વ પ્રગટ કરી સમજાવ્યા અને અમારા કલેશનો નાશ કરાવ્યો તેથી તમે અમારા પિતાથી પણ અધિક છો, એમ કહી નમસ્કાર કરી કૃતાર્થ સુખ થયેલા તેઓ ઘરે આવ્યા આનંદમાં રહેતા તેઓ અરસપરસના પ્રેમમાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યા '

તે સાંભળી સર્વે સભાજનોએ પોતાના મસ્તક ધુણાવ્યા અને આશ્ચર્ય પામી બોલ્યા કે એ આશ્ચર્યકારી વાત છે અજ્ઞાત ગ્રામ્ય મનુષ્ય એ વાદનો શી રીતે નિકાલ કરી શક્યો કારણ કે જે વાદનો ન્યાયાધિકારીઓ અને પ્રધાન પુરૂષો નિવેડો કરી શક્યા નહિ તેનો એક ગામડીઆ પશુપાળે નિવેડો કર્યો, તે આશ્ચર્યજનક કહેવાય

એ સર્વ વ્યતિકર શ્રવણ કરી નૃપતિ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે પૂર્વે નહિ જોયેલા પશુપાળે દૂરથી તે મર્મ જાણ્યો તો શાસ્ત્રજ્ઞ અને કુશળ પ્રધાનનું કામકળાને વિષે કૌશલ્ય હોય તેમાં શું નવાઇ ! માટે નિશ્ચયે મેં ભૂલ કરી છે મેં અવિચારી કામ કરી અનાર્યપણું કર્યું છે, હું નિર્લજ છું, હું નિર્ભાગ્ય છું, કારણ કે મેં એના પ્રાણરત્નનો વિનાશ કર્યો, એમ લાંબો વખત અંતઃકરણમાં શોચ કરી દીન વદનવાળો નૃપતિ મંત્રી પ્રત્યે બોલ્યો 'મેં નિ પુણ્યે મહા પાપ કર્યું છે પિતાના તુલ્ય

મા ગુણે ગ્હેલી તેણીની ઉપર મે મહા અનર્થ કર્યો છે હવે હું પ્રાણ ધારણ કરવાને શક્તિમાન નથી માટે આગનમા પડીને મૃત્યુ પામીશ '

રાજાના એવા અત્યંત દુ ખભરિત વચનો શ્રવણ કરી મ ત્રી બોલ્યો ' સ્વામિન્ ' સત્સેવક હોય તે પોતાના સ્વામીનુ હિતાહિત જાણે છે, વિચારે છે સુપરીક્ષણ કાર્ય ફળદાતા થાય છે પરંતુ સહસાકૃત કાર્ય ફળનાશ થનુ નથી કારણ કે સહસા કરવામા કાર્યાકાર્યનો વિવેક રહેતો નથી અને વિવેક રહિત કાર્ય ઉત્કૃષ્ટ આપત્તિનો વિસ્તાર કરે છે, વગર વિચાર્યું કરનાર મનુષ્ય પોતાના ગુણ અને સંપત્તિનો લોપ કરે છે તેથી હુ આપની આજ્ઞા અંગીકાર કરી તેણીને લઇ ગયો, પરંતુ મ વિચાર કર્યો કે ક્રોધના આવેશ સમયે જેવી બુદ્ધિ હોય તેવી સે વખત હોતી નથી અને તેના વખતમા જે ક કાર્ય થાય તો તેનુ સારુ પરિણામ ન આવે, માટે હાલ તેણીનો વ ન કરતા ગુપ્ત સ્થાને રાખવી માને એ ધારણા પ્રમાણે હજી સુધી મે તેણીને જીવતી ગુપ્તસ્થાનમા રાખી છે "

મંત્રીની વાત સાભળી આનંદ પ્રાપ્ત થયેલો રાજા બોલ્યો વયસ્ય, તેનુ રક્ષણ કરવાથી તે મારા જીવિતવ્યનુ રક્ષણ કર્યુ છે ' પછી તેણીને પોતાના મ્હેલમા તેડાવી અને તેને વા વાર ખમાવી તે દિવસથી તે દંપતીનો ગાઢ પ્રેમ થયો '

એ પ્રમાણે વાત કરી મુનિ બોલ્યા ' રાજન્ ' જેમ પવનરાજએ સહસા કરવાથી પોતાના આત્માને વ્યાકુળ કર્યો તેમ તુ પણ કરે છે મર્મજ્ઞ મનુષ્યોએ પરઘાતવત્ આત્મઘાત પણ ન કરવો કારણ કે આત્મઘાત કરવો એ પણ મહા પાપ છે જે મનુષ્યો દુઃખનો ઘાત કરવા માટે દુષ્કર આત્મઘાત કરે છે તેઓ સુગમ અને સર્વ દુ ખહર્તા ધર્મ શા માટે ન કરે ? કારણ કે ધર્મ છે તે દુષ્કર્મનો નાશ કરે છે, સત્કર્મની પ્રાપ્તિ કરાવે છે અને

અનેક પ્રકારના સુખ આપે છે એટલુજ નહિ પણ આ અશરણ સંસારમાં મનુષ્ય માત્રને ધર્મ એજ શરણભૂત છે

રાજા કહે 'પૂજ્ય ! દુખ દાવાગ્નિમાં દગ્ધ થયેલા મનુષ્યને એ ધર્મની વાત પણ ક્યાથી હોય ! માટે મને તો આ પ્રારંભ કરેલા કાર્ય માટે યોગ્ય ધર્મ સબલ આપો'

મુનિ કહે 'રાજન્ ! તુ દુખાર્ત થઈને મૃત્યુ ઇચ્છે છે પરંતુ તેથી તો વિશેષ દુખને પામીશ કારણ કે દુખ પાપથી ઉત્પન્ન થાય છે પાપ પ્રાણિઘાતથી ઉત્પન્ન થાય છે અને પરપ્રાણઘાતથી પણ આત્મઘાત વિશેષ પાપકારી છે આત્મઘાતને દુખની પરંપરા જાણી—ધર્મથી પાપનો ક્ષય થાય છે એમ વિચારી, નિશ્ચિત થઈ જિનોદિત ધર્મ કરતો તુ એક દિવસ વિક્રમ (ઠીલકર) જેથી સુત સહિત ફલવતી તને પ્રાપ્ત થશે તેની સાથે તુ ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવીશ અને પછી રાજ્ય લક્ષ્મીનો ત્યાગ કરી અમારી દીક્ષા અંગીકાર કરશો

ગુરૂગિરાથી સ્વસ્થ થએલા રાજાએ તે રાત્રી ત્યાં ઉપવન નમાજ નિર્ગમિત કરી ગઈને પ્રાતે નિદ્રામાં એવું સ્વપ્ન જોયુ કે, કોઈ કલ્પવૃક્ષને લાગેની લતા ફળવતી થઈ, તેનામાં કોઈએ તેનો છેદ કર્યો અને તે ભૂમિ ઉપર પડી, પુન તેજ લતા કલ્પવૃક્ષને લાગી અને ફળવતી થઈ તરતજ ઉઠી ગુરૂ પાસે જઈ નમસ્કાર કરી વિનય સહીત સ્વપ્નનો અર્થ પૂછ્યો. ગુરૂએ કહ્યુ 'તે દેવીનો ત્યાગ કર્યો ને કલ્પલતાનો છેદ કર્યો તે દેવી આજે ફળ સહીત—પુત્રે સહીત તને પ્રાપ્ત થશે'

એ સાભળી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે પ્રભો ! આપની કૃપાથી મારૂ સર્વે શુભ થશે પછી પોતાના સ્થાન પ્રત્યે જઇ દત્તને બોલાવી લજ્જાથી નમ્ર થયેલો રાજા બોલ્યો 'મિત્ર ! દુષ્ટ બુદ્ધિથી મે મહત્ પાપાચરણ કર્યુ, નિર્મળ કુળને લાંછિત કર્યુ પરંતુ ગુરૂ મહારાજની

અમૃત સરખી વાણીથી આશ્વાસન પામ્યો, આશાલુબ્ધ થયેનો હું અહીંજ આખો દિવસ નિર્ગમન કરીશ, સાયકાળ સુધી જો કલાવતીને જીવતી નહિ જોઉં તો નિશ્ચયે મરીશ, માટે તુ તુરગારૂઢ થઈ ત્વરિત ગતિએ જઈ તેણીને શોધી લાવ '

તે સમયે 'જેવી દેવની આજ્ઞા, એમ કહી દત્ત નીકળ્યો, સાભળેલી હકીકતને અનુસારે ચાલ્યો, તેનામા દૈવયોગે એક તાપસને તેણે જોયો. તેને પ્રણામ કરીને પુછ્યુ ' બો મુનિ! તમે અથવા બીજા કોઇએ નજીક પ્રસવકાળવાળી અથવા પ્રસૂતા કોઈ સુદરીને જોઇ ? તેણે કહ્યુ ' તુ કોણ છે અને કયાથી આવ્યો '

દત્ત કહે ' હુ શખપુરથી આવ્યો છુ, મને ત્યાના રાજાએ મોકલ્યો છે '

તાપસ કહે ' શુ હજી પણ તે બિચારી ઉપરથી રાજાએ વેરનો ત્યાગ નથી કર્યો ? લોકોક્તિ પણ એવી ચાલે છે કે-કીડી ઉપર કટક ન હોય '

દત્ત કહે હવે વૈર નથી પરતુ તેણીને દુખ દીધુ એથી પશ્ચાતાપ છે હમણા વધારે વાત કરવાનો સમય નથી કારણ કે જોવાને ઉત્સુક થએલો રાજા સાજ સુધીમા તેણીને નહિ જોવે તો અગ્નિમા પડી બળી મળશે

એમ સાભળી તે દયાળુ તાપસ તેને પોતાના આશ્રમ પ્રત્યે લઈ ગયો ત્યા કુળપતિને નમસ્કાર કરી ટુકામા સર્વ વૃત્તાત જણાવી દત્તે કહ્યુ, ' વિભો! રાજાને અભય આપો.'

તરતજ કુળપતિએ કલાવતીને બોલાવી ત્યા તેમની પાસે દત્તને બેઠેલો જોઇ તેણીની આખમા અશ્રુ ભરાઇ આવ્યા, એક પણ વચન બોલી શકી નહિ અને જાણે સઘળા દુખનો ઉભરો તે સમયે ભરાઇ ગયો હોય તેમ અત્યત રૂદન કર્યું કહ્યુ છે કે હૃદયને વિષે ભરાઇ રહેલુ દુખ સ્વજનને દેખવાથી

કોદિધા થાય છે, તેણીને એ પ્રમાણે રૂદન કરતી જોઇ, આશ્વાસન આપી દત્ત બોલ્યો 'બેન તુ ખેદ ન કર' એ સઘળા કર્મના પરિણામ છે પોતાના કરેલા કર્મજ પોતાને ભોગવવા પડે છે, અન્યજનો તો નિમિત્ત માત્ર છે આ સંસારને વિષે પ્રાણિઓને દુખ સુખની જે લાગણી મનમા થાય છે તે સર્વે શુભાશુભ કર્મથીજ થાય છે જગતમા પિતા, માતા, પતિ, ભ્રાતા, પુત્ર, પુત્રી વિગેરે સ્વજનો દુષ્કર્મના ઉદયથી શત્રુરૂપ થાય છે અને તેઓજ પુણ્યોદયના યોગથી સુખકર્તા થાય છે માટે આપત્તિ આવી પડે ત્યારે ધૈર્ય ધારણ કરવુ બેન તુ સમજણ શક્તિવાળી અને ડાહી છે, તને કાંઇ વધારે કહેવુ પડે તેમ નથી પરંતુ તે જે દારૂણ દુખ ભોગવ્યુ તે કરતા અધિક તારા વિયોગથી નૃપતિ ભોગવે છે તે પશ્ચાતાપથી પ્રાપ્તકાળે પાવક માંયે પ્રવેશ કરવાને ઇચ્છે છે સાંજ સુધી જો તને જીવતી નહિ દેખે તો જરૂર તે અગ્નિને શરણ થશે, માટે તુ જલદી રથમા આરૂઢ થા !'

એ પ્રમાણેનો વૃત્તાંત સાભળી તે પતિપાસે જવાને ઉત્સુક થઇ, કારણ કે કુલાંગનાઓનો ધર્મ છે કે અહિતકારી પતિનુ પણ હિત ચહાવુ પછી કુલપતિને નમસ્કાર કરી, બીજા તાપસોને મિષ્ટ વચને બોલાવી, સર્વેની રજા લઇ પુત્રની સાથે રથમા બેઠી સંધ્યા સમયે નૃપાશ્રિત વનને વિષે પહોચ્યા, ત્યા પૂર્ણાંગી કલાવતીને સાક્ષાત્ જોઇને ઉત્કર્ષ સહીત હર્ષનત છે, તો પણ લજ્જાથી નમી ગયેલા વદનવાળો રાજા તેણીના સન્મુખ જોવાને શક્તિમાન થયો નહિ હવે સમૃદ્ધિ—વર્ધાપનના સઘળે પહોચી, રાત્રી પૂર્ણ થતા સુધી વાજીત્રો અને નગારાના નાદ પૂર્વક ઉત્સવ થયો

તે સમયે હર્ષ પામેલા અમાત્ય અને સામંતોની સાથે આસ્થાન મંડપમા ક્ષણવાર બેસી નૃપતિ પ્રિયા પાસે ગયો.

બન્નેના નેત્રો એક બીજાની સન્મુખ જોઇ હર્ષાશ્રુથી ભરાઇ આવ્યા, કલાવતીએ નીચુ મુખ કરી વદન કર્યુ, તે વારે પોતાના હસ્ત-કમળથી તેણીનુ વદન ઉંચુ કરી રમ્ય વાચાએ નૃપતિ બોલ્યો 'અહો મારા જીવિતવ્યની રક્ષા કરનારી ,

એમ બોલતા રાજાને અટકાવી કલાવતી બોલી 'મારી નિર્ભાગ્યવતીની-નગરીની સ્તુતિ શી ?'

રાજા કહે 'પ્રિયે ! હું નિર્ગુણ, કૃતઘ્ની અને અકૃત્ય કરનાર છુ કારણ કે મે સતીશ્રેષ્ઠ-સુશીલા-ગુણવતીને અત્યંત ખેદ પમાડયો '

તે સાભળી સતીમતલ્લિકા કલાવતી બોલી 'તમે ગુણી છો એમા તમારો દોષ નથી, તેમ સ કાળ તમારે વિષે રક્ત અંતઃકરણવાળી અને તમનેજ જીવિતવ્ય માનનારી જે હું તેનો પણ દોષ ન હતો, પરંતુ દોષ મારા કર્મનોજ સમજવો, કારણ કે કર્મના યોગે સર્વે કાર્ય બને છે, તોપણ સ્વામિન્ મને શંકા થાય છે કે આપે મારા કયા અપરાધનો એ દંડ કર્યો ? કારણ કે દોષિત મનુષ્યોને શિક્ષા કરવી એ રાજાઓનો ધર્મ છે.'

રાજા કહે 'જેમ વંટોળવને પુષ્પ નહિ અને વજીનવૃક્ષને ફળ નહિ તેમ તારે વિષે દોષનો સંભવ નથી તો પણ અજ્ઞાનતાથી જે દુર્વિકલ્પ થયા તે કહેવાને હું શક્તિમાન નથી પરંતુ તારા આગ્રહથી કહુ છુ ' એમ કહી કોપનુ કારણ કહી બતાવ્યુ પછી કલાવતીએ પોતાનો વૃત્તાંત નૃપતિએ પૂછવાથી નિવેદન કર્યો તે સાભળી પ્રમુદિત થયેલો રાજા બોલ્યો 'પ્રિયે ! સૂર્ય ચંદ્રની સ્થિતિ પર્યંત મારા અપયશનો પડહ વાગશે અને તારી ઉજ્જ્વળ શીલપતાકા લોકમા લહલહાયમાન થશે તારો હું પશ્ચાત્તાપ સ્મરણ કરી મૃત્યુ પામનારો હું ગુરૂ મહારાજની ઉક્તિ અનુસારે થયેલી તારા સંગમની આશારૂપ સંજીવનીના પ્રભાવથી જીવતો રહ્યો છુ '

કલાવતી કહે 'સ્વામીનાથ ! આ માટે આપને સતાપ ભોગવવો પડયો, અને દુ ખ ઉત્પન્ન થયાનુ જાણી આપને દુ ખ થયુ, એ આગ ઉપરની આપની કૃપાનો પ્રભાવ છે સ્વામિન્ ! આપણે દુ ખને વિષે પડયા છતા પણ સુખમા સ્થિત થયા એ સર્વે પુનના પુ યનો પ્રભાવ સમજવો ધન્ય છે તે ગુરૂ મહારાજને કે જેણે આપને સદ્બુદ્ધિ આપી, અને તેમના દર્શન કરાવો !'

રાજા કહે આપણ પ્રાત કાળે વ ન કરવા જઈશુ '

એ પ્રમાણે સ્નેહાલાપ કરતા ક્ષણદા ક્ષણરૂપ જણા, પ્રભાતે દંપતિ સર્વ સમૃદ્ધિ સાથે સૂરિ મહારાજને વદન કરવા ચાલ્યા ત્યા જઈ ગુરૂપાને પરમ ભક્તિ પૂર્વક વદન કરી અનુક્રમે યથોચિત સ્થાને સર્વે બેઠા તે સમયે ગુરૂએ શીલ મહાત્મ્યદર્શિની દેશના આપવી શરૂ કરી

शील प्राणभृता कुलोदयकर शील वपुर्भूषण,
शील शौचकर विपद्भयहर दौर्गत्यदु खापह,
शील दुर्भगतादिकन्ददहन चिन्तामणि प्रार्थितो,
व्याघ्रव्यालजलानलादिशमन स्वर्गापवर्गप्रदम् ॥ १ ॥

પ્રાણીઓને શીલ, કુળનો ઉ ય કરનાર, શરીરને ભૂષણરૂપ પવિત્રતા કરનાર, વિપત્તિ અને ભયને હરનાર, દુર્ગતિ અને દુ ખનો નાશ કરનાર, દુર્ભાગ્યાદિ કદનો દહન કરનાર. પ્રાર્થના કરેલ ચિંતામણી સરખુ વ્યાઘ્ર, સર્પ, જળ અને અનલના ઉપસર્ગને શમન કરનાર અને સ્વર્ગ મોક્ષ આપનાર છે

दत्तस्तेन जगत्यकीर्तिपटहो गोत्र मषीकूर्चक-
श्चारित्रस्य जलाञ्जलिर्गुणगणारामस्य दावानल.,

सङ्केत सकलापदां शिवपुरद्वारे कपाटो दृढ,
शील येन निज विलुप्तमखिलं त्रैलोक्यचिन्तामणिम् ॥ २

જે પ્રાણિઓએ ત્રણ ભુવનને વિષે ચિંતામણિ સદશ પોતાના શીલનો લોપ કર્યો છે, તેણે જગતને વિષે અપકીર્તિ પડહ વગાડયો છે, ગોત્રને વિષે મષીનો કુચો લગાવ્યો છે, ચારિત્રને જલાંજલ દીધી છે, ગુણ સમુહરૂપ આરામને વિષે દાવાનળ લગાડયો છે, સર્વે આપત્તિની સાથે સંકેત કર્યો છે અને મોક્ષ નગરના દ્વાર વાસી દીધા છે

हरति कुलकलङ्कं लुम्पते पापपङ्कं,
सुकृतमुपचिनोति श्लाघ्यतामातनोति,
नमयति सुरवर्गं हन्ति दुर्गोपसर्गं,
रचयति शुचिशील स्वर्गमोक्षौ सलीलम् ॥ ३ ॥

નિર્મળ શીલ કુળની મલિનતાનો નાશ કરે છે, પાપ રૂપી કાદવનો લોપ કરે છે, પુણ્યની વૃદ્ધિ કરે છે, શ્લાઘ્યતાનો વિસ્તાર કરે છે, દેવ સમૂહને નમાવે છે, ભયકર ઉપદ્રવનો નાશ કરે છે અને સહજ માત્રમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપે છે

तोयत्यग्निरपि स्रजत्यहिरपि व्याघ्रोऽपि सारङ्गति,
व्यालोऽप्यश्वति पर्वतोऽप्युपलति क्ष्वेडोऽपि पीयूषति,
विघ्नोऽप्युत्सवति प्रियत्यरिरपि क्रीडातडागत्यपा-
नाथोऽपि स्वगृहत्यटव्यपि नृणां शीलप्रभावाद् ध्रुव ॥ ४ ॥

શીલના પ્રભાવથી મનુષ્યને અગ્નિ જળરૂપ થાય છે, સર્પ માળારૂપ થાય છે, વ્યાઘ્ર હરણરૂપ થાય છે, દુષ્ટ ગજ અશ્વરૂપ થાય છે, પર્વત પાષાણ સદશ થાય છે, વિષ અમૃત

સમાન થયા છે, વિઘ્ન ઉત્સવરૂપ થાય છે, શત્રુ મિત્રરૂપ થાય છે, સમુદ્ર ક્રિડા કરવાના સરોવરરૂપ થાય છે અને અટવી પોતાના ગૃહ રૂપે થાય છે.

હે રાજન્ ! શીલનું અદ્ભુત માહાત્મ્ય તો અહી પ્રગટજ છે તારી પ્રિયા કલાવતી શીલવતી હતી તો તેના પ્રભાવથી છેદન કરેલા હસ્ત નવીન પ્રગટ થયા, માટે મનુષ્યને શીલ એ પરમ ભૂષણ છે

વળી હે રાજન્ ! પ્રાણીને જો સમ્યક્ત્વરૂપી પવનની સહાય હોય તો અશુભ કર્મરૂપ સમુદ્રનો ક્ષણમાત્રમા પાર પામે છે, એટલુજ નહિ પરતુ દિવ્ય ભોગ, સુરનરાદિની ઋદ્ધિ અને વિવિધ પ્રકારની વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે, પરતુ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ એજ દુર્લભ છે સમ્યકત્વરૂપ મહારત્ન જો હૃદયાતરે પ્રકાશિત હોય તો વિજ્ઞ પુરૂષો દેવ ગુરૂ ધર્મરૂપ તત્ત્વત્રયી સમ્યક્ પ્રકારે જાણે છે સમ્યકત્વ એજ સર્વ ધર્મનું મૂળ છે માટે તે પ્રાપ્ત કરવા સર્વ ભવ્યજનોએ ઉદ્યુક્ત થવુ

ઇત્યાદિ ધર્મ દેશના શ્રવણ કરી મહાદઢ મિથ્યાત્વ ગ્રંથિનો ભેદ કરી મિથ્યાત્વથી નિર્મુકત થયેલો રાજા બોલ્યો ' હે વિભો તમે નિરતર ઉદ્યોતકારી સાક્ષત્ રત્નત્રયી જેવી વિશદ રત્નત્રયી બતાવી, તે વિવેકી પુરૂષોએ અવશ્ય અગીકરણીય છે પરતુ હે ભગવાન્ ! નિગડ સદશ અપત્ય સ્નેહ મારાથી દુ-ત્યાજ્ય છે માટે મારી શકિત અનુસાર મને ગૃહીધર્મ આપો '
એટલે કરૂણારસસાગર ગુરૂમહારાજાએ તે દપતીને સમ્યક્ત્વ-મૂલ શ્રાદ્ધધર્મ અગીકાર કરાવ્યો પછી ગુરૂ મહારાજાને નમસ્કાર કરી હર્ષિત થયેલ દપતિ હસ્તિ ઉપર બેસી નગર તરફ ચાલ્યા

રાજા કલાવતિ સહિત આવે છે, એવા સમાચાર સાભળી આખા નગરને વિષે સ્ત્રી પુરૂષો આનદ પામ્યા મગલિક વાજિ-

શ્રોતો ના આકાશને વિષે પ્રસર્યો અને પ્રગટપણે જાણે મહા-મતિના મહાત્મ્યની ઉદ્‌ઘોષણા કરતા હોય તેમ પ્રતિદ્વારે તોરણો બનાવ્યા તથા ધ્વજાઓ ફરકી સર્વે સ્ત્રી પુરૂષો રાજા રાણીના દર્શન કરવાને માર્ગમા એકત્ર થયા કેટલીએક સ્ત્રીઓ તો જાણે તેના અપયશ રૂપી મનનુ ક્ષાલન કરતી હોય તેમ કનકવતીને કુસુમાંજલી કરવા લાગી. કેટલીક સ્ત્રીએ સ્તુતિ પૂર્વક ' હે સતી ! તારો જય થાઓ, તારો પુત્ર ચિરંજીવી થાઓ ! ' એવા આશીર્વચન બોલવા લાગી રાજાએ દીન જનોને દાન વિગેરે ઘણા સત્કાર્યો કર્યા રાજા મૃત્યુથી નિવર્તન થયો ફરી અક્ષતાંગી પ્રાપ્ત થઇ અને પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ વિગેરે હર્ષ ઉપર હર્ષની વધામણી સાભળી નગરને વિષે મ્હોટો ઉત્સવ થઇ રહ્યો, ગીત, નૃત્ય અને વાજિત્રોએ કરીને સ્થાને સ્થાને તે નગર રમણીક થઇ પડયુ

એમ આનંદમા અગીયાર દિવસ વીત્યા પછી બારમે દિવસે સ્વજન વર્ગને એકત્ર કરી રાજાએ, કુમાર ગર્ભમા આવ્યો તે સમયે કનકવતીએ પૂર્ણ કળશ સ્વપ્નમા જોયો હતો' તે ઉપરથી પૂર્ણકલશ એવુ કુમારનુ નામ પાડયુ અને તે દિવસે સર્વેને ઉત્તમ પ્રકારના ભોજનથી તૃપ્ત કર્યા એ પ્રમાણે સુખમા કેટલોએક કાળ નિર્ગમન કર્યા પછી સદ્‌ગુરૂની સંગતિથી શાસ્ત્ર શ્રવણને વિષે આસક્ત, વિષયારાયની મુક્ત, સંતોષામૃતથી તૃપ્ત અને ધર્મ કર્મમા હૃષ્ટ તે દંપતીએ યાવજ્જીવ પર્યંત સર્વ બ્રહ્મવ્રત અંગીકાર કર્યું ગુરૂગિરારૂપ અમૃતે સિંચાયેલી તેના મનરૂપી ભૂમિને વિષે વિવેક બીજથી ઉત્પન્ન થયેલુ સમ્યક્ત્વ વૃક્ષ પ્રૌઢતર થયુ જે વૃક્ષ શમદમાદિ ગુણરૂપ શાખા અને પૂજા—સત્કાર રૂપ પત્રને સંયુક્ત તથા કુશ્રુતિરૂપ દુર્વાતથી અસ્પૃષ્ટ હોઇને કુસુમોદયવાળુ થયુ

પછી નિરંતર ધર્મકાર્યને વિષે રક્ત આશયવાળા શંખ રાજા

એ જીર્ણ ચૈત્યોનો ઉદ્ધાર કર્યો, કેટલાએક નવીન ચૈત્યો બનાવી તેમા જિનબિંબની પ્રતિષ્ઠા કરી અને જિનેશ્વર ભગવતની મ્હોટા આડબરથી પૂજા કરી, મુનિ મહારાજાને નમન સ્તવન અને વદન પૂર્વક અશન, પાન, શય્યા વસ્ત્ર, પાત્ર અને ધર્મોપકરણથી સર્વ કાળ પ્રતિલાભના લાગ્યો, દુખી સ્વધર્મીઓનો ઉદ્ધાર કર્યો, શ્રાવકોને કર મુક્ત કર્યા અને જિનમતના પ્રત્યનિકોનુ નિવારણ કર્યું, એમ ચિરકાળ પર્યંત ધર્મનુ પાલન કર્યું

એક દિવસ ધર્મ જાગરણ જાગતા પોતાના સુતને રાજ્ય ધુરંધર જાણી રાત્રીને વિષે રાજા આ પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો 'અહો ! શરીર અને મન સબંધિ અનેક પ્રકારના દુખરૂપ જળથી વ્યાકુલ એવો આ સસાર સમુદ્ર દુસ્તર છે, આશ્રયને રૂચન કરનાર, ગુણે પુર્ણ અને સચ્ચારિત્રે સભૃત અર્હત્ધર્મરૂપ પોત (વહાણ) વિના તેનો પાર કેમ પમાય? ધર્મ સબધી સપૂર્ણ સામગ્રી નરભવ વિના પ્રાપ્ત થતી નથી સિદ્ધાતને વિષે મનુષ્ય ભવ દશ દૃષ્ટાંતે દુર્લભ કહ્યો છે કદાચ્ કોઈ શુભ કર્મના યોગે તે પ્રાપ્ત થાય તો ધર્મશ્રવણ એ દુર્લભ છે અને ધર્મ સાભળવાનો યોગ બને તો પણ તે પ્રમાણે આચરણ કરવાની ચાતુરી ન હોય, એ સર્વ સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય ત્યારેજ મનુષ્ય જન્મ સાર્થ- થાય આવો મનુ ય જ મ અને આવી સામગ્રી પ્રાપ્ત થયા છતા હું સફળ કરી શક્યો નહિ માતા, પિતા પુત્ર અને સ્વજન એ સર્વે સસારમા પાશરૂપ છે, તારૂણ્ય અને ધન ધાન્યની આશા સ્વપ્નની પેઠે વિનશ્વર છે દારા નરકરૂપી કારાગૃહ પ્રત્યે લઇ જનાર છે અને રાજ્ય દુર્ગતિનુ કારણ છે વિષયો વિપત્તુલ્ય છે, ભિન્ન લક્ષ્મીનો સગમ કરવાને તો સયમ એજ શ્રેષ્ઠ છે માટે સર્વ સગનો ત્યાગ કરી સયમ અગીકાર કરવુ ' એ પ્રમાણે વિચારી કલાવતીને પૂછ્યુ તે દક્ષા બોલી ' મહારાજ ! ચિરકાળ પર્યંત ભોગ ભોગવ્યા, રાજ્ય પાળ કર્યું અને ધુરંધર પુત્ર થયો, મારૂં

તકાળે આપણે ચારિત્ર ગ્રહણ કરવુ એજ શ્રેષ્ઠ છે આ જન્મને નિસાર જાણી સારભૂત સયમ અગીકાર કરી-આપણે નિરતિચાર નત પાળવુ એજ યુક્ત છે

રાણીએ પોતાનો મત અગીકાર કર્યો એટલે ઉત્સાહવત નૃપતિએ મત્રીવર્ગને બોલાવી પૂર્ણકલશ કુમારને રાજ્યાભિષેક કર્યો, જિન મદિરોને વિષે ઉત્સવ મડાવ્યો, યતિશ્રેષ્ઠ અને ધાર્મિકની બહુ પ્રકારે યથોચિત પૂજા કરી બધીવાનને છોડી દીધા અને યાચક વર્ગને સતોષ પમાડ્યો એમ આઠ દિવસ પર્યંત ઉત્સવ કરવા સાથે જનસમૂહનો નાના પ્રકારના ભોજ્યાદિ પટ્ટ ર્શાવડે સત્કાર કર્યો તે સમયે ઉદ્યાનપાલકે આવીને ભૂપતિ પ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરી 'સ્વામિન્! ઘણા મુનિજને પરિવૃત્ત અમિતતેજ નામના ગુરૂ મહારાજા ઉદ્યાનને વિષે આવ્યા છે, તે સાભળી પ્રમુદિત થયેલ રાજાએ તેને વધામણીમા ઘણુ દ્રવ્ય આપ્યુ પછી સર્વ ઋદ્ધિ અને પરિવારે યુક્ત રાજા કલાવતીને સાથે લઇ સૂરિવર સમીપે ગયો ત્યા પચાભિગમ સાચવવા પૂર્વક ગુરૂશ્રેષ્ઠને વદન કરી ધર્મ દેશના સાભળી પછી અવસર પામીને રાજાએ સુરિપ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરિ 'ભગવન્! દેવી કલાવતીએ પૂર્વે શુ દુષ્કૃત્ય કર્યું હતુ જેથી મે નિરપરાધે તેણીના હસ્ત છેદાવ્યા'

ગુરૂ બોલ્યા રાજન્! તેનો પૂર્વભવ સાભળ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે મહેદ્રપુર નામે નગર છે તે નગરનો ત્રિવિક્રમ તુલ્ય પરાક્રમવત નરવિક્રમ નામે રાજા હતો, તેને સત્ શીલાચરણવાળી લીલાવતી નામે પટ્ટરાણી હતી તેની કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થયેલી એક સુલોચના નામે પુત્રી હતી તે અનુક્રમે મન્મથના કેલિવનરૂપ યૌવનને પામી તેણીનુ મુખ પુર્ણિમાના ચદ્રસમાન હતુ, અધરને વિષે અમૃત હતુ, દતપક્તિ મણિશ્રેણિ સમાન લાગતો, કાતિ લક્ષ્મી સમાન જણાતી, ગમન હસ્તિ સમાન હતુ, પરિમલ

પારિજાતક સદૃશ હતો,' વાણી કામદુધા સમાન હતી, કટાક્ષ બાણ કાલકૂટ વિષ સમાન હતા,' તેથી જાણે દેવતાઓએ તેને માટેજ ક્ષીરસમુદ્રનું મથન કર્યું હોય તેવો ભાસ થતો હતો

स्वभावतो बहुकुतुहलकेलिलीला
सद्धर्मकर्मनिरता सुरता सुशीला ।
प्रोन्मदातिविशदाऽन्यकृतावहीला ,
प्रायो भवन्ति सकलेषु कुलेषु बाला. ॥ १ ॥

પ્રાયે સ્વભાવથી બહુ કુતુહલે યુક્ત ક્રીડાની લીલા વાળી, સદ્ધર્મકર્મને વિષે તત્પર પ્રીતિવાળી સત્શીળવતી અને ઉત્પન્ન થતા મદના ઉજ્જવળપણાએ બીજાની અવહેલના કરનારી બાળાઓ સર્વ સુકુળને વિષે થાય છે

અન્યદા નૃપતિના ઉત્સંગને વિષે તે કુમારી બેઠી હતી તે સમયે કોઇ પુરૂષે આવી રાજાને સુંદર આકારવાળો વિચિત્ર ભાષા બોલનારો ચતુર એક પોપટ ભેટ કર્યો રાજાએ તેને પોતાના હસ્ત ઉપર સ્થાપન કરી બોલાવ્યો જન્મથી દક્ષ એવો તે પોપટ પણ દક્ષિણ ચરણ ઉપાડી હર્ષપૂર્વક બોલ્યો—

त्वद्वैरितारितरुणीश्वसितानिलेन,
समूर्छितेषु च महोदधिषु क्षितीश,
अन्तर्लुठद् गिरिपरस्परशृङ्गपातोद्-
घातारवैस्तत्र रिपोरपयाति निद्रा ॥ २ ॥

હે ક્ષિતીશ ! તે નિકારણ કરેલા શત્રુઓની સ્ત્રીઓના શ્વાસોશ્વાસના પવન વડે મહોદધિ ઉછળતે છતે તેમાં રહેલા પર્વતો અથડાવાથી પડેલા શિખરવડે ઉત્પન્ન થયેલા શબ્દથી તારા શત્રુઓ નિદ્રારહિત થાય છે

પોપટના એ પ્રમાણે બોલવાથી રંજિત થઈ રાજાએ પોપટ લાવનારને ઘણુ દ્રવ્ય અને શરિરના આભુષણો આપી વિદાય કર્યો પછી તે પોપટ રાજાએ કુવરીને આપ્યો તેણીએ હર્ષિત થઇ પોતાના નાસભુવન પ્રત્યે જઈ સુવર્ણ પિંજરને વિષે તેને રાખ્યો નિરંતર દાડમ, દ્રાક્ષ, ચારોળી, અજીર વિગેરે નાના પ્રકારના ફળફળાદિ ખવરાવતી અને સાકરમિશ્રિત જળનું પાન કરાવતી કોઇ દિવસ તેને પાજરાને વિષે રાખે, કોઇ દિવસ પોતાના ખોળામા બેસારે અને કોઇ દિવસ વિવિધ પ્રકારની વાણી બોલતા શીખવે પોતાને આસને તેને બેસારે, પોતાની પથારીએ તેને સુવારે, પોતાની સાથે જમાડે અને પોતે જ્યા જ્યા ક્રીડા કરવા જાય ત્યા સાથે લઈ જાય, પોતાના આત્માની પેઠે તે પોપટને ક્ષણ માત્ર પણ અળગો ન રાખે એક દિવસ ઘણી સખીઓએ પરિવૃત્ત રાજપુત્રી પજરસ્થ પોપટને સાથે લઇ નગરની સમીપે કુસુમાકર નામના ઉદ્યાનને વિષે ગઈ ત્યા નરકાદિપાતવારણ, સિદ્ધિવધુસગમકારણ અને લોચનને સુધારસના પારણા સમાન એક જિનાલય જોયુ તે જિનપ્રસાદમા પ્રવેશ કરી શ્રી સીમધર સ્વામીને જોઇ સુલોચના અત્યત હર્ષ પામી અને વારવાર વદન કરવા પૂર્વક સ્તુતિ કરવા માડી

जगज्जन्तुनिस्तारणे यानपात्र, शमारामविश्रामसल्लीनचित्तम्
नतानेकनाकीन्द्रपादारविन्दं, स्तुवे स्वामिसीमन्धर देवदेवम्

જગતના પ્રાણિઓનું નિસ્તારણ કરવાને યાનપાત્ર સમાન, શમરૂપી આરામને વિષે વિશ્રામ લેવામા લીન ચિત્તવાળા અને જેના ચરણ કમળ પ્રત્યે અનેક ઇંદ્રોએ નમસ્કાર કર્યા છે, એવા સીમધર પ્રભુની હું સ્તવના કરૂ છુ પોપટ પણ જિનેશ્વર ભગવતની મૂર્તિ જોઇ ચિત્તમા ચિંતવવા લાગ્યો, 'અહો ! આજ મારો જન્મ સફળ થયો ! આજ મારૂ પુન્ય જાગૃત થયુ ? જેથી મને જિનેશ્વર ભગવતના દર્શન થયા—આવું સ્વરૂપ મે પૂર્વે કોઇ

વખત જોયુ છે ' એમ ઈહાપોહ કરતા જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ પૂર્વ ભવ જોયો અને જાણ્યુ કે 'પૂર્વે હું સાધુ હતો અનેક શાસ્ત્ર પઠન પાઠનને વિષે સાવધાન અને પુસ્તક ઉપધિ સગ્રહણમા તત્પર હતો પરંતુ સયમ ક્રિયાને વિષે શિથિલ આદરવાળો થઇ મે વ્રત વિરાધિત કર્યું અને પ્રાતે માયા કરનાથી કાળ કરી અહીં કીર થયો. પૂર્વ ભવના અભ્યાસથી તિર્યંચના ભવને વિષે પણ મને જ્ઞાન થયુ મને ધિક્કાર છે કે જ્ઞાન દીપ હસ્તને વિષે છતા પણ અજ્ઞાનરૂપ અધકારથી અધ થઇ-ચારિત્રરૂપ ચરણથી સ્ખલિત થઇ-ભવરૂપી ખાડાને વિષે પડયો પરતુ તિર્યંચ ભવને વિષે પણ પુન્યના પ્રભાવથી આજ મને જગત્સ્વામી જિનેશ્વરના દર્શન થયા, હવે આજથી જિનેશ્વરના દર્શન કર્યા શિવાય હું ચારો નહિ લઉ' એમ પોતાના મનમા નિશ્ચય કર્યો, તે સમયે સુલોચના પણ જિનેશ્વરને વદન-નમસ્કાર કરી બહાર નીકળી અને શુકવિભૂષિત પજર લઇ પોતાના આવાસ પ્રત્યે ગઇ

બીજે દિવસે નૃપ પુત્રી શુકને પજરથી બહાર કાઢી ભોજન કરવા બેઠી એટલે પોપટ 'नमो अरिहताण' એમ બોલી જિનેશ્વરના દર્શન કરવાને બહારના ઉદ્યાન તરફ ઉડી ગયો ત્યાં ભગવતને પરમ ભક્તિ પૂર્વક નમસ્કાર કરી ફળાહાર કરતો ઉદ્યાનમા સ્વેચ્છાએ ફરવા લાગ્યો અહીં સુલોચના તેના વિયોગથી દુખિત થઇ અત્યત રૂદન કરવા લાગી તેથી ઘણા લોકો પોપટને શોધવા નીકળ્યા, તેઓમાના કોઇએ કુસુમાકર ઉદ્યાનમા ગુપ્તપણે રહી પોપટને પાશજાળે પકડી રાજપુત્રી સમીપે આણ્યો કુવરી પણ તેને ગ્રહણ કરી કોપથી રક્તલોચન વાળી થઈ બોલી, 'રે ધુર્ત ' મને ઠગી સ્વેચ્છાએ ઉડીને તુ વનમાં ગયો ! યાદ કર હવેથી તને બહાર જવાજ નહિ દઉ -' એમ કહી તેની ગતિનો ભગ કરવાને માટે તેની પાંખો છેદી નાખી

અને પછી કારાગારની પેઠે પાંજરામાં નાખ્યો પોપટ પણ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે 'અહો ધિક્કાર છે આ પરાધીનતાને કહ્યું છે કે —

हठान्नीचतर कार्यं, कार्यते मार्यतेऽपि च ।
नरकावासदेशीया, तत् माहुः पारवश्यता ॥

હઠથી અતિ નીચ કાર્ય કરવું પડે છે, માર ખાવો પડે છે તેથી પરાધીનતા નરકાવાસ સરખી કહી છે

પૂર્વ ભવે મુનિપણાને વિષે સ્વાધિનપણે પ્રમાદથી ક્રિયા-અનુષ્ઠાન ન કર્યા તેનું આ ફળ છે અથવા આ તો શું દુઃખ છે પરંતુ ભવાંતરને વિષે અનેક પ્રકારની વિડંબના સહન કરવી પડશે આ ભવને વિષે વીતરાગના વદન કમળનું અવલોકન કરવા નહિ પામું ' એમ ચિંતા કરતો અત્યંત દુઃખિત થયો પુનઃ પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગ્યો ' હે આત્મા ! હવે શોકને છોડી દે, કારણ કે શોકથી નિબિડ કર્મનો બંધ થાય છે વળી મારે જિન દર્શન વિના ભોજન કરવાનો નિયમ છે, માટે હવે અનશન કર.' એમ વિચારી અનશન કરી પંચપરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો એ પ્રમાણે કરતો પાંચમે દિવસે મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકે મહાન્ ઋદ્ધિવાળો દેવ થયો સુલોચના પણ તેના દુઃખથી દુઃખિત થઈ-અનશન કરી-સમાધિમાં મૃત્યુ પામી તેજ દેવની દેવાંગના થઈ ત્યાં દૈવિક સુખ ભોગવી અનુક્રમે ચવી પોપટનો જીવ તું શંખરાજા થયો અને સુલોચના તારી અગ્રમહિષી કલાવતી થઈ માટે હે રાજા ! પરમાર્થથી તો પ્રાણિ સ્વકૃત શુભાશુભ કર્મના ફળ ભોગવે છે કોઈ કોઈને સુખ દુઃખનો કર્તા નથી પૂર્વ ભવે સુલોચનાએ પોપટની પાંખો છેદી તે વૈરથી આ ભવમાં તેં કલાવતીના હસ્ત છેદાવ્યા કહ્યું છે કે—

कृतकर्मक्षयो नास्ति, कल्पकोटिशतैरपि ।
अवश्यमेव भोक्तव्य, कृत कर्म शुभाशुभम् ॥ १ ॥

સેંકડો અને કોટિ કલ્પે પણ કરેલા કર્મનો ક્ષય થતો નથી કારણ કે કરેલા શુભાશુભ કર્મ અવશ્ય ભોગવવા પડે છે ”

એ પ્રમાણે ગુરૂના મુખથી પૂર્વભવ સ્વરૂપ શ્રવણ કરી સંસારને અસાર જાણી, વૈરાગ્યવાસિત અંતઃકરણવાળા તે દંપતી હસ્ત કમળ જોડી આચાર્ય પ્રત્યે વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા ‘ હે પ્રભો ! સંસાર સમુદ્રમાં પડેલા જે અમે તેમને સત્ફલક અને સિતપટ વાળી દીક્ષા આપો ’

ગુરૂ કહે ‘ તત્ત્વજ્ઞાનને સમજનાર તમારા જેવાએ તેમ કરવું એજ યુક્ત છે, કારણ કે ઘરમાં અગ્નિ લાગ્યા છતાં કોણ પોતાની વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુનો ઉદ્ધાર ન કરે ? હે રાજન્ ! શૂર પુરૂષોમાં તું જ શુરવીર છે જેથી આ પ્રમાણે પ્રવ્રજ્યા લેવાને ઉત્સુક થયો છે

એમ કહી આચાર્યે કલાવતી સહિત શંખરાજાને દીક્ષા આપી અને ગ્રહણ આસેવન પ્રમુખ શિક્ષાનો બોધ આપ્યો શંખરાજર્ષિ શ્રુતાભ્યાસ કરતા ગુરૂની સાથે પૃથ્વી ઉપર વિચરવા લાગ્યા. શમામૃત કુંડને વિષે નિમગ્ન થઈ અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગોથી પણ ઉદ્વેગ નહિ પામતા પોતાના આત્માને રાજરાજેશ્વર કરતા અધિક માનવા લાગ્યા ચારિત્રનું આરાધન કરવામાં પોતાનું સર્વ સામર્થ્ય વાપરવા લાગ્યા યતનાએ બેસવું, યતનાએ ચાલવું, યતનાએ બોલવું, યતનાએ સુવું વિગેરે સર્વ કાર્ય યતના પૂર્વક કરવા લાગ્યા. એમ બહુ કાળ પર્યંત શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી પ્રાંતે અનશન કરી સમાધિમાં મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકે પાંચ પલ્યોપમના આયુષ્યે દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. કલાવતી સાધ્વી પણ તેજ પ્રમાણે ચારિત્ર પાળી મૃત્યુ પામી તે સ્વની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઇ

વાચનાર ! કલાવતીના ચમત્કારી ચરિત્ર ઉપરથી બોધ લેવાનો છે કે—શીલ એ મનુષ્યનું પરમ ભૂષણ છે, શીલથી સર્વ પ્રકારના ઉપસર્ગનો નાશ થાય છે અને શીલથી વાંછિતાર્થની

સિદ્ધિ થાય છે-માટે જેમ બને તેમ શીવશાળી થવાને ઉત્સુક થવું, શંખરાજાનું અને પદ્મરાજાનું દ્રષ્ટાંત લઇ એકદમ ક્રોધને તાબે થઇ સાહસ કરતા ડરવુ-બીજા જે જે શિક્ષા વચનો અને શિક્ષા દ્રષ્ટાંતો છે તે વાંચી સાર ગ્રહણ કરવો અને શંખરાજા તથા કલાવતી રાણી સર્વ ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ ચારિત્ર ગ્રહણ કરવાને ઉદ્યમવંત થયા એટલુંજ નહિ પણ ગ્રહણ કરી પુર્ણ ભાવે પાળી દેવગતિને પામ્યા, એમ વિચારી ચારિત્ર ગ્રહણ કરવાને ઉદ્યત થવું જેથી ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થાય

વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણી

આ સસારમા પ્રાણીને સર્વ કાર્ય કરતા શિયળ પાળવું ઘણું દુષ્કર છે અનેક મનુષ્યો મનુષ્યવૃત્તિ તજી દઈ પશુ વૃત્તિને આધિન થઇને પરસ્ત્રી ઉપર થાય છે, તે તો અત્યંત ધિક્કારનેજ પાત્ર છે તે સિવાય સ્વસ્ત્રીમા સંતોષ માનનારાઓ-મા પણ પર્વ તથા તિથિઓને દિવસોએ શિયળ પાળવાની અશક્તિ કેટલાક વિશેષ મોહિતવૃત્તિવાળા બતાવે છે, પરંતુ જેમની વિષયવૃત્તિ મર્યાદામા હોય છે તેવાઓ તો બાર તિથિ અને પર્યુષણાદિ પર્વોએ સ્વસ્ત્રીના સબંધમા પણ શિયળ પાળે છે તે કરતા પણ અધિકતર શ્રેષ્ઠ કાર્ય વિજયશેઠ અને વિજયાશેઠાણીએ કરેલુ છે તેમનું ચમત્કારિક ચરિત્ર સંક્ષેપમા આ નીચે પ્રદર્શિત કરેલુ છે—

ભરતક્ષેત્રમા વચ્છ દેશની અંદર દક્ષિણ સમુદ્રના કિનારા ઉપર એક સુશોભિત નગરમા વિજયનામે એક શ્રેષ્ઠીપુત્ર વસે છે તેમને સદ્ગુરૂનો સમાગમ થવાથી ગુરૂ મહારાજે દાન, શિયળ તપ ને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો, તેમા શિયળ ધર્મ સબંધી ઉપદેશ કરતા કહ્યુ કે—

सिल कुलआहरणं, सिल रुव च उत्तम होइ ॥
सिल चिय पाडित्त, सिल चिय निरुवमं धम्म ॥ १ ॥

"શિલ કુળનુ આભરણ છે, ઉત્તમ એવુ રૂપ તે શિલ છે, શિલ પાળવુ તેજ પાતિવ્રતા છે અને નિરૂપમ-જેને બીજી ઉપમા પણ આપી ન શકાય એવો ધર્મ તે શિલ ધર્મજ છે."

આ પ્રકારનો ઉપદેશ સાભળીને વિજય નામના શ્રેષ્ઠીપુત્રનુ હૃદય આર્દ્ર થયુ અને પાણી ગ્રહણ કર્યા પછી કૃષ્ણપક્ષમા નિરતર શિયળ પાળવુ એવો અભિગ્રહ ગુરૂ મહારાજની સમિપે ગ્રહણ કર્યો આ વખત તેની નાનીવય હતી

હવે તેજ નગરીમા શ્રેષ્ઠિની વિજયાનામે સુશીળ, ડાહી અને સ્વરૂપવાન પુત્રી હતી તેને પણ બાળવયમા ગુરૂનો સમાગમ થયો ગુરૂ મહારાજે સ્રીવર્ગને વાસ્તવિક શોભા આપનાર શિયળરૂપી શૃગારનુ વર્ણન કર્યું " શિયળરૂપી આભૂષણ વિના બીજા ગમે તેટલા આભૂષણો પહેર્યા હોય તોપણ તે ભારભૂત છે માટે ઉત્તમ કુળવાન સ્રીઓએ પરપુરૂષ સામી દૃષ્ટિ પણ કરવી નહી અને પોતાના ભર્ત્તાર સાથે પણ વિષય સુખના સબધમા સતોષવૃત્તિ ધારણ કરવી "આવા ઉત્તમ ઉપદેશથી તે વિજયાનુ મન ધર્મરગવડે રગિત થયુ અને પાણીગ્રહણ કર્યા પછી શુક્લપક્ષમા નિરતર શિયળ પાળવુ' એવો અભિગ્રહ ગુરૂ સમિપે ગ્રહણ કર્યો

અનુક્રમે બન્ને યુવાવસ્થાને પામ્યા અને દૈવયોગે તે બન્નેનોજ વિવાહ થયો પાણિગ્રહણમહોત્સવ સમાપ્ત થયો એટલે પ્રથમ દિવસે વિજયા અનેક પ્રકારના શૃગાર ધારણ કરી ઉત્કઠા સહિત પોતાના ભર્ત્તાર સમિપે પોતાના આવાસ ભુવનમા આવી, વિજયકુમાર પણ તેને જોઇને બહુ હર્ષિત થયો પરતુ તરત જ પૂર્વે લીધેલો નિયમ સાભળી આવ્યો, એટલે બે ઘડી આનદ કારક વાતો કરીને પછી વિજયાને કહ્યુ કે હે પ્રાણપ્રિયા મારે કૃષ્ણપક્ષમા શિયળ પાળવાનો નિયમ છે અને તેના દિવસ ત્રણજ બા—

કી રહેલા છે માટે, હાલતો વિષયભોગની ઇચ્છા, શમાવી દેવી ત્રણ દિવસ પછી શુકલપક્ષમા આપણે સાસારિક સુખ ભોગવીશુ ”

વિજયા પોતાના સ્વામીના ઉપર પ્રમાણેના વચનો સાભળ્યા કે તરતજ ચિન્તત્ સ્તબ્ધ થઇ ગઇ એ પ્રમાણેની વિચક્ષણતા તેની આકૃતિ ઉપર જોઇને વિજયશેઠે પૂછ્યુ કે “ હે પ્રિયા આમ સ્તબ્ધ કેમ થઇ ગઇ ? શુ ત્રણ દિવસ તારે મન બહુ થઇ પડે છે અથવા કાઇ બીજી ચિતા ઉત્પન્ન થઇ છે ?” વીજયા તરતજ પોતાની મનોવૃત્તિને શાત કરી બોલી કે-“ પ્રાણનાથ જેમ આપે બાલ્યાવસ્થામા કૃષ્ણપક્ષનો નિયમ ગ્રહણ કર્યો છે, તેજ પ્રમાણે મે પણ બાલ્યાવસ્થામા શુકલ પક્ષમા શિયળ પાળવાનો નિયમ લીધેલો છે માટે હવે જે બન્યુ તે ઠીકજ બન્યુ છે, તેમા કાઇ પરિતાપ કરવા જેવું નથી. આજથી હુતો બને પક્ષમા શિયળ પાળીશ, તમે ખુશીથી બીજી સ્ત્રીનું પાણિ ગ્રહણ કરો અને કૃષ્ણપક્ષે શિયળ પાળી શુકલપક્ષે સાસારિક સુખ ભોગવો. મારા તરફનો કાઇ પણ આપે અસતોષ રાખવો નહીં મારી મનોવૃત્તિ અત્યારથીજ શાત થઇ ગયેલી છે આપ બીજી સ્ત્રી સાથે પાણિગ્રહણ કરો તેને હુ બહેન તુલ્ય ગણીશ અને તેનુ સુખ જોઈ હુ અતઃકરણમા રાજી રહીશ કિંચિત્ પણ તેના પ્રત્યે શોકયપણ ગણીશ નહી કેમકે તમને જે પ્રકારે સુખ થાય તે પ્રકારેજ વર્ત્તવાને હુ તનમનથી બંધાયેલી છુ ”

વિજયાનો આવો ઉત્તર સાભળીને વિજયશેઠનુ મન પણ વિષયવૃત્તિ રહિત શાત થઇ ગયુ અને આનદ યુકત આકૃતિએ બોલ્યા કે “ હે સુદરી ! તારો આવો વિવેક ભરેલો ઉત્તર સાભળી હુ ખુશી થયો છુ તારી ધાર્મિક લાગણીને માટે હું તારી જેટલી પ્રશસા કરૂ તેટલી ઓછી છે પ્રાયે સ્ત્રી જાતિની વિષયવૃત્તિ પુરૂષ કરતા વિશેષ હોય છે છતા જ્યારે તારી વિષયવૃત્તિ શાત પામી જાય છે ત્યારે પછી કાળકૂટ વિષ જેના વિષયસુખના

ઉપભોગથી મારે પણ શું પ્રયોજન છે? પૂર્વના ભાગ્યોદય વડે અકસ્માત્ શિયળ પાળવાની અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઇ ગઇ છે, તો એવા પરભવમાં દુ:ખને આપનારા અને દુર્ગતિમાં લઈ જનારા વિષય સુખના સેવનથી સર્યું તારી પેઠે હું પણ બન્ને પક્ષમાં શિયળ પાળીશ અને વ્રતને દૂષણ લાગવા નહિ દઉં તે બીજી સ્ત્રી પરણવાની મને સલાહ આપી પણ એમ કરવા મારી ઇચ્છા નથી માટે માત પિતાથી ગુપ્ત રીતે શિયળ પાળીને ભાવથી યતિપણે સંસારમાંજ રહીશું. એમ કરતા કોઇ પ્રકારે પણ માતાપિતા જાણી જશે તો પછી સંસાર છોડી દઇને ચારિત્ર અંગીકાર કરશું

આ પ્રમાણેનો નિર્ણય કરીને બન્ને એક શય્યામાં શયન કરવા છતા પણ ત્રિકરણ શુદ્ધે ખડ્ગધારા તુલ્ય શિયળ પાળવા લાગ્યા, કોઇ પ્રકારનું દૂષણ લાગવા દેતા નહી અને દિનપરદિન વિશેષ ઉજ્વળ પરિણામવાળા થતા હતા ' પુણ્યવાન્ મનુષ્યની બલિહારી છે, જેની મનોવૃત્તિમાંથી વિષય વાસના ઉઠી જાય છે તેને શિયળનું પરિપાલન મુશ્કેલ નથી પરંતુ આવી રીતનો નિરંતરનો સહવાસ છતા દિનપરદિન શુદ્ધ મનોવૃત્તિ રહેવી અને તેપણ વધતી જવી તે આશ્ચર્યકારક છે '

એવા અવસરમાં વીમળ નામના કેવળી ચંપાનગરીના ઉદ્યાનમાં સમોસર્યા દેવતાએ કમળની રચના કરી નગરમાંથી જિનદાસ વગેરે શ્રાવકો વાંદવા માટે આવ્યા. કેવળી ભગવંતે ઉપશમસાર શિળ પ્રધાન દેશના આપી, શ્રાવક ધર્મ અને સાધુધર્મ એમ બે પ્રકારનો ધર્મ ઉપદેશ્યો, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીનું સ્વરૂપ કહ્યું તથા જીવના અનાદિ કાળના મૂળ સ્વભાવ તરીકે તેને ઓળખાવ્યા, તેને લાગેલા આવરણો દૂર કરવા રસ્તા બતાવ્યા, દાન, શિળ, તપ ભાવરૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મનું સમગ્ર સ્વરૂપ પ્રદર્શિત કર્યું અને તેમાં દાન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રમા

ગિત કરતા સુપાત્ર દાનને મોક્ષસુખનુ પ્રબળ કારણભૂત બતાવ્યુ; સુપાત્ર તરિકે તીર્થંકર, ગણધર, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને પાચ મહાવ્રતને પાળનારા અહોનિશ તત્પર એવા મુનિ મહારાજને મુખ્ય જણાવ્યા આ પ્રમાણેના ઉપદેશને અતે જિનદાસ શ્રાવકે ઉભા થઇ વિનતિ કરી કે " હે ભગવત ? આપના ઉપદેશથી મને સુપાત્ર દાન દેવાની અત્યન્ત ઉત્કઠા થઇ છે માટે ચોરાશી હજાર મુનિઓ મારા ઘરના આહાર ગ્રહણ કરે તો મારો મનો-રથ સફળ થાય, માટે તેવો માર્ગ બતાવવા કૃપા કરો. ' કેવળી બોલ્યા ' હે જિનદાસ! તુ કહે છે એ વાત બનવી તદન અસભવિત છે કારણ કે એટલા બધા મુનીનો એકત્ર યોગ કયાથી થાય ? અને કદી એમ બને તો એટલા બધા મુનિરાજને નિર્દોષ શુદ્ધમાન-તેમને અર્થે નિપજાવેલો નહોય તેવો આધાકર્મી વિ-ગેરે દોષ રહીત આહાર ક્યાથી મળે ? માટે તારો મનોરથ એ રીતે સફળ થાય તેમ નથી પણ ૮૪૦૦૦ મુનીરાજને આહાર-પાણી વહોરાવતા જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેટલા ફળને પ્રાપ્ત કરવાનો બીજો રસ્તો છે, " જિનદાસ બોલ્યા કે " ભગવાન્ ? કૃપા કરીને તે માર્ગ બતાવો, " કેવળી બોલ્યા કે-કચ્છ દેશમા વિજય શેઠ અને વિજયા નામે તેમની સ્ત્રી છે તે બન્ને અખડ શિયળના પાળનારા ભાવયતિ થઇને સસારમા રહેલા છે તેમને જમાડવાથી તને તેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થશે ' એક શ્રાવક શ્રા-વિકાને જમાડવાથી ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને ભાતપાણી આપવા જેટલા ફળની આશ્ચર્યકારક વાત કેવળીના મુખે સાભળીને શકા રહીતપણે,' તેનુ કારણ શુ ? ' એમ કેવળી પ્રત્યે વિનય પૂર્વક તેણે પૃચ્છા કરી કેવળી બોલ્યા કે-તેઓમાના એકેકને જુદા જુદા પક્ષમા શિયળ પાળવાનો નિયમ હતો, પાણિગ્રહણ થયા પછી તે વાતની પરસ્પર ખબર પડતા બન્ને જણાએ બન્ને પક્ષમા નિરતર શિયળ પાળવાનો નિર્ણય કર્યો અને તેઓ એવુ

ઉત્કૃષ્ટ શિયળ પાળે છે, તેમજ એમના અધ્યવસાય એવા ઉજ્વળ છે કે તેને જમાડવાથી ૮૪૦૦૦ મુનિરાજને દાન દીધા જેટલા ફળની પ્રાપ્તિ થાય તેમ છે જિનદાસે તે વાત સ્વીકારી. કેવળી અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા જિનદાસ શ્રાવક તરતજ વચ્છ દેશે આવ્યા અને વિજયશેઠના માતા પિતાને મળી વિજયશેઠને સ્ત્રી સહિત પોતાને ત્યા જમવા આવવાનુ આગ્રહ પૂર્વક આમત્રણ કર્યું, માતાપિતાને આવા અજાણ્યા માણસથી એ વાતનો અતિ આગ્રહ થતો જો, આશ્ચર્ય થયુ, તેથી તેનુ કારણ પૂછ્યુ, જિનદાસે કેવળી ભગવતે કહેલો સર્વ વૃત્તાત કહી સભળાવ્યો માતાપિતા આશ્ચર્ય પામ્યા અને જમવાનુ સ્વીકાર્યું જિનદાસ હર્ષિત થયો અને અનેક પ્રકારની રસવતીવડે બંનેને અત્યત ભક્તિપૂર્વક જમાડી ઉત્કૃષ્ટ સુપાત્રદાનનુ ફળ મેળવ્યુ

વિજયશેઠ અને વિજયારાણીને જિનદાસને આવવાના કારણની અને પોતાના શિયળ સબધી પોતાના માતપિતાને જાણ થયાની ખબર પડી એટલે આગ્રહપૂર્વક માતપિતાની આજ્ઞા લેઇને બન્ને જણાએ કેવળી ભગવતની પાસે ચારિત્ર અગીકાર કર્યું

ઉજ્વળ ભાવે નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી આઠે કર્મોને ખપાવ્યા. પ્રથમ ચાર ઘાતિકર્મોને ખપાવી કેવળજ્ઞાન પામી, અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ પમાડી મોક્ષ માર્ગના પથી કર્યા અને આયુષ્યને અતે બાકીના ચાર અઘાતિ કર્મોને ખપાવી મોક્ષસુખ પામ્યા

આ પ્રમાણેનો શિયળનો મહા મહિમા જાણી દરેક ભવ્ય જીવોએ શિળધર્મ પાળવામા ઉદ્યમી થવું પાચે ઇંદ્રિઓના વિષયોને ખેરખરા વિષ તુલ્ય સમજીને તેનાથી દૂર રહેવું શિળ પાળવાથી આ ભવમા પણ અનેક કષ્ટો નાશ પામે છે, દેવ સાનિધ્ય કરે છે, સ્થાને સ્થાને કીર્તિ વિસ્તરે છે અને મનોવૃત્તિ ઉજ્વળ થતી જાય છે પરભવે દેવભુવનના સુખ અને યાવત્ મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત થાય છે

જબૂકુમાર

રાજગૃહી નગરીમા શ્રેણિક રાજા રાજ્ય કરે છે ત્યા ઋષભદત્ત નામે શેઠ વસે છે તેની ધારિણી નામની સ્ત્રીએ સ્વપ્નમા જબૂવૃક્ષવડે સૂચિત પુત્રને જન્મ આપ્યો તેથી તેનુ નામ માતપિતાએ જબૂકુમાર પાડયુ. અનુક્રમે તે યૌવનાવસ્થા પામ્યો, તે વખતે તે નગરીમા રહેલા આઠ શ્રેષ્ઠીની આઠ પુત્રી તેના ઉપર અનુરાગવાળી થઈ એવામા સુધર્માસ્વામી બહારના ઉદ્યાનમા આવી સમોસર્યા, સર્વ માણસો ધર્મોપદેશ સાભળવા ગયા, તેમા જબૂકુમાર પણ ગયો, ગણધર મહારાજાએ ભવભયને હરણ કરનારી દેશના આપી કે “ આયુષ્ય મેઘ ધનુષ્યની પેઠે અસ્થિર છે, લક્ષ્મી વિજળીની પેઠે ચપળ છે, યૌવન તથા ભોગાદિક અલ્પ કાળ રહેવાવાળા છે, એવુ જાણી ગૃહસ્થ રત્નત્રયીનુ આરાધન કરી થોડા સમયમા શાશ્વત પદને પ્રાપ્ત કરે છે અને સાધુ રત્નત્રયીનુ આરાધન કરી શીઘ્ર શાશ્વત પદને પ્રાપ્ત કરે છે પરતુ જેઓ મોહના બધનમા લુબ્ધ થઇ પ્રમાદને વશ પડયા રહે છે તેઓ આ ભવ અટવીને વિષે નિત્ય ભ્રમણ કર્યા કરે છે એ પ્રકારે ધર્મોપદેશ સાભળીને જબૂકુમાર દીક્ષા લેવાને ઉત્સુક થયો ગુરુએ માતાપિતાની અનુજ્ઞા વિના દીક્ષા આપવાની ના કહી તો પણ શીઘ્રવ્રત લેવાને આતુર મનવાળો પોતાને ઘેર આવતો હતો તેવામા વૈરીઓએ રાજગૃહીને ઘેરી લીધુ છે, દીવાલ પર બેઠેલા રાજપુરૂષો યત્રવડે પત્થરને ફેકે છે, એવુ જોઈ પોતાને વ્રત લેવામા વિઘ્ન થશે એમ જાણી તે પાછો ગુરુ પાસે ગયો ત્યા જઇ શીલ વ્રતને ગ્રહણ કરી પાછો પોતાના ઘરે આવ્યો અને માતપિતાને કહ્યુ કે મારે દીક્ષા લેવી છે માટે મને રજા આપો તે સાભળીને માતપિતાએ કહ્યુ કે તુ અમારે એકનો એક પુત્ર છે તારા વિના નિરાધાર એવા અમારૂ શુ થાય ? તને તારા ઉપર રાગવાળી આઠ કન્યાને પરણાવવાનો અમારો અભિલાષ છે તેને

પૂર્ણ કર ! જબકુમાર બોલ્યો હું તમારા આગ્રહથી કન્યાઓનું પાણીગ્રહણ કરીશ પણ જો હું તેમને પ્રતિબોધ પમાડી દીક્ષા ન લેવરાવી શકુ તો હું ગૃહસ્થાવાસે રહીશ તે ઉપરથી તેના પિતાએ કન્યાઓને તથા કન્યાઓના માતાપિતાઓને તે વૃત્તાત કહ્યુ સર્વે કન્યાઓ જબુ પાસે આવીને કહેવા લાગી કે અમે તો તમનેજ વરી ચુકી છીએ પછી શુભ મુહૂર્તે મહોત્સવ પૂર્વક આઠે કન્યાઓનુ પાણી ગ્રહણ કર્યું પછી સસરાઓએ હસ્ત વિમોચનમા આપેલુ નવાણુ ક્રોડ સુવર્ણ લઈને પોતાને ઘેર આવ્યો બીજે દિવસે પોતાની આઠે સ્ત્રીઓને પ્રતિબોધ પમાડવા માટે તેઓ સાથે સંધ્યા સમયે પોતાના ઘરની સાતમી ભૂમિકાએ ગયો

એવામા પાચસો ચોરો સાથે પ્રભવ ચોર ચોરી કરવા માટે ઋષભદત્ત શેઠના ઘરમા પેઠો તેની પાસે અવસ્વાપિની અને તાલોદ્ઘાટીની એવી બે વિદ્યાઓ હતી તેથી તાલોદ્ઘાટીની વિદ્યાના બળથી તાળા ઉઘાડયા અને અવસ્વાપિની વિદ્યા વડે કરીને ઘરના સર્વ માણસોને નિદ્રાવશ કરી દીધા. પછી પાચસો ચોરોની સહાયથી ઘરનુ મઘળુ દ્રવ્ય લૂંટીને જ્યા જબૂકુમાર પોતાની સ્ત્રીઓને પ્રતિબોધે છે, ત્યા જઈને તેણે અવસ્વાપિની નિદ્રા મુકી, જબૂકુમાર વિના સર્વ સ્ત્રીઓ નિદ્રાવશ થઇ તેથી તે સ્ત્રીઓના આભૂષણ લેવા લાગ્યો

એવામા જબૂકુમારે તે સઘળાને વિદ્યાબળે ચિતરેલા પુરૂષની પેઠે સ્તંભિત કરી નાખ્યા એટલે ખેદ પામી પ્રભવ જબૂને કહેવા લાગ્યો કે તુ તારિ સ્તંભિની વિદ્યા મને શીખવ ? હું પણ મારી આ તાલોદ્ઘાટીની અને અવસ્વાપિની વિદ્યા તને શીખવુ જબૂકુમારે કહ્યુ હું એ તારી વિદ્યાને શુ કરૂ ? હું આઠે સ્ત્રીઓને પ્રતિબોધ પમાડી પ્રભાતે આ સર્વ લક્ષ્મી તજીને દીક્ષા ગ્રહણ કરવાનો છુ પ્રભવ તો તે સાભળી ચકિત થઈ કહેવા લાગ્યો અહો આ સર્વ નાના પ્રકારના ભોગનો શા માટે ત્યાગ

કરે છે. જબૂએ કહ્યુ-પ્રભવ ? આ ભોગ સુખ થોડા કાળ રહેવાવાળા અને પરિણામે કિંપાકવૃક્ષના ફલની પેઠે અનિષ્ટ કરનારાવાળા છે જયા સુધી હૃદયમા મૂઢતા રહેલી છે, ત્યા સુધીજ આ વિષયો પ્રાણીને સુખ આપે છે, પણ તત્ત્વવિદ્ પુરૂષો તો તેને દુ:ખ રૂપેજ માને છે તે સાભળી પ્રભવે કહ્યુ પુત્ર વિનાના એવા તને શુભગતિ કયાથી પ્રાપ્ત થશે ? કહ્યુ છે કે—

अपुत्रस्य गतिर्नास्ति, स्वर्गे नैव च नैव च ।

तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा, स्वर्गे गच्छंति मानवाः ॥

અર્થ—અપુત્રીયાને સારી ગતિ થતી નથી, તે સ્વર્ગ ગતિતો નહિજ તે માટે મનુષ્યો પુત્રના મુખ જોઇને સ્વર્ગે જાય છે

ત્યારે જબૂકુમારે કહ્યુ કે હજારો બ્રહ્મચારી કુમારો પુત્ર વિનાના છતા સ્વર્ગે ગયા છે અને પુત્ર છતા પણ ઘણા માણસો દુર્ગતિ જાય છે એ પ્રકારે ઉપદેશ વડે કરીને પ્રતિબોધ પામી પ્રભવ પાચસો ચોરોએ કરી સહિત વૈરાગ્યવાસિત ચિત્તવાળો થયો ત્યાર પછી જબૂકુમારની સ્ત્રી સમુદ્રશ્રી બોલી, હે સ્વામી! તમે બક નામના ખેડુતની પેઠે પ્રાપ્ત ભોગને તજી પશ્ચાતાપના ભાગી થશો

સુસીમ નામના ગામમા એક બક નામે ખેડુત રહેતો હતો તેણે ચોમાસાની ઋતુ આવી ત્યારે પોતાના ક્ષેત્રમા ચોળા મગ બટી પ્રમુખ ધાન્ય વાવ્યુ પછી પોતાની પુત્રીને મળવા માટે માલવદેશ ગયો ત્યા તેની પુત્રીએ તેને ઘઉંને ગોળના પુડા કરી જમાડયો પછી તેણે પોતાની પુત્રીને પુછ્યુ કે ઘઉંને ગોળ કેમ થાય છે ? પુત્રીએ કહ્યુ કે ખેતરમા ઘઉંને શેરડી વાવવાથી થાય છે પછી પોતાને ઘેર આવી તેણે મગ, ચોળા પ્રમુખ જે ધાન્ય વાવ્યુ હતુ તે સર્વ ખેતરમાથી ઉખેડી નાખી ગોધમ ને શેરડી વાવી, પણ પાણી નહિ મળવાથી થઇ ઉગ્યુ નહિ અને ચોળા

મગધી પણ તે ભ્રષ્ટ થયો માટે હે પ્રિય, બક એકુત જેમ દુખી થયો તેમ તમે પણ સ્ત્રી વિલાસાદિ ભોગ ત્યજી દુખી થશો. તે સાભળી જબૂકુમારે કહ્યુ હુ કાઈ માસના લોભી કાગડા જેવો નથી કે દુખી થાઉ

વિંધ્ય પર્વત ઉપર એક મદોન્મત્ત હસ્તી રહેતો હતો તે એકદા ગ્રીષ્મ ઋતુમા તૃષાથી પીડાતો રેવા નદી ઉપર પાણી પીવા ગયો પણ પગ ખસી જવાથી નદીમા પડયો અને મૃત્યુ પામ્યો તેને મૃત્યુ પામેલો જોઈ માસના લોભી જાનવરોએ તેના ગુદા દ્વારમા એક મોટુ બાકુ પાડયુ ત્યાથી કાગડા વિગેરે પક્ષીઓ માસ ખાવા લાગ્યા એકદા માસનો અત્યત લોભી કાગડો માસ ખાતો ખાતો તે હસ્તીના કલેવરમાજ પડી રહ્યો અને ગ્રીષ્મ ઋતુમા સખત ભડભ જેવા તાપને લીધે પેલુ બાકુ સકોચાઈ ગયુ તેથી કાગડો તો તેમાજ રહી ગયો અને મૃત્યુ પામ્યો જેમ આ કાગડો માસ ઉપર આશક્ત રહેવાથી મૃત્યુ પામ્યો, તેમ જો હુ તમારા ઉપર આસક્ત રહુ તો આ કાગની પેઠે દુખી થઉ

પછી બીજી પદ્મશ્રી નામની સ્ત્રીએ કહ્યુ કે અમને તજવાથી તમે વાનરની પેઠે ઉભય ભ્રષ્ટ થશો. નદનવનમા પદ્મદ્રહને વિષે પરસ્પર પ્રીતિવાળુ એક વાનરનુ જોડલુ રહેતુ હતુ એક દિવસ ગ્રીષ્મ ઋતુમા અત્યત તાપથી પીડાતા તણે જળાશયમા ઝપાપાત કર્યો તેથી જળના તથા કાળના પ્રભાવ વિશથી બન્ને સ્ત્રી પુરુષરૂપે થઈ ગયા ત્યારે પુરુષ રૂપે થયેલા વાનર કહ્યુ કે મનુષ્યમા આજીવિકા માટે અનેક પ્રકારનુ કષ્ટ સહન કરવુ પડે છે, માટે આપણે આ જળાશયમા ફરીથી પડીએ તો દેવદેવી થઈએ અને ઇચ્છિત ભોગ ભોગવીએ સ્ત્રીએ કહ્યુ કે આપણે મનુષ્યપણુ પામ્યા છીએ તેજ બહુ છે માટે તેમા સતોષ માની અધિક લોભ ન કરો, છતા વાનરે તેણીનુ કહ્યુ ન માન્યુ અને ફરીથી જળાશયમા પડયો કે તરતજ વાનર થ ગયો માટે હે

સ્વામી! આ વાનર મનુષ્યપણાથી અને દેવપણાથી બન્ને પ્રકારે ભ્રષ્ટ થયો, તેમ તમે પણ થશો માટે અમારો ત્યાગ કરવો તમને ઉચિત નથી

તે સાભળીને જમ્બૂકુમારે કહ્યુ કે હુ અગારક જેવો અતૃપ્ત નથી કે ઘણા ભોગ ભોગવ્યા છતા તૃપ્ત ન થાઉ

કોઇ એક અગારક કોયલા બનાવવા માટે અટવીમા ગયો પાણી ખુટવાથી તૃષાએ અત્યત પીડાતો છતો સુતો તૃષા અત્યત લાગવાથી સ્વપ્નમા ઘણા જળાશયના પાણી પી ગયો પણ તેની તૃષા શાત થઇ નહિ છેવટે મરૂ દેશમા એક કુવા પાસે આવ્યો ત્યા દોરડા વતી ઘાસના પૂળાને કુવામા બોળી તે ઉપર ચોટી રહેલુ પાણી ચાટવા લાગ્યો, પણ તૃપ્ત ન થયો તેવી રીતે સર્વ પ્રાણીઓ શ્રી આદિ ભોગ ભોગવતા છતા તૃપ્ત થતા નથી તેઓની પેઠે હુ આસક્ત નથી

પછી પદ્મસેના નામની સ્ત્રીએ કહ્યુ કે, હે સ્વામી! મોક્ષ કરતા આ લોકમા પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીને છોડી દેવાથી શિયાળની પેઠે ઉભય ભ્રષ્ટ થશો

એકદા વનમા અત્યત ક્ષુધાતુર થયેલો એક શિયાળ માસનો ટુકડો લઇ નદીના કીનારા ઉપર જતો હતો નદીમા માછલાને દેખી તેને લેવાના લોભે માસનો કકડો કાઠા ઉપર મુકી નદીમા પડ્યો પણ તેને માછલુ હાથ ન આવ્યુ અને તીર ઉપર મુકેલા માસના કકડાને કોઇ એક સમડી આવી ઉપાડી ગઇ તેથી તે શિયાળ ઉભય ભ્રષ્ટ થયો તેમ તમે પણ થશો

તે સાભળી જમ્બૂકુમાર બોલ્યો કે હે સ્ત્રીઓ હુ વિદ્યુન્માલી વિદ્યાધરની પેઠે આસક્ત થઉ તેમ નથી

વૈતાઢ્ય પર્વતની ઉત્તર શ્રેણીના ગગનવલ્લભ નામના નગરમા મેઘરથને વિદ્યુન્માલી નામના બે વિદ્યાધર ભાઇઓ રહેતા હતા તેઓ માતગી વિદ્યાને સાધવાના કારણથી વસતપુર નગ-

રમા માતગનો વેશ લ રહ્યા, કારણકે માતગી વિદ્યાને સારનામા માતગીનુ પાણીગ્રહણ કરવુ પડે છે પછી ત્યારના ચડાળોએ પૂછ્યુ કે તમે કોણ છો અને ક્યાથી આવો છો તેઓએ કહ્યુ કે અમારા પિતાજી મહેતપુરના મ્લેન્છ રાજા તેણે અમને કાઢી મૂકયા છે, તેથી ચડાળોએ હર્ષથી ત્યા રાખ્યા અને પોતાની પુત્રીઓ પરણાવી મોટા ભા મેઘરથ તો બ્રહ્મચર્ય પાળી પોતાની સ્ત્રીની સહાયથી એક વર્ષમા વિદ્યા સાધી લીધી પણ ન્હાનો ભાઇ વિદ્યુ માની તો ચડાળણીમા આસક્ત થઈ વિદ્યા સાધી શક્યો નહિ મેઘરથે આવી પોતાના ભાઇને પૂછ્યુ કે હુ વિદ્યા સાધી રહ્યો કે નહિ? તેવી તેણે પોતાની સર્વ હકીકત ભાઇને કહી મેઘરથે કહ્યુ કે અરે મૂર્ખ! મ્લેન્છ સ્ત્રીના સગથી તારા આત્માને કેમ દુષિત કર્યો! વિદ્યુ માનીએ કહ્યુ કે હે ભાઇ! મારો અપરાધ ક્ષમા કરી એક વરસ પછી મને તેડવા આવજે, હુ કામને વશ કરી વિદ્યા સાધીશ પરતુ વિદ્યુ માની ફરીથી કામને વશ ન્હેવાથી વિદ્યા સાધી શક્યો નહિ એક વરસ પછીથી મેઘરથે આવી પૂછ્યુ કે તે વિદ્યા સાધી? ત્યાર તેણે પોતાની હકીકત સર્વ કહી મેઘરથે જાણ્યુ આ ચડાળણી ઉપર અત્યત અનુરક્ત છે માટે તે ઘેર નહિ આવે એમ ધારી તે પોતાને સ્થાનકે ગયો વિદ્યુન્માલી ચડાળણીમા આસક્ત થયો હતો ચડાલ સબધી નીચ કાર્યો કરવા લાગ્યો અને તેનો નામ થઇ રહ્યો, ત્યા મૃત્યુ પામી નરકે ગયો

માટે હે પ્રિયા! તે વિદ્યુ માનીની પેઠે હુ સસારમા આસક્ત નહિ રહુ

જબૂકમારના આ વચનો સાભળી કનકસેના નામની સ્ત્રીએ કહ્યુ હે પ્રિયતમ! તમે શખ વગાડનાર કણબીની જેમ લોભી ન થાઓ?

ગાળી નામના ગામને વીશે કણકુટ નામનો એક કણબી

રહેતો હતો તે એક બીજા કણબીનુ ખેતર સાચવવા રહ્યો તે હમેશા શખ વગાડવાથી અનાજ ખાઇ જનાર પક્ષીઓને દુર નસાડી મુક્તો એક વખત કેટલાક ચોરો નગરમાથી ગાયો ચોરી લઇ જતા હતા, તેઓ તે કણબીના શખના શબ્દને સાભળી આપણી પાછળ પકડવાને માટે માણસો આવે છે એમ સમજી ભય પામી ગાયો મૂકી નાશી ગયા. ચોર મૂકીને નાશી ગયા છે એમ જાણી કણબી ગાયોને પોતાને ઘેર લઇ ગયો તે કણબી પોતાના નિયમ પ્રમાણે હમેશા શખ ફુકયા કરતો, એવામા એક વખતે ગાયો લઇ જનારા પેલા ચોરો ત્યા થઇને નીકળ્યા, તેઓએ હમેશા શખ વગાડનાર આ કણબી છે એમ જાણી ઘણો માર મારી તેની પાસેનુ સઘળુ વન લુટી લીધુ, માટે હે સ્વામી ! આપ અધિક લક્ષ્મીની ઇચ્છા કરતા જતા સ્ત્રી આદિક સુખથી ભ્રષ્ટ થઇ કણબીની પેઠે દુ ખી થશો

જ મકુમારે કહ્યુ કે હુ પેલા વાનરના જેવો મૂર્ખ નથી કે દુ ખી થાઉં

નિધ્ય પર્વતને વિષે એક વાનર પોતાની પ્રિયાઓ સાથે સુખ ભોગવતો રહેતો હતો, એક દિવસ ત્યા એક બીજો બલિષ્ટ વાનર આવ્યો અને પેલા વાનરની પ્રિયાઓ સાથે ક્રિડા કરવા લાગ્યો, વાનરની પ્રિયાઓએ પણ પોતાના પતિને વૃદ્ધ થયેલો જોઇ તેનો ત્યાગ કર્યો અને આ નવીન આવેલા વાનરનો સ્વીકાર કર્યો આ જોઇ વૃદ્ધ વાનર લડવા લાગ્યો પણ પોતે વૃદ્ધ થયેલો હોવાથી અને પોતાની પ્રિયાઓ પણ પેલા નવીન આવેલા વા-નર તરફ થઇ ગઈ તેથી તેને વન છોડી નાશી જવુ પડયુ નાસતા નાસતા તૃષાતુર થયો પાણીની શોધમા ફરતા શીલારસને પાણી જાણી તેમા મુખ નાખ્યુ, મુખ ચોટી ગયુ મુખ કાઢવાને માટે પગ નાખ્યા તે પણ ચોટી રહ્યા અને મૃત્યુ પામ્યો

માટે હે સ્ત્રીઓ તમારી વાતોથી હુ સસારરૂપી શીલારસમા કદાપિ બુડીશ નહિ

ત્યાર પછી નભ સેના નામની સ્ત્રી બોની હે પ્રિય પતિ ! આપ અતિ લોભથી બુદ્ધિ નામની સ્ત્રીની પેઠે હાસ્યતા અને મોગ અનર્થને પામશો,

નદી નામના ગામમા સિદ્ધિ અને બુદ્ધિ નામની બે વૃદ્ધ સ્ત્રીઓ રહે છે તે ગામમા ઇષ્ટ ફળ આપનાર બોભીલ નામનો યક્ષ છે, સિદ્ધિ નામની વૃદ્ધ સ્ત્રી તે યક્ષની પુષ્પ ફલાદિકે હ મેશા પુજા કરતી તેથી યક્ષ સતુષ્ટ થયો અને તેને હમેશા બ મે મોના મહોરો આપવા લાગ્યો બુદ્ધિએ સિદ્ધિને પૂછ્યુ કે આ-પણે ઘણા કાળથી દરિદ્ર છીએ છતા આ લક્ષ્મી તને ક્યાથી પ્રાપ્ત થઇ આથી સિદ્ધિએ યથાસ્થિત વાત કહી તેથી યક્ષ તેને ચાર સોના મોહોર આપવા લાગ્યો, સિદ્ધિને આ વાતની ખબર પડવાથી યક્ષનુ આરાધન કરી બુદ્ધિ ઉપર ઇર્ષ્યાથી બમણુ માગવા લાગી ત્યારે બુદ્ધિએ ફરી આરાધન કરી તેણીથી બમણુ માગ્યુ, આથી સિદ્ધિએ વિચાર્યુ કે એને કાંઇ નુકસાન પહોચાડુ એમ ધારી તેણીએ યક્ષને આરાધીને કહ્યુ કે મારી એક આખ લઇ લે પછીથી બુદ્ધિ પણ યક્ષનુ આરાધન કરી યક્ષ પાસે માગવા લાગી કે સિદ્ધિ કરતા મને બમણુ ફળ આપ ! આથી યક્ષે તેની બન્ને આખો કાઢી લીધી એટલે તે આધળી થઈ અને મહા દુખ પામી

માટે હે સ્વામી ! અતિ ઇચ્છા કરવાથી બુદ્ધિને મહા કષ્ટ પ્રાપ્ત થયુ તેવીજ રીતે આપ પણ અનર્થમા પડશો

ત્યારે જબુકમારે કહ્યુ કે હું જાતિવત અશ્વ જેવો છુ અન્ય માર્ગે જઉ તેવો નથી.

વસતપુર નગરમા જિતશત્રુ નામે રાજા હતો એક । સભા વચ્ચે તેણે કહ્યુ કે મારા રાજ્યમા એવો કોઇ પુરૂષ છે કે જે

અશ્વની પરીક્ષા સારી રીતે જાણતો હોય, તેથી અશ્વવિદ્યામા ચતુર પુરૂષોએ તેના કેટલાએક અશ્વોમાથી એક જાતિવંત સારા લક્ષણવાળો અશ્વ પારખી કાઢી કહ્યુ કે આ અશ્વ જેના રાજ્યમાં હોય તેનુ રાજ્ય દિવસે દિવસે સારી રીતે વૃદ્ધિ પામે તથા તેને કોઈ પણ જીતી શકે નહિ આથી રાજાએ તે અશ્વનુ સંપૂર્ણ રીતે રક્ષણ થાય તે માટે તે ગામમા જિનદાસ નામનો નિર્લોભી અને દયાવાળો શ્રાવક રહેતો હતો તેને સોંપ્યો જિનદાસ તેનુ સારી રીતે લાલન પાલન કરી તે અશ્વને ઉછેરવા લાગ્યો રાજ્ય પણ અશ્વના પ્રભાવથી સારી રીતે આબાદિપણાને પામ્યુ જિનદાસ શેઠ તે અશ્વ ઉપર બેસી હમેશા તળાવે પાણી પાવા લઈ જતો, ત્યાથી પાછા આવતા શ્રી ઋષભદેવને મંદિરે ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ વંદન કરી પછી ઘેર લઈ આવતો, તે અશ્વ જિનદાસનુ ઘર, તળાવ અને જિનમંદિર સિવાય બીજો કોઈ પણ માર્ગ જાણતો નહિ

એકદા ઉજ્જતશત્રુ રાજાની સંપદા સહન નહિ થવાથી તેના દુશ્મન રાજાએ પોતાની સભામા કહ્યુ કે જે કોઈ તે જાતિવંત અશ્વ લાવે તેને પાંચ ગામ બક્ષીસ આપુ આ સાંભળી એક જણે બીડુ ઝડપ્યુ અને કપટી શ્રાવક થઈને વસતપુર ગયો ત્યા ચૈત્યવંદન કરી ગુરૂવંદન કરવા ગયો, જિનદાસે ઉત્તમ શ્રાવક જાણી પોતાને ત્યા ભોજન કરાવ્યુ, પોતાની સાધર્મી ગણી રહેવા કહ્યુ તથા સદાને માટે પોતાને ત્યા રહેવા માટે કહ્યુ

એક દિવસે શ્રેષ્ઠિ કંઇ કાર્યને માટે બીજે ગામ ગયા, પાછળથી કપટી શ્રાવકે અશ્વને પાણી પાવાના મિષથી તેના ઉપર બેસી પોતાના નગર ભણી ચલાવવા માંડ્યુ, અશ્વે કોઈ પણ માર્ગ જોયેલો નહિ હોવાથી તળાવે પાણી પીને જિન મંદિરે આવ્યો, ત્યા ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ પાછો પોતાને સ્થાનકે આવ્યો પેલા કપટી શ્રાવકે અશ્વને ફરીથી ચલાવ્યો તોપણ તે તો પાછો જો-

એના માર્ગે ગયો અને પાછો આવ્યો, તેથી પેલો કપટી શ્રાવક ખેદ પામી તે અશ્વને છોડી દઈ જતો રહ્યો આ સર્વ વૃત્તાંતની રાજાને ખબર પડી, સેવકોએ પણ અશ્વને પાછો આવેલો જાણી સર્વ વૃત્તાંત શ્રેષ્ઠી આગળ કહ્યું ત્યારે તેમને કહ્યું રાજાએ શ્રેષ્ઠીનું ઘણું સન્માન કર્યું.

માટે હે સ્ત્રીઓ, જેમ અશ્વ ખરા માર્ગે જાણનો હતો તેમ હું પણ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ ત્રણ માર્ગે જાઉં છું માટે હું વિમાર્ગે જઉં તેમ નથી

તે સાભળી કનકશ્રી નામની સ્ત્રી બોલી હે પ્રાણેશ! અતિશય લોભવૃત્તિથી નાનાભાઈની પેઠે દુખી થશો

હેમપુર નામના નગરથી બે ભાઈઓ દેશાંતર જતા હતા રસ્તે ચાલતા માર્ગમા પાંચ ગન્ડા જોયા નાનો ગદ્દો હતો તે ફોડી જોયો તેમાથી પાણી નીકળ્યું તેથી સંતુષ્ટ થયાથી નાના ભાઇએ કહ્યું હે ભાઈ! હવે બીજો પણ ફોડીને જોઈએ, એમ કહી બીજો ફોડયો, તેમાથી દ્રવ્ય નીકળ્યું ત્રીજામાથી રૂપું અને ચોથામાથી સુવર્ણ નીકળ્યું મોટા ભાઈએ કહ્યું કે હવે પાચમો એક ગદ્દો રહેવા દે કારણ કે અત્યંત લોભ વિપત્તિનું મૂળ છે છતા નાનાભાઇએ પાચમો ગદ્દો ફોડયો, તો તેમાથી દૃષ્ટિવિષ સર્પ નીકળ્યો, તેથી તે બળીને ભસ્મ થયો માટે હે પતિ, તેની પેઠે આપ અતિ લોભ કરી દુખને સામાટે આમંત્રણ કરો છો

તે સાભળીને જ બૂકુમારે કહ્યું કે હે પ્રિયા! હું કાચબાની પેઠે પ્રાપ્ત અવસર ગુમાવી પશ્ચાત્તાપનો પ્રસંગ નહિ લાવું

કોઇએક સરોવરને વિષે એક કાચબો પોતાના કુટુંબ સાથે રહેતો હતો એકદા તેણે વાયુના યોગે સરોવરપરની લીલ ખસી જવાથી પહેલા કોઈ દિવસ નહિ દેખેલ પૂર્ણિમાનો ચંદ્રમા જોયો, તેથી ઘણો હર્ષ પામ્યો પછીથી તે ચંદ્રમા પોતાના કુટુંબને દેખાડવા સરોવરને તળીયે જઇ બધાને બોલાવી લાવ્યો, એટલામા

શેવાળ મળી ગઈ આમ તેમ ફરતો ઘણુ જોવા લાગ્યો પરંતુ ચદ્રમાને ક્યાઇ દીઠો નહિ અને ઘણોજ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો તે માટે હે બ્હીઓ ! જૈનધર્મ સયમનુ સ્વરૂપ તથા સારા ગુરૂનો જોગ એ અવસર પામી હુ કાચબાની પેઠે વ્યર્થ નહિ ગુમાવુ

ત્યાર પછી જયશ્રી બોલી આપ કથાઓ કહી નાગશ્રીની પેઠે શામાટે છેતરોછો

પદ્મપુર નગરમા કૈલિન્દ્રિય નામનો રાજા રહે છે તે લોકો પાસેથી હમેશા દરરજનો વારા કાઢી નવીનની વાતો સાભળતો હતો એક દિવસ એક મૂર્ખ બ્રાહ્મણનો વારો આવ્યો ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે હુ રાજા પાસે શુ વાર્ત્તા કહીશ હુ જો નવી વાર્ત્તા નહિ કહુ તો રાજા કારાગ્રહમા નાખશે તેની પુત્રીએ તે બ્રાહ્મણની ચિંતાનું કારણ જાણીને કહ્યુ કે હે પિતા ! તમે ચિંતા નહિ કરો રાજા પાસે હુ વાર્તા કહીશ, એમ કહી તે રાજા પાસે ગઈ કહ્યુ કે હે ભૂપાળ ! મારા પિતાના સ્થાને હુ આજ વાર્ત્તા કહીશ રાજાએ કહ્યુ કે ઠમહારાજ કહે ત્યારે તે કહેવા લાગી કે

આપના નગરમા નાગશર્મા નામનો બ્રાહ્મણ રહે છે તેને નાગશ્રી નામની પુત્રી છે, તે એક વૃદ્ધ બ્રાહ્મણને આપી હતી તેઓ પુત્રીના વિવાહની સામગ્રી લેવા માટે બહાર ગયો પછવાડેથી વૃદ્ધ જમાઈ આવી ચડયો નાગશ્રીએ પોતાના ભવિષ્યનો ભર્તા જાણી તેને માન સહિત ભોજન કરાવ્યુ અને સુકોમળ શય્યા વાળા પલગ ઉપર સુવાનુ કહ્યુ પોતે વિચાર્યું કે પાણિગ્રહણ કર્યા પહેલા પતિના હસ્તનો સ્પર્શ કરવો પણ ઊચિત નથી તેથી તેના પલગ નીચે નીર્વિકાર ચિત્તે સૂતી તેનામા ઉઘી ગયેલ પતિ પલગ નીચે ગબડી પડી નાગશ્રીના ઉપર પડયો અને લાજમા તેના પ્રાણ નીકળી ગયા તે જોઇ પેલી કન્યાએ વિચાર્યું કે હુ પાપિણી ઠરી આને માર્યો એમ લોકો જાણશે તો શુ કરીશ, એમ વિચારી તેના ખડ કરી તે શબને ત્યા ખાડો ખોદી

દાટી દીધુ, ઉપર માટી પુરી દીધી અને છાણવડે લીંપી પુષ્પા દિકવડે ઉપરથી જમીનનો ભાગ સુગવી કરી દીધો, એટલામા તેના માબાપ વિવાહની સામગ્રી લઇને આવ્યા આટલુ કહી તે કન્યા ચુપ રહી એટલે રાજાએ પૂછ્યુ કે પેલી કન્યાનુ શુ થયુ? એટલે નાગશ્રી બોલી કે હવે વખત થયો છે, એટલે હું જઇશ રાજાએ પૂછ્યુ કે કન્યાને હું કેવી રીતે જોઇશ તેણે કહ્યુ તેજ હુ છુ રાજાએ પૂછ્યુ કે તે નહીં તે સર્વ વાત સાચી છે! કન્યાએ કહ્યુ હે રાજા! તે આજ સુધી બધા વાર્તા સાભળી તે જો સાચી હોય તો આ વાત પણ સાચી સમજવી

એટલુ કહી તે બ્રાહ્મણની પુત્રી નાગશ્રી ચાલી ગઇ

હે સ્વામી! નાગશ્રી જેમ કથા કહી રાજાને છેતરી ગઇ તેમ તમે અમને છેતરી જાઓ છો

ત્યારે જબૂકુમારે કહ્યુ કે હુ લલિતાગ કુમારની પેઠ ભોગમા આસક્ત નથી કે જેથી મારે કષ્ટ વેઠવુ પડે

કદર્પકોશ નામના નગરમા શતાયુત્ર રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને લીલાવતી નામે રાણી હતી. તે એક દિવસ સર્વાગે ભૂષણ પહેરી ગોખમા બેઠી હતી તે વખતે તેણીએ અશ્વ ઉપર આરૂઢ થયેલા અત્યત રૂપવત સમુદ્રપ્રિય શ્રેષ્ઠીના પુત્ર લલિતાગ કુમારને જોયો દેખતા તેના ઉપર અત્યત મોહિત થઇ ગઇ ને કામની પીડાથી દુખી થવા લાગી તેના મનનો અભિપ્રાય જાણી દાસીએ કહ્યુ કે હું તે વણિક પુત્રનો સબધ કરાવી આપીશ અહિયા લલિતાગ કુમાર પણ લીલાવતીને દેખતા તેના સમાન સ્થિતિમા આવી પડયો. એકદા દાસી રાજાને થોડા કાળ બહાર ગયેલો જાણી લલિતાગ કુમારને ઘેર ગઇ ને તેને કહ્યુ કે રાણી તારા ઉપર આસક્ત થઇ છે, તારી પાસે ભોગની પ્રાર્થના કરે છે કુમારે કહ્યુ કે મારી પણ તેજ ઇચ્છા છે એમ કહી સારા વસ્ત્ર વિગેરે પહેરી રાણીના મહેલમા ગયો એટલે તરતજ રાજા

આ યો, તેની ભીતિથી છાના રહેના માટે બીજુ કોઇ સ્થાન નહોતુ, તેથી તેને ખાળકુનામા નાખ્યો અને કહ્યુ કે એક શબ્દ પણ બોલીશ નહિ, જો બોલાશ અને રાજા જાણશે તો તારો જરૂર પ્રાણ લેશે. લલિતાગ કુમાર પણ ખાળકુનાની દુર્ગંધનો અનુભવ કરતો મહાદુ ખી થયો રાણી તેના ઉપર દયા લાવી થોડુ ઘણુ ખાવાનું ખાળકુનામા નાખતી, તે ખાતો હવે વર્ષાઋતુમા વરસાદ ઘણો પડયો, તેથી તે અશુચી પદાર્થ સાથે ખાળકુનામાથી તણાતો નગરની બહાર નીકળ્યો અને ખાળકુનાની દુર્ગંધની વેદનાને લીધે મૂર્છા પામ્યો ત્યા તેની ધાવમાતાએ જોયો અને નવરાવી તેને ઘેર આણ્યો બે ચાર માસ ખાટલે રહ્યો એને સાજો થયો

જયારે બહાર નીકળ્યો ત્યારે રાણીએ ફરીથી બોલાવ્યો પણ તે ત્યા ગયો નહિ

હે સ્ત્રી ! જો એ કુમાર વિષય સુખમા મગ્ન થયો તો ખાળકુનાનું અત્યત દુર્ગંધને અનુભવનારૂપ દુ ખ ખમવું પડયુ, માટે દારૂણ દુ ખ આપનારાળા વિષયાદિકને હું ઇચ્છતો નથી

જબુકુમારના આવા વૈરાગ્યરૂપી અમૃત સમાન વચનો સાભળીને આઠે કન્યાઓના અને પ્રભવ સહિત પાચસો ચોરોના મન વૈરાગ્યમય થઇ ગયા, પછી આઠે સ્રીઓ કહેવા લાગી હે સ્વામી આરભમા સુખ દેનાર અને અતે દુ ખ આપનાર એવા વિષયોથી અમે આટલા સમય સુધી છેતરાણી હતી વળી ઇન્દ્રિયો ઉપર અસયમ એ અપત્તિનો માર્ગ છે ને તેમનાપર વિજય મેળવવો એ સપત્તિનો માર્ગ છે, માટે તમને જે માર્ગ ગમે તે માર્ગ જાઓ ! જેને હાથ પગ અને જીભ્હા એ સર્વ વશ છે અને પાચે ઇદ્રિયો ગુપ્ત છે, તેના ઉપર રાજા રૂષ્ટ થઇને પણ શુ કરે ! માટે હે સ્વામી ! 'તમે અમારો મોહ રૂપી ગાઢ અંધકારથી ઉદ્ધાર કર્યો છે ઉત્તમ પુરૂષોની સગતિ હમેશા કલ્યાણકારી હોય છે જે પથ આપે સ્વીકાર્યો છે તેજ અમારો પથ છે આપ અમારા નેતા છો તો અમને શિવપુર પ્રતિ લઇ જાઓ. '

પ્રભવ અજ્ઞાનરૂપી અ ધકારમા ડુબેની એવી સ્ત્રીઓના વૈરાગ્યમય વચનો સાભળીને પ્રભવ પણ વિચારવા લાગ્યો કે અહો આપણને ધિક્કાર છે કે આપણે પારકુ ધન હરણ કરી લેવાના Cદ્યમમા પડયા છીએ ને તો ઘુત ચોરી આદિની ઘણુ પાપ ઉપાર્જન કર્યું છે તો કોણ જાણે મારી શી ગતિ થશે? ચોરીરૂપી પાપ વૃક્ષના આ લોકમા વધ બધનાદિ અને પરલોકમા નરક વેદનારૂપ ફળ થાય છે અહો આ જ બૂકુમાર કેવા છે, સુકોમળ છતા આવી સપત્તિ અને આવી કન્યાઓનો પણ ત્યાગ કરે છે, માટે જે માર્ગ તેણે લીધો તેજ માર્ગ મારે, એવુ ચિંતવન કરીને તે જબૂકુમારને કહેવા લાગ્યો કે હે મહાસત્ત્વ! તારા ગુણોથી આ કર્યાને અમે તારી પાછળ આવીશુ. પ્રભવ આવ્યુ બોલ્યો એટલે શાસનદેવીએ તેમને શીઘ્ર બધનથી મુક્ત કર્યા, ત્યાર પછી પ્રભવ ફરી બોલ્યો હે જબુ, અમે અમારા કુટુબીઓની રજા લઇને પ્રભાતે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાને આપની સાથેજ આવીશુ જબૂકુમારે તેને કહ્યુ હે પ્રભવ! માણસોના અત કરણ બહુ ચપળ હોય છે ક્ષણમા સમર્થ, ક્ષણમા અશક્ત, ક્ષણમા ક્રોધી, ક્ષણમા ક્ષમાવાન, એમ અસ્થિર સ્વભાવવાળા હોય છે માટે પ્રમાદ નહિ કરવો આપનુ વચન પ્રમાણ છે એમ કહીને પ્રભવ પોતાને ઘેર ગયો જબૂકુમાર પોતાની સર્વ સ્ત્રીયો સહિત દીક્ષા લેવાનો છે એમ સાભળી તેના માતાપિતા તથા સર્વ સાસુ સસરા પણ લેવાને તૈયાર થયા

જબૂકુમાર પણ પ્રભાતે વિધી સહિત જિન પૂજન કરીને સાત ક્ષેત્રમા દ્રવ્યનો વ્યય કરી અશ્વ ઉપર આરૂઢ થઇને પોતાની સ્ત્રીઓ સહિત તથા પોતાના માતપિતા સાસુ સસરાઓ સહિત સુધર્મા સ્વામી પાસે ગયો પ્રભવ પણ પાચસે ચોર સહિત પોતાના કુટુબની રજા લઇને દીક્ષા લેવાને ત્યા આવ્યો હવે જબૂકુમાર સુધર્મા સ્વામીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા પૂર્વક વદન કરી

કહેવા લાગ્યો કે સંસાર સમુદ્ર તારવામાં નાવ સમાન એવા હે મુનીશ્વર! ચારિત્રરૂપ વહાણ વડે મને કુટુંબ સહિત તારો. એટલે સુધર્મા સ્વામીએ જંબૂકુમાર સહિત પાંચસે સત્તાવિશ જણને દીક્ષા આપી અને અંતે દેશના દીધી કે કેટલાએક જીવો દીક્ષા લેતી વખતે સિંહ જેવા હોય છે પણ પાળવામાં શિયાળ જેવા નરમ થઇ જાય છે, કેટલાએક દીક્ષા લેતી વખતે શિયાળ જેવા દીન ને પાળવામાં પણ તેવાજ અશક્ત હોય છે' વળી કેટલાએક એવા હોય છે કે દીક્ષા લેતી વખતે શિયાળ જેવા દીન છતાં પાળવામાં તો સિંહ સમાન શૂરા હોય છે, ત્યારે કેટલાએક સિંહના જેવી શૂરી વૃત્તિથી દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે અને તેવીજ વૃત્તિથી પાળે છે, માટે તમારે છેવા ગણાવેના ચોથા વર્ગના જીવોની પેઠે નિરતિચારપણે સંયમ પાળવો કે જેથી મુક્તિ અલ્પ પ્રયાસે મળી શકે

બીજા મુનિયો પણ જંબૂમુનિની નિચેના પ્રમાણે સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે જેણે નવાણું ક્રોડ સોનૈયા તથા આઠ સ્ત્રીયો છોડી દીક્ષા લીધી એવા શ્રેષ્ઠ મુનીશ્વર તથા છેલ્લા કેવળી જંબૂસ્વામી પહેલા વાંદના યોગ્ય છે

ત્યારપછી સુધર્મા સ્વામી શિષ્યો સહિત વિહાર કરતા ચંપાપુરી આવ્યા તેમને વાંદવાને માટે ઘણા માણસોને આવતા જોઈ શ્રેણિક પુત્ર કોણિકરાજા વાંદવા માટે આવ્યો ગુરૂને વાંદી સૌ યોગ્યસ્થાને બેઠા એટલે ગુરૂ મહારાજે દેશના આપી કે મનુષ્યનો જન્મ, આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમ જાતિ, ઉત્તમ કુળ, શ્રેષ્ઠ રૂપ, લાંબુ આયુષ્ય, તીવ્ર બુદ્ધિ, શાસ્ત્ર શ્રવણ અને સંયમ ગ્રહણ, એ પ્રાપ્ત થવું ઘણું મુશ્કેલ છે, દેશનાને અંતે કોણિકે શુદ્ધ શ્રાવકધર્મ અંગિકાર કર્યો પછી તે જંબૂમુનિને જોઇ પૂછવા લાગ્યો કે સર્વ શિષ્યોમાં આ શિષ્ય અત્યંત તેજસ્વી છે તેનું શું કારણ? ત્યારે સુધર્મા સ્વામીએ કહ્યું કે તેણે પૂર્વ ભવમાં અત્યંત તપસ્યા

કરી હતી, તેના પ્રભાવથી તે અત્યંત તેજસ્વી છે તેનો પૂર્વભવ કહું છું તે સાંભળ—

મગધ દેશમાં અતિ રમ્ય સુગ્રામ નામે નગર હતું, તેમાં રાષ્ટ્રકૂટ નામનો કણબી રહેતો હતો, તેને રેવતી નામે સ્ત્રી હતી. તેણે અનુક્રમે ભવદત્ત અને ભવદેવ નામના બે પુત્રને જન્મ આપ્યો. તે પુત્રો મ્હોટા થયા અને ધર્માદિક કાર્યમાં અતિ કુશળ બુદ્ધિવાળા થયા.

એકદા મ્હોટા પુત્ર ભવદત્ત જગતમાં રહેલા સર્વ પદાર્થો ક્ષણિક વિનશ્વર છે આયુષ્ય લક્ષ્મી વિગેરે ચપળ છે, એવું વિચારી વૈરાગ્ય આવવાથી સુસ્થિત આચાર્ય પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી અને સમગ્ર શાસ્ત્ર શીખી તે ગીતાર્થ થયો. એક વખત તેણે ગુરૂને કહ્યું હે પ્રભુ ? સંસારના સગા સંબંધીને બોધ કરવા જવા માટે મારી ઇચ્છા છે ગુરૂએ આજ્ઞા આપી એટલે તે સુગ્રામ ગયો ત્યાં પોતાના ભાઈ ભવદેવના નાગીલા નામની કન્યા સાથે લગ્ન થતા હોવાથી સાધુ આવ્યા કોઈએ જાણ્યા નહિ એટલે ભવદત્તમુનિ ગુરૂ પાસે પાછા આવ્યા તેથી બીજા સાધુઓએ તેની મશ્કરી કરી. તેથી ભવદત્તમુનિ પોતાના ભાઈને પ્રતિબોધ પમાડવા માટે ફરી સુગ્રામ ગયા તે વખતે નાગીલાને આભૂષણ પહેરાવવાનો ઉત્સવ થઇ રહ્યો હતો, તેવામાં ભવદેવને પોતાના પૂર્વ અવસ્થાના ભાઈ ભવદત્તમુનિના આગમનની ખબર પડવાથી આવીને નમ્યો અને શ્રદ્ધાથી શુદ્ધ અન્નપાનાદિક વહોરાવ્યું ભવદત્તે જતી વખતે પોતાના ભાઇ ભવદેવને કેટલે- સુધી સાથે લીધો અને કોમળ વાણીથી તેને પ્રીતિ ઉપજાવીને તેના હાથમાં પોતાનું ઘી ભરેલું પાત્ર આપ્યું ભવદેવ ભવદત્તની સાથે બાલ્યક્રિડા વાર્તાદિક કરતો ગુરૂ પાસે આવ્યો, ભવદત્તે ગુરૂને નમીને કહ્યું કે હે ભગવન્ ! મે મારા ભાઇને આપની પાસે આણ્યો છે, એને દીક્ષા લેવાની મરજી છે ગુરૂએ તેને દીક્ષા આપી, ભવદેવે પોતાના ભાઇની દાક્ષિણ્યતાથી દીક્ષા અંગીકાર કરી પછી ભવદત્તે એક

મુનિ તથા પોતાના ભાઇને સાથે લઇ ગુરૂને નમી બીજે સ્થાને
વિહાર કર્યો. ભવદેવ ભાઈના વચનને લીધે સયમ પાળવા લાગ્યો
પરતુ મનમાથી પોતાની સ્ત્રી નાગીલા ખસતી નહોતી ભવદત્ત
તો તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરી કાળધર્મ પામી સ્વર્ગે ગયો. પાછળથી
ભવદેવ તો બીજા સાધુઓને સૂતા મુકી, દીક્ષા છોડી, અર્ધ રા
ત્રીએ નાશી ગયો અને સુગ્રામ આવ્યો ત્યા આવેલા એક
જિનમદિરમા રહ્યા હતો એવામા ત્યા એક ઉત્તમ વૃદ્ધ શ્રાવિકા તથા
તેમની સાથે એક બીજી સ્ત્રી આવી તે નાગીલા હતી, તેથી
તેણે ભવદેવને ઓળખી કાઢયો, પણ ભવદેવ ઓળખી શક્યો
નહિ તેથી તેને નાગીલા શુ કરે છે, ઇત્યાદિક પૂછ્યુ ત્યારે
તેણે કહ્યુ કે અહો તમે નાગીલાના પતિ છો ત્યારે ભવદેવે
હા કહી અને કહ્યુ કે મારા ભાઈ ભવદત્તે ગુરૂ પાસે લઇ જઈ પ-
રાણે દીક્ષા અપાવી પણ મે તો નાગીલાના સ્મરણમાજ બાર વર્ષ
સયમ પાળ્યુ છે

ભવદેવ આ પ્રકારે કહે છે, તેવામા તે વૃદ્ધ સ્ત્રીનો પુત્ર ત્યા
આવ્યો અને તે શીખવી રાખ્યા પ્રમાણે ભવદેવ સાભળતા કહેવા
લાગ્યો, હે માત ! મને આજે ગામમા જમવાનુ નોતરૂ મળ્યુ છે
ને ત્યા દક્ષિણા પણ મળવાની છે, માટે ઘેર આવ મારે પહેલા
પીધેલુ દૂધ વમન કરી નાખવુ છે પછી ત્યા જમી દક્ષિણા લઇ
આવી પછી વમન કરેલુ દૂધ પી જઈશ

તે સાભળી ભવદેવ હસીને બોલ્યો કે આ બાળક એવુ
વમન કરેલુ પાછુ કેમ ખાશે ! તે સાભળી નાગીલા બોલી કે હુ
તમારી સ્ત્રી છુ, તમે મને વમેલીને ફરીથી ભોગવવાને કેમ ઇચ્છો
છો ? કોણ મૂર્ખ હોય કે જે સ્ત્રીને ત્યાગ કરીને વમન કરેલા
આહારની પેઠે ઇચ્છે સ્ત્રી અનત દુ ખની કારણભૂત છે, હુ અ-
વસ્થાએ—જીર્ણ થઇ ગઇ છુ આ શરીર મળમૂત્ર શ્લેષ્મ આદિ
અતિ મલિન પદાર્થો ભરેલી શીવેલી કોથળી સમાન છે
તેમા તો ભુંડ જેવા પ્રાણીઓ વિષ્ટાદિક સુધવા સમાન સ્ત્રી

આદિના ભોગની વાન્છા કરે છે. વળી મે જીવિત સુધી ગુરૂ પાસે શીયળવ્રત અંગીકાર કર્યું છે માટે હે નાથ મ્હારૂં કહ્યું માની ગુરૂ પાસે જાઓ અને આલોચના લઇ શુદ્ધ ચરિત્ર પાળી યાવત્ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો સ્રીના વચનથી પ્રતિબોધ પામેલા ભવદેવે ગુરૂ પાસે જઈ પોતાના અપરાધ ખમાવી ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું અને ચિરકાળ સુધી શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી, કાળ કરી સૌધર્મ દેવ લોકે દેવતા થયો

હવે મ્હોટા ભાઇ ભવદત્તનો જીવ સ્વર્ગ થકી ચવી મહા વિદેહ ક્ષેત્રમા પુષ્કલાવતી વિજયે પુંડરિગિણીને વિષે વજ્રદત્ત ચક્રવર્તીની યશોધરા નામની સ્રીના ઉદરે પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો, તેનું નામ સાગરદત્ત પાડયુ અનુક્રમે યૌવનાવસ્થા પામ્યો પિતાએ તેને હજાર કન્યા પરણાવી, તેની સાથે ભોગ ભોગવતા જતા કાળને જાણતો નહોતો એક દિવસે તે પ્રસાદની સાતમી ભુમિકાએ બેઠો હતો, તેવામા આકાશમા વાદળા ચડયા, પણ ઘણોજ સખ્ત પવન વાવાથી તે સર્વ વિખરાઇ ગયા, તે જોઇને સાગરદત્તને વૈરાગ્ય થયો સર્વ વસ્તુ ક્ષણભંગુર માનીને ગુરૂ પાસે જઇ ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું

હવે આજ વિજયમા વીતશોકા નામની નગરીમા પદ્મરથ રાજાની પટ્ટરાણી વનમાલાની કુક્ષિએ ભવદેવનો જીવ સ્વર્ગથકી ચવીને પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો, તેનું શિવકુમાર નામ પાડયુ તે યુવાવસ્થા પામ્યો ત્યારે પિતાએ તેને ઘણી કન્યાઓ સાથે પરણાવ્યો

એક વખત કામસમૃદ્ધ નામે સાર્થવાહને ત્યા સાગરદત્ત મુનિ વહોરતા હતા તે વખતે દેવતાએ તે મુનિના ઉપર પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી, તે જોઇ શિવકુમાર ઘણોજ આનંદ પામ્યો

મુનિ ત્યાથી પોતાને સ્થાનકે ગયા એટલે આ રાજકુમાર તેમની પાસે ધર્મ સાભળવા ગયો ત્યા મુનિએ ઉપદેશની સાથે તેના પૂર્વભવની, કથા સભળાવી, તેથી તેનું મન વૈરાગ્ય વાળુ થયુ ગુરૂને નમી તે ઘેર આવ્યો ને માતપિતા પાસે દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા માગી, માતપિતાએ કહ્યુ કે જો તુ દીક્ષા લઇશ તો અમારૂ

જરૂર મૃત્યુ થશે તેથી તે માતાપિતાના મરણના ભયથી દિક્ષા ન લેતા છઠ્ઠું છઠ્ઠને પારણે આયબિલ કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે ૬૬ શ્રાવક ધર્મ પાળી બાર વર્ષ સુધી ઘરમા રહ્યો ત્યારપછી અનશન ગ્રહણ કરી આયુષ્યના ક્ષયે ભાવચારિત્રવાન્ શિવકુમાર બ્રહ્મદેવલોકને વિષે દેવતા થયો ત્યાંથી ચ્યવી ઋષભદત્ત શેઠીના પુત્ર આ જબૂકુમાર થયેલ છે

એ પ્રકારે જબૂસ્વામીનો પૂર્વભવ સાભળી રાજા ઘણો હર્ષ પામ્યો ને ગુરૂને નમી પોતાને સ્થાનકે ગયો, અન્ય લોકો પણ ગુરૂને નમી પોતાના ઘેર ગયા. જબૂમુનિ અનુક્રમે અભ્યાસ કરતા અગ્યાર અગ અને ચાદ પૂર્વ ભણ્યા પછી સુધર્મા સ્વામીએ જબૂમુનિને આચાર્યપદ આપ્યુ અને ગચ્છનો સર્વ ભાર સોપી અને પોતે મુકિત ગયા

અનુક્રમે જબૂમુનિ વિશેષ પ્રકારે તપશ્ચર્યા કરતા ઘાતિ કર્મનો ક્ષય કરીને કેવળજ્ઞાન પામ્યા તેઓ ઘણા ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ પમાડી, પ્રભવમુનિને સૂરીપદ સહિત ગચ્છનો ભાર સોપી, શ્રીવીર ભગવાનના નિર્વાણ પછી ચોસઠમે વર્ષે સકળકર્મનો ક્ષય કરીને મોક્ષે ગયા.

તેમના પછી ૧ મન પર્યવ જ્ઞાન, ૨ પરમ અવધિ જ્ઞાન, ૩ ક્ષપક શ્રેણી, ૪ ઉપશમશ્રેણી, ૫ પુલાકલબ્ધિ, ૬ આહારક શરીર, ૭ મોક્ષ, ૮ જિનકલ્પીપણુ, ૯ પરિહારવિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મસ પરાય અને યથાખ્યાત એ ત્રણ ચારિત્ર અને ૧૦ કેવળજ્ઞાન એ સર્વે વિચ્છેદ પામ્યા

જબૂસ્વામી કે જેને આઠ સ્ત્રીઓએ સસારમા પાડવા માટે વિવિધ કથાઓ કહીને લલચાવ્યા પરતુ જેઓ લેશ માત્ર પણ ડગ્યા નહિ એટલુજ નહિ પણ જેમણે તે સ્ત્રીઓ તથા માતપિતા આદિને પ્રતિબોધ કરી બુઝવ્યા તેવા ગુણશાળી ઉત્તમ પુરૂષનુ અનુકરણ કરી જે ભવ્યો શીલવત રૂપથી પાળશે તે થોડા કાળમા મોક્ષપદ ને પામી શકશે ઇતિશમ્

બીજો ખડ સમાપ્ત

ખંડ ૩ જો

મગળ–દોહા.

ચોથુ વ્રત હુવે વર્ણવું, દિપક સમ જસ જ્યોત,
કેવળદીપક કારણે, દીપકનો ઉદ્યોત

ઢાળ.

વૃદાવનના વાસીરે વિઠલા તે મુજને વિસારી—એ દેશી
એ વ્રત જગમા દીવો મેરે પ્યારે એ વ્રત જગમા દીવો

॥ એ ટેક ॥ પરમાતમ પૂજીને વિધિશુ, ગુરૂ આગળ વ્રત લીજે, અતિચાર પચ દૂર કરિને, પરદારા દૂર કીજે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ નિજ નારી સતોષી શ્રાવક, અણુ વ્રત ચોથુ પાળે, દેવ તિરી નર નારી નજરે, રૂપ રગ નવી વાળે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૧ ॥ વ્રતની પીડાકામની ક્રીડા, દુર્ગંધા જે બાલી, નાસાવિણ નારી પણ રાગે, પચાશકમા ટાળી ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ વિધવા નારી બાળકુમારી વેશ્યા પણ પરજાતી, ૭) રાતી દુર્જન ઘાતી, નરમારણ એ કાતી ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૨ ॥ પરનારી હેતે શ્રાવક્ને, નવ વાડયો નિર્ધારી, નારાયણ ચેડા મહારાજે, કન્યાદાન નિવારી ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ભરતરાયને રાજ ભળાવી, ગમ રહ્યા વનવાસે, ખરદૂષણ નારી સવિકારી, દેખી ન પડયા પાસે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૩ ॥ દશ શિર રાવણ રણમા રોળયો, સિતા સતીમા મહોટી, સર્વ થકી બ્રહ્મવ્રત પાળે, નાવે કાન હેમકોડી ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ વૈતરણીની વેદના સાહે, વ્રત ભાગે તે પેસે, વિરતિને પ્રણામ કરીને, ઇદ્ર સભામા બેસે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૪ ॥ મદિરા માસથી વેદ પુરાણે, પાપ ઘણુ પરદારા વિષ કન્યા રડાપણુ અંધા, વ્રત ભજક અનતાગ ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ વ્રત સભાળે પાપ પખાળે,

ગુરતસ વછિત સાવે, કલ્પતરૂ ફળદાયક એ વ્રત, જગ જસ કીર્તિ વાવે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૫ ॥ દશમે અ ગે બત્રીશ ઓપમ, શીલવ્રતની નત પાલી, નાથ નિહાળી ચગ્ગે આયો, નેહ નજર તુમ ભાળી ॥ મેરે૦ પ્યારે૦ ॥ હાથી મુખસે દાણો નિકસે, કીડી કુટુબ ગણુ ખાવે શ્રી શુભવીર જિનેશ્વર સાહિબ, ગોભા અમ શિરપાવે ॥ મેરે પ્યારે૦ ॥ ૬ ॥ ઇતિ

બ્રહ્મચર્યની નવ વાડોનો ટુક સાગરા.

(બ્રહ્મવ્રતધારી ભાઇબ્હેનોના હિત માટે પૂર્વ મહા પુરૂષોના)

વચનાનુસાર)

૧ બ્રહ્મચર્ય વ્રતના રક્ષણાર્થે નીચે જણાવ્યા મુજબ નિર્દેશસ્થાનમા નિવાસ કરવો અને બીજા પણ બતાવેલા નિયમો કાળજીથી પાળવા

" વાડ પહેલી. "

જ્યા સ્ત્રી, પશુ, પડગ (નપુસક) નો નિવાસ હોય ત્યા શીલવ્રતધારી પુરૂષોએ રહેવુ જોઇએ નહિ કેમકે તેથી મહેજે વ્રત વિરાધનાનો પ્રસગ આવી બને છે માટેજ જ્યા વસતા કામવિકાર ઉત્પન્ન થવા પામે નહિ એવાજ સ્થાન બ્રહ્મચર્ય ધારી સ્ત્રી પુરૂષોએ રહેવા પસદ કરવા જોઇએ અને એવા નિર્દોષ સ્થાનમા પણ બ્રહ્મવ્રતની રક્ષા માટે સાવધાનજ રહેવુ જોઇએ

હેતુ—જેમ વૃક્ષની ડાળ ઉપર વસતો વાનર એવી સભાળથી રહે છે કે તેને ભુમિ ઉપર પડી જવાનો પ્રસગ ન બને જેમ પાજરાના રહેતો પોપટ એવી સભાળ રાખ્યા કરે છે કે પોતે મજારના સપાટામા આવી ન જાય, વળી જેમ સુન્દરી (સ્ત્રી) જળનુ ભરેલુ બેડુ શિર ઉપર છતા તેને એવી સાચવી રાખે છે કે પડી ન જાય તેમ બ્રહ્મવ્રત

ધારી પણ પોતાનું બ્રહ્મવ્રત લુટાઇ ન જાય એ પવિત્ર હેતુથી મનને ગોપવી રાખે છે, પણ અ ય સ્ત્રી પુરૂષાદિકને દેખી ચિત્તને ચળાવતા નથી જ્યા મજારનો વાસો હોય ત્યા મૂષક (ઉંદર) ની જાતને જોખમ લાગે છે તે રીતે સ્ત્રી પ્રમુખના સંગથી બ્રહ્મચર્યનો નાશ થવાનો સભવ રહે છે માટેજ જ્ઞાની પુરૂષોએ બ્રહ્મચર્યના રક્ષણ અને પોષણ માટે નિર્દોષ સ્થાનમાજ નિવાસ કરવો કહ્યો છે, એમ છતા જે અજ્ઞ જનો આપમતિથી ઉક્ત આજ્ઞાનુ ઉલ્લઘન કરે છે તે, એ પ્રથમ વાડનો ભગ કરે છે, એવી અનુક્રમે વિષય વાસના (કામભોગની ઇચ્છા) જાગે છે અનેક પ્રકારની અનર્થકારી શકા કખા ઉપજે છે કામવાસના પ્રબળ થવાથી ધાતુવિકાર થાય છે, જેથી અનેક પ્રકારના રોગ શરીરમા પ્રગટે છે, મન વિષય-તૃષ્ણાવાળુ બ યુ રહે છે અને તેમાથી પાછુ નિવર્તી શકતુ નથી જેથી પરિણામે પ્રાણી મરણા ત કષ્ટને પામે છે પવિત્ર બ્રહ્મવ્રતની રક્ષા માટે જ્ઞાની પુરૂષોએ ઉપદેશેલી આ ઉત્તમ વાડનો આપમતિથી ભગ કરતા આવા માઠા પરિણામ આવે છે, એમ સમજી સુજ્ઞ સ્ત્રી પુરૂષોએ નિજ બ્રહ્મવ્રતની રક્ષા માટે ઉક્ત વાડનુ યથાવિધ પાલન કરવા પૂરતી કાળજી રાખવી જરૂરની છે બેદરકારીથી તેની વિરાધના તો કરવીજ નહિ

" વાડ બીજી "

૨, બ્રહ્મવ્રતની રક્ષા માટે મીઠે વચને કામકથા સ્ત્રી આદિક સમીપે કરવી નહિ મીઠે વચને સ્ત્રી આદિક સન્મુખ કામ-કથા કરતા સહેજે બ્રહ્મવ્રતની વિરાધના થાય છે

હેતુ-જેમ જોસમધ વાતા પવનથી મોટા વૃક્ષ પણ પડી જાય છે, તેમ ચિત્તની સમાધિને મટાડી અસમાધિ પેદા કરનારી કામ-કથા કરતાજ કામ જાગે છે, તે માટે તેવી કથા કરવી ઉચિત નથી જેમ નિધાનને દેખી દૂરથીજ ખરાબ કરી

ગાજે છે અને મેઘનો ગર્જારવ સાભળીને જેમ હડકવા ઉછળે છે તેમ સ્ત્રી પ્રમુખના વચન સાભળતા બ્રહ્મચારીના ચિત્ત બગડે છે, તે માટે તેવી કથા કરવા જ્ઞાનીએ નિષેધ કરેલો છે

" વાડ ત્રીજી "

૩. બ્રહ્મચારી પુરૂષે જે શયન, આસન કે પાટ, પાટલા ઉપર સ્ત્રી બેઠી હોય તે ઉપર બે ઘડી લગી અને પુરૂષસેવિત શયનાદિક ઉપર બ્રહ્મવ્રતધારી સ્ત્રીએ ત્રણ પહોર લગી બેસવુ નહિ,

હેતુ—જેમ કોહળા સબધી ગધરસ યોગથી કણક (ઘઉંના લોટ) ની વાત વિણશી જાય છે તેમ અબળાદિકનું આસન આપમતિથી સેવતા બ્રહ્મવ્રતધારી પુરૂષાદિક પોતાનુ શીલવ્રત ગુમાવી બેસે છે એથીજ જ્ઞાની પુરૂષોએ આ ત્રીજી વાડ પાળવા ફરમાવેલ છે

" વાડ ચોથી "

૪ બ્રહ્મવ્રતધારી જનોએ સરાગ દૃષ્ટિથી સ્ત્રી આદિકના અગોપાગાદિ નિરખીને જોવા નહિ કદાચ તેના ઉપર દૃષ્ટિપાત થયો હોય તો તત્કાળ દૃષ્ટિને ત્યાથી પાછી ખેચી લેવી, પણ ત્યા થોડા વખત કે વધારે વખત ચોગાડી નાખવી નહિ

હેતુ—જો નયન વિકાશીને સ્ત્રી આદિકના અગોપાગાદિક નિરખવામા આવે છે તો તેમા રઢ લાગે છે અને એથી કામવિકાર જાગે છે, આ રીતે વર્તતા જીવ તેનો ભોગ-ઉપભોગ કરવા લલચાય છે અને એથી બ્રહ્મવ્રતનો ભગ થાય છે જેમ સૂર્ય સામે વધારે વખત નજરને ઠેરવી રાખતા પોતાને હાનિ થાય છે-નયનનુ તેજ ઘટે છે, એમ જાણી નજરને પાછી ખેચી લે છે, તેમ સ્ત્રી આદિકના અવયવોને પણ સરાગ દૃષ્ટિથી નિરખતા પોતાનુ બ્રહ્મતેજ હીણુ થાય છે એમ સમજી ચિતામણિ રત્ન જેવા અમ રક્ષા નિમિત્તે સામાના લલચાવનારા હાવભાવ

જોઇ તેમા લલચાઇ જવુ નહિ નહિં તો તદુલીયા મચ્છની પેરે પરિણામે મહા અનર્થ ઉપજે છે વિષયસુખ સેવ્યા વગર પણ તેની પેઠે માઠા અધ્યવસાયવડે જીવ નરકાદિક દુર્ગતિને પામે છે

' વાડ પાચમી '

૫ જયા ભીંત કે પડદાદિકને ઓથે સ્ત્રી પુરૂષ કામક્રીડા કરતા હોય ત્યા બ્રહ્મચારી મુગ્ધ ભાઇ બ્હેનોએ વસવુ, ઉભા રહેવુ કે બેસવુ નહિ

હેતુ—તવે સ્થળે રહેતા સ્ત્રી આદિકનો કરૂણાજનક સ્વર, રૂદનાદિક, તેમજ કદલાદિકનો અવાજ સાભળવામા આવે છે અને તેથી કામ જાગે છે જેમ અગ્નિ પાસે લાખ અને મીણ એક ભાજનમા ભરી રાખ્યા હોય તો તે તરતજ ઓગળી જાય છે, તેમ તેવે સ્થળે રહેતા સ્ત્રી આદિકના હાવભાવ દેખતા તેમજ હાસી અને રૂદનાદિકના સ્વર સાભળતા કામવિકાર મનમા જાગે છે, જેથી શીલવ્રતની હાનિ થવા પામે છે એ હેતુથી ઉક્ત વાડ ખાસ ઉપયોગી છે

"વાડ છઠ્ઠી"

૬ પૂર્વે અજ્ઞાનપણે સેવેલી વિષયક્રીડા બ્રહ્મચારીએ સભાળવી નહિ.

હેતુ—પ્રથમ અનતીપણે જે કઇ કામક્રીડા કરી હોય તેને સભારતા ફરી વિષયવાસના જાગવાનો ભય રહે છે જેમ રાખમા ભરેલા અગ્નિ ઉપર ઘાસનો પુળો મૂકતા તેમાથી જ્વાળા નીકળે છે, તેમજ વળી જેમ પ્રથમ કરડેલા વિષધરનુ વિષ છેક વરસ દહાડે સભારતા શકાથી ફરીને સક્રમે છે, તેમ પ્રથમ વિષયસેવા વિષય સુખને સભાળવાથી શીલવતને વ્યાકુળતાથી શીલની વિરાધના થાય છે અને પછી ઘણોજ ઓરતો થાય છે એથીજ ઉપકારી મહાત્માઓએ આ છઠ્ઠી વાડ સાચવવા ખાસ ભલામણ કરી છે.

"વાડ સાતમી"

૭ બ્રહ્મનતધારીએ સ્નિગ્ધ-રસકસવાળો-આદક આહાર કરવો નહિ

હેતુ-સરસ (રસકસ ભર્યો) આહાર તથા પ્રકારના મજબૂત કારણ વગર આરોગતા ઇંદ્રિયો માતી થાય છે જેમ સન્નિપાતમા દૂધ ઘી વિગેરે સ્નિગ્ધ પદાર્થો વાપરવાથી વ્યાધિ અધિક ઉછાળા મારે છે તેમ પાચે ઇંદ્રિયોને સરસ આહારથી પોષતા વ્રતની વિરાધના થવા પામે છે એવો આ સાતમી વાડનો હેતુ સમજી જેમ બને તેમ સાદા ખોરાકથીજ નિર્વાહ કરવો.

"વાડ આઠમી"

૮ ક્ષુધા શાન્ત થાય એથી અધિક આહાર (લુખ્ખો હોય તો પણ) બ્રહ્મનત ધારીએ લેવો નહિ

હેતુ-અતિમાત્રાએ એટલે જરૂર કરતા વધારે આહાર આરોગવાથી બહુજ ઉંઘ આવે છે, આળસ વધે છે અને શરીર ભારે થઇ જાય છે, જેથી સયમધર્મની આરાધના થઇ શકતી નથી, એટલુજ નહિ પણ સ્વપ્નમા શીલની વિરાધના પણ થઇ જાય છે, તેથી સયમની યા શીલની રક્ષા કરવા ઇચ્છતા ભાઇ બ્હેનોએ આ વાડ પાળવાની બહુ જરૂર છે જેમ એક શેરના ભાજનમા દોઢ શેર ખીચડી ઓરીને ઉપર ઢાકણુ દેવામા આવે તો એ ભાજન ભાગે (તુટે-ફુટે) અને અદરની ખીચડી પણ વેરાઇ જાય એ રીતે અતિમાત્રાએ એટલે પ્રમાણ ઉપરાત જમવાથી વ્રતમા ઘણો બિગાડ થાય છે, એવીજ નિર્વાહ પૂરતુ પરિમિત ભોજન કરવુ કહ્યુ છે

"વાડ નવમી"

7 બ્રહ્મનતધારીએ શરીરની વિભૂષા (શૃગારવડે શોભા

હેતુ—સ્નાન, વિલેપન, સુગધ, વાસ-ચૂર્ણ, ઘણાજ ઉત્તમ (ભારે કિમતી) વસ્ત્ર, તેલ, તબોળ તથા ઉભટ-આડાજતો વેષ એ સર્વ કામોદ્દીપક પદાર્થો સેવનાથી પોતાના અમૂલ્ય શીલ રત્નનો ઘાત થાય છે, જેમ કોઈ અણજાણ માણસ પોતાની બેદરકારીથી, પ્રાપ્ત થયેલા ચિન્તામણિ રત્નને ખોઇ બેસે છે તેમ પવિત્ર શીલ રત્નની રક્ષા કરના જ્ઞાની પુરૂષોએ કહેલી હિતશિક્ષાને અવગણી સ્વચ્છદપણે ચાલતા એ અમૂલ્ય રત્નનો વિનાશ થઇ જાય છે તેથી બ્રહ્મચારીને એકાન્ત હિતકારી ઉક્ત વાડની રક્ષા કરવા પૂરતુ લક્ષ રાખવાની જરૂર છે. તે સાથે નીચેની હકીકત પણ ધ્યાનમા રાખી લેવી જોઇએ

૧ બ્રહ્મચારી ભાઈ બ્હેને એકલી નારી કે એકલા પુરૂષ સાથે માર્ગે જતા વાર્તાલાપ કરવાનો પ્રસગ છોડવો નહિ

૨ એકજ પથારીએ શીળવત બે પુરૂષોએ પણ સાથે સુઇ રહેવુ નહિ, તેમજ ગાળભેળદેવાની આદત પણ રાખવી નહિ

૩ શીલવતી સ્રીએ સાત વર્ષ ઉપરાતના પુત્રને સાથે (એક પથારીમા) સુવાડવો નહિ

૪ શીલવત પુરૂષે સાડા છ વર્ષની પુત્રીને પણ પોત ની પથારીમા સાથે સુવાડવી નહિ તો પછી વધારે વયના બાળબાળકોને સાથે સુવાડવાનુ તો કહેવુજ શુ !

૫ સ્રી સગે વિષયભોગ કરતા ઉત્કૃષ્ટ નવ લાખ ગર્ભજ પચેન્દ્રિય જીવોના ગર્ભમાજ ઘાત થાય છે, એ ઉપરાત અસખ્યાતા સમુર્છિમ પચેન્દ્રિય મનુષ્યનો પણ ઘાત થાય છે એમ સમજી શીલરત ભાઈ બ્હેનોએ સાવધાનતાથી સ્વશીલરત્નનુ રક્ષણ કરવુ તેમજ બીજા પણ ધર્મના અર્થી ભાઈ બ્હેનોએ અબ્રહ્મ-મૈથુન સેવનમા જતા મનને જ્ઞાન અકુશથી અટકાવવુ ઉચિત છે ઉપલી હકીકતથી અબ્રહ્મ,

સેવામા મોળી વૃત્તિવાળા કેટલા બધા દોષના ભાગી થાય છે તે સ્પષ્ટ સમજાય તેવુ છે અને વાતનુ રહસ્ય એ છે કે ચિ તામણિ રત્ન જેવુ બ્રહ્મવ્રત સાચવવા સર્વ રીતે પ્રયત્ન કરવો

શુદ્ધ સ્ફટિક રત્ન સમાન નિજ આત્મ સ્વરૂપને સાક્ષાત્કાર કરવા પોતાના મન વચન કાયાને પવિત્રપણે પ્રવર્તાવવા, મનમા કોઈ પણ દુર્વિચાર પ્રવેશવા ન પામે, કોઇ પણ વિકારવાળુ વચન ન વદાય અને કાયાથી કોઇ પણ પ્રકારની કુચેષ્ટા થવા ન પામે એ પ્રકારે જાગતી રખાય અર્થાત્ જેમ બને તેમ શુદ્ધ-સાત્વિક વિચારોનુ જ નિરંતર સેવન કરાય, તેવાજ અવિકારી અમૃત જેવા શીતળ સુખદાયી વચનો વદાય અને અવિકારી જ ક્રિયા કરાય એવી પરિણતિ વારી શ્રી વીતરાગ પરમાત્માએ બતાવેલા વિહિત માર્ગેજ ચલાય, નવવિધ વાડોની રક્ષા કરાય, અને સકળ કષાય મળને ખાળવા સમર્થ શાન્ત રસનો આસ્વાદ કરાય, જેટલે જેટલે અ શે કુત્સિત રાગદ્વેષ અને મોહાદિક વિકારો ઉપશાન્ત થવા પામે અને સમતા રસની અભિવૃદ્ધિ થવા પામે એટલે એટલે અરો આત્મા બ્રહ્મચર્યનુ ફળ આસ્વાદી શકતો લેખાય જે ભવ્યાત્મા આવી સમજ રાખી ઉક્ત બ્રહ્મચર્ય સેવવા પ્રયત્નવાન્ થાય, તે પોતાના પુરુષાર્થના પ્રમાણમા તેમા સફળતા મેળવવા ભાગ્યવાન્ બને, એ સ્પષ્ટ સમજી શકાય એવું છે

પતિવ્રતા નારીએ સ્વશીલ રક્ષાર્થે પતિના વિરહે પાળવા યોગ્ય નીયમો

૧ પોતાના પ્રાણપ્રિય પતિનો મેળાપ થાય ત્યા સુધી ભૂમિ શયન કરવું પણ પલંગ- માચા કે ઢાલીયા ઉપર સુઇ

ગ્રહેવુ નહિ, હિંડોળાખાટ ઉપર પણ બેસવુ કે શયનાદિ કરવુ નહિ

૨ ખાસ તથાપ્રકારના કારણ વગર સર્વાંગે સ્નાન, વિલેપન કે મર્દનાદિ કરવા-કરાવવા નહિ

૩ હર્ષ-આનંદના ચિન્હ રૂપ લેખાતા લાલ વસ્ત્ર પહેરવા નહિ

૪ પુષ્પ-માલ્યાદિવડે શરીર શુશ્રુષા કરવી-કરાવવી નહિ

૫ શૃંગારના અંગ રૂપ લેખાતા હોઠ તંબોલ વડે લાલ કરવા નહિ

૬ લવંગ, એલચી અને જાયફળ પ્રમુખ કામોદ્દીપક પદાર્થ ખાવા નહિ

૭ શરીર શોભાવવા માટે જ શરીરનો મેલ ઉતારવો નહિ

૮ સર્વ જાતના લીલા શાક તૈયાર કરી-કરાવી ખાવા નહિ

૯ દહીં, દૂધ, પક્વાન્ન ગોળ, ખાંડ, સાકર, અને દૂધપાક વિગેરે મદ ઉપજાવે એવા સર્વ સરસ આહાર કરવા નહિ

૧૦ તથા પ્રકારના રસ કસ વગરનો નીરસ આહાર કરવો

૧૧ સદાય એક જ વખત શરીરને ભાડુ દેવા માટે જ ખાવું

૧૨ ખાસ જરૂરી કામ વગર ઘરની બહાર નીકળવુ નહિ

૧૩ બારી બારણા કે ગોખમાં બેસી લોકચેષ્ટા જોવા નહિ

૧૪ લોકોના વિવાહાદિ કાર્યો પણ નીરખી જોવા નહિ

૧૫ સખીઓની સઘાતે પણ ઠઠ્ઠા મશ્કરી, પુરૂષ સ્ત્રીના શણગાર, હાસ્ય વિલાસ અને વસ્ત્રાદિ સબંધી વિકથા કરવી નહિ

૧૬ વૈરાગ્ય, સમતા-શાન્તિ ઉપજાવે એવી ધર્મકથા જ ભણવી-ગણવી

૧૭ નોકર-ચાકર સાથે પણ આલાપ સંલાપાદિ ન કરવા તો પછી અન્ય જનોની સંગાતે કરવાનુ તો કહેવુ જ શું ? અર્થાત્ ન જ કરવા

૧૮ ચિનમા આળેખેના પણ પર પુરૂષ જોવા નહિ તો પછી સાક્ષાત પર પુરૂષોનુ તો કહેવુ જ શુ !

એ રીતે પોતાના પવિત્ર શીલની રક્ષા માટે પતિવ્રતા નારીએ પતિના વિયોગે ઉક્ત નિયમો પાળવા લક્ષ રાખવુ ઉચિત છે

સ્ત્રીઓના શીલ રક્ષણના સાધન

'શીલજ ખરો શણગાર છે શીલજ ખરો પ્રાણ છે અને શીલજ ખરો આધાર છે એમજ સમજનારી કુલીન સ્ત્રીઓ સ્વશીલની રક્ષા કેમ ન કરે ?

> 'લજ્જા દયા દમો ધૈર્ય, પુરૂષાલાપ-વર્જનમ,
> એકાકિત્વ-પરિત્યાગો, નારીણા શીલરક્ષણમ '

૧ લાજ-મર્યાદા સાચવવી (મલાજો રાખવો), ૨ દયાર્દ્ર દીલ રાખવુ, ૩ દન્દ્રિયોનુ દમન કરવુ ૪ દઢમન રાખવુ-એક ટેકી રહેવુ ૫ પર પુરૂષ સગાથે આલાપ સલાપ ન કરવો અને ૬ એકાકી કયાય ન જવુ-એકાન્ત ન સેવવી એટલા વાના સાચવવાથી સ્ત્રીઓમા શીલની રક્ષા થવી સુલભ થાય છે એ વગર તેમના શીલની રક્ષા થવી કઠણ છે

૨ લાજ કાઢવાનો યા પોતાનુ મુખ કોઇ બીજાને નહિ બતાવવાનો કુલીન સ્ત્રીઓનો ગર્ભિત આશય સ્વશીલ રક્ષાનો હોવો જોઇએ પણ ઝીણા વસ્ત્રથી મુખ ઢાકી અદરથી અથવા છુપી રીતે અન્યને જોવાની ઇચ્છા રાખનારને તો એ ઢાગ રૂપ લાગે છે કુલીન સ્ત્રીઓ તો સ્વપતિ શિવાય કોઇ પુરૂષને સરાગ દષ્ટિથી જોવાને ઇચ્છે પણ નહિ તો પછી તેને તાકી તાકીને તો જુએ જ કેમ ?

૨ જેનુ અતકરણ કોમળ-દયાર્દ્ર હોય તે કુલીન સ્ત્રી તો સહુને આત્મ સમાન લેખે છે, તે કદાપિ તુચ્છ વિષય સુખની

ખાતર પોતાના પ્રાણપ્રિય પતિને છેતરી પરપુરૂષગમન કેમ કરે!

૩ નવવિધ બ્રહ્મચર્યની વાડો સાચવવાના પવિત્ર હેતુથી જે કુલીન સ્ત્રીઓ નિજ ઇન્દ્રિય દમન કરે છે તેને પર પુરૂષ સેવવાની ઇચ્છા-વાન્છના પણ થાય જ કેમ?

૪ રાજીમતી, નાગિલા અને પૂર્વ પતિના સતી સ્ત્રીઓની પેરે જ્યારે ખરી કસોટીનો વખત આવે છે ત્યારે તેઓ મન ધૈર્ય ધારીને હરેક રીતે યુક્તિ-પ્રયુક્તિ વાપરી પોતાના પવિત્ર શીલની રક્ષા કરે છે

૫ પર પુરૂષ સાથે વાત કરતા વિકાર થાય એમ કેવી તેમની સન્મુખ નિરખીને કુલીન સ્ત્રીઓ આશાય જોયા કરતી નથી

૬ એકાન્ત બુરી છે એમ સમજીને કુલીન સ્ત્રીઓ પોતાના સબંધી જનો સગાતે પણ મર્યાદા સાચવી રહે છે તો પછી અન્યજનો સબંધી તો કહેવું જ શું?

શીલગુણ ધારવા અને પરસ્ત્રી પુરૂષનો સંગ નિવારવા સહુને હિતોપદેશ

આઠ પ્રકારનું મૈથુન, જે આગમ વર્ણવેલ છે તેનો ત્યાગ કરવો તે બ્રહ્મચર્ય કહેવાય છે. આઠ પ્રકારનું મૈથુન નીચે મુજબ—

૧ શ્રવણ-સ્ત્રી સબંધી રૂપ સૌંદર્ય ... કામ ઉપજાવે એવી સ્ત્રી-કથા (કુલજાત વિલાસાદિ સ્ત્રી ચેષ્ટાઓનું શ્રવણ કરવું

૨ સ્મરણ-અનુભવેલા (ભોગવેલા) ભોગ-વિષય પ્રમુખ યાદ કરવા.

૩ કીર્તન-પ્રીતિ-રસપૂર્વક તે તે વિષય ભોગ સબધી કથન કરવુ

૪ ચિન્તવન-ઇષ્ટ વિષય ભોગ સબધી ગમે તે પ્રસગે ચિન્તવન કરવુ.

૫ એકાન્ત વાત-ઇષ્ટ સ્ત્રી સગાતે એકાન્તે (ગુપ્ત સ્થળે) વાતચિત કરવી

૬ દૃઢ સકલ્પ-તે ઇષ્ટ સ્ત્રી સાથે ભોગ વિલાસ કરવા દૃઢ નિશ્ચય કરવો

૭ પ્રયત્ન-ગમે તે રીતે તેની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયત્ન સેવવો-પ્રપચ કરવો

૮ તત્ પ્રાપ્તિ-તેની સગાતે શરીર યોગે સભોગ કરવો.

એ આઠ પ્રકારે મૈથુન સેવન કર્યું કહેવાય છે અને તે પ્રસગે થયેલા કે થતા રાગાદિ સકલ્પ (પરિણામ) પ્રમાણે જીવ દોષિત થાય છે આ વાત પુરૂષની પેઠે સ્ત્રીઓને પણ એક સરખી લાગુ પડે છે, પરસ્ત્રી ગમન કરનારની તો રાવણની પેઠે પાયમાલી અને અતે દુર્ગતિ થાય છે, તથા વિષયાન્ધ-કામી સ્ત્રી પુરૂષોની કેવી દુર્દશા અહીંજ થવા પામે છે તે તેમની થતી દશ દશાની વાત અત્ર સક્ષેપથી વર્ણવવામા આવે છે —

૧ ચિન્તા-પ્રથમ ઇષ્ટ સગાતે વિષય ભોગ સબધી ચિન્તા ઉપજે છે

૨ દર્શન ઇચ્છા-તે ઇષ્ટને નજરે જોવાની-મળવાની ઇચ્છા થાય છે,

૩ દીર્ઘનિશ્વાસ-વિરહાગ્નિ સહન થઇ નહિ શકવાથી લાબા નીસાસા મૂકે છે

૪ કામજ્વર-વિષય ચિન્તાવડે આખુ અગ તપી જાય છે

૫ શરીરદાહ-આખુ શરીર બળુ બળુ થઇ રહે છે

૬ અન્નઅરૂચિ-ખાવું પીવું કશુ ભાવતુ નથી

૭ શરીરકપ-ટાઢીયા તાવની જેમ શરીરમા કપારી આવવા માડે છે

૮ ઉન્માદ-દારૂ પીધેલાની જેવી તેની બેભાન સ્થિતિ થઇ જાય છે

૯ પ્રાણસંદેહ-પ્રાણ (જીવિત) ટકશે કે નહિ એનો મૂર્છા આવી જાય છે

૧૦ પ્રાણત્યાગ-કામાગ્નિ વડે દગ્ધ થતો પ્રાય-જીવિત તજી દે છે. કામાન્ધ સ્ત્રી પુરૂષોની આવી દુર્દશા થતી જાણી, જીવિત સુખના અર્થી જનોએ જરૂર સંતોષવૃત્તિ ધારવી ઉચિત છે

ચતુર્થ પાપસ્થાનક મૈથુન (અબ્રહ્મ) નિવારણ ઉપદેશ

ચતુર્થ અબ્રહ્મ પાપસ્થાનક સજ્ઝાય

તુમે બહુ મૈત્રીરે સાહિબા—એ દેશી,

પાપસ્થાનક ચોથુ વર્જીએ, દુર્ગતિ મૂલ અબભ,
જગ સવિ મૂઝયો છે એહમા, છાડે તેહ અચભ પાપ—
એ આંકણી. ૧.

રૂડુ લાગેરે એ ધુરે, પરિણામે અતિ ક્રૂર,
ફલ કિંપાકને સારિખા, વરજે સજ્જન દૂર પાપ ૨

અધર વિદ્રુમ સ્મિત ફુલડા, કુચફલ કઠીન વિશાલ;
રામા દેખી ન રાચિયે, એ વિષવેલી રસાલ. પાપ ૩

પ્રબલ જ્વલિત અય પૂતલી, આલિંગન ભલુ તંત,
નરક દુવાર નિતંબિની, જઘન સેવન એ દુરંત પાપ ૪

દાવાનળ ગુણવન તણો, કુલમષીકુર્ચક એહ,
રાજધાની મોહ રાયની, પાતક કાનન મેહ પાપ.

૩ કીર્તન-પ્રીતિ-રસપૂર્વક તે તે વિષય ભોગ સબધી કથન કરવું

૪ ચિન્તવન-ઇષ્ટ વિષય ભોગ સબધી ગમે તે પ્રસગે ચિન્તવન કરવું

૫ એકાન્ત વાત-ઇષ્ટ સ્ત્રી સગાતે એકાન્તે (ગુપ્ત સ્થળે) વાતચિત કરવી

૬ દૃઢ સકલ્પ-તે ઇષ્ટ સ્ત્રી સાથે ભોગ વિલાસ કરવા દૃઢ નિશ્ચય કરવો

૭ પ્રયત્ન-ગમે તે રીતે તેની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયત્ન સેવવો-પ્રપચ કરવો.

૮ તત્ પ્રાપ્તિ-તેની સગાતે શરીર યોગે સભોગ કરવો.

એ આઠ પ્રકારે મૈથુન સેવન કર્યું કહેવાય છે અને તે પ્રસગે થયેલા કે થતા રાગાદિ સકલ્પ (પરિણામ) પ્રમાણે જીવ દોષિત થાય છે આ વાત પુરુષની પેઠે સ્ત્રીઓને પણ એક સરખી લાગુ પડે છે, પરસ્ત્રી ગમન કરનારની તો રાવણની પેરે પાયમાલી અને અતે દુર્ગતિ થાય છે, તથા વિષયાન્ધ-કામી સ્ત્રી પુરુષોની કેવી દુર્દશા અહીંજ થવા પામે છે તે તેમની થતી દશ દશાની વાત અત્ર સક્ષેપથી વર્ણવવામા આવે છે —

૧ ચિન્તા-પ્રથમ ઇષ્ટ સગાતે વિષય ભોગ સબધી ચિન્તા ઉપજે છે

૨ દર્શન ઇચ્છા-તે ઇષ્ટને નજરે જોવાની-મળવાની ઇચ્છા થાય છે,

૩ દીર્ઘનિશ્વાસ-વિરહાગ્નિ સહન થઇ નહિ શકવાથી લાબા નીસાસા મૂકે છે

૪ કામજ્વર-નિરથ ચિન્તાવડે આખુ અગ તપી જાય છે

૫ શરીરદાહ-આખુ શરીર બળુ બળુ થઇ રહે છે

૬ અન્નઅરૂચિ-ખાવું પીવું કશુ ભાવતુ નથી

૭ શરીરકપ-ટાઢીયા તાવની જેમ શરીરમા કપારી આવવા માંડે છે

૮ ઉન્માદ-દારૂ પીધેલાની જેવી તેની બેભાન સ્થિતિ થઇ જાય છે

૯ પ્રાણુસદેહ-પ્રાણ (જીવિત) ટકશે કે નહિ એવી મૂર્ચ્છા આવી જાય છે

૧૦ પ્રાણત્યાગ-કામાગ્નિ વડે દગ્ધ છતો પ્રાય-જીવિત તજી દે છે. કામાન્ધ સ્ત્રી પુરૂષોની આવી દુર્દશા થતી જાણી, જીવિત સુખના આર્થી જનોએ જરૂર સતોષવૃત્તિ વારવી ઉચિત છે

ચતુર્થ પાપસ્થાનક મૈથુન (અબ્રહ્મ) નિવારણ ઉપદેશ

ચતુર્થ અબ્રહ્મ પાપસ્થાનક સજઝાય

તુમે બહુ મૈત્રીરે સાહિબા—એ દેશી,

પાપસ્થાનક ચોથુ વર્જિએ, દુર્ગતિ મૂલ અબભ,
જગ સવિ મૂઝયો છે એહમા, છાડે તેહ અચભ પાપ—
એ આકણી. ૧.

રૂડુ લાગેરે એ ધુરે, પરિણામે અતિ ક્રૂર,
ફલ કિપાકને સારિખા, વર્જે સજ્જન દૂર પાપ ૨

અધર વિદ્રુમ સ્મિત ફુલડા, કુચફલ કઠીન વિશાલ;
રામા દેખી ન રાચિયે, એ વિષવેલી રસાલ. પાપ ૩

પ્રબલ જ્વલિત અય પૂતલી, આલિગન ભલુ તત,
નરક દુવાર નિતબિની, જઘન સેવન એ દુરત. પાપ ૪

દાવાનળ ગુણવન તણો, કુલમશીકુર્ચક એહ,
રાજધાની મોહ રાયની, પાતક કાનન મેહ

પ્રભુતાએ હરિ સારિખો, રૂપે મયણ અવતાર,
સીતાયે રે રાવણ યથા, છડો તુમે નરનાર પાપ ૬.
દશ શિશ રજ માહે રોલિયા, રાવણ વિવશ અબ ભ,
રામે ન્યાયેરે આપણો, રોપ્યો જગ જય થ ભ. પાપ. ૭.
પાપ બધાએરે અતિ ઘણા, સુકૃત સકલ ક્ષય જાય,
અ બ્રહ્મચારીનુ ચિ તવ્યુ, કદિય સફલ નવિ થાય. પાપ. ૮
મ ત્ર ફ્લે જગ જસ વધે, દેવ કરે સાન્નિધ,
બ્રહ્મચર્ય ધરે જે નરા, તે પામે નવ નિદ્ધ પાપ. ૯
શેઠ સુદર્શનને ટળી, શૂળી સિ હાસન હોય,
ગુણ ગાયે ગગનેરે દેવતા, મહિમા શીલનુ જોય પાપ ૧૦
મૂલ ચારિત્રનુ એ ભલુ, સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન,
શીલ સલિલ ધરે જિકે,તસ હુયે સુજસ વખાણ. પાપ. ૧૧.

હે ભવ્ય જનો ! દુર્ગતિના નિદાનરૂપ અબ્રહ્મ સેવન તમે તજી દ્યો, બધા જગજતુઓ એમાજ મુઝાયેલા છે-વિષય રાગથી અધ બનેલા છે એ અનાદિ વિષય રાગ તજવો દુષ્કર છે તે તજે તેને જ ધન્યના ઘટે છે ૧

એ વિષય સુખ ભોગવતા તો સારૂ લાગે છે, પરતુ કિંપાકના ફળની પેરે પરિણામે અતિ ઘોર દુખને દેનાનાણુ છે, એમ સમજીનેજ શાણા સજ્જનો તેનો પરિહાર કરે છે, મનથી પણ તેના ક્ષણિક સુખની ઇચ્છા કરતા નથી ક્ષણ માત્ર સુખ બુદ્ધિ બતાવી પરિણામે બહુ પરિતાપ ઉપજાવનારા અને જોત જોતામા છેહુ દઇ જનારા વિષયસુખમા દિર્ઘદર્શી જ્ઞાનીપુરૂષો મુઝાઇ જતા નથી પણ તેઓ તેથી ન્યારાજ રહે છે ૨

જૂઓ ! શ્રી એ એક દૂજતી વિખવેલી છે તેના પરનાળા જેવા રાતા હોઠ વિખવેલીના નવા કુંપલીયા જેવા છે તેનું મદમદ રાગવાળુ હાસ્ય વિખવેલીના ફુલ જેવુ છે અને તેણીના કઠણ અને વિશાળ સ્તન વિખવેલીના સાક્ષાત્ ફળ જેવા છે એવી સમજ દીલમા રાખી સુંદર સ્રીઓને તેમજ તેમના લલિત-હાવભાવ નિરખીને મનમા લગારે રાચવુ કે ફુલાઈ જવું નહિ, પરંતુ જેમ શાણા માણસો વિષવૃક્ષથી-તેની છાયા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ વિગેરેથી સદાય સાવચેત રહે છે તેમ તેના પ્રસંગે જરૂર સાવચેત રહેવું તેમા બનતા સુધી લગારે ગફલત કરવી નહિ ૩

અત્યત ધગધગતા અગ્નિવડે તપાવીને લાલચોળ કરેલી લોહાની પૂતળીને અગોઅંગે ભેટી પડવું સારૂ, પરંતુ નરકના અઘોર દુખ પામવામા પ્રબળ નિમિત્તરૂપ થતી નારી સાથે વિષયાર બની રમવુ એ બુરૂ છે કેમકે અગ્નિમય પૂતળીને આલિંગન કરવાથી એકજ વાર તત્કાળ મૃત્યુ થાય છે અને વિષય ક્રીડામા રચી પચી રહેનારી અને બીજાને ફસાવવા અનેક પ્રકારના હાવભાવ બતાવનારી સ્રીસાથે મર્યાદા મૂકીને પશુવત્ રમણ કરવાથી તો પરિણામે અનેકવાર નરકાદિ ના અઘોર દુખ સહવા પડે છે ૪

વળી વિષય રસવી અવ બનેની સ્રીઓ સદ્ગુણ રૂપી બગીચાને દગ્ધ કરી નાખવા દાવાનળ-અગ્નિ સમાન છે પોતાના પવિત્ર કુળની કીર્તિને તે કલકિત કરી નાખે છે, મોહ માયાનો વિસ્તાર કરી અનેક અણુઝ જીવોને લલચાવી પોતાને વશ વર્તાવે છે અને પોતાના તથા પરના અનેક આત્માઓને પાપથી મલીન કરે છે, તેથી તે દૂરથીજ પરિહરવા યોગ્ય છે ગ્રથકારના કહેવા મુજબ કુશીલ સ્રીઓ પોતાના કુળની કીર્તિને કાળી કરવા કૂચા જેવુ વર્તન કરે છે મોહ રાજાના નિવાસ માટે પ

પ્રભુતાએ હરિ સારિખો, રૂપે મયણ અવતાર,
સીતાયે રે રાવણ યથા, છંડો તુમે નરનાર પાપ ૬.
દશ શિશ રજ માહે રોલિયા, રાવણ વિવશ અબ ભ,
રામે ન્યાયેરે આપણો, રોપ્યો જગ જય થંભ. પાપ. ૭.
પાપ બંધાએરે અતિ ઘણા, સુકૃત સકલ ક્ષય જાય,
અ બ્રહ્મચારીનુ ચિંતવ્યુ, કદિય સફલ નવિ થાય. પાપ. ૮
મંત્ર ફલે જગ જસ વધે, દેવ કરે સાંનિધ,
બ્રહ્મચર્ય ધરે જે નરા, તે પામે નવ નિધ પાપ. ૯
શેઠ સુદર્શનને ટળી, શૂળી સિંહાસન હોય,
ગુણ ગાયે ગગનેરે દેવતા, મહિમા શીલનુ જોય પાપ ૧૦
મૂલ ચારિત્રનુ એ ભલુ, સમકિત વૃદ્ધિ નિદાન,
શીલ સલિલ ધરે જિકે,તસ હુયે સુજસ વખાણ. પાપ. ૧૧.

હે ભવ્ય જનો ! દુર્ગતિના નિદાનરૂપ અબ્રહ્મ સેવન તમે તજી દ્યો, બધા જગજંતુઓ એમાજ મુઝાયેલા છે-વિષય રાગથી અંધ બનેલા છે એ અનાદિ વિષય રાગ તજવો દુષ્કર છે તે તજે તેને જ ધન્યવાદ ઘટે છે ૧

એ વિષય સુખ ભોગવતા તો સારૂ લાગે છે, પરંતુ કિંપાકના ફળની પેરે પરિણામે અતિ ઘોર દુખને દેવાવાળુ છે, એમ સમજીનેજ શાણા સજ્જનો તેનો પરિહાર કરે છે, મનથી પણ તેના ક્ષણિક સુખની ઇચ્છા કરતા નથી ક્ષણ માત્ર સુખ બુદ્ધિ બતાવી પરિણામે બહુ પરિતાપ ઉપજાવનારા અને જોત જોતામા છેહ દઇ જનારા વિષયસુખમા દિર્ઘદર્શી જ્ઞાનીપુરૂષો મુઝાઇ જતા નથી પણ તેઓ તેથી ન્યારાજ રહે છે. ૨

જૂઓ ! સ્રી એ એક દુજતી વિખવેલી છે તેના પરવાળા જેવા રાતા હોઠ વિખવેલીના નવા કુંપલીયા જેવા છે તેનુ મદમદ રાગનાળુ હાસ્ય વિખવેલીના ફુલ જેવું છે અને તેણીના કઠણ અને વિશાળ સ્તન વિખવેલીના સાક્ષાત્ ફળ જેવા છે એવી સમજ દીલમા રાખી સુંદર સ્રીઓને તેમજ તેમના લલિત-હાવભાવ નિરખીને મનમા લગારે રાચવું કે ફુલાઈ જવું નહિ, પરંતુ જેમ શાણા માણસો વિષવૃક્ષની-તેની છાયા, પત્ર, પુષ્પ અને ફળ વિગેરેથી સદાય સાવચેત રહે છે તેમ તેના પ્રસંગે જરૂર સાવચેત રહેવું તેમા બનતા સુધી લગારે ગફલત કરવી નહિ ૩

અત્યંત ધગધગતા અગ્નિવડે તપાવીને લાલચોળ કરેલી લોઢાની પૂતળીને અંગેઅંગે ભેટી પડવું સારૂ, પરંતુ નરકના અઘોર દુ:ખ પામવામા પ્રબળ નિમિત્તરૂપ થતી નારી સાથે વિષયાંધ બની રમવું એ બુરૂ છે કેમકે અગ્નિમય પૂતળીને આલિંગન કરવાથી એકજ વાર તત્કાળ મૃત્યુ થાય છે અને વિષય ક્રીડામા રચી પચી રહેનારી અને બીજાને ફસાવવા અનેક પ્રકારના હાવભાવ બતાવનારી સ્રીસાથે મર્યાદા મૂકીને પશુવત્ રમણ કરવાથી તો પરિણામે અનેકવાર નરકાદિકના અઘોર દુ:ખ સહવા પડે છે ૪

વળી વિષય રસથી અંધ બનેલી સ્રીઓ સદ્ગુણ રૂપી બગીચાને દગ્ધ કરી નાખવા દાવાનળ-અગ્નિ સમાન છે પોતાના પવિત્ર કુળની કીર્તિને તે કલંકિત કરી નાખે છે, મોહ માયાનો વિસ્તાર કરી અનેક અબુઝ જીવોને લલચાવી પોતાને વશ વર્તાવે છે અને પોતાના તથા પરના અનેક આત્માઓને પાપથી મલીન કરે છે, તેથી તે દુરથીજ પરિહરવા યોગ્ય છે શાસ્ત્રકારના કહેવા મુજબ કુશીલ સ્રીઓ પોતાના કુળની કીર્તિને કાળી કરવા શાહીના કુચા જેવુ વર્તન કરે છે મોહ રાજાના નિવાસ માટે પા-

યતખ્ન નગર (રાજધાની) સમાન છે અને પાપરૂપી વનને નં, વપત્ર્વ કરવા મેઘ વૃષ્ટિ સમાન છે એમ સમજી શાણા માણસોએ તેમનાથી સદાય ચેતતા રહેવું યુક્ત છે કુશીલ સ્ત્રીની સગતિથી કુશીલને પુષ્ટિ મળે છે ૫

કુશીલ જનની સોબત તજવી યુક્ત છે કેમકે તેમ કરનાથી સ્વશીલની રક્ષા થાય છે માટે ગમે તેવા વિષય સંયોગમાં પણ ગમે તેના એશ્વર્યવાળા અને રૂપ સંપત્તિવાળા પર સ્ત્રી પુરૂષોની સાથે વિષય સુખ વિલસવા ઇચ્છા સરખી પણ કરવી નહિ જુઓ! વાસુદેવ જેવી સાહેબીવાળા અને કામદેવના અવતાર જેવા રાવણનો પણ સીતાદેવીએ લગારે આદર ન કર્યો, પરંતુ તેને ઉલટો નિભછી નાખ્યો, તેમ પોતાના પવિત્ર શીલની સદાય રક્ષા ઇચ્છના ભાઇ બ્હેનોએ પર સ્ત્રી અને પર પુરૂષનો કૂડો પરિચય તજવોજ ઘટે છે ૬

સતી શિરોમણિ સીતા દેવીની આટલી બધી પવિત્રતા છતા રાવણે કુબુદ્ધિથી તેણીની સાથે વિષય સુખ વિલસવા હઠ આદર્યો, તો પરિણામે રાવણની પોતાની તથા તેના રાજ્યની ધૂળધાણી થઇ અને ન્યાય નીતિમા અગ્રેસર એવા રામચંદ્રજીનો સર્વત્ર જયનાદ પસર્યો અદ્યાપિ પર્યંત તે દૃષ્ટાંતરૂપ ગણાય છે. ૭

જે અજ્ઞાની જનો કુળમર્યાદાને પણ લોપી અત્યાચાર કરે છે, એટલે અસંતોષવૃત્તિથી પરસ્ત્રી કે પર પુરૂષનું પરાણે સેવન કરે છે, તેમનો આત્મા પાપ-મળથી અત્યંત મલીન થાય છે, તેમના સઘળા સુકૃત-પુન્ય કાર્યો લોપાઇ જાય છે અને તેવા અનાર્ય કાર્ય કરનાર સ્ત્રી પુરૂષોનું મન-ચિંતવ્યું કદાપિ પણ સફળ થઇ શક્તું નથી પરંતુ તેમના પ્રબળ પાપના યોગે વિપરીત પરિણામજ આવતું દેખાય છે એમ સમજી અત્યાચાર તેમજ અનાચાર તજી જેમ સ્વપરના શીલની રક્ષા થાય તેમ સંતોષવૃત્તિ

ધારવી એજ હિતકર છે અસંતોષવૃત્તિથી ઉદ્વેગ અહિત અને અસુખજ થાય છે તેથી વિચારશીલ ભાઇ બ્હેનોએ જરૂર સંતોષવૃત્તિનું સેવન કરી પવિત્ર થાય નીતિનું અવલંબન લેવું ઘટે છે ૮

જે શાણા ભાઇ બ્હેનો અન્યાયાચરણનો ત્યાગ કરી સંતોષ વૃત્તિને ધારી પવિત્ર શીલનું સંરક્ષણ કરે છે તેમને અનેક પ્રકારના લાભ સંપજે છે જેમકે તેમને મન તત્કાળ સિદ્ધ થાય છે, જગતમાં જશવાદ વિસ્તરે છે, દેવતાઓ સહાયભૂત થાય છે અને જે જોઈએ તે સહેજે આવી મળે છે એ સઘળો પ્રભાવ પવિત્ર શીલવ્રતનોજ સમજવો ૯

જુઓ ! સુદર્શન શેઠને પવિત્ર શીલવ્રતના પ્રભાવથી શૂળિ ભાંગીને સિંહાસન થયું જે રાજાએ શુળિની સજા દીધી હતી તેણે જ આવા તે પવિત્ર શીલવ્રતને પાળનાર સુદર્શન શેઠનો ભારે સત્કાર કર્યો અને તેને હાથીના હોદ્દા ઉપર બેસાડી બહુ આડંબર સાથે નગર પ્રવેશ કરાવ્યો તેના પવિત્ર શીલના પ્રભાવથી આકાશમાં દેવતાઓ પણ તેના ગુણ ગાન કરવા લાગ્યા એવો અદ્ભુત મહિમા શીલરત્નનો સમજી સહુ શાણા ભાઇ બ્હેનોએ સર્વથા સુશીલ થાવું એટલે મનથી પણ કુશીલતા કરવી નહિ ૧૦

સુશીલપણું એ ચારિત્ર—સદ્વર્તનનું ખાસ જરૂરનું છે તે સુશ્રદ્ધાને મજબૂત કરનાર છે યાવત્ અનેક સદ્ગુણોને મેળવી આપનાર છે, એમ સમજી જે ભવ્યજનો પવિત્ર શીલરત્નને સારી રીતે સાચવશે તેઓ ઉત્તમ યશ કીર્તિ સહિત અક્ષય સુખ સંપદા પામશે

॥ અથ શ્રી ઉદયરત્નજી કૃત નવ વાડની સજ્ઝાયો ॥

॥ ઢાલ ૧ લી ॥

॥ દુહો શ્રીગુરૂને ચરણે નમી, સમરી[1] સારદ માય, નવ વિધ શીલની વાડનો, ઉત્તમ કહું ઉપાય ॥ ૧ ॥ પહિલોને પાસો હોજી, એ દેશી ॥ ૨ ॥ પહેલીને વાડે હો જી વીર જિનવરે કહ્યો, સેવો હો એવો વસતિ વિચારીને જી, સ્રી પશુ પંડગ[2] હો જી વાસે વસે જીહા, તિહા ન રહેવું શીલવ્રતધારીને જી ॥ ૨ ॥ જીમ તરૂ ડાળે હોજી વસતો વાનરો, મનમા બીહે રખે ભુઇ પડુ જી, માજાર દેખી હો જી પંજર માહેથી, પોપટ ચિંતે રખે ટાડે[3] ચડુ જી ॥ ૩ ॥ જિમ સિહલકી હોજી સુંદરી શિર ધરી, જ-લનુ બેડુ જુગતિસ્યુ જાળવે જી, તિમ મુનિ મનને હો જી રાખે ગોપવી, નારીને નિરખી ચિત્ત નવિ ચાળવે જી ॥ ૪ ॥ જીહા હોવે વાસો હો જી સહેજે માજરનો, જોખમ લાગે તિહા મુષ કની જાતિને જી તિમ બ્રહ્મચારી હોજી, નારીની સંગતે, હારે હો હારે શીયળ સુધાતને જી ॥ ॥ ૫ ॥ કળશ ॥ વાડ વિઘટે વિષય પ્રગટે, શંકા કંખા નીપજે, તીન કામે ધાતુ બીગડે, રોગ બહુ વિધ ઉપજે, મનમાહિ વિષય વ્યાપે, મન નિશ્ચયશુ રહે ભીલી ઉદય રત્ન કહે તે કારણે, નવ વાડ રાખો નિરમળી ॥ ૧ ॥

॥ ઢાળ ૨ ॥ વૈદરભ દેશ કુંડનપુર નગરી સુરપતિ એ દેશી ॥

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન ધણી, અજ્ઞાન તિમિરહર દિનમણી, શીયળ રત્ન [4]યતનાને તંતે, ભાખી વાડ બીજી ભગવંતે ॥ ૧ ॥ ભગવંત ભાખી સંત સાખી, શીયળ સુરતરૂ રાખવા, મુક્તિ મહાફળ હેત અદ્ભુત, ચારિત્રનો રસ ચાખવા ॥ ૨ ॥ મીઠે વચને

---

૧ સરસ્વતી માતા–વિદ્યા દેવી ૨ નપુંસક ૩ ઝપાટે ૪ સાચવવા માટે,

[1]માનિનીસ્યુ, કથા ન કરે કામની, વાડ નિવસ્યુ જેહ પાળે, બ-
નિહાળી તસ નામની ॥ ૩ ॥ વાતર[2] વ્રતને ઘાતકારી, પવન જીમ
તરૂપાતને, વાત કરતા વિષય જાગે, તે માટે તજો તમે વાતને ॥૪॥
લીંબુ દેખી દૂરથી જીમ, ખગરો ડાઢા ગળે, ગગન ગરજારવ સુ
ણીને, હડકના જીમ ઉને ॥ ૫ ॥ તિમ બ્રહ્મચારીના ચિત્ત વિણ
સે, વયણ સુંદરીના સુણી, કથા તજો તિણ કારણે, ઇમ પ્રકાશે
ત્રિભુવન વણી ॥ ૬ ॥

॥ ઢાલ ૩ ॥ ત્રટ યમુનાનોરે અતિ રળીયામણો રે એ દેશી ॥

ત્રીજીને વાડે રે ત્રિભુવન રાજીઓરે ધણી પરે દીયે ઉપદેશ,
આમન છડાગે સાધુજી નારીનો રે, મુહુરત લગે સુવિશેષ ॥ ૧ ॥
હું બલિહારી રે જાઉ તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહની હો માત,
શીયલ સુરગીરે ગગાલી રાગસ્યુ રે, જેહની આતે હો વાત ॥ હું૦
॥ ૨ ॥ શયનાસને રે પાટ ને પાટલે રે, જિહા જિહા બેસે હો
નાર,[3] બે ઘડી લગે તિહા બેસે નહી રે, શીલવ્રત રખવાલહાર
॥ હું૦ ૩ ॥ કોહળા કેરી રે ગ ધ સયોગથી રે, જીમ જાયે કણ-
કની વાસ,-તીમ અમળાનુ રે આસન સેવતા રે, વિણસે શિયલ
સુવાસ ॥ હું૦ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૪ ॥ હું વારી રંગ ઢોલણા એ દેશી ॥

ચોથીને વાડે તમે ચતજો હો રાજ, એણી પરે ભાખે શ્રી-
જિનભૂપરે સવેગી સૂધા સાધુજી, નયન કમળ વિકાસિને હો રાજ,
રખે નિરખો રમણીનુ રૂપરે ॥ સ૦ ॥૧॥ રૂપ જોતા રઢ લાગશે
હો રાજ, હેલા[4] ઈન્દ્રસને અનંગરે, ॥ સ૦ મનમાહિ જાગશે મો-
હની હો રાજ, ત્યારે હોશ્યે વ્રતનો ભગરે ॥ સ૦ ૨ ॥ નિમ્નર[6]
સાહમુ દેખતા હો રાજ, જગમા નયણે ઘટે જીમ તેજરે, સ૦

---

૧ સ્ત્રી સગાતે ૨ વિકથ કથા ૩ સ્ત્રી ૪ જલદી ૫ કામદેવ
વિષયેન્દ્રિય. ૬ સૂર્ય

તિમ તરૂણીતન [1] પેખતા હો રાજ, હિણ થાયે સિયલ સુહેજ રે ॥ સ૦ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૫ ॥ થાપર વાગી માહરા સાહિબા એ દેશી ॥

પાચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાણી છે વારૂ સાભળજો શ્રોતા તુમે, ધરમી નતધારૂ ॥ ૧ ॥ કુટયતર[2] વર કામિની, રમે જિહા રાગે, સ્વર કકલાદિકનો સુણિ, જીહા મનમથ[3] જાગે ॥ ૨ ॥ તિહા વસવુ બ્રહ્મચારીને, ન કહ્યુ નિતરાગે, વાડ ભાગે શીલરત્નની, જીહા લછન લાગે ॥ ૩ ॥ અગની પાસે જિમ ઓગળે, ભાજન માહિ વરીયા, લાખ ને મીણ જાયે ગલી, નવિ રહે રસ ભરિયા ॥ ૪ ॥ તિમ હાવ ભાવ નારી તણા, વળી હાસુ ને રૂદન, સાભળતા શિયળ વિઘટે[4] મન વેધે મ ન ॥ ૫ ॥

॥ ઢાળ ૬ ॥ સહિયા મ્હારા નયણા સમારો એ દેશી ॥

છઠ્ઠીને વાડ છેલ છબીલો, ગુણરત્ને ગાઢો ભર્યોજી, સિદ્ધારથ કુલે નગીનો, વીર જિણદ ઇમ ઉચ્ચરે જી ॥ ૧ ॥ અનતીપણે તે જે આગે, કામ કીડા બહુ વિધ કરીજી, વ્રત લઇને વિલસિત પહિલા, રખે સભારો દિલ ધરીજી ॥ ૨ ॥ અગ્નિ ભાર્યા ઉપર પૂજો, મેલ્હે જીમ જ્વાળા વધે જી, વરસ દિવસે જિમ વિષધરનુ શકાયે વિષ સક્રમે જી ॥ ૩ ॥ વિષયસુખ વિલસિત પહિલા તીમ શીલવત સભારતો જી, વ્યાકુળ થઇને શીલ વિરાધે, પછે થાયે (મન) ઓરતોજી[5] ॥ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૭ ॥ ગઢ બુદીરા વાલ્હા એ દેશી ॥

સાતમી વાડે વીર પયપે, [6] સુણો સયમના રાગી હો, શીયલ રથના હો ધોરી, સુના સાધુ વેરાગી મુઝ આણાકારી ને

---

૧ સ્ત્રીનુ રૂપ-શરીર ૨ ભીત યા કનાતને આતરે ૩ કામ-વિષયાભિલાષ, ૪ વિણસે ૫ પશ્ચાત્તાપ ૬ પ્રમાણે

બ્રહ્મચારી, વિષયરસના ત્યાગી હો, શી૦ ॥ ૧ ॥ સરસ આહાર તજજો સહી હેજે, વિગય થોડી વાવરજ્યો હો શી૦ માદક[1] આ હારે મનમથ કોપે, તેજાનો[2] પરિહરજ્યો હો શી૦ ॥ ૨ ॥ સ ન્નિપાતે જીમ ઘૃત જોગે અધિક કરે ઉત્તાળા હો, શી૦ પાચે ઇ- દ્રિય તિમ રસ પો'યા ચારિત્રમા કરે ચાળા હો શી૦ ॥ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૮ દેશી મારૂની ॥

નિશલા સુત હો ત્રીગડે બેસી એમ, આઠમી વાડ વખાણી શીલની જી, અતિ માત્રા હો આહાર, તજે અણગાર લાલચ રાખો જો સયમ શીલની ॥ ૧ ॥ અતિ આહારે હો આવે ઉઘ અપાર, સુપનમાહિ થાયે શીલ વિરાધનાજી વળી તિણે થાયે હો મંદવતી દેહ, સયમની નવિ થાયે આરાધનારે ॥ ૨ ॥ જિમ નેરના માપ માહિ હો દો'શેર, ઓગીને ઉપર દિજે ઢાકણુ જી, ભાજે તોલડી હો ખિચડી ખેરૂ થાયે, તિમ અતિમાત્રાએ વ્રત બિગડે ઘણુજી ॥ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૯ ॥ કાયત કેશવા રે એ દેશી ॥

નવમી વાડ નિવારજ્યો રે, સાધુજી શિણગાર, શરીર સોભા યુ ગોબે નહિ રે, અસની[3] તને અણગાર ॥ ૧ ॥ કમ ઉપ્ચરો વીરજી રે, મુનિવર ધરજ્યો મન, શિખામણ માહરી રે કરજ્યો શીલ જતન ॥૨॥ સ્નાન વિલેપન વાસના રે ઉત્તમ વસ્ત્ર અપાર, તેલ તઓલ આદે તજે રે, ઉદ્ભટ વેષ સદ્દાર[4] ॥ ૩ ॥ ધોળેને ધરણી વર્યો રે જિમ રત્ન હાર્યો કુભાર તિમ શીલરત્નને હારશ્યો રે, જો કરશ્યો શણગાર ॥ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૧૦ દેશી ભટીયાણીની ॥

એકલી નારી સાથે મારગ જાતા હો, વળી વાત ન કીજીયે,

---

૧ મદ ઉપજાવે એવો ૨ ઉત્તેજક દ્રવ્યો (લવિંગ એલાયચી પ્રમુખ) Spices ૩ પૃથ્વી ૪ દેદીપ્યમાન.

તિમ તરૂણીતન [૧] પેખતા હો રાજ, હિણુ થાયે સિયલ સુહેજ રે ॥ સ૦ ૩ ॥

॥ ઢાળ ૫ ॥ થાપર વારી માહરા સાહિબા એ દેશી. ॥

પાચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાણી જી વારૂ સાભળજો આ તા તુમે, વરમી વ્રતધારૂ ॥ ૧ ॥ કુટયતર[૨] વર કામિની, રમે જિહા રાગે, સ્વર કકળાદિકનો સુણિ, જીહા મનમથ[૩] જાગે ॥ ૨ ॥ તિહા વસવુ બ્રહ્મચારીને, ન કહ્યુ વિતરાગે, વાડ ભાગે શીલરત્નની, જીહા લઘન લાગે ॥ ૩ ॥ અગની પામે જિમ ઓગળે, ભાજન આહિ વરીયા, લાખ ને મીણ જાયે ગલી, નવિ રહે રસ ભરિયા ॥ ૪ ॥ તિમ હાન ભાવ નારી તણા, વળી હાસુ ને રૂદન, સાભળતા શિયળ વિઘટે[૪] મન વેધે મદન ॥ ૫ ॥

॥ ઢાળ ૬ ॥ સહિયા મ્હારા નયણા સમારો એ દેશી ॥

છઠ્ઠીને વાડે છેલ છબીલો, ગુણરત્ને ગાટો ભર્યોજી, સિદ્ધારથ કુળે નગીનો, વીર જિણદ ઇમ ઉચ્ચરે જી ॥ ૧ ॥ અનતીપણે તે જે આગે, કામ ક્રીડા બહુ નિર કરીજી, વ્રત લઇને વિલસિત પહિલા, રખે સભારો દિન ધરીજી ॥ ૨ ॥ અગ્નિ ભાર્યા ઉપર પૂળો, મેટહે જીમ જ્વાલા વધે જી, વરસ દિનસે જિમ નિપરતુ ગકાયે વિન સકમે જી ॥ ૩ ॥ વિષયસુખ વિલસિત પહિલા તીમ શીલવત સભારતો જી, વ્યાકુળ થઇને શીલ વિરાધે, પછે થાયે (મન) ઓરતોજી[૫] ॥ ૪ ॥

॥ ઢાળ ૭ ॥ ગઢ બુદીરા વાલ્હા એ દેશી ॥

સાતમી વાડ વીર પયપે, [૬] સુણો સયમના રાગી હો, શીયલ રથના હો ધોરી, સુના સાધુ વેરાગી સુઝ આગાકારી ને

---

૧ સ્ત્રીનુ રૂપ-શરીર ૨ ભીત યા કનાતને આતરે ૩ કામ-વિષયાભિલાષ, ૪ વિણસે ૫ પશ્ચાત્તાપ ૬ પ્રમશે

અથ શિયલ વિષે પુરૂષને શીખામણુની સજ્ઝાય

॥ ચાલ ॥ સુણ સુણ કંતાજે, શીખ સોહામણી ॥ પ્રીત ન કીજે રે, પરનારી તણી ॥ ઉથલો ॥ પરનારી સાથે પ્રીત પિઉડા, કહો કિમ પરે કીજીએ ॥ એ ઉઘ વેચી આપણી, Cજાગરો કિમ લીજીયે ॥ કાછડી છુગે કહે લંપટ લોક માહે લાજીયે ॥ કુલ વિષે ખપણ[1] રખે લાગે, સગામા કેમ ગાજીએ ? ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પ્રીતિ કરતાં રે પહેલા બીહીજીએ ॥ રખે કોઇ જાણે રે, મનશુ ધ્રુજીયે ॥ C૦ ॥ ધ્રુજીયે મનશુ ઝૂરીએ પણ, જોગ મળવો છે નહીં ॥ રાત દિન વિલપતા જાયે, અટવાઈ મરવુ સહી ॥ નિજ નારીથી સંતોષ ન વળ્યો પરનારીથી કહો શુ હુશે ? ॥ જો ભરે ભાણે તૃપ્તિ ન વળી, તો એંઠ ચાટે શુ થશે ? ॥ ૨ ॥ ચાલ ॥ [2]મૃગતૃષ્ણાથી રે, તૃષા[3] નવી ભાંગે, વેણુ પીલ્યા રે, તેલ નહિ નીસરે ॥ ઉ૦ ॥ ન નીસરે પાણી વલોવતા લવ લેશ માખણનો વલી ॥ બૂડતા બાચક ભર્યા જેણે, તે તર્યાં વાત ન સાભળી ॥ તેમ નાર રમતા પરતણી સંતોષ ન વલ્યો એક ઘડી ॥ ચિત્ત ચટપટી ઉચ્ચાટ લાગે, નયણે નાવે નિંદડી ॥ ૩ ॥ ચાલ ॥ જેવો ખોટો રે, રંગ પતગનો ॥ તેવો ચટકો રે પર સ્ત્રી સંગનો ॥ ઉ૦ ॥ પર નીયા, [4] કેમ પ્રેમ પિઉડા, રખે તુ જાણે ખરો ॥ દિન ચાર રંગ સુરંગ રહે પછી નહી રહે નિર્ધરો ॥ જે ઘણા સાથે નેહ માડે, બાંડ તેહ શુ પ્રીતડી ॥ એમ જાણી ॥ મમ કર નાહુલા, [5] પરનારી સાથે પ્રીતડી ॥ ૪ ॥ ચાલ ॥ જે પતિ વાહલો રે વચે પાપિણી ॥ પરનુ પ્રેમે રે, રાચે સાપિણી ॥ C૦ ॥ સાપિણી સરખી વેણુ નિરખી,શીયલ થની વળી તે ચને ॥ આખો મટકે અગ લટકે, દેવ દાનવનેં ને ॥ એ માહે [6] કાલી અતિ રસાલી, વાણી મીઠી સેલડી ॥ સાભળી ભોળા રખે લો જાણજે વિષ વેલડી ॥ ૫ ॥

---

૧ કલંક ૨ ઝાંઝવાના જળ ૩ તૃષા ૪ સ્ત્રી ૫ નાથ ૬ અંતર હૃદયમાં

એમ સહેજે નર શીલનતે ન સુવુ હો, વળી સહેજે ગાવ ના દિજીયે ાાવાા ન સૂનારે નિજ પાસ, સાઠા છ વરસની હો, કાઇ પુત્રીને પણ હેજશી, સાત વરસ ઉપરાત, સુતને પાપ ન સુવારે હો, શીલવતી તિણ સહેજમા ાા ર ાા સ્રીસગે નવલાખ પ્રાણી હુણાયે હો, ભગવતે ભાખ્યુ ઇસ્યુ, અસખ્યાતા પણ જીવ, સમૂર્છિમ પચેદ્રી હો હુણાયે ઘપ્રુ કહિયે કિમ્યુ ાા ૩ ાા ૦મ જાણી નરનારી શીલની સદ્દહણા હો શુદ્ધી મનમા ધરજ્યો લહિ દુર્ગતિનું મૂળ અબ્રહ્મ સેનામા હો જાતા મનને ધારજ્યો ાા ૪ ાા તપગચ્છ ગયણ[1] દિણદ[2] વછિત ફળ દાતા હો, શ્રી હીર રત્ન સૂરી શ્વર, પામી તાસ પસાય, વાડ વખાણી હો શીલની એહ મનો હર ાા ૫ ાા ખભાતે ચોમાસ, સત્તરસે ત્રેસઠ હો, શ્રાવણ વદી બીજ બુદ્ધે ભલી, ઉદયરત્ન કહે કર જોડ, શીયળ જે પાળે હો તેહને જાઉ ભામણે ાા ૬ ાા ઇતિ નવ વાડ સજ્ઝાય ાા

ાા અથ શિયલની સજ્ઝાય ાા

(ધન્ય વ ય તે દિન માહરો એ દેશી)

શીયલ સમુ વ્રત કો નહી, શ્રી જિનવર ભાખે રે ાા સુખ આપે જે શાશ્વતા, દુર્ગતિ પડતા રાખે રે ાા શી૦ ાા ૧ ાા વ્રત પચખ્ખાણ વિના જુઓ નવ નાર જેહ રે ાા એકજ શિયલતણે બળે ગયા મુ તે તેહ રે ાા શી૦ ાા ૨ ાા સાધુ અને શ્રાવક તણા વ્રત છે સુખદાયીરે ાા શિયલ વિના વ્રત જાણજો કુશકા સમ ભાઇ રે ાા શી૦ ાા ૩ ાા તરૂવર મૂળ વિના જિસ્યો, ગુણ વિણ લાવ કમાન રે ાા શિયલ વિના વ્રત એહવુ, કહે વીર ભગવાન રે ાા શી૦ ાા ૪ ાા નવ વાડે કરી નિર્મળુ, પહેલુ શીલજ ધરજો રે ાા ઉદય રત્ન કહે તે પછી, વ્રતનો ખપ કરજો રે ાા શી૦ ાા ૫ ાા

---

૧ ગગન ૨ સૂર્ય

અથ શિયલ વિષે પુરૂષને શીખામણની સજ્ઝાય

॥ ચાલ ॥ સુણ સુગુણ કંતારે, શીખ સોહામણી ॥ પ્રીત ન કીજે રે, પરનારી તણી ॥ ઉથલો ॥ પરનારી સાથે પ્રીત પિઉડા, કહો કિણ પરે કીજીએ ॥ એક ઉઘ વેચી આપણી, ઉજાગરો કિમ લીજીયે ॥ કાછડી છુટે કહે લંપટ લોક માંહે લાજીયે ॥ કુલ વિષે ખંપણ[1] રખે લાગે, સગામાં કેમ ગાજીએ ? ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પ્રીતિ કરતાંરે પહેલાં બીહીજીએ ॥ રખે કોઇ જાણે રે, મનશું ધ્રુજીયે ॥ ઉ૦ ॥ ધ્રુજીયે મનશું ઝૂરીએ પણ, જોગ મળવો છે નહી ॥ રાત દિન વિલપતાં જાયે, અટવાઈ મરવું સહી ॥ નિજ નારીથી સંતોષ ન વલ્યો પરનારીથી કહો શું હશે ? ॥ જો ભર્યે ભાણે તૃપ્તિ ન વળી, તો એંઠ ચાટે શું થશે ? ॥ ૨ ॥ ચાલ ॥ [2]મૃગતૃષ્ણાથીરે, તૃષ્ણા[3] નવી ટળે, વેળુ પીલ્યાંરે, તેલ નહિ નીસરે ॥ ઉ૦ ॥ ન નીસરે પાણી વલોવતાં લવ લેશ માખણનો વલી ॥ બુડતાં બાવક ભર્યાં જેણે, તે તર્યાં વાત ન સાંભળી ॥ તેમ નાગ રમતાં પરતણી સંતોષ ન વલ્યો એક ઘડી ॥ ચિત્ત ચટપટી ઉચ્ચાટ લાગે, નયણે નાવે નિંદડી ॥ ૩ ॥ ચાલ ॥ જેવો ખોટો રે, રંગ પતંગનો ॥ તેવો જાણે રે પર સ્ત્રી સંગનો ॥ ઉ૦ ॥ પર ત્રીયા,[4] કેરો પ્રેમ પિઉડા, રખે તું જાણે ખરો ॥ દિન ચાર રંગ સુરંગ રૂડો, પછી નહી રહે નિર્ધરો ॥ જે વણ સાથે નેહ માંડે, છાંડ તેહ શું પ્રીતડી ॥ એમ જાણી ॥ મમ કર નાહલા,[5] પરનારી સાથે પ્રીતડી ॥ ૪ ॥ ચાલ ॥ જે પતિ વાહલો રે વંચે પાપિણી ॥ પરશું પ્રેમે રે, રાચે સાપિણી ॥ ઉ૦ ॥ સાપિણી સરખી વેણ નિરખી, શીયલ થકી વળી તે ચળે ॥ આંખને મટકે અંગ લટકે, દેખ કાનનનેહલે ॥ એ માંહે[6] કાની અતિ રસાલી, વાણી મીઠી તેહની ॥ સાંભળી ભોળા રખે લો જાણજો વિષ વેલડી ॥ ૫ ॥

---

૧ કલંક ૨ ઝાંઝવાનાં જળ ૩ તૃષા ૪ સ્ત્રી ૫ નાથ ૬ અંતર હૃદયમાં

ચાલ-સગ નિવારીરે, પર રામા[1] તણો ॥ શોક ન કીજે રે, મન મળવા તણો ॥ ઉ૦ ॥ શોક શાને કરો ફોગટ, દેખવું પણ દોહલું ॥ ક્ષિણ એદિયે ક્ષિણ રોરીએ, ભમતા ન લાગે સોહિલું ॥ ઉશ્વાસને નિ શ્વાસ આવે, અગ ભાજે મન ભમે ॥ વળી કામિની દેખી દેહ દાઝે, અન્નદીઠું નવિ ગમે ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ જાયે કલામી રે, મનશું કલમલે ॥ ઉન્મત્ત થાને રે, અવલ પવલ[2] લપે ॥ ઉ૦ ॥ લવે અવલપવલ જાણે, મોહ ઘેલો મન રડે ॥ મહા મદન વેદન કઠિન જાણી, મરણ વાર ત્રેવડે ॥ એ દશ અનરથા કામ કેરી, કત કાયાને દહે ॥ એમ ચિત્ત જાણી તજે પ્રાણી, પારકી તે સુખ વહે ॥ ૭ ॥ ચાલ ॥ પરનારીના રે, પરાભવ સાભળો ॥ કત કીજે રે, ભાન તે નિર્મલો ॥ઉ૦॥ નિર્મલ ભાવેનાહ સમજો, પરવધૂ રસ પરિહરો ॥ ચાપીઓ કીચક ભીમસેને, શિના હેઠળ સાભલો ॥ રણ પાડયા રાવણ શીશ મસ્તક, રડવડતા અચે દા ॥ તિમ સુજપતિ દુખ પુજ પામ્યો, અપજશ જગ માહે લહ્યો ॥ ૮ ॥ ચાલ ॥ શીયલ સલુણા રે, માણસ સોહિયે ॥ વિણ આભરણે રે, જગ મન મોહિયે ॥ ઉ૦ ॥ મોહિયે સુર નર કર સેવા, વિષ અમિય થઈ સચરે ॥ કેસરી સિંહ શીયાલ થાએ, અનલ[3] તિમ શીતલ જળે ॥ સાપ થાએ ફુલમાલા, લચ્છી[4] ઘર પાણી ભરે ॥ પરનારિ પરિહરી, શીયલ મન ધરી મુક્તિ વધૂ[5] હેનાં[6] વરે ॥ ૯ ॥ ચાલ ॥ તે માટે હું રે, વાલમ વીનવું ॥ પાએ લાગીનેરે, મધુર વયણે ચવુ ॥ ઉ૦ ॥ વયણ માહારે માનીયે, પરનારીથી રહો વેગલા ॥ અપનાદ આવે ચઢે એગ, નરકે થાએ દોહિલા ॥ ધન ધન્ય તે નરનારી, જે દઢ શીયલ પાળે કુલતિનો તે પામશે યશ જગતમાહિ, કુસુમચદ સમ ઉજલો ॥ ૧૦ ॥ ઇતિ ॥

---

૧ સ્ત્રી ૨ આડુ અવળુ ૩ અગ્નિ ૪ લક્ષ્મી ૫ મોક્ષલક્ષ્મી ૬ જલ્દી પામે

અથ શિયલ વિષે નારીને શીખામણની સજ્ઝાય

॥ ચાલ ॥ એક અનોપમ રે, શિખામણ ખરી ॥ સમજી લેજો ગે, સઘલી સુંદરી ॥ ઉ૦ ॥ સુંદરી સેહેજે હૃદય હેજે, પર સેજે નવિ બેસીયે ॥ ચિત્ત થકો ચૂકી, લાજ મૂકી, પર મંદિર નવિ પેસીયે ॥ બહુ ઘેર હીંડી નાર નિર્લજ, શાસ્ત્રે પણ તજવી કહી ॥ જેમ પ્રેત દૃષ્ટે પડ્યુ ભોજન જમવુ તે જુગતુ નહી ॥ ૧ ॥ ચાલ ॥ પરશુ પ્રેમરે, હસીય ન હાલીયે ॥ દાત દેખાડીરે, ગુહ્ય ન ખોલીએ ॥ ઉ૦ ગુહ્ય ઘરનું પરની આગે, કહોને કેમ પ્રકાશીયે ? ॥ વલી વાત જે વિપરીત ભાસે, તેહથી દુરે નાશીયે ॥ અસુર સનારા અને અગોચર, એકલા નવિ જાઇએ ॥ સહુસાત્કારે કામ કરતા સહેજે શીલ ગમાડીએ ॥ચાલ॥ નટવિટ નરશુ રે, નયણ ન જોડિયે, મારગ જાત રે, આઘુ ઓઢીયે ॥ ઉ૦ ॥ આઘુ તે ઓઢી વાત કરતા, ઘણાજ રૂડા ગોખીયે ॥ માસુ અને માના જણ્યા[1] વિણ, પાલક પાસ ન થોભીયે ॥ સુખ દુખ સરજ્યુ પામીયે પણ, કુલાચાર ન મૂકીયે ॥ પરવશ વસતા પ્રાણ તજતા, શીયલથી નવિ ચૂકીએ ॥ ૩ ॥ ચાલ ॥ વ્યસની સાથેરે, વાત ન કીજીયે ॥ હાથો હાથેરે, તાલી ન લીજીયે ॥ ઉ૦ ॥ તાલી ન લીજે નજર ન દીજે, ચપલ ચાલ ન ચાલીયે, એક વસ્ય બુધ્ધે વસ્તુ કેહુની, હાથે પણ નવિ ઝાળીયે ॥ કોગી કંદર્પ રૂપ સુંદર, પુરૂષ પેખી ન મોહીયે ॥ તૃણખલા તોને ગણી તેહને, રૂપિય સામુ ન જોઇએ ॥ ૪ ॥ ચાલ ॥ પુરૂષ પીયાગે રે, વળી ન વખાણીએ ॥ વૃદ્ધ તે પિતારે, સરખો જાણીયે ॥ ઉ૦ ॥ જાણી પીયુ વિણ પુરૂષ સઘલા, સહોદર સમોવડ[2], પતિવ્રતાનો ધર્મ જોતા, નાવે કોઇ તડોવડ[3] ॥ કુરૂપ કુષ્ટી કૂબડા ને, દુષ્ટ દુર્બળ નિર્ગુણો ॥ ભરતાર પામી ભામિની[4] તે, ઇંદથી અધિકો.

૧ સહોદર—ભાઈ, ૨ સરખા ૩ તુલ્ય ૪ સ્ત્રી.

ગણે ॥ ૫ ॥ ચાલ ॥ અમર કુમાર રે, તજી સુર સુંદરી ॥ પવનજય રે, અજના પરહરી ॥ ૯૦ ॥ પરિહરી સીતા રામે વનમા, નલે દમયતી વલી ॥ મહાસતી માથે કષ્ટ પડયા પણ, શીયલથી તે નવિ ચલી ॥ કમોદીની પરે કસીએ જોતા, કતશુ વિહુરે નહી ॥ તન મન વચને શીયન રાખે, સતી તે જાણો સહી ॥ ૬ ॥ ચાલ ॥ રૂપ દેખાડી રે, પુરૂષ ન પાડીએ ॥ વ્યાકુલ થઇને રે, મન ન બગાડીયે ॥ ૯૦ ॥ મન બગાડીયે પણ પુરૂષ પરનો, જોગ જોતા નવિ મલે ॥ કલક માથે ચઢે કૂડાં, સગા સહુ દૂરે ટલે ॥ આપસરજયો[1] ચોટ થાયે, પ્રાણ તિહાં લાગી રહે ॥ લોક પામે આપદા, પર લોક પીડા બહુ સહે ॥૭॥ ચાલ ॥ ગમને રૂપે રે સુર્પનખા મોહી ॥ કાજ ન સીધ્યુ રે, અને ઇજત ખોઈ ॥ ૯૦ ॥ ઇજત ખોઇ દેખ અભયા, રોઠ સુદર્શન નવિ ચચ્યો ॥ ભરતાર આગળ પડી ભોઠી, અપવાદ સઘલે ઉચ્ચ લ્યો ॥ કામની બુદ્ધ કામિનીયે, વસ્થૂલે વાહોર[2] ઘણુ ॥ પણ શીયલથી ચકયો નહીં, દૃષ્ટાંત એમ કેતા[3] ભણુ ॥૮॥ ચાલ॥ શીયલ પ્રભાવે રે, જુઓ સોલે સતી ॥ ત્રિભુવન માહે રે, જેહ થઇ જતી ॥ ૯૦ ॥ સતી થઇને શીયલ રાખ્યુ, કલ્પના કીધી નહી ॥ નામ તેહના જગત જાણે, નિશ્ચિમા ઉગી રહી ॥ વિવિર રત્ને જડિત ભૂષણ, રૂપસુદરી નિરગે ॥ એક શીયલ વિણ રોભે નહી તે સત્ય ગણજો સુદરી ॥ ૯ ॥ ચાલ ॥ શીયલ પ્રભાવે રે, સહુ સેવા કરે ॥ નવે વાડોરે, જેહ નિર્મલ ધરે ॥ ૯૦ ॥ ધરે નિર્મલ શીયન ઉજ્વલ, તાસ કીરતિ ઝલહલે ॥ મન કામના સવિ સિદ્ધ પામે અષ્ટ ભય દુરે ટલે ॥ ધન્ય ધન્ય તે જાણો નરા, જે શીયન ચોખુ આ રે, આનદના તે ઓઘ પામે, ઉદય મહા જશ વિસ્તરે ॥ ૧૦ ॥

---

૧ ઓચિતો ૨ ચળાવવા—ડગાવવા પ્રયત્ન કર્યો, ૩ કેટલાંક

અથ શ્રી સ્થૂલિભદ્રની સજ્ઝાય

શ્રી સ્થૂલભદ્ર મુનિગણમા શિરદાર જો, ચોમાસુ આવ્યા કોશ્યા આગાર[1] જો ॥ ચિત્રામણ શાળાયે જપ તપ આદર્યા જો ॥૧॥

આદરિયા વ્રત આવ્યા છો અમ ગેહ જો, સુદરિ સુદર ચપક વરણી દેહ જો ॥ અમ તુમ સરિખો મેળો આ સસારમા જો ॥ ૨ ॥

મ સારે મે જોયુ સકળ સરૂપ જો, દર્પણની છાયામા જેવુ રૂપ જો ॥ સુપનાની સુખડલી ભુખ ભાગે નહી જો ॥ ૩ ॥

ના કહેશો તો નાટક કરશુ આજ જો, બાર વરસની માયા છે મુનિરાજ જો ॥ તે છોડી કેમ જાઉ હું આશા ભરી જો ॥૪॥

આશા ભરિયો ચેતન કાળ અનાદિ જો, ભમ્યો ધરમ ને હીણ થયો પરમાદી જો ॥ ન જાણી મે સુખની કરણી જોગની જો ॥ ૫ ॥

જોગી તો જગલમા વાસો વસિયા જો, વેશ્યાને મદિરિયે ભોજન રસિયા જો ॥ તુમને દીઠા એના સયમ માવતા જો ॥૬॥

ગાયશુ મયમ ઇન્દ્રારાર વિચાર્યો જો કુર્માપુત્ર થયા નાણી ઘરબારી જો ॥ પાણી માહે પકજ કોરૂ જાણિયે જો ॥ ૭ ॥

જાણી એ તો સઘળી તુમારી વાત જો, મેના મીઠા રસનતા બહુ જાત જો ॥ અમર ભુવણ નવ નવલી ભાતે લાવતા જો ॥૮॥

લાવતા તો તુ દેતી આદરમાન જો, કાયા જાણે ગઝા રગ સમાન જો ॥ હાલીને શી કરવી એવી પ્રીતડી જો ॥ ૯ ॥

પ્રીતલડી કરતા તે રગભર મેજ જો, રમતા ને દેખાડતા ઘણુ હેજ જો ॥ રીસાણી મનાવી મુજને સાભરે જો ॥ ૧૦ ॥

સાભરે તો મુનિવર મનડુ વાગે જો, હાકયો અગ્નિ ઉઘાડયો પરજાળે જો ॥ સયમમાહી એ છે દૂષણ મોટકુ જો ॥ ૧૧ ॥

---

૧ ઘર

મોટકુ આવ્યુ તુ નદતુ તેડુ જો, જાના ન વહે કાઈ તુમારૂ મનડુ જો ॥ મે તુમને તિહા કોલ કરીને મોકલ્યા જો ॥ ૬૨ ॥
મોકલ્યા તો મારગ માહી મળિયા જો, સભૂતિ આચારજ જ્ઞાને બળિયા જો ॥ સયમ દીધુ સમકિત તેણે ગીખવ્યુ જોાા૧૩ાા
ગીખવ્યુ તો કહિ દેખાડો અમને જો, ધર્મ કરતા પુણ્યવડરૂ તમને જો ॥ સમતાને ઘેર આવી કોશ્યા એમ કહે જો ા૧૪ાા
વદે મુનિશ્વર શકાને પગ્હિાર જો, સમકિત મૂગે આવમ્ના વ્રત બાર જો ॥ પ્રાણાતિપાતાદિક સ્યુનથી ઉચ્ચરે જો ॥ ૧૫ ॥
ઉચ્ચરે તો વીત્યુ છ ચોમાસુ જો, આણા લેઇને આવ્યા ગુરુની પાસે જો ॥ શ્રુતનાણી કહેવાણા ચૌદ પૂરવી જો ॥ ૧૬ ॥
પૂરવી થઈને તાર્યા પ્રાણી થોક જો, ઉત્તમ ધ્યાને તેહ ગયા દેવલોક જો ॥ ઋષભ કહે નિત્ય તેહને કરીએ વદના જો ા૧૭ાા

પવિત્ર શીલ–સદાચારની રક્ષા અને પુષ્ટિ માટે મન અને ઇન્દ્રિયોને દમવાની અનિવાર્ય જરૂર

ઉદ્ધત ઘોડા જેવા અણકેળવાયેલા મન અને ઇન્દ્રિયોને મોકળા મૂકી ન દેવા પણ તેમને લગામમા રાખવા સપૂર્ણ ચીવટ રાખવી એટલા માટે જરૂરની છે કે જો તેમને કેળવ્યા વગર સાવ મોકળા મૂકી દેવામા આવે તો તે ભારે અનર્થ ઉપજાવે છે અને જો પાપનો કે પરભવનો ડર રાખી તેમને યોગ્ય નિયમમા રાખી કેળવવામા આવે તો તે આત્માને ભારે સહાય રૂપ થઇ શકે છે તેથી તેમને કેળવી સારા ઉપયોગી કરવા ખાસ જરૂરના છે મન અને ઇન્દ્રિઓને જો પ્રશસ્ત (રૂડા) વિષયો વડે પોષવામા આવે છે તો તે અપ્રશસ્ત (ભુડા) વિષયોથી પાછા નિવર્તે છે અને એમ થવાથી આત્મા પાપથી મલીન થતો

અટકે છે જેમ મજબૂત કાટાવડે કમજોર-સડેલો નબળો કાંટો કાઢી શકાય છે તેમ પ્રશસ્ત વિષય સેવનવડે અપ્રશસ્ત વિષય અને તેનું પાપ દૂર કરી શકાય છે, તેથી ભૂડા વિષયોને દૂર કરવા સારા-રૂડા વિષયોનું સેવન કરવું જરૂરનું છે

ઇન્દ્રિયો પાચ છે અને તે કાન, આખ, જીભ, નાક અને ત્વચા-ચામડીના શબ્દ, રૂપ રસ, ગંધ અને સ્પર્શ એ અનુક્રમે વિષયો લેખાય છે તે દરેક વિષય બે પ્રકારના છે જે વિષય આત્માને હિત રૂપ હોય તે પ્રશસ્ત અને અહિત રૂપ હોય તે અપ્રશસ્ત ગણાય છે. હિતાહિત સમજ વગર સુખની ભ્રાન્તિથી જીવ માઠા વિષયોનુ સેવન કરી કેવળ દુ ખીજ થાય છે હરણીયા, પતગીયા, માછલા, ભમરા અને હાથીઓ તેમા પ્રગટ દૃષ્ટાંત રૂપ છે તે બાપડા કેવળ સુખ બુદ્ધિથીજ પરિણામે દુ ખ દાયક એવા શબ્દાદિક વિષયોમા એવા તો તલ્લીન થઈ જાય છે કે ફક્ત એક એક ઇન્દ્રિયનાવિષય-પાશમા ફસાકને તેમના પ્રાણ ખોવે છે તો પછી પાચે ઇન્દ્રિયો અને મન ઉપર લગારે કાબુ રાખ્યા વગર તેમને સાવ મોકળાજ મૂકે તેમના કેવા ભૂડા હાલ થવા પામે? તે સમજવુ સુલભ છે મનુષ્યોને અન્ય પ્રાણી કરતા જે વિશેષ બુદ્ધિ બળ પ્રાપ્ત થયેલુ હોય છે તે વડે સ્વહિતાહિતનો સારી રીતે વિચાર કરી, પરિણામે અહિત કરનારા વિષયોથી વિરમીને પ્રગટ હિત રૂપ થનારા પ્રશસ્ત વિષયોમાજ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઇએ રાગ, દ્વેષ અને મોહાદિ મહા વિકારોને પેદા કરનારા અને વધારનારા ભુડા વિષયોથી વિરમવું અને એજ વિકારોને શાન્ત કરે એવા રૂડા વિષયોનું સેવન કરવું સુજ્ઞ જનોને ઉચિત લેખાય કામોન્માદ ને પેદા કરે અથવા વધારે એવા શબ્દાદિ વિષયોથી અળગા રહેવું અને તેનેજ શમાવે એવા પ્રશસ્ત વિષયોનુ સેવન કરવું જરૂરનું છે પ્રસગોપાત એવા વિષયોનો કંઇક વિવેક કરવો જોઇએ

અમૃતની જેમ આત્માને શીતલતા ઉપજાવે એવી સુશાસ્ત્ર વાણી સાંભળવાથી, પરમ શાન્ત રસથી ભરેલી જિનેશ્વર દેવની અથવા સત જનોની મુખ મુદ્રાના દર્શન કરવાથી, તેમના પવિત્ર ગુણો ગાવાથી, સુગંધી દ્રવ્યોવડે તેમની સેવાભક્તિ કરવાથી અને તેમના ઉત્તમ અંગનો પૂજ્ય ભાવે સ્પર્શ કરવાથી રાગ દ્વેષાદિ મલીન વિકારો જલ્દી દૂર થવા પામે છે પરંતુ જો એથી વિરૂદ્ધ વર્તન કરવામાં આવે છે તો તેથી એજ રાગાદિ મલીન વિકારો પુષ્ટ થવા પામે છે આત્માને દેવયોગે પ્રાપ્ત થયેલા આ દેહ રૂપ મહેલમાં રહેતા ઇંદ્રિયાદિક દ્વાર રૂપ છે, તેનો સદુપયોગ કરવો એ આત્માનું ખાસ કર્તવ્ય છે ઇંદ્રિયોરૂપી દાસીઓને વશ નહિ થતાં અવ્યભિચારી વૃત્તિવડે તેમનેજ વશ કરી લેવી જરૂરની છે તેમને વશ કરી-લગામમાં રાખી સ્વહિત કાર્યમાં યોજી દેવી જોઇએ, જેથી તે ઉન્માર્ગગામી થવા પામે નહિ, પણ સન્માર્ગગામી બની આત્માનું કલ્યાણ સાધી આપવામાં તે ભારે સહાયભુત બને અને આત્મા જલ્દી સ્વહિત સાધી શકે આવા પવિત્ર હેતુથી પૂર્વ મહા પુરૂષ પ્રણીત ઇન્દ્રિય પરાજય શતક નામના ઉત્તમ ગ્રન્થનો કંઇક સારાંશ અત્ર આપવામાં આવશે તેનો ભાવાર્થ ભવ્યાત્માઓએ નિજ હૃદયોમાં અવધારી ઇન્દ્રિયોને પરાધીન થઇ રહેવાની પડેલી ટેવને સુધારી એમને ઉપર જણાવેલી યુક્તિવડે સ્વવશ કરી, નિજ હિત કાર્યમાં યોજી, નિજ માનવ ભવની સાફલ્યતા કરી લેવી જોઇએ

ઇન્દ્રિયપરાજય શતક સારાંશ

૧ ઇંદ્રિયો રૂપી ચોરો વડે જેનું ચારિત્ર-રત્ન લુંટાયું નથી તેજ શૂરવીર છે, પંડિત છે અને અમે તેનીજ પ્રશંસા કરીએ છીએ

૨ ચક્ષુ આદિક ઇન્દ્રિય રૂપ ચપળ ઘોડાઓને જો બરાબર

કમીને નિયમમા રાખ્યા ન હોય તો તે જીવને દુર્ગતિના વિષમ માર્ગમા ખેચી જાય છે અને તેને બહુ દુખદાયક સ્થિતિમાં આણી મૂકે છે આવી કફોડી સ્થિતિ ઘણે ભાગે સઘળા સસારી જીવોની થતી જણાય છે ફક્ત જેમણે કોઇ જ્ઞાની-મહાત્માની કૃપાથી આ સસારભ્રમણનુ સ્વરૂપ સારી રીતે જાણ્યુ હોય તેઓ જ એ ઇન્દ્રિયો રૂપ ઉદ્ધત ઘોડાઓને શાસ્ત્રોક્ત યુક્તિ પ્રયુક્તિઓવડે કેવળ-આમને, ઠીક નિયમમા રાખવા પ્રયત્ન કરે છે

૩ ઇન્દ્રિયો રૂપ ઘોડાઓને લગારે પણ પગ પેસારો કરવા દેશો નહિ કેમ કે તેઓ ઉદરની જેમ ફુકી ફુકીને ફોલી ખાય એવા ધૂર્ત છે તેથી તેમનો જરા પણ વિશ્વાસ કરશો નહિ જો તેમને ક્ષણ એક માર્ગ આપશો તો પરિણામ એ આવશે કે તમારે ક્રોડો વર્ષો સુધી તે બદલ કષ્ટ સહન કરવું પડશે

૪ ઇન્દ્રિયોને આધિન થઇ રહેનારનુ ચારિત્ર કેવળ અસાર થઇ જાય છે જેમ ઘુણ કાષ્ટને પોલુભમ કરી નાખે છે તેમ વિષયાસક્તિ પણ સયમને સાર રહિત કરી નાખે છે એમ સમજી ધર્માર્થી જનોએ ઇન્દ્રિયોનો જય કરવા દૃઢ પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે પ્રયત્નશીલ હોય તે ઇન્દ્રિયોનો જય કરી સ્વાત્મ હિત કરી શકે છે

૫ જેમ કોઇ એક મુગ્ધ માણસ નાગિણીના લોભ માટે ક્રોડ રત્નો હારી જાય તેમ ઇન્દ્રિયોના તુચ્છ વિષયોમા મુગ્ધ બનેલા જીવો મોક્ષ સુખને હારી જાય છે વિષયાસક્તિ તજનારજ મોક્ષ સુખ મેળવી શકે છે

૬ તુચ્છ માત્ર વિષય સુખ મેળવવા જતા મેરૂપર્વતના શિખર કરતા પણ વધારે મ્હોટુ દુખ સહન કરવું પડે છે અને ક્રોડો ભવ ભમતા પણ તેનો પાર આવતો નથી. હવે તેમાથી તહને પસદ પડે તે સ્વીકારી લે

૭ વિષય ભોગ ભોગવતા મીઠા લાગે છે પરતુ

કિંપાકના ફળની પેરે કડવા વિપાકને આપે છે ખસને ખણવાની પેરે દુ ખ દાયક છતા સુખની બુદ્ધિ કરાવે છે, અને મધ્યાહન વખતે ઝાંઝવાનાં જળની પેરે ખોટી ભ્રાન્તિ કરાવે છે. એ વિષય ભોગ ભોગવ્યા છતા ગહન જીવાયોનિમા માઠા જન્મ મરણ કરવા પડે છે એમ સમજીને મહા કટ્ટા દુશ્મન જેવા વિષયભોગથી નિરમવુ ઉચિત છે.

૮ ઉંડેનો અગ્નિ જળવડે શાન્ત કરી શકાય છે પણ વિષય અગ્નિ તો સકળ સમુદ્રના જળવડે પણ શાન્ત કરી શકાતો નથી

૯ વિષની જેમ પહેલા મીઠા પણ પછી પરિણામે અત્યત ભયકર વિષયો અનતો કાળ ભોગવ્યા છતા હજુ પણ મૂકવા સુઝ નથી શુ ?

૧૦ વિષયરસરૂપ મદિરાથી મત્ત થયેલો જીવ યુક્તાયુક્ત, હિતાહિત, કૃત્યાકૃત્યને જાણતો નથી અને પછી અઘોર નર્કમા ગયો છતો બહુ ઝુરે છે

૧૧ જેમ લીંબડામા ઉત્પન્ન થયેલો કીડો કડવાને પણ મીઠો માને છે તેમ મોક્ષ સુખથી વિમુખ રહેનારા જીવો સાસારિક દુ ખને સુખ લેખે છે

૧૨ અસ્થિર, જોતજોતામા અદ્રશ્ય થઇ જનારા, ક્ષણ માત્ર સુખ દેનારા, મલિનતા કરનારા અને દુર્ગતિના હેતુરૂપ એવા એ વિષયભોગથી ભાઇ ! તુ વિરમ ! પરિણામે સુખદાયક એવા કાર્યમાજ સુજ્ઞ જને યોજાવુ જોઈએ

૧૩ પૂર્વે સુર અસુર તેમજ મનુષ્ય ભવોમા ત્હને વિવિધ કામભોગ પ્રાપ્ત થયેલા છે તેમ છતા જેમ અગ્નિને કાષ્ઠ સમૂહથી તૃપ્તિ વળતી નથી તેમ ત્હને પણ અદ્યાપિ તેથી તૃપ્તિ વળી નથી તેથીજ તુ તેને અપૂર્વવત્ લેખીને ભેટે છે

૧૪ જેમ કિંપાકના ફળ ખાતા રસ અને વર્ણ વડે મનોહર લાગે છે પરતુ તે પચ્યા પછી મૃત્યુ ઉપજાવે છે તેમ વિષય

વિપાકને પણ એજ ઉપમા ઘટે છે

૧૫ વૈરાગ્યરસમા નિમગ્ન રહેનારને સઘળા ગીત વિલાપ જેવા લાગે છે, નાટક કાયક્લેશ જેવા લાગે છે સઘળા આભરણ ભારભુત લાગે છે અને સઘળા વિષયભોગ રોગ જેવા દુખ-દાયક લાગે છે

૧૬ દેવેન્દ્ર અને ચક્રવર્તીતણા રાજ્ય અને ઉત્તમ ભોગો અનતી વખત પામ્યા છતા આ જીવ તેવડે તૃપ્તિ પામ્યો નથી

૧૭ સસાર ચક્રમા પરિભ્રમણ કરતા સઘળા પુદ્ગલો આ જીવે આહર્યાં અને પરિણમાવ્યા તેમ છતા તેથી તૃપ્ત થયો નથી

૧૮ ભોગી માણસ ભોગથી ખરડાય છે પણ અભોગી ખરડાતો નથી ભોગી સસારચક્રમા ભ્રમણ કરે છે અને અભોગી તેનાથી મુક્ત થાય છે

૧૯ લીલો અને સુકો એવા બે માટીના ગોળાને ફેકી સામી ભીંતે અફાળ્યા હોય તો જે લીલો હશે તે સામી ભીંતે ચોંટી જશે

૨૦ એ રીતે જે મૂર્ખ, કામ લાલસુ માણસ હોય તે લેપાય છે અને જે કામ ભોગથી વિરક્ત હોય તે સુકા ગોળાની પેરે લેપાતા નથી

૨૧ જેમ તૃણ કાષ્ટવડે અગ્નિ તૃપ્ત થતો નથી અને હજારો નદીઓવડે સમુદ્ર તૃપ્ત થતો નથી તેમ જીવ ગમે તેટલા કામ, ભોગવડે તૃપ્ત થતો નથી

૨૨ સુર, નર અને વિદ્યાધરના ભવોમા વિવિધ જાતના વિષય ભોગ ભોગવ્યા છતા ફરી પણ વિષય લાલસા રાખનારા આવે છે તેથી નરક ગતિમા ભારે કળકળતા તપ્ત તાંબાના રસ પીવા પડે

૨૩ લોભવડે કોના ખરા હાલ થયા નથી ? સ્ત્રીઓએ કોનુ હૃદય ભોળવ્યુ નથી ? મોતના ઝપાટામા કોણ આવ્યુ નથી ? અને વિષય સુખમા કોણ દૃઢ-આસક્ત બન્યુ નથી ?

૨૪ ક્ષણમાત્ર સુખદાયી દેખાતા છતા બહુ કાળ સુધી દુ ખદાયી બનતા, કામા ય જનોને ભારે દુ ખ દેનાર અને સ્પૃહા રહિત ને સુખરૂપ થનારા અને સમાધિકસુખમા પણ વિરોધ ઉપજાવનારા એવા ઈન્દ્રિઓના વિષયભોગ અનર્થની ખાણરૂપ સમજવા

૨૫ સર્વ ગ્રહનો સ્વામી—મહા ગ્રહ, સર્વ પાપ-દોષને પ્રગટ કરનાર એવો મહા પાપી કામગ્રહ છે, જેણે આખા જગતનો પરાભવ કર્યો છે

૨૬ જેમ કોઇ ખસાળો ખસને ખણતો છતો દુ ખને પણ સુખ માને છે તેમ મોહાતુર મનુષ્યો કામભોગજનિત દુ ખને સુખ માને છે

૨૭ વિષયભોગની ઈચ્છા શલ્યરૂપ, વિષરૂપ અને આશી વિષ જેવી દુ ખદાયી છે, વિષયભોગની કન્છા કરતા લોકો ઉક્ત વિષયોને ભોગવ્યા વગર પણ દુર્ગતિમા જઇ પડે છે

૨૮ વિષયભોગની તૃષ્ણા રાખનારા મોહમૂઢ માનવીઓ ભયકર ભવસાગરમા પડી ડુબે છે એના તુચ્છ વિષયભોગની દરકાર નહિ કરનારા સસારનો સહેજે પાર પામે છે

૨૯ વિષયભોગની સ્પૃહા રાખનારા માણસો મોહ પિશાચ-વડે દળાય છે અને તુચ્છ વિષય ભોગની સ્પૃહા નહિ રાખતા નિસ્પૃહપણે નિજ કર્તવ્ય કરનાર સહેજે શાશ્વત સુખ પામે છે, તેથીજ આગમમા કહ્યુ છે કે નિસ્પૃહતામાજ ખરૂ સુખ રહેલુ છે

૩૦ વિષયસુખની વાછા-અભિલાષા કરનાર ભવસમુદ્રમા ડુબી મરે છે અને વિષય વાછા તજી દેનાર દુસ્તર ભવ સમુદ્રને તરી જાય છે જેમ રત્ના દેવીના પાશમા પડેલા બે ભાઇઓમાથી જેણે યક્ષના વચનાનુસારે ભોગ તૃષ્ણા તજી તે ભાઇને યક્ષે પાર પહોંચાડ્યો અને જેને એ રત્નાદેવીએ પાછળથી આવી ભોગ તૃષ્ણામા ફસાવી લલચાવ્યો તેની દુર્દશા થતા પામી યક્ષ સમાન

શ ગ્મા હિતવચનને હૈયે ધરી જે વિષયસુખમા લવચાતા નથી તે ભ વ્યાત્માઓ સુખે નિજ હિત કરી શકે છે અને તેમના હિતવચનની અવગણના કરે છે તે ખરેખર દુ ખી થાય છે

૨ દુનિયામા જે અતિ તીક્ષ્ણ દુ ખ દેખાય છે તે વિષય સુખની તૃષ્ણાને લહીને જ અને જે ઉત્તમ સુખ અનુભવાય છે વ હુ વિષયસુખની સ્પૃહા તજવાથીજ, એમ ચોકસ સમજવુ કેમ કે એ પરસ્પૃહા મહા દુ ખરૂપ અને નિસ્પૃહતા મહા સુખ રૂપ છે

૩૨ ઇંદ્રિયોના વિષયોમા દૃઢ-આસક્ત બનેલા જીવો જેમ પાંખ રહિત થઇ ગયેલા પખીઓ નીચે પડી જાય છે તેમ ભય-કર ભવસાગરમા ડુબી મરે છે, વિષયાસક્તિ જ ભયકર છે

૩૩—૩૮ જેમ શ્વાન મ્હોટા હાડકાને ખાતા જતા તેને ભાગી ...તા નથી અને ખા... શકતો નથી પણ ઘણી મહેનત કરતા ...ના તાળવાની મોઢાની ઝમીનેજ અથવા દાત ભાગવાથી ...ના લોહીનેજ ચાટતો સુખ માને છે તેમ સ્ત્રીઓની કાયા ... વિષયભોગને સેવનારો બાપડો પોતે કરેલા પરિશ્રમને અને ...થી વીર્યહાનિને સુખ માને છે

૩૫ ગમે તેટલી તપાસ કરી જોતા જેમ કેળના ગર્ભમા ...ો સાર દેખાતો નથી તેમ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા પણ બારી-...થી જોતા કશો સાર દેખાતો નથી

૩૬ વિવિધ શણગાર રૂપ તરગવાળી, હાવભાવ વિલાસરૂપ ...નાવાળી અને યૌવન વયરૂપ જળવાળી નારી રૂપ નદી વિષે ...ગતમા કોણ કોણ પુરૂષો ડૂબતા નથી ? પ્રાય સહુ કોઇ ડૂબ્યા ...ય છે

૩૭ શોકની નદી, પાપની ગુફા, કપટની કોટડી, ...ઇનિને પ્રગટ કરનારી, દુ ખની ખાણ અને સુખની

એવી સ્ત્રીને ક્લેશકારી-ક્લેશ ઉપજાવનારી સમજી સુજ્ઞજને ચેતતા રહેવું જોઈએ.

૩૮ સ્ત્રીઓના નેત્રકટાક્ષ રૂપ કામના બાણ છૂટયે છતે જેણે મનને નિશ્ચય કર્યું નથી એવો કોણ તેનાથી નાશી છૂટી શકે તેમ છે ?

૩૯ તેથી દ્રષ્ટિવિષ સર્પની દ્રષ્ટિ જેવી સ્ત્રીની દ્રષ્ટિનો પરિહાર કરવો જોઇએ કેમકે સ્ત્રીના કટાક્ષ બાણો ચારિત્રપ્રાણનો નાશ કરે છે

૪૦ શાસ્ત્રરૂપ સમુદ્રનો પાર પામ્યા છતા, જિતેન્દ્રિય છતા, શુર વીર અને દ્રઢચિત્ત છતા, પુરૂષો સ્ત્રીરૂપ ક્ષુદ્ર પિશાચણીઓ વડે ખરેખર છળાઈ જાય છે, તત્કાળ તેઓ કેવળ ગ્રહિલ બની જાય છે

૪૧ જેમ અગ્નિના સંગે મીણ અને માખણ ઓગળી જાય છે તેમ સ્ત્રીઓના સંગ-પરિચય કરવા વડે મુનિજનોનું મન પણ પીગળી જાય છે તોપછી અન્ય કાયર જનોનુ તો કહેવુ જ શું ? એમ સમજી એવા પરિચયથી દૂરજ રહેવુ ઉચિત છે

૪૨ નદીઓની પેરે નીચ ગામી-નીચે ઢળનારી સુંદરપયોધર (સ્તન) વાળી અને મંદગતિ વાળી (મંદ ગતિથી વહેતી) એવી નારીઓ મોટા પર્વતજેવા દુર્ભેધ્ય પુરૂષોને પણ ભેદી નાખે છે

૪૩ વિષયરૂપ જળથી ભરેલ મોહરૂપ લવણ અને વિવિધ વિલાસ રૂપ તરંગ તથા મગરાદિ જળચરાકીર્ણ યૌવનરૂપ મહાસાગરને તો ખરેખર વીર ધીર જિતેન્દ્રિય જનોજ તરી પાર પામે છે

૪૪ નિઃસંગ-નિસ્પૃહ-કોઇની દરકાર નહિ કરનાર અને તપથી શરીરને ગાળી નાખનાર એવો પણ પુરૂષ સ્ત્રીનાસંસર્ગ-પરિચયથી શ્રી સ્થૂલિભદ્ર મુનિની પ્રતિષ્ટાને સહન નહિ કરી શકનાર અને કોશાને ત્યાં જનાર સિંહગુફાવાસી મુનિની પેરે હાનિ પામે છે-ચારિત્રભ્રષ્ટ થઈ જાય છે

૪૫ બાહ્ય અને અભ્યંતર સર્વ પરિગ્રહ (મૂર્છા) થી મુક્ત થયેલ, શીતળ સ્વભાવી અને પ્રશાન્ત ચિત્તવાળા મુનિજનો જે શાશ્વત શિવ સુખ પામે છે તેવુ સુખ ચક્રવર્તી પણ પામતા નથી -પામી શકતા નથી કેમકે તે બાપડા કામાગ્નિથી પરિતપ્ત જ રહે છે

૪૬ જેમ ખેળમા ખૂચેલી માખી તેમાથી છૂટી થઈ શકતી નથી તેમ વિષય ભોગરૂપ મળમા ખૂચેલા કામાંધ જનો છૂટા થઈ શકતા નથી

૪૭ વીતરાગ દશાવતને જે સુખ અનુભવગત થાય છે તેવુ સુખ બીજા કોઈને અનુભવમા આવતુ નથી વિષ્ટાની ખાડમા નાચનાર ભુડને દેવલોકના સુખનો ગંધ પણ ક્યાથી આવી શકે ?

૪૮ દુખદાયી વિષયોમા જીવોને જે અદ્યાપિ પર્યંત આનદ વર્તે છે તેથી સમજાય છે કે મોહને પણ મહામોહ તજવો મુશ્કેલ છે

૪૯ જે સામાન્ય જીવો હોય છે તેઓ વિષય સુખમા નિશદિન રાચે માચે છે પરતુ જે ભવભીરુ જનો જિનવચનમા રક્ત રહે છે તેઓ તો એ વિષયભોગને વિષ સમાન સમજીને તજી દે છે

૫૦ અશુચિ મળમૂત્રથી ભરેલુ, વાત પિત્ત વસા અને મજ્જાનુ ગોઝુ, ચરબી માસ અને અનેક હાડકાથી ભરેલુ અને માત્ર ચામડાથી મઢેલ (ઢકાયેલુ) સ્ત્રીનુ શરીર છે એમ સમજ

૫૧ માસ મૂત્ર અને વિષ્ટાવાળી યોનિ, નાકની લીંટ અને મુખની ખેળ જેમાથી વહેતી રહે છે તેમજ વળી કૃમિયાને રહેવાનુ ઘર એવુ આ ક્ષણમા હતુ નહતુ થઈ જનારૂ સ્ત્રીનુ શરીર મતિહીન (મોહમૂઢ) જનોને પાશરૂપ જ છે.

૮૫ વીજળીની જેમ જોત જોતામા નષ્ટ ભ્રષ્ટ થઇ જનારા' અને ઇન્દ્રજાળની જેવા અસ્થિર વિષયોમા શો વિશ્વાસ કરવો ?

૮૬ શત્રુ, વિષ, પિશાચ, વેતાળ અને પ્રજ્વલિત અગ્નિ એવુ નુકશાન કરી શકતા નથી કે જેવુ નુકશાન રાગાદિક વિકારો કરી શકે છે

૮૭ જે જનો રાગાદિક વિકારોને વશ પડયા છે એઓ સમસ્ત દુખોને વશ પડેલા સમજવા અને એજ રાગાદિક વિકારોને જેમણે વશ કરેલા છે તેમને સકળસુખ સપદા સહેજે આવી મળે છે

૮૮ કેવળ દુખમય સસાર સાગરમા પડેલો જીવ જે કલેશનો અનુભવ કરે છે તે સઘળો તેહને કર્મબધ હેતુ રૂપ થાય છે

૮૯ ભારે ખેદની વાત છે કે સસારમા વિધિ (વિધાતા) એ સ્ત્રી રૂપે જાળ રચી છે, જેમા મૂઢ એવા મનુષ્ય, તિર્યંચ, દેવ અને દાનવો ફસાયી પડે છે એ ગહનજાળમાથી કોણ બચવા પામે ?

૯૦ વિષયરૂપ નાગ એવા વિષમ છે કે જેવડે ડસાયેલા જીવો ભવઅટવી મધ્યે ચોરાશી લાખ જીવયોનિમા દુખાગ્નિવી કલેશ પામે છે

૯૧ સસારભ્રમણરૂપ તાપમા વિષયરૂપ કુવાયરાવડે લુટાયેના જીવો હિતાહિતને નહિ સમજતા અનત દુખોને અનુભવ્યા કરે છે,

૯૨ હા હા ! ! અતિ ખેદે, અવળી ચાલવાળા અને અત્યત દુષ્ટ એવા ઇન્દ્રિયો રૂપ ઘોડા, જગતમા મુગ્ધ—અજ્ઞાન જનોને આ ભયકર ભવ-અટવીમા પાડે છે—ત્રાસ ઉપજાવે છે

૯૩ વિષયતૃષ્ણાથી પીડિત છતા સ્ત્રીરૂપી ગદા સરોવરમા મગ્ન બની' અનેક દુખો પામતા, દીન અને ક્ષીણ થયેલા જીવો બાપડા ભવ-અટવીમા રઝળે છે અને વિવિધ વિડબનાઓ ભોગવે છે

૯૪ લગામવડે સારી રીતે દમેના ઘોડાની પેઠે જે પોતાની ઇન્દ્રિયોને સયમવડે ભલી રીતે દમવામા આવે તો તે તમને અભીષ્ટ-મોક્ષ સ્થાને બહુ ઉપયોગી થઇ શકે

૯૫ મન, વચન અને કાયાને જો સારી રીતે કબજે રાખ્યા હોય તો તે ગુણકારી થાય છે, પણ જો તેમને સાન મોકળા મૂકી દીધા હોય તો તે મદોન્મત્ત હાથીની પેઠે શીલવનનો વિનાશ કરે છે દુષ્ટ વિચાર, દુષ્ટ વચન અને દુષ્ટ કાયા ગમે તેનાના સદાચારને લોપ કરે છે

૯૬ જેમ જેમ રાગાદિક દોષો દૂર થાય અને જેમ જેમ વિષયોથી મન વિરક્ત થાય (નિવર્તે) તેમ તેમ જીવને મોક્ષ પદ નજીક સમજવુ

૯૭ સયમરૂપ કિલ્લાને વળગી જે સમર્થ યુવાનોએ ઇન્દ્રિઓનુ સૈન્ય ભાગ્યુ છે-ઇન્દ્રિયોને કબજે કરી છે, તે ખરેખર દુષ્કરકારક છે

૯૮ કટાક્ષ મારી જોનારી સ્ત્રીઓ-જેમના હૃદયમા ખટકતી નથી, જેમના મન ઉપર કઇ પણ અસર કરી શકતી નથી, તે પુરૂષ ધન્ય-કૃતપુન્ય છે તે સયમવતોનો હું દાસ છુ તેમને મ્હારા નમસ્કાર હો

૯૯ વધારે શુ કહેવુ ? હે ભવ્યાત્મન્ ! જો તુ રોગ-શોક રહિત શાશ્વત મોક્ષ સુખને વાછતો હોય તો વિષય સુખને પુઠ દઇ સવેગ-વૈરાગ્ય રસાયણનુ પ્રેમપૂર્વક પાન કર-સેવન કર

૮૫ વીજળીની જેમ જોત જોતામા નષ્ટ ભ્રષ્ટ થઇ જનારા અને ઇન્દ્રજાળની જેવા અસ્થિર વિષયોમા શો વિશ્વાસ કરવો ?

૮૬ શત્રુ, વિષ, પિશાચ, વેતાળ અને પ્રજ્વલિત અગ્નિ એવુ નુકશાન કરી શકતા નથી કે જેવુ નુકશાન રાગાદિક વિકારો કરી શકે છે

૮૭ જે જનો રાગાદિક વિકારોને વશ પડયા છે એઓ સમસ્ત દુખોને વશ પડેલા સમજવા અને એજ રાગાદિક વિકારોને જેમણે વશ કરેલા છે તેમને સકળસુખ સપદા સહેજે આવી મળે છે

૮૮ કેવળ દુખમય સસાર સાગરમા પડેલો જીવ જે કલેશનો અનુભવ કરે છે તે સઘળો તેને કર્મબધ હેતુ રૂપ થાય છે

૮૯ ભારે ખેદની વાત છે કે સસારમા વિધિ (વિધાતા) એ સ્રી રૂપે જાળ રચી છે, જેમા મૂઢ એવા મનુષ્ય, તિર્યચ, દેવ અને દાનવો ફસાયી પડે છે એ ગહનજાળમાથી કોણ બચવા પામે ?

૯૦ વિષયરૂપ નાગ એવા વિષમ છે કે જેવડે ડસાયેલા જીવો ભવઅટવીની મધ્યે ચોરાશી લાખ જીવયોનિમા દુખાગ્નિથી કલેશ પામે છે

૯૧ સસારભ્રમણરૂપ તાપમા વિષયરૂપ કુવાયરાવડે લુટાયેલા જીવો હિતાહિતને નહિ સમજતા અનત દુખોને અનુભવ્યા કરે છે,

૯૨ હા હા ! ' ઇતિ ખેદે, અવળી ચાલવાળા અને અત્યત દુષ્ટ એવા ઇન્દ્રિયો રૂપ ઘોડા, જગતમા મુગ્ધ—અજ્ઞાન જનોને આ ભયકર ભવ-અટવીમા પાડે છે–ત્રાસ ઉપજાવે છે

૯૩ વિષયતૃષ્ણાથી પીડિત છતા સ્રીરૂપી ગદા સરોવરમા રક્ત બની' અનેક દુખો પામતા, દીન અને ક્ષીણ થયેલા જીવો બાપડા ભવ-અટવીમા રઝળે છે અને વિવિધ વિડબનાઓ ભોગવે છે

૯૪ લગામવડે સારી રીતે દમેલા ઘોડાની પેરે જો પોતાની ઇન્દ્રિયોને સયમવડે ભલી રીતે દમવામા આવશે તો તે તમને અભીષ્ટ-મોક્ષ સ્થાને બહુ ઉપયોગી થઇ શકશે

૯૫ મન, વચન અને કાયાને જો સારી રીતે કબજે રાખ્યા હોય તો તે ગુણકારી થાય છે, પણ જો તેમને સાન મોકળા મૂકી દીધા હોય તો તે મદોન્મત્ત હાથીની પેરે શીલવનનો વિનાશ કરે છે દુષ્ટ વિચાર, દુષ્ટ વચન અને દુષ્ટ કાયા ગમે તેનાના સદાચારને લોપ કરે છે

૯૬ જેમ જેમ રાગાદિક દોષો દૂર થાય અને જેમ જેમ વિષયોથી મન નિવૃત્ત થાય (નિવર્તે) તેમ તેમ જીવને મોક્ષ પણ નજદીક સમજવુ

૯૭ સયમરૂપ કિલ્લાને વળગી જે સમર્થ સુભાનોએ ઇન્દ્રિઓનુ સૈન્ય ભાગ્યુ છે-ઇન્દ્રિયોને કબજે કરી છે, તે ખરેખર દુષ્કરકારક છે

૯૮ કટાક્ષ મારી જોનારી સ્ત્રીઓ-જેમના હૃદયમા ખુત્તી નથી, જેમના મન ઉપર કઇ પણ અસર કરી શકતી નથી, તે પુરુષ ધન્ય-કૃતપુન્ય છે તે સયમવતોનો હું દાસ છુ તેમને મ્હારા નમસ્કાર હો

૯૯ વધારે શુ કહેવુ ? હે ભવ્યાત્મન્ ! જો તુ રોગ-શોક રહિત શાશ્વત મોક્ષ સુખને વાછતો હોય તો વિષય સુખને પુઠ દઇ સવેગ-વૈરાગ્ય રસાયણનુ પ્રેમપૂર્વક પાન કર-સેવન કર

પૂર્વકાળના ચરિત્રોનુ મહત્ત્વ

૧ હવે બાહ્ય નિમિત્ત લઈ પોતાના મન-તનને બગાડનારા બાળ જીવોને પૂર્વકાળની સતીઓના અને સીતાઓના સુચરિત્રો બહુ લાભપ્રદ છે પરતુ પૂર્વકાળના ચરિત્રો ઉપર કહ્યુ તેમ માન દરના ઉદાહરણ રૂપ હોવાથી અનુમોદનાનો જ વિષય ઘણા ખરાને થાય છે પરતુ તે હાલ ક્રિયામા મૂકનાર તેના કોઈ મળે તો હાલના ઉદાહરણો પાસે હોવાથી આચરણાનો વિષય પણ થઇ પડે

૨ મધ્ય કોટીના માનવ રત્નોને બ્રહ્મચર્યનો ગુણ બહુજ સહજ લાગનો કારણ કે સૌ કરતા વહાલામા વહાલો રસ સપૂર્ણ પોતેજ આત્મા હોવાથી જો કોઇ કાળે બાહ્ય દ્રષ્ટી થઇ તો " માતૃવત્ પરદારેષુ " એમ વિચારતા પરસ્ત્રી માતા રૂપ માલમ પડશે

૩ હવે ઉત્તમ કોટીમા રહેલા નિરત બ્રહ્મચારી જનોને ઉપર જણાવેલા સતો અને સતીના ચરિત્ર જોઇ બહુજ આનદ થશે અને પોતાને બ્રહ્મચર્ય પાળતા જોઇ પોતાને થતા અનુભવોની પૂર્વકાળના સતો અને સતીઓના દ્રષ્ટાતમાથી સાક્ષી શોધશે અને પોતામા દિવસાનુદિવસ વિશ્વાસ બેસતો જશે જેમ જેમ પોતામા વિશ્વાસ આવતો જશે બ્રહ્મનિષ્ટતા કે આત્મ નિષ્ટતા થતી જશે, તેમ તેમ પોતાના સમાગમમા આવતા અબ્રહ્મચર્યવાળા બ્હેન ભાઈ-માતા-પિતા-પુત્રી અને પુત્રોને પોતાના જેવા કરવા મથશે, જેમ નવવાડના ધારક શ્રી સ્થુલી-ભદ્રે અબ્રહ્મવાળી વેશ્યાને સુશ્રાવિકા બનાવી, વળી જેમ વિજય શેઠ અને વિજયાશેઠાણીએ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળ્યુ, તેમ આના પૂર્વના ઉદાહરણોથી વર્તમાનકાળમા, બ્રહ્મચર્ય સાધકના ઉદાહરણો ઉત્તમ કોટીવાળા વ્રતધારીને પણ હીમત આપનાર

થશે કોઈ એમ કહેતુ હોય કે એ મહાપુરૂષોના ચરિત્રના ઉદાહરણ લેવા નહિ તો લાલન કહે છે કે શાસ્ત્રમા લખ્યા છે શા માટે? જોતે અનુમોદનીય, કે અનુકરણીય-(આચરણીય) નથી તો પછી ઉત્તમ કોટીના જનો માટે તે નકામાજ થઇ પડે, ઉત્તમ કોટીવાળા પણ એમ જાણે કે અમારાથી એ ન થાય તો પૂર્વના ઉદાહરણ જોઇ વીર્યવાન થવાને બદલે ઉત્તમો પણ હતવિર્ય થઇ, મધ્યકોટીમા ઉતરી પડશે અને પછી બાળકોટીમા ગબડી પડને માટે લાલનનુ તો એમ કહેવુ છે કે બ્રહ્મ એટલે આત્મા-જ્ઞાન રસ એજ છે તો પરના ચુથણામા શો રાગ કરવો જેમ કસ્તુરી મૃગની ડુટીમાજ કસ્તુરી છે તેમ પોતામા રસ કે આનદ છે તો સ્ત્રી પુરૂષોના દેહમા શા માટે ગોતવો? કોઇ કહેશે કે વર્તમાનકાળમા આવા બ્રહ્મચર્યના ઉત્સાહક કેટલા? તો લાલન એમ કહે છેકે ભુતકાળમા પણ અનત માણસો હતા, તેમાથી બ્રહ્મચર્યવાન કેટલા? જોતો લોકોને ભુતકાળના ખ ડેરમા જોવાની ટેવ પડી ગઇ છે પરતુ વર્તમાનમા જોવા માટે તો વીરલજનો પણ મળે ખરા પરતુ તે દ્રષ્ટિજ ફરી ગુણ જોવાની આખો ઉઘાડો કે વર્તમાનકાળ પણ ગુણરૂપ દેખાશે અને દોષો હોશે ત્યા દયા પણ આવશેજ આવશે

માટે અતે કહેવું પડે છે કે બ્રહ્મચર્યના ઉદાહરણ લેવામા જોઇયે તો પૂર્વના કે પશ્ચિમના હોયપણ તેનુ અનુસરણ કરવામા વિલબ કરવો નહિ અને તેમ કરી ઉત્તમકોટીના વીરલ જનોએ ઉત્તમ ચારિત્રનુ સેવન કરી દ્રષ્ટાતથી સ્વપર હિત કરવા મદા ઉદ્યુક્ત રહેવુ

ખડ ત્રીજો સમાપ્ત

સમાપ્તોઽયં ગ્રંથ: